

Ι. Δ. ΜΟΥΡΕΛΟΥ.

“Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ,

Ι. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

— ΧΑΝΙΩΝ —

Αριθ. βιβλ. 1471Α'

Χρονολ. Εισγρ. 24-8-1954

Επισκόπος Κορυθίου

Αριθ. 200.359 Νο 1

“Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ,”

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ-ΚΡΗΤΗΣ

1948

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ
ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΗ ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗ

Τού μ' ἔκαμε ἀπ' τὰ παλιὰ χρόνια νὰ ζηλέψω, γιατί δὲν
ἦμουν δάσκαλος καὶ νὰ φιλοδοξήσω νὰ διδάξω κι' ἐγὼ
μ' ἄλλο δρόμο τοὺς συνανθρώπους μου.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Σκίτσα Θ. ΦΑΝΟΥΡΑΚΗ

Copyright by John D. Mourellos 1948
Printed in Greece

Ἀπαγορεύεται ἡ μερική ἢ ὀλική ἀ-
νατύπωσις ἢ μετάφρασις ἄνευ τῆς
ἀδείας τοῦ συγγραφέως.

Ὁ συγγραφεὺς θὰ εὐχαριστηθῆ πολὺ νὰ λάβῃ τίς κρι-
σεις ἢ παρατηρήσεις τῶν ἀναγνωστῶν του στὴ διεύθυνσα

Ι. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΝ

Ἡράκλειον-Κρήτης

“Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ,,

I

Καί τήν ἡμέρα ἐκείνη ὁ καημένος ὁ Τρύφωνας δὲν εἶχε κανένα λόγο νᾶναι εὐχαριστημένος. Κι' ὅμως ὅλοι οἱ ἄλλοι δασκάλοι καὶ δασκάλες ἦσαν χαρούμενοι καὶ φαινόντανε εὐχαριστημένοι γυρίζοντας πίσω. Ἡ ἐκδρομὴ τους εἶχε πετύχει καὶ κανένα ἐπεισόδιο ἀνάμεσα στὰ τρακόσα παιδιὰ δὲν ἐτάραξε τὴ γενικὴ χαρὰ. Δὲν ἔγινε κανένας μικροκαυγᾶς ἀναμεταξύ τους σᾶν τὴν ἄλλη φορά, ποῦ ἐκεῖνο τὸ ἀτίθασσο παιδί τοῦ λιμενεργάτη τοῦ Μαθιοῦ, ἄρπαξε μιὰ δυὸ μπουκιὰς κονσέρβα τοῦ Σπυράκη, τοῦ γυιοῦ τοῦ μεγαλέμπορα.

Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ εἶχε ταράξει τότε πολὺ τὸν Τρύφωνα, γιατί ὁ Ἄλέκος, ὁ γυιὸς τοῦ Μαθιοῦ, ἦταν τῆς τάξης του κι' ὁ διευθυντὴς τὸν διέταξε νὰ τὸν τιμωρήσῃ αὐστηρότατα «πρὸς παραδειγματισμόν!» Εἶχε δίκιο ὁ διευθυντὴς. Πολὺ σωστὰ. Ἄλοίμονο ἂν οἱ ἄνθρωποι δὲν συνήθιζαν ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ στὴν καθιερωμένη κοινωνικὴ τάξη, κι' ἂν μὲ τὸ ἔτσι θέλω, ἄρπαζαν τὴν περιουσία «τοῦ πλησίον!» Βάλ' του ρίγανη τότε! Μά πάλι, ἦταν παιδί! Τί νὰ πῆς; Ζήλεψε τὸ καημένο! Ποῦ νὰ φάῃ αὐτὸ κονσέρβα; Γιὰ νὰ τὴν

ἀγοράση ὁ κακομοίρης ὁ Μαθιός, θᾶπρεπε νὰ δουλεύη μιὰ ὀλόκληρη μέρα. Καὶ τότε; Τί θᾶτρωγαν τᾶλλα παιδιὰ του;

—«Πάρε λίγες ἐληές καὶ λίγο ψωμάκι, ᾽Αλεκάκι μου» θὰ τοῦχε πεῖ ἡ μητέρα του, κι' αὐτὸ θᾶφευγε εὐχαριστημένο γιὰ τὴ μελλούμενη ἐκδρομὴ.

Μὰ σὰν ἔφταξαν κάτω ἀπὸ τὰ δροσόσκια πλατάνια τῆς ρεματιᾶς, ποῦ διάλεξε γιὰ «διημέρευση» ὁ διευθυντής, εἶδε τᾶλλα παιδιὰ ποῦ ξάπλωναν μπρός τους ἄλλο κεφτέδες, ἄλλο κροκέτες, ἄλλο ψητὸ στὸ χαρτί, ἄλλο πεντέξη αὐγά, τυρί, κομπόστα καὶ κονσέρβα ἀστακό, μαζεμένα. Αὐτὰ τὰ τελευταῖα «μαζεμένα!» «αὐγά! τυρί! κομπόστα! κονσέρβα!» τὰ ξάπλασε μπρός του ἐπιδειχτικά ὁ Σπυράκης, τὸ χαδεμένο παιδί τοῦ μεγαλέμπορα κι' ὁ ᾽Αλέκος βρέθηκε νᾶναι καθισμένος δίπλα του. Βλέποντας τὰ τόσα πράγματα ποῦ ξάπλωσε μπρός του ὁ Σπυράκης, ποῦ αὐτὸς μόνο τὴν ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς τ' ἀντίκρυζε, καὶ τότε ὄχι πάντα, δέλιασε καὶ ντράπηκε νὰ βγάλη ἀπ' τὴ σάκκα του τίς ἐληές καὶ τὸ ψωμί καὶ περιωρίστηκε νὰ κοιτάζη τὸ Σπυράκι, ποῦ ἄρχισε νὰ τρώη «πολὺ καθὼς πρέπει» μὲ τὸ πηροῦνι καὶ κρατώντας σφιχτὰ τὰ χεῖλη του, γιὰ νὰ μὴν ἀνοίγουν, ὅπως τοῦ ἐπέβαλε πάντα ἡ αὐστηρή του ἡ μαμᾶ.

—«Μὰ δὲν τρῶς ἐσύ; θᾶπεν ὁ Σπυράκης στὸν ᾽Αλέκο.

—«᾽Α! ναί. Θὰ φάω, θᾶπεν ὁ ᾽Αλέκος καὶ θᾶβγαλε ἀπ' τὴ σάκκα του τίς ἐληές. ᾽Ἀρχισε νὰ τρώη. ᾽Ἦσαν λίγο νταγκωμένες ὡς τότε δὲν τὸν ἔνοιαζε ποτέ! Δὲν πᾶν νᾶναι νταγκωμένες! σπουδαῖα τὰ λάχανα! Μετὰ δυὸ τρία λεπτά δὲ θὰ θυμότανε ἂν ἦσαν νταγκωμένες ἢ ὄχι οἱ ἐληές του! Τώρα ὁμως τ' ἄγγιζαν στὰ νεῦρα. Τὸ μικρὸ του μυαλὸ δὲν μποροῦσε νὰ χωρέση, πὼς ὁ ἕνας μπορεῖ νὰ τρώη τόσα διαλεχτὰ πράγματα κι' ὁ ἄλλος νᾶναι καταδικασμένος νὰ

τρώη νταγκωμένες έληές. Νά, έδω μπερδευαν οί σκέψεις του Τρύφωνα. "Άς εΐναι! έφαγε μερικές. Μά δέν πήγαιναν κάτω άπ' τό λαιμό του. 'Η μυρουδιά τ' άστακού του χτύπησε στά ρουθούνια τή στιγμή πού με προσοχή τόν άνοιγε ό Σπυράκης προσέχοντας μή χυθῆ τό ρόζ ζουμάκι. Τό βούτημα στό ζουμί τ' άστακού πάντα τρέλλαινε τό Σπυράκη κι' ό Τρύφοντας φαντάστηκε πώς κι' ή μαμά του βλέποντας τήν ευχαρίστηση πού τούκανε πάντα, κάθε τόσο θά παράγγελνε στόν άντρα της τό μεγαλέμπορα:

—Μήν ξεχάσης νά πάρης κανένα άστακό.

—Ού, σέ βαρέθηκα! Θά παραγγείλω νά σου στείλουν ένα κιβώτιο για νά μή με άπασχολῆς. 'Αλλά για στάσου.... πάρε τό τηλέφωνο και τηλεφώνησε στό «Λούκουλο» νά σου στείλουν άμέσως ένα κιβώτιο άστακούς. "Ακουσες;

—Καλά. "Εχεις δίκιο. Δέν τό σκέφτηκα ή κουτή, θά τοῦπε ή γυναικί του.

—"Επρεπε νά τό εΐχες σκεφτῆ. 'Αντίο!

—Στό καλό.

—"Α! μήν ξεχάσης νά τοῦ πῆς πώς τό κιβώτιο πρέπει νά ναι άπ' τή τελευταία πατρίδα πού πῆρε. Τά ξερω έγω αὐτά, γιατί έκανα μιá φορά εισαγωγή άπ' τίς καλύτερες μάρκες. Μά βαρέθηκά νά συνεχίσω, γιατί τό κέρδος ἦταν άσήμαντο. Γειά σου.

—Γειά σου' στό καλό!

Ό 'Αλέκος αισθάνθηκε κάποια λαχτάρα νά τόν γαργαλά στό λαιμό. "Αχ! πώς θάθελε ένα κομμάτι νά ένα μικρό κομμάτι τόσο δά μόνο. Μά ντρεπότανε νά τό ζητήση. "Αχ! όχι. Δέ θά τό ζητούσε ποτέ! Γύρισε άλλοῦ τά μάτια του. Δέν ἤθελε νά τόν βλέπη νά τρώη. "Ενα μυρμηγκι άνεβοκατέβαινε πάνω σένα άπ' τά κουκούτσια τών έληών πούχε φάει. "Επιασε ένα ξύλο και τό γκρέμισέ άπ' τήν ψηλή κορυφή τοῦ κουκουτσιου' μ' αὐτό πάλι ξαναβγήκε.

—Τι κάνεις έκει; τοῦ λέει ὁ Σπυράκης μὲ γεμάτο τὸ στόμα· ἡ μυρουδιά χτύπησε στὰ ρουθούνια τοῦ Ἀλέκου.

—Παίζω μ' ἓνα μυρμηγκι.

Ἐἄλλος γέλασε καὶ ὁ ἀστακός, ποῦχε γεμίσει τὸ στόμα του, φάνηκε πάνω στὴ γλώσσά του νὰ κἀνη ἀκροβασίες.

—Παίζε, ἀρκέστηκε νὰ τοῦ πῆ.

ἘἌλέκος πειράχτη· τὸν κοίταξε ἔντονα.

ἘΑχ πὼς μυρίζει ὁ ἀστακός!

—Δός μου λίγο ἀστακό, τοῦ λέει ἀπότομα.

—Γιατί;

Γιατί; ρώτησε κι' ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέκος σὰν χαζός.

—Ναί· γιατί;

—Μ' ἀρέσει.

—Γιατί δὲ σοῦ πῆρε ὁ πατέρας σου;

—Γιατί; Δέ... δὲν ἤξερε τί νὰ πῆ.

ἘἌ Σπυράκης βούτησε πάλι μιὰ νέα γεμάτη πηρουσιά. ἘἌλέκος δὲ βάσταξε πιά· χύθηκε καὶ πῆρε τὸ κουτί καὶ μὲ τὴ φούχτα του ἄρπαξε τὸ, τι εἶχε μέσα καὶ τῶχωσε στὸ στόμα του μαζί μὲ τὸ χαρτί. ἘἌ Σπυράκης στὴν ἀρχὴ τὸν κοίταξε ξαφνιασμένος, μὰ σὰν τὸν εἶδε νὰ μπουκῶνη καὶ νὰ τρῶη μὲ μεγάλες καὶ βιαστικὲς μασητιές, ἄρχισε νὰ κλαίη, ἀφήνοντας πάλι τὸ στόμα του ἀνοικτὸ νὰ δείχνη τὸν ἀστακό, ποῦ δὲν εἶχε προφτάσει νὰ καταπιῆ. Τὰ κλάματα τοῦ Σπυράκη ἔφεραν τὴ δασκάλα του κοντὰ του, ποῦ ἄμα ἔμαθε τὴν ἀπροσδόκητη ἱστορία τῆς «πρωτοφανοῦς ληστείας», ὅπως χαραχτήρισε τὴν πράξη τοῦ Ἀλέκου κι' ὁ διευθυντὴς ὁ ἴδιος, ἔτρεξε ν' ἀνακοινῶσὲ τὸ λυπηρὸ ἐπεισόδιο στοὺς ἄλλους δασκάλους σέρνοντας ἀπ' τὸ χέρι καὶ τὸ Σπυράκη, ποῦ ἔξακολουθοῦσε νὰ κλαίη.

ἘἌμα ἄκουσε ὁ διευθυντὴς τὴν ὅλη ἱστορία, μουρμούρισε μὲ «περινοῦστατο» ὕφος:

—Σοβαρό! πολύ σοβαρό! και στρέφοντας προς τον Τρύφωνα, που με μιὰ θλιβερή περίσκεψη ἄκουε τὸ,τι ἔλεγαν, τοῦ λέει με κάποια δῆθεν συγκρατημένη αὐστηρότητα. "Ἴδωμεν τώρα, κύριε Τρύφωνα, πῶς θὰ τιμωρηθῆ ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του ὁ «ἀνταρσίας» αὐτὸς μετὰ τὴν πρωτοφανῆ ληστεία του. Ἐχω τὴ γνώμη πῶς πρέπει νὰ ἐπιβληθῆ στὸν ἑλεεινὸν ανταρσία μιὰ τιμωρία ἀρκετῶν ραβδισμῶν και μιὰ ψυχολογικὴ τιμωρία γραφικὴ, γιὰ νὰ αἰσθανθῆ τὴν κακὴν πράξιν του. «Οὐκ ἐπιθυμῆσης ὅ,τι τῷ πλησίον σου ἀνήκει». Βάλ' τον νὰ τὸ γράψῃ ἑκατὸ φορές.

—Μάλιστα, κ. διευθυντά, τοῦ ἀπάντησε συλλογισμένα. Θὰ τὸν τιμωρήσω· θὰ τὸν τιμωρήσω. Κι' ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους δασκάλους, που ὡς τόσο ὄλοι τοὺς καταγινόντανε νὰ τοποθετήσουν δίπλα τους τὸ Σπυράκη και νὰ τὸν παρηγορήσουν γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ γεῦμά του, ἔτρεξε νᾶβρῃ τὸν Ἀλέκο τοῦ τῶχε σκάσει εὐτὺς ὡς ἄρχισε τὶς ἀγριοφωνάρες ὁ «ληστευθεὶς.»

Πηγαίνοντας νᾶβρῃ «τὸ ληστή» ὁ Τρύφωνας, σκεπτότανε πῶς «τὸ παιδί αὐτὸ ποιὲ δὲν ἔδειξε μέσα στὴ τάξη και τὴν παραμικρότερη διάθεση νὰ παίξῃ ρόλο ταραξία. Ἄλλως τε ἦταν ὁ μεγαλύτερος στὴν ἡλικία ἀπ' ὄλους τοὺς μαθητὲς τῆς πέμπτης τάξης και πάντα τὸν ἔβανε ἐπιμελητὴ, γιὰτι κατῶρθωνε μετὰ τὴν προσωπικὴ του ἐπιβολὴ νὰ κρατῆ σὲ πειθαρχία και τοὺς πιὸ ἄταχτους.» Περιεργο! Πῶς ὁ τόσο λογικὸς Ἀλέκος ἔκαμε τέτοιο πρᾶμμα! Ἄ νὰ δῶ τί θὰ μοῦ πῆ! Καὶ μιλεῖ πάντα τόσο λογικά τὸ παιδί αὐτό! Νὰ δοῦμε πῶς θὰ δικαιολογηθῆ.

Ἡ πράξις τοῦ Ἀλέκου, ὅσο κι' ἂν ἦταν μικρὴ κι' ἀσήμαντη, ἐλύπησε τὸν Τρύφωνα, γιὰτι τὴ θεώρησε ὡς ἐκδήλωση ἑνὸς κρυφοῦ ἀγῶνα ἀνάμεσα στὶς τάξεις τῶν ἀνθρώπων, που πάλευαν γιὰ μιὰ ἰσοπέδωσιν τὴν ἰσοπέδωση αὐτὴ τὴν ἤθελε και τὴ λαχταροῦσε

κι' ὁ Ἀλέκος, μὰ δὲν τὴν ἠθελε γέννημα τῆς νίκης τῶν κάτω τάξεων, ἀλλὰ γέννημα καὶ ἐκδήλωση μιᾶς ἀνωτέρας (ἢ ἔστω πρακτικῆς) λογικῆς τῶν πάνω τάξεων· τὴν ἠθελε νὰ μὴν ξεπηδήση μὲ βία ἀπὸ τὰ κάτω, ἀλλὰ νάρθη καλοπροαίρετα ἀπὸ τὰ πάνω στρώματα καὶ τὸ θαῦμα αὐτό, τὸ τόσο ποθητό, τὸ ἠλπιζε καὶ τὸ πίστευε ὁ Ἀλέκος καὶ ἡ ἐλπίδα αὐτὴ τὸν γέμιζε χαρὰ, γιατί οἱ ἀγῶνες τῶν τάξεων θὰ ἔπαυαν ἀπότομα, τελειωτικά, ὀριστικά. Γιατί θὰ μισοῦσε καὶ γιατί θ' ἀκόνιζε τὸ μαχαίρι του ὁ ἀδικημένος ἀπὸ τὴ μοῖρα, ἀφ' οὗ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος θὰ φρόντιζε νὰ ἐξασφαλίῃ ἰσότημη καὶ ἰσόχαρη τὴ ζωὴ καὶ σ' αὐτὸν καὶ στὰ παιδιὰ του; Ἡ νεμάτηπιστη ἐλπίδα του αὐτὴ τὸν ἔκανε νὰ χαίρῃ καὶ νὰ θεωρῇ τὰ μικροεπεισόδια αὐτὰ τῆς ἀπερίσκεπτης καὶ παράνομης βίας τῶν διαφόρων «μικρῶν-μεγάλων Ἀλέκων», ὡς προσωρινὰ καὶ στερούμενα ἀπὸ τοὺς κινδύνους ποὺ πραγματικά θὰ ἐγκυμονοῦσαν, ἂν δὲν διαφαινότανε καμμιά διάθεση ἀπὸ τὰ «ἄνω» ν' ἀνασηκώσῃ τὴ χαμηλὴ μοῖρα κείνων ποὺ στέναζαν καὶ ὑδροκοποῦσαν κάτω.

Ἄλλως τε ἡ πράξι τοῦ Ἀλέκου ἔφερε στὸν Τρύφωνα κι' ἄλλες σκέψεις. Τοῦ ἔκανε τὴν ἐντύπωση ἀντικοπτρισμοῦ μιᾶς γενικωτέρας πάλης ποὺ γίνεται ἀνάμεσα στὶς διάφορες κοινωνικὲς τάξεις. Ἄν τὴν ἀπόλυτη ἰσοπέδωση τὴν εὔρισκε κάτι ποὺ ξεφεύγει ἀπὸ πολλοὺς φυσικοὺς καὶ τεχνικοὺς κανόνες, τὴν ἄρση τῶν μεγάλων διαβαθμίσεων τὴν ζητοῦσε ἢ ψυχὴ του σὰν ἀγάγη ἀρμονικῆς κοινωνικῆς συμβίωσης. Καὶ τὴν ἀνάγκη αὐτὴ ὁ Τρύφοντας ἠθελε νὰ τὴν ἀντιληφθῇ ἢ «ἰθύνοῦσα τάξις». Ἦθελε τὸν οἰκονομικὰ ἰσχυρὸ νὰ νοιώσῃ τίς ὑποχρεώσεις ποὺ τοῦ ὑπαγορεύει τὸ κοινωνικὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖον ζῆ καὶ δρᾷ. Φοβότανε πῶς ἂν μιὰ μέρα ἢ ἀδικουμένη τάξις κουραζότανε νὰ περιμένῃ τὴν κατανόησι τῶν

άνθρωπίνων δικαιωμάτων της, θά ξεσπούσε βίαια ζητώντας τήν ίκανοποίησί της. Καί στή βία αὐτή ὁ Τρύφωνας ἔβλεπε μιὰ μοιραία καταστροφή, πού θά δημιουργοῦσε ἀθεράπευτες πληγές γιά τήν ἀνθρωπότητα.

II

“Ἐδρωσε ὡσπου νᾶβρη τὸν Ἄλέκο ζαρωμένο μέσα σέ μιὰ κουφάλα ἑνὸς γέρικου πλατάνου. Ὡς εἶδε τὸ δάσκαλό του νὰ τοῦ σιμώνη, ἄρχισε νὰ κλαίη. Μά γρήγορα παρηγορήθηκε, γιατί δὲ διάκρινε στὰ μάτια του τήν ἀγριότητα πού περίμενε καί μπόρεσε ψύχραιμα καί τίμια ν’ ἀπαντήση στὰ ἐρωτήματα τοῦ δασκάλου του. Ὅσο δὲν τοῦ μιλοῦσε ὁ δάσκαλος, τὸ παιδί αἰσθανότανε τήν ἀνάγκη νὰ λήη, νὰ λήη, καί νὰ δείχνη τίς σκέψεις του κατακάθαρες, τέλεια ἀκάλυπτες, πού φανέρωναν τὸ φριχτὸ παράπονό του, ὄχι γιατί αὐτὸς ἔτρωε ἑληές ξερὲς καί νταγκωμένες κι’ ὁ ἄλλος τυρί, αὐγά, ἀστακό, κομπόστα, ὅσο γιατί αὐτὸς, πούτρωε ὅλ’ αὐτά, τᾶτρωε λαίμαργα κ’ ἐπιδειχτικά καί γεμίζοντας τὸ στόμα του γιά νὰ τὸν κάνη νὰ πονῆ περισσότερο, ἐν ᾧ ἤξερε πὼς αὐτὸς δὲν μποροῦσε νὰ φάη παρά μόνο νταγκωμένες ἑληές.

—Νά τις, κύριε δάσκαλε, νά τις! καί τοῦ παρουσίασε μὲς στὸ ἀδύνατο χεράκι του μερικὲς μισόξερές ἑληές! Δὲν εἶχαμε τίποτ’ ἄλλο, κύριε δάσκαλε, γιατί ὁ πατέρας μου ἔχει ἔντεκα μέρες νὰ πιάση δουλειά! τὸ παιδί ἄρχισε νὰ κλαίη.

—Γιατί δὲ δουλεύει ὁ πατέρας σου;

—Χτύπησε στή δουλειά μ’ ἓνα σίδερο στὸ πόδι.

—Μά καλά, δὲν τὸν περιθάλλουν, ἀφ’ οὔ ἔπαθε στή δουλειά; νομίζω πὼς ὑπάρχει ταμεῖο ὑγείας, ἔ;

—Θά τοῦ δώσουν, λέει, τὰ μεροκάματα, ἅμα κά-
μουν οἱ γιατροὶ τὰ χαρτιά, σὰν θά γίνῃ καλὰ ὁ πα-
τέρας μου, γιὰ νὰ δοῦν πόσα μεροκάματα θά τοῦ
πληρώσουν .

—Κι' ὡς τόσο; Τί θά τρώτε σεῖς κι' αὐτός;

—Αὐτό ρώτησε κ' ἡ μητέρα μου «τὸν ἐπόπτη τῆς
ἐργασίας», πρὸ τῆς τῆς αὐτά.

—Καλὰ, καλὰ, μουρμούρισε ὁ Τρύφωνας· κι' ὅμως
σκέφτηκε, πολὺ σωτὰ, πὼς ὡς τόσο εἶχε ξεχάσει
γιατὶ ζητοῦσε τὸν Ἀλέκο καὶ πὼς θάπρεπε νὰ τοῦ
κάμῃ κάποια παρατήρηση. Τέτοια πράγματα δὲν
πρέπει νὰ περνοῦν ἀπαρατήρητα κι' ἀτιμώρητα· ἀ-
λοῖμονο τότε!

—Ναί, βρὲ παιδί μου, μὰ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ κάμῃς
αὐτὸ ποῦκαμες· ὄχι· δὲν ἔπρεπε· ἀλοῖμονο τότε! ποῦ
πηγαίνομε ἔτσι; μὲ τὸ ἔτσι θέλω κι' αὐτὸ θέλω! Καὶ
τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας τότε ποῦ πάει; Δὲν σὰς
τὸ εἶπα τόσες φορές καὶ σὺ ὁ ἴδιος δὲν ἔγραψες
προχθὲς σιὸν πίνακα, πὼς κανένας ἄθελά του δὲ
χάνει τὴν περιουσία του; Τὸ εἶπα καὶ σὰς τὸ κουδού-
νισα καὶ τὸ καταλάβετε ὅλοι καλὰ.

—Ναί, κύριε δάσκαλε.

—Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τιμωρηθῆς, καὶ θά τιμωρη-
θῆς, γιατί ἔτσι πρέπει καὶ γιατί ἔτσι.... θέλει κι' ὁ
κύριος διευθυντής. Μποροῦμε νὰ κάμωμε ἄλλοιῶς;
Βέβαια ὄχι. Κεῖνη τὴ στιγμή γινότανε μέσα του μιὰ
δυνατὴ πάλη. Πρῶτα-πρῶτα δὲν θά τοῦδινε «ἀρκε-
τοῦς ραβδισμούς», ὅπως τοῦ παράγγειλε ὁ διευθυν-
τής· ὕστερα πὼς θάδινε γιὰ τιμωρία σιὸ παιδί μιὰ
δουλειὰ γραφικὴ; Σὲ ποιά βελτίωσῃ θάτεινε ἡ ἀντι-
γραφή αὐτή; Δὲν μποροῦσε νὰ τὴν φανταστῆ. Κι' ὅ-
μως θάπρεπε κάτι νὰ γίνῃ. Ὁ διευθυντής του τὸν
εἶχε διατάξει. Θά μοῦ γράψῃς ἕκατὸ φορές τὴν ἐν-
τολὴ «μὴ ἐπιθυμήσῃς ὅ,τι τῷ πλησίον σου ἀνήκει».

Ὁ Ἀλέκος συντρίμμένος κατέβασε χαμηλὰ τὸ

κεφάλι του. Ἡ τιμωρία τὸν τσάκισε ἠθικά. Ὁ Τρύφωνας αἰσθάνθηκε ἓνα δυνατὸ πόνο.

Ὁ Τρύφωνας εἶδε τὴ συντριβὴ του, ἤθελε νὰ τοῦ μικράνη τὴν ποινὴ κι' ὅμως φοβότανε πὼς μειώνοντας τὴν τιμωρία ποῦχε ἐπιβάλλει πιά, θὰ παράβαινε ὠρισμένο παιδαγωγικὸ ἀξίωμα, ποῦ παραγγέλλει στὸ δάσκαλο νὰ μὴν καταλαμβάνεται ἀπὸ ὀψιθυμία καὶ νὰ μὴν κάμπεται, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένῃ στὴν τιμωρία ποῦ τοῦ ἐπέβρισε. Κι' ὅμως ἡ τιμωρία αὐτὴ ἦτο ἀψυχολόγητη καὶ δὲν τὸν ἄφηνε ἢ συνείδησίς του νὰ τὴν ἀφήσῃ ὅπως τοῦχε πεῖ ὁ διευθυντής· ὄχι!

—Ἐ καλὰ ἄς εἶναι μόνο πενήντα· πενήντα φορές θὰ τὸ γράψῃς. Εὐκόλο εἶναι μῆτε μιὰ ὥρα δὲ θὰ χρειασθῆς. Ἐ;

—Ναί, κύριε δάσκαλε. Θὰ τὸ γράψω.

—Ἐλα τώρα· πᾶμε. Νὰ δοῦμε πὼς θὰ τὰ καταφέρωμε.

Ὁ Ἀλέκος μ' ἓνα ὀλαφρὸ στεναγμὸ τὸν ἀκλόυθησε. Ὁ Τρύφωνας ἄκουσε τὸ στεναγμὸ. Ἔστρεψε κι' εἶδε τὸ παιδί. Φαινότανε τόσο θλιμμένο! Καὶ γιατί; Μὲ ποιὸ δικαίωμα ἐγὼ τὸ τιμωρῶ; σκέφτηκε ὁ Τρύφωνας. Καὶ γιατί τὸ τιμωρῶ; Πεινοῦσε τὸ παιδί! «Ἔστρεψε καὶ τὸ ξανακοίταξε· καὶ μέσα του ἄκουε τὴν ἐλπιδοφόρα φωνή. «Ναί! ἐκ τῶν ἄνω· ἐκ τῶν ἄνω»!

—Ἄκου, Ἀλέκο· μόνο δέκα φορές θὰ γράψῃς τὴν ἐντολή· τί νὰ γίνῃ, καημενούλη μου; εἶναι βλέπεις καὶ κανονισμοὶ ποῦ τοὺς λέμε νόμους· ἄς εἶναι! καὶ πάλι ξαναμουρμούρισε μέσα του ἡ φωνή· «μὲ συμπάθειο νόμους! ἄστεϊα»!

Ξαναπαραδόθηκε πάλι στὶς σκέψεις του. «Πεινοῦσε τὸ καημένο· πεινοῦσε· κι' αὐτὸ τὸ βρωμόπαιδο, ἀκλόυθώντας τὴ ταχτικὴ τοῦ πατέρα καὶ τῆς μητέρας του, ἔτρωε μὲ τόση προστυχιά μπρὸς στὸ πεινασμένο φτωχόπαιδο!» καὶ κοιτάζοντας πάλι τὸ παιδί ποῦ θλιμμένο προχωροῦσε δίπλα του, συνέχισε τίς σκέ-

ψες του: «δὲν τὸ πείραξε τὸ παιδί τόσο τὸ φαγητό, ὅσο ὁ τρόπος ποῦτρωγε τὸ προστυχοαναθρεμμένο αὐτὸ παιδί. Αὐτὸς ὁ τρόπος μεγάλωσε τὴν πείνά του καὶ στέγνωσε τὸ λαρύγκι του.

—“Ακου, Ἄλέκο· μὴ γράψης τιμωρία. Δὲν πειράζει.

—Μά, κύριε δάσκαλε, ὁ διευθυντής,.....

—Ξέρω, ξέρω γὰρ τί πρέπει νὰ πῶ· αὐτὸ εἶναι δική μου δουλειά! Κατάλαβες;

—Μάλισα, κύριε δάσκαλε, τ' ἀπάντησε συγκινημένα καὶ κοίταζε τὸ δάσκαλό του μὲ ἀγάπη.

Προχώρησαν χαμηλά, κεῖ ποῦ βρισκόντανε τὰ παιδιὰ κ' ἔπαιζαν.

—Πήγαινε νὰ παίξης, παιδί μου· ἄντε· πήγαινε. Μὴν πῆς τίποτε ἀπ' ὅ,τι εἶπαμε. Ἄκους; “Ε;

—Μάλιστα, κύριε δάσκαλε.

Κι' ὁ Τρύφωνας τράβηξε πρὸς τὸν ἴσκιο ποῦ βρισκόντανε οἱ τέσσερις δασκάλες κι' ὁ διευθυντής.

—Λοιπόν, Τρύφων; Ποῦ τὸν βρῆκες τὸ ληστή σου;

—Χμ! τὸν βρῆκα· τὸν ἐτιμώρησα ὅπως ἔπρεπε καὶ θὰ τὸν κάμω γιὰ πολὺ καιρὸ νὰ σκέφτεται τὴν κακὴ του πράξη.

—Πῶς θὰ τὸ ἐξασφαλίσῃς αὐτό;

—Ἐκατὸ φορές θὰ γράψῃ τιμωρία τὸ «μὴ ἐπιθυμήσῃς ὅτι τῷ πλησίον σου ἀνήκει» ὅπως μοῦ εἶπατε, αὐτὸ τὸ τόνισε.

Ὁ διευθυντής ἔσκασε στὰ γέλια. Ἀπὸ ὑπηρεσιακὴ ὑποχρέωση κ' οἱ τρεῖς δασκάλες γέλασαν· μόνο ἡ Ἑλένη κοίταζε τὸν Τρύφωνα μὲ συμπάθεια.

—Μωρὲ νὰ σοῦ πετύχη! αὐστηρὴ τιμωρία! Τὸν τσάκισες τὸν καημένο τὸ ληστή!

—Μά, κ. διευθυντά, ὑπάρχουν περιπτώσεις ποῦ πρέπει νὰ κανονίζωμε τὴν τιμωρία σύμφωνα μὲ τίς συνθηκας, ποῦ γέννησαν τὸ σφάλμα. Ἄλλως τε μὲ

την αγάπη.....

— "Ας τα, ἄς τα, κύριε Τρύφων' τὰ ἴδια πάλι θά μού τσαμπουνᾶς; Καινούργιες θεωρίες θαρχίσωμε νὰ ἐφαρμόζωμε; Παρακαλῶ ἄς ἀφήσωμε τὴ συζήτηση! πρόστεσε σοβαρὰ κ' ἤπιε λίγο κρασί.

— Μὰ τὸν... τὸν ἔδεια καὶ πολὺ· τὸν τσάκισα πρῶτα στὸ ξύλο! λέει δειλά.

— Πές το, εὐλοημένε, πρῶτ' αὐτό, κ' ὕστερα ν' ἀναφέρης τὴ δεύτερη σαχλοτιμωρία πού τοῦβαλες. "Ἐχει καλῶς!

— Ἀμὲ μπορούσα νὰ μὴν τὸν δειρῶ καὶ νὰ τὸν κάμω νὰ αἰσθανθῆ ὑλικώτερα τὸ σφάλμα του; Βέβαια ὄχι.

— Σὺμφωνοί! Εἶδες κ' ἔπαθες νὰ μῆς μιὰ φορὰ στὴ σειρά. Νομίζεις πὼς ἔχεις στὰ θρανία τῆς πέμπτης τάξης φοιτητὲς τῆς φιλολογίας; "Ας εἶναι. Κάλιον ἀργὰ παρά ποτέ!

Κεῖνη τὴ στιγμή ἡ Ἐλεονώρα, ἡ δασκάλα τῆς τρίτης τάξης, πού ἦταν ὁ Σπυράκης, τὸν βοηθοῦσε νὰ τοποθετήσῃ μέσα στὴ σάκκα του τὰ περισσεύματα τῶν φαγητῶν του. Τὸν χάδεψε μὲ τρυφερότητα καὶ μὲ ψευτόγλυκο ὕφος λέει.

— Πήγαινε τώρα, Σπυράκη μου, νὰ παίξῃς, κ' αὐτὸς ὁ ἔλειινὸς θὰ τιμωρηθῆ. «Ἐπρεπε νᾶναι στὴν τάξη μου καὶ θάβλεπες! θὰ τὸ τσάκιζα τὸ βρωμόπαιδο. Μὰ τί μπορεί νὰ περιμένῃ κανέννας ἀπ' τὸν ἡλίθιο τὸ δάσκαλό του; πρόστεσε μὲ σιγότερη φωνή· κ' ὁ Σπυράκης κοιτάζοντας τὰ σφιγμένα χεῖλη τῆς δασκάλας του, ἔφυγε μουρμουρίζοντας.

— Ἐγὼ θὰ το πῶ, κυρία, τοῦ μπαμπᾶ μου καὶ θὰ τὸν διορθώσῃ.

— "Α! νά, Σπυράκη μου, τὸ κύπελλό σου, κ' ἔτρεξε νὰ τοῦ δώσῃ ἓνα ἀλουμινένιο κύπελλο, ποῦχε ξεχάσει στὸ μέρος πού καθότανε γιὰ ν' ἀποτελειώσῃ τὸ γεῦμα, πού ἡ ληστρική ἐπιδρομὴ τοῦ Ἀλέκου τοῦ-

χε διακόψει. Γυρίζοντας στη θέση της κοντά στον κ. διευθυντή ή Ἐλεονώρα ἦτα γεμάτη θυμό.

—Καί νά ξέρετε, κ. διευθυντά, τί εὐθύνη αἰσθάνομαι γι' τὸ Σπυράκη! Ἡ μαμά του θά τὸν ἔβανε σ' ἓνα ἰδιωτικὸ λύκειο καὶ γιὰ δικό μου χατήρι τὸν ἔγραψε στὸ σκολειό μας. Καθόμαστε δίπλα. Ξέρετε, κι' ἔτσι σ' ἄν ἔρχωμαι πρῶτ' κι' ἀπόγευμα στὸ σκολειό, τὸν παίρνω μαζί μου καὶ πάλι τὸν παίρνω σ' ἄν γυρίζω.

Δὲν τῆς μίλησε κανένας κι' αὐτὴ σ' ἄν νά μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ τῆς συνέχισε:

—Μωρέ, ἔχουν δίκη μερικοί, πού μποροῦν ν' ἄχουν τὰ παιδιὰ τους σὲ ἰδιωτικὰ λύκεια, νά περιφρονοῦν τὸ δημόσια! Καὶ βέβαια ἀπὸ κάθε κορυδιᾶς καρύδι εἶναι τὰ δημόσια σχολεῖα! Τί περιμένεις; Χμ! μὰ σ' ἄπασε πιά, γιατί δὲν τὴν βοηθοῦσε κανένας στὴ φλύαρη διάθεσή της.

Ἄλλα αὐτὰ μὲ μιὰ περίεργη φωτεινότητα τὰ διακρυνε καὶ τ' ἄκουε ὁ Τρύφωνας καὶ μέσα του ἔνοιωσε ἓναν ἀβόσταχτο πόνο. Ὡς τόσο ὁ διευθυντὴς χορτασμένος εὐχάριστα καὶ λίγο στὸ κέφι ἀπ' τὸ κρασί ποῦχε φέρει ἡ Λουκία, συνέχιζε μιὰ ἀσήμαντη κουβέντα μὲ τίς δασκάλες, ἄμα βαρέθηκε νά ἐλέγχι τὸν Τρύφωνα.

Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶχε μιὰ περίεργη ψυχολογικὴ ἀνάγκη. Ἦθελε νά κἀνὴ τὸν κόκκορα κι' ὁ κακομοίρης ὁ Τρύφωνας τραβοῦσε τὸ διάσολό του, γιατί τοῦ χρησίμευε ὡς εὐκολόρριχτος ἀντίπαλος μπρὸς στίς τέσσερις δασκάλες, τὴν κυρία Ἐλεονώρα, τὴν κυρία Λουκία, τὴν κυρία Στάσα καὶ τὴ δεσποινίδα Ἐλένη Μάλιστα μπρὸς στήν κυρία Λουκία, μιὰ ἐξαιρετικὴ ὠμορφιά γεμάτη χάρη, ὁ διευθυντὴς αἰσθανότανε κάθε τόσο τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπίδειξης. Ἦθελε νά δείχνῃ τὴν ἀνωτερότητά του καὶ συστηματικὰ ἔλεγε τ' ἀντίθετο ἀπ' ὅτι ὑποστήριζε ὁ Τρύφωνας.* Μά

— Νά τις, κύριε δάσκαλε.... (σελις 11)

στο τέλος άρχισε νά χάνη τις εύκαιρίες αυτές, γιατί ή σιωπούσε ό Τρύφωνας, ή περίμενε πρώτα τή γνώμη του διευθυντοῦ γιά νά συμφωνήση μαζί του και νά μήν τοῦ δώση νέα εύκαιρία γιά άτέλειωτες συζητήσεις. Μά σάν καμμιά φορά ὑποχρεωνότανε έντεχνα άπό τό διευθυντή νά πῆ τή γνώμη του και νά δεχτῆ τις αιώνιες άντιρρήσεις και παρατηρήσεις του, κοίταζε τις δασκάλες μέ μάτι γεμάτο παράκληση σάν νά ζητούσε τή βοήθειά των. Μά ὅλες τους, είτε τρομοκρατημένες άπό τόν αὐταρχικό και κακότροπο διευθυντή, είτε γιατί δέν ἔδιναν στόν Τρύφωνα καμμιά «σοβαρά σημασία», ή ἔμενάν άμίλητες, ή συμφωνοῦσαν μέ τή γνώμη τοῦ διευθυντοῦ, ή χαμογελοῦσαν μέ περιφρονητική άδιαφορία. Μόνο ή Ἐλένη, αὐτό τό ἔξαιρετικό κορίτσι, τόν πρόσεχε ιδιαίτερα και μόνο στά μάτια της διάκρινε κάποια συμπάθεια, πού κάποτε καταντούσε οἶχτος. Δέν ήθελε κανενός τόν οἶχτο μά τόν οἶχτο τῆς Ἐλένης τόν δεχότανε εύγνώμονα και τόν αἰσθανότανε στήν ψυχή του σάν χάδι, σάν χάδι ζεστό, τρυφερό, μητρικό. Πολλές φορές ή ματιά της τοῦ θύμιζε τ' άξέχαστα μάτια τῆς μαννούλας του, πού τώρα και πέντε χρόνια τήν εἶχε χάσει. Δέν εἶχε τίποτ' άλλο στόν κόσμο. Ὁ πατέρας του τόν εἶχε αφήσει ὀρφανό τεσσάρων χρόνων και τά τρία άδέρφια του εἶχαν πεθάνει ένα ένα μέ τή σειρά τους, ὥσπου νά γίνη αὐτός δέκα χρόνων. Πόσους πόνους τοῦδωκαν οἱ θάνατοι αὐτοί! Πόσο ἔκλαψε! Πόσο ή πίκρα του μεγάλωνε μέ τήν πίκρα τῆς καλύτερης μαννούλας του! "Αχ, ή μαννούλα του! Δούλεψε, ὑπόφερε, ἐπείνασε, ἔκλαψε, σχεδόν ζητιάνεψε γιά νά τόν σπουδάση. Κι' ὅμως ή δυστυχισμένη δέν πρόφταξε παρά μόνο δυό χρόνια νά τόν χαρῆ δάσκαλο κι' άπόθανε ένα πρώϊ άπό συγκοπή! Τόν πόνο αὐτό δέν θά τόν ξεχνούσε σ' ὅλη του τή ζωή. Ἦταν τόσο βαθύς και τόσο έντονος, πού γιά μιá στιγμή νόμισε

πώς θά τόν παράσερνε καί θά πέθαινε κι' αὐτός, ὁ μοναδικός του φίλος, ἕνας συμμαθητής του, δάσκαλος κι' αὐτός, ὁ Νίκος Βερίκης, κατώρθωσε νά τόν σώση μεταγγίζοντάς του σιγά-σιγά τή χαρά τῆς ζωῆς, σάν καθῆκον πρὸς τὴν κοινωνία, πρὸς τὸν ἑαυτό του, μὰ περισσότερο πρὸς τὸ Θεό. Μόνο ἔτσι τὸν κλόνησε ἀπὸ τὸν ἀμίλητο πόνο, ποῦ τὸν ἐξαντιλοῦσε κάθε μέρα, κάθε ὥρα, καί τὸν τραβοῦσε στὸν ἀφασισμό.

Ὅλες αὐτὲς οἱ σκέψεις εἶχαν ἔρθει βιαστικὲς στὸ μυαλό του, σάν δέχτηκε τὶς παρατηρήσεις τοῦ διευθυντοῦ κι' ἀντίκρουσε τὰ κοροΐδευτικά χαμόγελα τῶν δασκαλισσῶν καί τὴ συμπονετικὴ ματιὰ τῆς Ἑλένης.

Σηκώθηκε ἀπ' τὴ θέση του. Ὑποκρίθηκε πὼς κάτι ἤθελε γιὰ νά μὴν ἀντικρίση καμμιά ἐρώτηση τοῦ διευθυντοῦ. Ἄν τὸν ρωτοῦσε «ποῦ πᾶς;» τί θά τοῦ λεγε; Δὲ θᾶταν παράξενο νά καθῆται πάλι στὴ θέση του καί χωρὶς νά τ' ἀπαντήση. Πολλὲς φορές κάτι τέτοιες ἀβουλλίες του γίνονταν αἰτία νά γελοῦν οἱ δασκάλες — ὄχι ὁμως ἡ Ἑλένη—καί νά λέν.

—Μὰ τί διάβολο; δάσκαλος εἶν' αὐτός ἢ κακὸς τρομοκρατημένος μαθητής;

—Μήτε τὸ ἕνα, μήτε τ' ἄλλο, ἔλεγε ἡ καπάτσα ἡ Ἐλεονώρα. Εἶναι βλάκας! καὶ δυνάτευαν ὅλες τὰ γέλια τους.

Προχώρησε στὴ ρεματιά. Ἦθελε νά δῆ τὰ παιδιὰ ποῦ παιζαν σ' ἕνα ἀμμόδικο πλάτωμα κάτω ἀπὸ γέρικα πλατάνια. Χαιρότανε στὰ γέλια των—ἦταν ἡ μόνη χαρά του—καί σπαρταροῦσε ἡ ψυχὴ του στὶς φαιδρὲς φωνοῦ ἔς των. «Μὰ ποῦ εἶν' ὁ Ἀλέκος; Ἐκεῖ θ' ἄπρεπε νά παιζῆ κι' αὐτός.» Ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς τάξης του ἐκεῖ βρισκόντανε. Μὲ τὴ «μητρικὴ» του ματιὰ κατώρθωσε γρήγορα νά τὰ βρῆ ὄλα καί νά τὰ μετρήσῃ. «Μὰ ποῦ νᾶν' ὁ Ἀλέκος;» Ἄ! ναί! τὸν βρῆκε κι' αὐτόν. Ἦταν καθισμένος παράμερα καί τὸ πρόσωπό του ἦταν γεμάτο συλλογῆ. Τὸν ἔβλεπε ἀ-

πὸ τὸ πλάϊ. Οἱ γραμμὲς τοῦ προσώπου του εἶχαν κάτι τὸ θλιβερό, πού τῶκαναν σὰν πρόσωπο ὠρίμου ἀντρα γεμάτο περίσκεψη. Τὸν σίμωσε.

—Γιαὶ δὲν παίζεις καὶ σύ, Ἀλέκο;

Τὸ παιδί τὸν κοίταξε. Στὰ μάτια του φάνηκε ἡ ἀγάπη, μὰ δὲν τοῦπε τίποτε.

—Πήγαινε νὸ παίξεις καὶ σύ. Πήγαινε.

Τὸ παιδί σηκώθηκε μὲ ἀργή κίνηση· κοίταξε πάλι τὸ δάσκαλό του καὶ προχώρησε στ' ἄλλα παιδιά. Ἄχ! αὐτὴ ἡ στοργικὴ ματιὰ τοῦ παιδιοῦ! Πόσο τὸν συγκίνησε!

Σὲ λίγο ἔπαιζε κι' αὐτὸς ἄφωνα κι' ἀνόρεξα. Ὁ Τρύφωνας τὸ παρακολούθησε αὐτό. Τράβηξε παρὰ πέρα. Ξεμοναχεύτηκε κάτω ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ πλατάνου ποῦχε βρεῖ τὸν Ἀλέκο. Ἐκεῖ δόθηκε πάλι στὶ σκέψεις του ὀλοκληρωτικὰ καὶ ξεχάστηκε.

Τώρα μῆνες ἐργαζότανε πάνω σὲ μιὰ δουλειὰ πολὺ σοβαρὴ. Ἐγραφε ἓνα βιβλίο. Ἦταν τὸ πολὺ μεγάλο του μυστικὸ. Ἡ Ἀκαδημία εἶχε προκηρῦξει διαγωνισμό μὲ θέμα «ἡ ἀγάπη ὡς παιδαγωγικὸς παράγων». Πάνω σ' αὐτὸ ἐργαζότανε τώρα καὶ δυὸ μῆνες· ἤθελε ν' ἀποδείξη μὲ παραδείγματα παρμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν, πὼς ἡ μεγαλύτερη δύναμη, πού μπορεῖ νὰ συντελέσῃ στὴν ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ καὶ σὴν δημιουργία ἑνὸς πραγματικοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἄν ὁ δάσκαλος κατορθώσῃ νὰ πετύχῃ τὴν ἀγάπη τῶν παιδιῶν, πέτυχε τὸ σκοπὸ του, Ἀπὸ τὴν ἀγάπη αὐτὴ εὐκολὰ θὰ ξεπηδοῦσε ἡ μόρφωση τοῦ παιδιοῦ καὶ, τὸ σοβαρώτερο, ἡ «δι-ἀπλαση τοῦ χαρακτῆρα του». Στὸ βιβλίο του ἀνέφερε καὶ ἀνέλυε ἀναρίθμητα παραδείγματα κι' ἓνα ἀπ' ὄλα τὸ πιὸ σοβαρό. Εἶχε συμβεῖ στὸν ἴδιο τώρα καὶ δυὸ χρόνια καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ξεχάσῃ ποτέ.

Τότε εἶχε τὴν τετάρτη τάξη. Ἦταν ὁ πρῶτος

χρόνος πούχε αναλάβει ὁ τωρινὸς διευθυντὴς του, ὁ Θρασύβουλος Τριάδης· αὐτὸς κάθε στιγμή ἤθελε νὰ δείχνη τὴν αὐστηρότητά του, πὺ κάποτε καταντοῦσε καὶ ἄγρια.

Μιά μέρα στὴν τάξη τοῦ Τρύφωνα γινότανε θόρυβος κι' οἱ φωνές τῶν παιδιῶν ἔφταναν καὶ στίς ἄλλες τάξεις. Ὁ Τρύφωνας εἶχε πάει στὸ γραφεῖο γιὰ νὰ πάρη ἕνα χάρτη καὶ τὰ παιδιά σὰν ἔμειναν μόνα ἄρχισαν νὰ φωνάζουν. Σὰν γύρισε ἀπ' τὸ γραφεῖο μὲ τὸ χάρτη στὸ χέρι, βρῆκε μὲς στὴν τάξη τὸ διευθυντή, πὺ θυμωμένος κι' ἀγριεμένος ἄφησε τὴν τάξη του κ' ἤρθε γιὰ νὰ τοῦ κάμη τίς συνηθισμένες σκληρὲς καὶ ἄγριες παρατηρήσεις.

—Δὲν μπορεῖ νὰ περιμένῃ ἀπὸ σένα κανένας κάποια τάξη. Μὲ τὴ μαλακὴ καὶ ἀλόγιστη ταχτικὴ σου καταστρέφεις τὰ παιδιά, γιὰτὶ τὰ κάνεις ἀντάρτες. Αὐτὰ δὲ φταῖνε. Σὺ 'σαι ὁ ὑπεύθυνος! Αὐτὸ νὰ τὸ προσέξης καλά, γιὰτὶ θὰ σοῦ παραπονεθῆ μιά μέρα τὸ φύλλο ποιότητός σου, πὺ κσονιζεται ἀπὸ τὴ γενικὴ ἔκθεση τῶν πεπραγμένων, πὺ θὰ ὑποβάλω σὲ λίγο καιρό! Πρόσεξε! Δὲν εἶναι ὠφέλιμο γιὰ ἕνα δάσκαλο τῆς ἡλικίας σου νὰ κηρυχτῆ στάσιμος! Πρόσεξε! κι' ἀγριεμένος ἔφυγε ἀπ' τὴν τάξη χτυπώντας τὴν πόρτα πίσω του.

Αὐτὸς κάθησε πάλι στὴν ἔδρα του, ἔγειρε τὸ κεφάλι του καὶ παραδόθηκε σὲ σκέψεις. Τὰ παιδιά σῶπασαν. Σὲ λίγο τοῦ συνέβηκε κάτι ἀπροσδόκητο· ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του· ἔκλαψε· δὲν μποροῦσε νὰ συγκρατηθῆ· ντρεπότανε· ἤξερε πῶς τῶ,τι ἔκανε δὲν ἦταν μῆτε παιδαγωγικό, μῆτε ἀνδρικό· νὰ κλαίη μπρὸς στὰ παιδιά! ντροπὴ! σκούπισε τὰ μάτια του μὲ τὸ μαντιλι του καὶ σήκωσε τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ μάθημά του. Μὰ τῶ,τι εἶδε τοῦφερε κατὰπληξῆ· ὄλα τὰ παιδιά ἔκλαιγαν καὶ μόλις ἀντίκρυσαν τὰ μάτια του, τὸ κλάμα τους γίνηκε ὁμαδι-

κός λυγμός. Συγκινήθηκε τόσο! μὰ τόσο! δάκρισε—
μὰ τώρα τὰ δύκρυσά του ἦταν ξεχειλίσιμα χαρᾶς.

—Σᾶς εὐχαριστῶ, παιδιά μου, γιὰ τὰ δάκρυσά
σας. Κάμετέ μου τὴ χάρη...

Δὲν πρόφταξε νὰ τελειώσῃ τὴ φράση του κι' ἓνα
παιδί μὲ γεμάτα δάκρυα τὰ μάτια του σηκώθηκε καὶ
τοῦπε.

—Ποτὲ ἄλλοτε, κύριε δάσκαλε, δὲ θὰ γίνωμε αἰ-
τία νὰ σᾶς ξαναπῆ ὁ διευθυντῆς τῶ,τι σᾶς εἶπε.

—Ποτέ! φώναξαν καὶ τᾶλλα σταθερά.

Ἡ καρδιά τοῦ Τρύφωνα σπαρτάρισε ἀπὸ χαρά·
μὰ ἤθελε νὰ δῆ ἂν ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ τῆς συμπόνιας
ποῦ τὴ γεννοῦσε ἢ ἀγάπη τῶν παιδιῶν πρὸς τὸ δά-
σκαλο, θᾶχε πραγματικὴ συνέχιση, ἢ θᾶταν μιὰ προ-
σωρινὴ μεταμέλεια. Κι' ὅμως ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη,
τὴν ὥρα ποῦ ὁ Τρύφωνας ἦταν μὲς στὴν τάξη, ἢ
τάξη γινότανε ἐκκλησίαι. Μὰ καὶ σᾶν δὲ βρισκότανε
μέσα στὴν τάξη, πάλι ἢ ἡσυχία ἦταν τὸ χαρακτηρι-
στικὸ γνῶρισμα τῶν παιδιῶν του. Τὸ διάκριναν κι'
ὄλες οἱ δασκάλες κι' ὁ διευθυντῆς καὶ μιὰ μέρα τοῦ
λέει.

—Τὰ εἶδες, κύρ Τρύφωνα; Ἔπρεπε νᾶρθω ἐγώ
στὴν τάξη σου νὰ κάμω τίς αὐστηρὲς ἐκεῖνες παρα-
τηρήσεις, γιὰ νὰ μποῦν τὰ παιδιά σὲ κάποια πειθαρχία·
καὶ γιὰ νὰ τὸν μειώσῃ μπρὸς στίς δασκάλες ἄλ-
λη μιὰ φορά, πρόστεσε. Τὸ φύλλο ποιότητός σου θὰ
χρωστῆ σὲ μένα τὴ χάρη, ὄχι σὲ σένα, ποῦ φαίνεται
νὰ μὴν τὸ λογαριάζῃς.

—Λέτε, κύριε διευθυντά, νᾶφεραν τὴ μεταβολὴ
στὰ παιδιά μου τὰ σκληρά σας λόγια ἢ κάτι ἄλλο;

—Σᾶν τί; μπορεῖς, κύριε, νὰ μοῦ πῆς; τὸν ρωτᾶ
θυμωμένος κι' ἔτοιμος γιὰ καυγᾶ.

—Λέω· μὴ τυχὸν κατῶρθωσα νὰ τὰ κάμω εἴτε ἐ-
κούσια, εἴτε ἀκούσια, νὰ μ' ἀγαπήσουν καὶ νὰ πει-
θαρχήσουν μόνον τους χωρὶς τιμωρίες σκληρῆς;

—'Αρλοῦμπες! Αὐτὲς οἱ θεωρίες, κύριε Τρύφων, εἶναι γιὰ τοὺς δασκάλους, ποὺ δὲν ἔχουν πεποιθήση στὴ παιδαγωγικὴ δύναμή τους καὶ τὸν ἀνδρικό χαρακτήρά τους!

Ὁ Τρύφωνας δὲ μίλησε. Καταλάβαινε πὼς ἀπ' τὴ συζήτηση θάβγαινε πάλι μειωμένος καὶ προτίμησε νὰ σιωπήσῃ. Θὰ πέρασε πολλὴ ὥρα ὥσπου νὰ σιωπήσῃ κι' ὁ διευθυντὴς, ποὺ μιλοῦσε ἀκατάπαυτα ριχνώντας κάθε τόσο στὴ Λουκία τίς ἀδιάφορες δῆθεν ματιές του.

* *

Αὐτὰ ὄλα τὰ σκεφτότανε ὁ Τρύφωνας κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο σκαλίζοντας μένα καλάμι τῆ χοντρῆ ἄμμο, ποῦταν σωριασμένη γύρω στὴ ρίζα τοῦ πλατάνου. Κεῖνη τὴν ὥρα βρῆκε τὴν εὐκαιρία καὶ ξανάκανε πάλι μιὰ ἀυστηρὴ αὐτοἀνάλυση, σὰ νάθελε μὲ τὸν ἀυστηρὸ ἔλεγχο ποῦκανε τοῦ ἑαυτοῦ του, νάβρῃ κάποια δικαιολογία στὴ σκληρὴ συμπεριφορὰ τοῦ Τριᾶδη. Θυμῆθηκε μὲ πόσο κόπο κι' αὐτὸς προσπάθησε νὰ ἀφανίσῃ ἢ νὰ μειώσῃ τὰ ἐλαττώματά του· μὴ τάχα ἦσαν λίγα; καὶ πόσες φορές εἶχε αἰσθανθῆ τὴ ζήλεια νὰ τὸν καίῃ καὶ πόσες φορές ὁ θυμὸς του δὲν τὸν παρέφερε; κι' ὅμως σιγὰ σιγὰ μὲ μιὰ μελετημένη ἄσκηση κατάρθωσε νὰ τ' ἀφανίσῃ καὶ νὰ καθαρίσῃ τὴν ψυχὴ του ἀπ' τὸ ρύπο της.

Ἐκεῖ τὸν βρῆκαν οἱ τέσσερις δασκάλες μὲ τὸ διευθυντὴ, ποὺ ἔκαναν τὸν περίπατό τους μετὰ τὸ φαγητό.

—Τι κάνεις αὐτοῦ, Τρύφων; Τὸν τετραγωνισμό τοῦ κύκλου ζητᾶς νὰ λύσῃς;

Τρομαγμένος σηκώθηκε ἀπ' τὴ θέση του. Δὲν τοὺς εἶχε ἀκούσει. Σ' ὄλων τὰ πρόσωπα εἶδε τὸ συνηθισμένο τους κοροϊδευτικὸ χαμόγελο καὶ περισσότερο στὰ χεῖλη καὶ στὰ μάτια τῆς Ἐλεονώρας, ποὺ συμμαχώντας μὲ τὸ διευθυντὴ κάθε τόσο στίς κοροϊδευ-

τικές παρατηρήσεις του, ήθελε νά ύποσκελίση τή Λουκία στή συμπάθεια του.

Μόνο στά μάτια τής 'Ελένης διάκρινε πάλι τή «μητρική» τρυφερότητα πού σ'άν τήν είδε γιά πρώτη φορά ξαφνιάστηκε τόσο. Κάτι μουρμούρισε· κάτι ήθελε νά πῆ, μά δέ μπορούσε. 'Ακολούθησε κι' αὐτός τὸ διευθυντὴ καὶ τίς δασκάλες καὶ προχώρησαν πάνω στή ρεματιά. 'Ο «κύριος διευθυντῆς» μιλοῦσε, μιλοῦσε, κι' ὄλο μιλοῦσε. Κανέννας ἄλλος δέν εὔρισκε σειρά παρά μόνο γιά μονοσύλλαβα ἢ σύντομες φρασοῦλες. Μιά στιγμή πού βιάδιζαν ὁ ἕνας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλο, γιὰ τὸ κατηφορικό μονοπάτι ἦταν στενό, βρέθηκε ν'ἄρχεται τελευταῖος ἔχοντας μπρός του τήν 'Ελένη. Κατεβαίνοντας αὐτὴ κράτησε μὲ τὸ χέρι της κάποια λιγαριά καὶ ὁ Τρύφωνας, μὲ τὴ φόρα, πού κατέβαινε, ἔπεσε πάνω της. 'Ανατρίχιασε στὸ ἄγγισμα τοῦ κορμιοῦ της, πού ἦρθε ἐφαρμοστό σ'ὄλο τὸ κορμὶ του,

—Συγγνώμην, δεσποινίς 'Ελένη

—Δέν πειράζει, κύριε Τρύφων, τοῦ λείει καὶ στρέφοντας τοῦ γέλασε τόσο γλυκά, μά τόσο γλυκά, πού αὐτὸς ζαλίστηκε.

"Ενοιωσε μέσα του μιὰ δυνατὴ χαρὰ· πρώτη φορά στή ζωὴ του· μά γρήγορα ἡ χαρὰ του γίνηκε λύπη, γιὰ τὴ θυμήθηκε τὸ ἄσκημο πρόσωπό του. Καμμιὰ, καμμιὰ γυναῖκα, δέν τὸν ἀγάπησε ποτέ. "Αλλῶς τε τόσες φορές τοῦ τῶχαν πεῖ· τόσες φορές ἔκλαψε γιά τὴν ἀσκήμια του. Πάντα στά χεῖλη του ἔπλεγε ὁ στίχος τοῦ Βερλαίν. «Κι' ἂν πίνω εἶναι νά μεθύσω κι' ὄχι γιά νά πιῶ.....» κι' ὁ Βερλαίν ἦταν ἄσκημος· τρομακτικὰ ἄσκημος· μά δέ φανταζότανε ὁ Τρύφωνας πῶς θά μπορούσε ν'ἄναι ἀσκημότερος ἀπ' αὐτόν· ὄχι αὐτὸ τοῦ τῶλεγε ὁ καθρέφτης του.

Τὸ Βερλαίν τὸν εἶχε ἀγαπήσει μιὰ ἐξαιρετικὰ ὠραία κόρη, ἡ Ματίλδη Μωτέ, καὶ τοῦ στάθηκε πιστὴ

παρ' ὅλη τὴν ἀσκήμια του· Τὸ τί ὑπόφερε αὐτὴ ἢ δυστυχισμένη γυναῖκα! κι' ὅμως πόσο ἀγωνίστηκε γιὰ νὰ τὸν φέρῃ στὸν ἴσιο δρόμο ἀπὸ τὴν ἐκτροπὴ ποῦχε πάθει ἡ ζωὴ του! «Ὁ Βερλαῖν ἀπ' τὴν ἀσκήμια του, ὅπως λέν οἱ βιογράφοι του, εἶχε πάθει μιὰ σεξουαλιστικὴ διαστροφή». Οἱ γυναῖκες δὲν τὸν κοίταζαν καὶ γύριζαν πέρα τὰ μάτια των γιὰ νὰ μὴ βλέπουν «τ' ἀγένειο πρόσωπό του, τὰ βαθουλωμένα του μάτια, τὰ πυκνὰ κι' ὀρθὰ φρύδια του, τὰ μογγολικὰ μῆλα τοῦ προσώπου του καὶ τὴ σιμὴ μύτη του. ποῦ τὸν παρουσίαζε σὰν οὐρακουτάγκο, ποῦ τῶχε σκάσει ἀπ' τὸ ζωολογικὸ κῆπο!» Νά, ἓνας τέτοιος ἦταν κι' αὐτός. Εὐτυχῶς ποῦ δὲν εἶχε αἰσθανθῆ μέσα του ὡς τῶρα καμμιά σεξουαλιστικὴ ἐκτροπὴ!

Τὸ πρόσωπό του ἦταν μὲ γωνιῆς καὶ μὲ μῆλα ξεπεταμένα, σὰν νᾶθελαν νὰ τρυπήσουν τὰ μάγουλά του. Τ' αὐτιά του ἦσαν κανονικὰ, μὰ τὰ μαλλιά του ἴσια σὰν γουρουνότριχες, τὸ πηγούνι του σουβλερό, τὰ χεῖλη του λεπτὰ καὶ τὸ σαγῶνί του σὰν ὀρθὴ γωνία. Μόνο τὰ μάτια του εἶχαν μιὰ θαυμαστὴ φωτεινότητα καὶ λαμπράδα καὶ τὰ δόντια του ἦσαν κάτασπρα καὶ στραφτοκοποῦσαν. Κι' ὅμως εἶχε ἓνα σῶμα ἄρτιο, ἀψεγάδιαστο· θυμῆθηκε μάλιστα πῶς μιὰ φορὰ ποῦχε λάβει μέρος στοὺς ἀγῶνες, ποῦχαν κάμει οἱ ἔφεδροι ἀξιωματικοὶ ὅταν τοὺς κάλεσαν γιὰ μετεκπαίδευση, σὰν παρατάχτηκαν ὅλοι μπρὸς στὸ στίβο, μιὰ γυναῖκα εἶπε στὴ διπλανὴ πίσω του.

—Για κοιτᾶχτε τὸν τρίτο ἀξιωματικὸ! ὦραιότερο σῶμα δὲν εἶδα, μὰ καὶ δὲν ἐφαντάστηκα· σωστός Ἀπόλλωνας στὸ κορμί· κι' ὅμως πόσο ἄσχημος στὸ πρόσωπο! —Ναί! πόσο λυπηρὸ εἶναι αὐτό.

Πόσο πόνο ἔνοιωσε τότε· τί κρίμα! εἶχες κι' αὐτός κάτι ὠραῖο· κι' ὅμως δὲ φαινότανε· ἦταν ὅμοιο μὲ τίς ἠθικὲς ὠμορφιῆς ποῦ εἶχε δημιουργήσει στὸν ἑαυτό του· κι' ὅμως δὲν φαινότανε κι' αὐτές.

"Εδίωξε απ' τὸ μυαλό του κάθε ἐλπιδοφόρα σκέψη πὼς ἡ Ἐλένη τὸν κοίταξε μὲ κάποια ἰδιαίτερη σημασία καὶ προχώρησε ἀκολουθώντας τὸν κ. διευθυντή, πού ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐκδηλώνῃ τὸν ἔρωτά του πρὸς τὴ Λουκία μὲ μιὰ ἀκατάσχετη φλυαρία.

Τὸ βράδυ σὰν γύρισαν ἀπ' τὴν ἐκδρομὴ εἶπε στὸν Ἄλέκο νὰ τὸν περιμένῃ νὰ φύγουν μαζί ἀπ' τὸ σκολεϊό. Ὁ διευθυντὴς τὸν εἶδε πού περίμενε στὴν αὐλή, καὶ τοῦπε ἄγρια.

—Τὸ ξύλο πού σοῦδωκε ὁ δάσκαλός σου ἦταν λίγο. Θᾶπρεπε νὰ σᾶξῃ σακατεμένο. Ἄκους ἐκεῖ, ληστεῖες μέσα στὸ σκολεϊό μου!

Κεῖνη τὴ στιγμή κατάφθασε κι' ὁ Τρύφωνας κι' ἄκουσε τί τοῦλεγε.

—Θὰ τὸν τιμωρήσω καὶ πάλι, κ. διευθυντά. Θὰ τὸν διορθώσω ἐγώ... γι' αὐτὸ τὸν κράτησα.

—Καλά, καλά· αὐτὰ τὰ σφάλματα πρέπει κανένας νὰ τὰ καυτηριάξῃ μὲ δυνατὴ φωτιὰ στὴ ρίζα των, ἀλλοιῶς πᾶμε χαμένοι κι' ἐμεῖς κ' ἡ κοινωνία, πού μᾶς ἐμπιστεύεται τὰ παιδιὰ της.

—Μάλιστα, κ. διευθυντά!

Κι' ὁ διευθυντὴς ἔφυγε. Ὁ Τρύφωνας περίμενε νὰ χαθοῦν τὰ βήματά του στὸ δρόμο.

—Πᾶμε τώρα, Ἄλέκο· κι' αὐτὸ τὸν κοίταξε σὰν ξαφνιασμένο. Περίμενε νὰ τὸν τιμωρήσῃ κι' ἡ καρδιά του χτυποῦσε ἀπὸ τὸν ἄγνωστο κίνδυνο, γιατί δὲν εἶχε δεῖ ποτὲ τὸ δάσκαλό του νὰ χτυπᾷ αὐτὸ τὸν φόβιζε περισσότερο. σὰν τὸ θηρίο πού φοβᾶται τὸ δεύτερο μαστίγιο τοῦ θηριοδαμαστή, πού ἐπίτηδες τὸ κρατᾷ στ' ἀριστερό του χέρι, γιὰ νὰ κἀνῃ τὰ θηρία νὰ σκέφτουνται τὸν ἄγνωστο πόνο, ἀφ' οὗ ἀπ' τὸ γνωστὸ μαστίγιο τὸν ἔχουν πολλές φορές δοκιμάσει καὶ τὸν ξέρουν.

Ὁ Ἄλέκος πῆγε μαζί του. Τράβηξαν κατὰ τὴν ἀ-

γορά. Σαββατόβραδο κίνηση μεγάλη. Ὁ Τρύφωνας πήρε μιὰ ὀκά κρέας, μισὴ ὀκά ρίζι κι' ἓνα μικρὸ κουτί ὄστακό· τοῦβαλε στὴ σάκκα του λίγα λεμόνια καὶ δυὸ αὐγά καὶ χαδεύοντάς τον τοῦ λέει.

—Τράβα τώρα στὸ σπίτι σας. Αὐτὰ γιὰ τὸν ἄρρωστο πατέρα σου κι' ὁ ὄστακὸς δικὸς σου. Καὶ κόταξε! δὲ χρειάζεται κουβέντα σὲ κανένα! ἀκούς;

—Μάλιστα, τοῦ λέει ὁ Ἀλέκος, μὲ μισοσβυσμένη φωνή, καὶ τὰ μάτια του λαμπύρισαν σὰν νὰ βράχθηκαν ἀπὸ δάκρυα, ποῦ ἐρχόντανε νὰ τὰ γεμίσουν· μὰ ὁ δάσκαλος δὲν τὰ εἶδε, γιατί βιάστηκε νὰ φύγη.

Τὸ παιδί ἔμεινε σὰν χτυπημένο στὴν θέση του καὶ τὸν ἔβλεπε ποῦ χανότανε ἀνάμεσα στὸ πλῆθος. Ἡ καρδούλα του ἔτρεμε ἀπὸ ἓνα περιεργο αἴσθημα. Δὲν ἤξερε τί ἦταν· χαρά; εὐγνωμοσύνη; ἀγάπη; μὰ σὰν πήγε στὸ σπίτι τους δὲν κρατήθηκε. Ἐκλαιγε καὶ γελοῦσε. Διηγῆθηκε τὸ, ὅτι γίνηκε στὴν ἐκδρομὴ καὶ ποιοὺς τοῦχε δώσει τὸ κρέας.

Τὴν πάρα πάνω μέρα κουτσαίνοντας ὁ πατέρας του πήγε κι' εὐχαρίστησε τὸ δάσκαλο τοῦ παιδιοῦ.

—Καλὰ ἔκαμες, κ. δάσκαλε, καλὰ· γιατί ἂν τὸν τιμωροῦσες, ἴσως ἀπὸ πείσμα παιδικό..... ποῦ ξέρεις; ἴσως ν'ἄκανε τίποτα χειρότερο ἀργότερα, ἔ; θὰ τοῦ ἄνοιγε πληγὴ ἀξέχαστη· ἔ; ποῦ ξέρεις· σὰν θὰ μεγάλωνε, θὰ τ'ἄρесе νὰ τὴν ξύνη γιὰ νὰ πονῇ.

—Ἐχεις δίκη, ἔχεις δίκη σ' αὐτὸ ποῦ λές, κύριε Μαθιέ. Σ' εὐχαριστῶ πολὺ, γιατί μοῦδες κάτι ποῦ μοῦ χρειάζεται γιὰ κάτι ποῦ γράφω.

Ὁ λιμενεργάτης γέλασε.

—Μὴ μὲ κοροϊδεύης, κύριε δάσκαλε! μὰ ἔτσι μοῦ φαίνεται μένα. Χμ! νὰ τὸ γράψης! τὸ σπουδαῖο πρᾶμμα!

* *

Ἔτσι κι' ἀπόψε ἀκουμπισμένος στὸ χέρι του σκεφτότανε τὴν ἐκδρομὴ ποῦχαν κάμει. Ἡ μέρα ἦταν χα-

φά Θεοῦ· τελευταῖες τοῦ Μάη. Ὅλη ἡ πλάση μοσχοβολοῦσε καί ἡ γῆς σπαρταροῦσε σέ πράσινες χαρῆς κι' ἐλπίδες. Τά παιδιὰ ρίχτηκαν στά χωράφια μέ ἀσυγκράτητο ἐνθουσιασμό κι' οἱ φωνές τους ἦταν ἄγριες μέσα στά γέλια τους. Ἦσαν τὰ κλεισμένα μικρά θηρία, πού τούς ἄνοιξαν ἀπροσδόκητα μιὰ μέρα τὸ κλουβί των. Ὁ Τρύφωνας χαιρότανε ν' ἀκούη τίς ἀκαθόριστες κι' ἄναρθρες αὐτὲς φωνές. Ὅλοι χαιρόντανε. Ἡ γύρω πλάση ἐρωτιάρα καί τὰ ζῶα ἐρωτιάρικα κι' αὐτά· τῶδειχναν σέ κάθε τους σκίρτημα καί πιὸ πολὺ ἀπ' ὄλα, ὁ κ. διευθυντής, πού ἄφηνε τὴ λαχταρισμένη ματιά του νὰ τρυπᾷ τὸ ἀραχνοῦφαντο μεταξένιο φόρεμα τῆς κ. Λουκίας· μὰ σὰν δὲν ἦταν κοντά του ἡ Λουκία, τῶρριχνε στίς προκλητικὲς καμπυλότητες τῆς Ἐλεονώρας, πού τὸν καλοῦσαν τώρα καί καιροῦς.

Μὰ ὁ Τρύφωνας; αὐτὸς δὲν τολμοῦσε νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του ψηλά καί νὰ κοιτάξῃ καμμιὰ, γιατί φοβότανε πὼς θᾶφερνε τὸ γέλιο, πού θά γεννοῦσε ἡ ἀσκήμια του στά χεῖλη της. Κάποτε στὴν Ἀθήνα ὁ φίλος του τὸν βοήθησε καί γνώρισε δυὸ τρεῖς γυναῖκες. Μὰ ἦσαν ἀπὸ κεῖνες πού πληρώνονται τὸν ἔρωτά τους καί συχάθηκε. Μιὰ φριχτὴ ἀηδία τὸν εἶχε πιάσει. Πόσο ἀλλοιώτικα τὴν αἰσθανότανε τὴ γυναῖκα! τὴν ἤθελε ψηλά, πολὺ ψηλά! πάνω ἀπ' τὸ κρεββάτι. Στὸ ὕψος τῆς ψυχῆς του, τῆς διανόησής του. Μιὰ τέτοια ὅμως εὐτυχία δὲν τολμοῦσε νὰ τὴν ὄνειρευτῇ. Πὼς μποροῦσε αὐτὸς ν' ἀφήσῃ τὴ σκέψη του σέ μιὰ τέτοια ἐλπίδα, τῆς στιγμῆς πού στεκότανε ἐμπρὸς του ὁ φραγμὸς τῆς ἀσκήμιας του; Γι' αὐτὸ συστηματικὰ ἀπόφευγε κάθε σκέψη γιὰ ἔρωτα, κάθε ἐλπίδα γιὰ γάμο. Κι' ὅμως εἶχε τόση ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ ἀδελφή, γυναῖκα, μάννα! Μὰ ποιά θά γινότανε γι' αὐτόν, ἀδελφή, γυναῖκα, μάννα; Ἀναστέναζε βαθεῖα καί ἡ σκέψη του σὴν σῶπαινε γιὰ καιροῦς πᾶνω στὴν ἀμ.β.β.

λια αυτή. Γι' αυτό κάπου κάπου σ'αν τύχαινε νά βρῆ καμμιὰ ἀπ' τὶς γυναῖκες ποὺ πουλοῦσαν τὸν ἔρωτὰ τους, ριχνότανε πάνω στὴ χαρὰ μὲ μιὰ φριχτὴ λαχτάρα, ποὺ τὸν παράσερνε σὲ χυδαῖα καὶ βάνουση ἐκδήλωσῃ· μὰ κάθε φορά, μόλις περνοῦσε ἡ λαύρα τῶν πόθων του καὶ ἡ σκέψη του ἀποχτοῦσε τὴν ἡρεμία της, ξεσποῦσε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ αἰσθανότανε τόση ἀηδία, ποῦνοιωθε τὴν ἀνάγκη νά φτύνῃ γιὰ ὧρες· πόσο κατέβαινε ἀπ' τὸ ὕψος τοῦ ἑαυτοῦ του τότε! πόσο θλιβότανε γιὰ τ,ὅτι εἶχε κάμει! κ' ὁμως, σ'αν ξανατύχαινε ἡεὐκαιρία, ἡ σωματικὴ του λαχτάρα τὸν ἔκανε νά ξεχνᾷ τὰ προηγούμενα αὐτομαστιγώματα καὶ ν' ἀφήσῃ τὸν ἑαυτό του στὴν ἱκανοποίηση μιᾶς πληρωμένης χαρᾶς.

III

Ἡ κυβέρνησις εἶχε διατάξει νά δοθῇ ἰδιαίτερος πένθιμος πατριωτικὸς τόνος στὴ μεγάλη ἐπέτειο τοῦ 1453 καὶ τὰ σκολειὰ ἐτοιμαζόντανε γιὰ τὴν 29 τοῦ Μάη. Τὰ παιδιὰ εἶχαν χαρὰ, γιατί γλύτωναν τὴν ἡμέρα ἐκείνη τὰ μαθήματα κ' ἐπαιζαν μέσα στὴν αὐλὴ φωνάζοντας καὶ γελώντας, ὥσπου ν'ἄρθῃ ἡ ὥρα ποὺ θ'ἄμπαιναν μέσα στὴ μεγάλη αἴθουσα γιὰ ν' ἀκούσουν τὸ λόγο τοῦ διευθυντή, ποὺ τὸν ἐτοίμαζε τώρα καὶ μέρες μὲ τὴν κρυφὴ φιλοδοξία, ὅχι νά χτυπήσῃ στὶς ψυχὰς τῶν παιδιῶν, μὰ νά κάμῃ ἐντύπωση στὶς δασκάλες καὶ πιότερο στὴ Λουκία. «Ἄχ! αὐτὴ ἡ ἀνότη! ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντιστέκεται στὸν ἀκράτητο ἔρωτὰ του, ποῦχε κάτι τὸ ἀνώτερο, κάτι τὸ πνευματικώτερο!» Ὡ! γι' αὐτὸ ἦταν βέβαιος, γιατί ἀλλοιῶς θὰ δεχότανε τὸν ἔρωτὰ τῆς Ἐλεονώρας, ποὺ τὸν ἔτρωγε κάθε τόσο μὲ τὶς λάγνες ματιές της· καὶ δὲν ἦταν ἄσκημη ἡ Ἐλεονώρα. Κάθε ἄλλο! Ἰσα

Ἰσα τὸ κορμί της ἦταν θαυμάσιο. Εἶχε ἀφροδίσιες γραμμές, ποῦ δὲ θᾶφηναν ἀδιάφορο καὶ τὸν πιὸ δύσκολο γυναικᾶ· μ' αὐτὸς ἤθελε τῆ Λουκία, ποῦ ἀποτελοῦσε μὲ τὸ χαριτωμένο λυγρὸ κορμί της «μιὰ τέλεια ἀντίθεση πρὸς τὸ κορμί τῆς κοντόχοντρης γυναικας του.» Γι' αὐτὸ σήμερα μὲ τῆ ρητορία του γύρευε νὰ τὴν καταπλήξῃ καὶ στὶς μπρόβες ποῦκανε μπρὸς στὸν καθρέφτη του ἔπαιρνε πόζες μελετημένες, ἔχοντας πάντα στὸ νοῦ του πὼς μπρὸς του ἦταν ἡ Λουκία καὶ μόνο ἡ Λουκία.

Ὁ διευθυντὴς ἅμα συγκεντρώθησαν τὰ παιδιά, μέσα σὲ μιὰ ἱερὴ σιωπὴ ἄρχισε τὸ λόγο του γιὰ τὴ μεγάλη «ἀποφράδα ἡμέρα». Μὲ μιὰ ρητορεία τῆς κακῆς ὥρας, γεμάτη φοῦσκες, ἔκαμε τὴ διήγηση τῆς φριχτῆς ἡμέρας ποῦ πάρηκε ἡ Πόλη, ποῦ ἀποτελοῦσε τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνοβυζαντινῆς αὐτοκρατορίας· ἀπόφυγε συστηματικὰ νὰ κάμῃ λόγο γιὰ τὰ σφάλματα, τ'ἀναρίθμητα σφάλματα, ποῦ δημιούργησαν τὴν κατάρρευση τῆς αὐτοκρατορίας, ἀδιαφορώντας ἂν μὲς στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν δημιουργότανε τὸ φριχτό: «μὰ γιατί δὲν τὴν πρόλαβαν», καὶ σὰν μόνο σκοπὸ του ἔδειχνε, τὸ πὼς νὰ φτάσῃ στὶς ποιητικὲς ἀποστροφές του «διὰ τὸ μεγάλο ἔθνικόν ἀτύχημα» καὶ νάρχισῃ τοὺς ἀφοριστικούς χαρακτηρισμούς του «διὰ τὴν ἀποφράδα ταύτην ἡμέραν, ἣτις ἔφερε τὴν σιωπὴν τῶν τριακοσίων σημάτων καὶ ἐξήκοντα δύο κωδῶνων καὶ ἣτις ἀπελιθώσε τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα», μῆτε κοπίασε νὰ ἐξηγήσῃ μ' ἄλλᾶ λόγια τὸ συμβολικὸ αὐτὸ μαρμάρωμα τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τὴν πιὸ συμβολικὴ σιωπὴ τῶν σημάτων. Στὰ τελευταῖά του λόγια εἶχε πιά φτάσει ἡ φωνὴ του στὸ διαπασῶν καὶ οἱ χειρονομίες του κατάντησαν ἔξαλλες, «Τὶ ὠμορφα ποῦ τὰ λέει!» σκεφτότανε ἡ Λουκία· «κοίτα πὼς τὴν κοιτάζει» σκεφτότανε ἡ Ἐλεονώρα, ἐνῶ οἱ ἄλλες δυὸ δασκάλες τὸν ἄκουαν σὰν ἀδιάφορα.

Μὰ ὁ Τρύφωνας δὲν τὸν ἄκουε παρὰ μὲ διακοπές, γιατί ὀλόκληρη τὴ σκέψη του τὴν εἶχε στρέψει στὰ παιδιὰ προσπαθώντας νὰ ψυχολογήσῃ, ἄν τῷ, τι ἄκουαν τὸ αἰσθανόντανε ἢ τᾶφηνε ἀδιάφορα κι' ἀσυγκίνητα. Ἐπ' τὰ χασμουρητὰ τῶν παιδιῶν κατάλαβε πὼς ὄχι μόνο τᾶφηναν ἀδιάφορα τὰ φουσκωμένα ρητορικά λόγια τοῦ διευθυντῆ, μὰ καὶ τὰ βάραιναν οἱ φωνάρες του καὶ οἱ μακρὲς μπερδεμένες προτάσεις του, πού τοὺς ἔφερναν ζάλη. Κι' αὐτὴ ἡ καθαρεύουσα! Αὐτὴ δὰ ἦταν πού ἦταν τὸ νανούρισμά των! Πάνω ἀπὸ δέκα φορές ὁ διευθυντῆς εἶχεν ἀρχίσει τὴ φράση του μὲ τὸ ἢ «ἀποφράς αὐτὴ ἡμέρα, ἦτις ἐσήμανε τὴν ἔναρξιν τῆς καταπτώσεως τῆς φυλῆς μας....» κι' αὐτὴ κατάντησε στὸ τέλος σὰν ναρκωτικὸ στ' αὐτιὰ τῶν παιδιῶν, πού δὲν τὸν ἄκουαν πιά.

«Σωστά, πολὺ σωστά» σκέφθηκε στὸ τέλος καὶ ὁ Τρύφωνας «ἢ ἀποφράς αὐτὴ ἡμέρα πού σήμανε τὴ σκοτεινιά μας...!» πολὺ σωστά! μὰ πόσες ἄλλες ἀποφράδες ἡμέρες μεγάλωναν τὴ σκοτεινιά τῆς ψυχῆς μας! Μὴ τάχα τώρα, ὕστερα ἀπὸ τόσο αἶμα, ποταμὸ αἶμα, κατωρθώσαμε νὰ βγοῦμε ἀπ' τὴ σκοτεινιά μας; Ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ ὑποστηρίξῃ πὼς ἡ φυλὴ μας φωτίστηκε; Ὅχι! ὄχι! δὲν ἐβγήκε ἀκόμα ὁ ἥλιος πού μὲ τὸ λαμπρότατο φῶς του θὰ φωτίσῃ τὰ σκοτισμένα μυαλά μας καὶ θὰ θερμάνῃ ὄλους ἴσια, ἀπ' τὸν πρῶτο τρανό, ὡς τὸ λιμενεργάτη, πού κοίτεται μὲ σακατεμένο ποδάρι νηστικός! Ὅχι δὲν ἐβγήκε! μὰ δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ βγῆ! Πέρα πρὸς τὴν ἀνατολὴ ρόδιζε τὸ φῶς του! Καὶ οἱ σκέψεις του συνέχισαν τὸ δρόμο τους, ἐν ᾧ ὁ διευθυντῆς ἐξακολουθοῦσε τὶς ρητορείες του προετοιμάζοντας τὴν τελειωτικὴ κορώνα πού θᾶδινε τὴν κατακλείδα τοῦ λόγου του.

Μέσα στὶς διάφορες σκέψεις τοῦ Τρύφωνα ἦρθε κι' ὁ γέρος ἀγωνιστῆς ὁ καπετάνιος Καπανταῆς. Ἦταν συγγενῆς του κι' ἤξερε πὼς περνοῦσε καὶ πὼς

ψωμοζητούσε. Κατάντησε στά γερατειά του ζητιάνος, ἄν κι' εἶχε στά νειάτα του μεγάλη περιουσία, γιατί σέ κάθε ἐπανάσταση, σέ κάθε ἐθνικό ἀγώνα, τὰ παραιτούσε ὅλα σύξυλα κι' ἀρμάτωνε μέ δικά του ἔξοδα καί συντηροῦσε ἀπ' τὴν τσέπη του ἕνα δυνατό σῶμα ἀπό διαλεχτὰ παλληκάρια. Τώρα τελευταῖα τὸν εἶχαν βάλει κι' εἶχε κάμει αἴτηση σ' ἕνα εἰδικό ταμεῖο νά τοῦ δώσουν τρεῖς χιλιάδες δραχμές, γιατί ἦταν ἄρρωστος καί τὰ μάτια του ἀπ' τοὺς πολέμους εἶχαν πάθει «πτῶσι τῶν βλεφάρων». Μά τὸν κοροῖδευαν τρεῖς μῆνες τὸ δυστυχισμένο γέρο καπετάνιο, γυρίζοντάς του κάθε μῆνα τὴν ἀναφορά του, γιὰ κάποιο συμπληρωματικό χαρτί ἢ γιὰ «ἐλλειπῆ χαρτοσημανση», ὥσπου τοῦπαν στό τέλος πῶς ἡ αἴτησή του ἀπορρίφθηκε. Ὁ δυστυχημένος γέρος δὲν κατώρθωσε ὡς τὸ τέλος νά συγκρατηθῆ στὴν ἀξιοπρεπῆ σιωπὴ ποῦχε κρατήσει ὡς τότε καί ξέσπασε:

—“Ἀχ, Θεέ μου, γιὰ ποιούς πολεμοῦσα τόσα χρόνια! γιὰ ποιά ἐλευθερία δέχτηκε τὸ κορμί μου τόσες φορές τὰ μολύβια τοῦ ἐχθροῦ καί τόσες φορές φτερούγισε ὁ θάνατος πάνω μου!” Ἀχ, Θεέ μου! τί ντροπή!

Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ γέρου ὀπλαρχηγοῦ Καπανταῆ δὲ θὰ τὰ ξεχνούσε ποτέ στὴ ζωὴ του. “Ἀχ, Θεέ μου, τί ντροπή!

Ἀπ' τὶς θλιβερές του σκέψεις τὸν πήραν τὰ χειροκροτήματα τῶν δασκαλισσῶν καί τῶν παιδιῶν ποῦ τὶς μιμήθηκαν, ἐνθουσιασμένα, γιατί τέλειωσε τὸ καθηλωτικό μορτύριό τους. Ὁ διευθυντὴς μέ τὴ συνιθισμένη ρητορική χλωμάδα κατέβηκε ἀπ' τὴν ἔδρα του καί σκούπιζε τὸ ἰδρωμένο του χέρι ἐτοιμάζοντάς το γιὰ συγχαρητήρια.

—“Ἀχ! τί ὠραῖα, τί ὠραῖα, κύριε διευθυντά! τοῦ λέει τρέχοντας πρὸς τὴν ἔδρα ἢ Λουκία καί πιάνοντας τὸ χέρι του μέ τὰ δύο τῆς χεράκια.

—Εὐχαριστῶ, Λουκία μου, τῆς μουρμούρισε σφίγ-

Αὐτὰ ὅλα σκεφτότανε ὁ Τρέφνας κάτω ἀπ' τὸ πλάτανο
«Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ»

ΦΥΛΛΟ 3

γοντας τὸ χέρι της θερμὰ καὶ νοιώθοντας τὸ αἷμά του νὰ σπαρταρᾷ μέσα του ἢ χλωμάδα τοῦχε περάσει.

Μὲ τὴ σειρά τους οἱ ἄλλες δασκάλες τοῦσφιξαν τὸ χέρι συγχαίροντάς τον καὶ τελευταία ἀπ' ὅλες ἡ Ἐλεονώρα, ποὺ μπόρεσε νὰ τοῦ μурμουρίση κρυφά.

— Ὑπέροχος, ὑπέροχος ἦσουν, καλέ μου.

Αὐτὸς τὴν κοίταξε τρυφερά καὶ στηλώνοντας τὰ μάτια του στὶς καλλιγράμμες λαγῶνές της, τῆς εἶπε μὲ σιγὴ φωνή.

— Εἶμαι διπλᾶ εὐχαριστημένος, γιατί σοῦ ἄρεσα ἤξερε τὴ δουλειά του καλὰ ὁ Τριάδης ἤθελε νὰ τῶχει δίπορτο.

Κείνη τὴ στιγμή ἔφθασε κοντά του κι' ὁ Τρύφωνας.

— Τὰ συγχαρητήριά μου, κ. διευθυντά.

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ, παιδί μου, τὰ πάντησε προστατευτικά καὶ στράφηκε βιαστικά πρὸς τὴ Λουκία, μὰ σὰν νὰ θυμῆθηκε κάτι, γύρισε πρὸς τὸν Τρύφωνα.

— Τὰ παιδιά νὰ βγοῦν στὴν αὐλὴ ὡς τὴν ὥρα ποὺ θὰ τὰ πᾶμε στὴ Μητρόπολη γιὰ τὸ μνημόσυνο.

— Μάλιστα κ. διευθυντά.

Οἱ δασκάλες ἀκολουθώντας τὸ ρήτορα, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ σκουπίζη τὸν ἰδρῶτά του, πῆγαν στὸ γραφεῖο, γιὰ νὰ συνεχίσουν ἐκεῖ τὸ λιβανωτό. Ἔτσι τὶς πρόφταξεν ὁ Τρύφωνας, ποὺ κάθησε παράμερα, κάνοντας δῆθεν κάποια δουλειά σὲνα σημειωματάριο.

— Τί κάνεις αὐτοῦ, Τρύφων; τὸν ρωτᾷ μιὰ στιγμή ὁ διευθυντής.

— Γράφει μερικὲς ἀπὸ τίς ὑπέροχες φράσεις σας, κύριε διευθυντά, γιὰ νὰ τῆς χρησιμοποιήσῃ «διδομένης καιαλλήλου εὐκαιρίας», τοῦ λέει ἡ Ἐλεονώρα!

— Ἀλήθεια, Τρύφων;

Αὐτὸς σκέφτηκε: «γιατί νὰ μὴ τοῦ δώσω αὐτὴ τὴ χαρά;» καὶ τοῦπε;

—Μάλιστα, κ. διευθυντά.

—Και ποιές άπ' όλες;

—"Α! αυτό δέν μπορώ νά σάς τό πώ! ήσαν άλλως τε τόσο πολλές! και τά μάτια του Τρύφωνα έσμιξαν μέ τά μάτια της Έλένης, που ξαφνιασμένη τόν κοίταζε.

—Εύχαριστώ, εύχαριστώ, κ. Τρύφων! λέει αυτό-ρεσκα ό διευθυντής και κλείνοντας προς τό μέρος της Λουκίας και της Έλεονώρας, που πάντα καθόντανε κι' οί δυό δίπλα του για νά έπιτηρή ή μιá την άλλη, τους λέει σέ πολύ χαμηλό τόνο. "Η αλήθεια είναι πως ό Τρύφοντας, παρ' όλα τά έλαττώματά του έχει δυνατή κρίση· πρέπει νά τ' όμολογήσω· και πιο έμπιστευτικά άκόμα· δυστυχώς δέν μπορεί κανένας νά πηγαίη κόντρα στή συνειδησή του· ήμουν ύποχρεωμένος νά μήν παρασιωπήσω τή γνώμη μου· γι' αυτόν και ή έκθεσή μου και οί πληροφορίες που-δωκα στον έπιθεωρητή, έγιναν αίτια νά χαρακτηρι-στη στο βιβλίο ποιότητός του και νά κηρυχτή άπ' τό έποπτικό συμβούλιο στάσιμος. "Α! νά δούμε και φέ-τος.

"Η Λουκία και ή Έλεονώρα τόν κοίταξαν προσε-χτικά, μά δέν ειπαν λέξη. "Άλλως τε δέν έδιναν καμ-μιá προσοχή στον άνάποδο άσκημομούρη, που δέν ήξερε μήτε νά φερθή στις κυρίες, μήτε νά πη ένα ευ-γενικό κομπλιμένο. «Δέν πán νά τόν κηρύττουν στά-σιμο! Διάβολε! θάχανε ό δασκαλικός κλάδος τό κε-λεπούρι!»

—Και νά σάς πώ άκόμα κάτι;

—Τί, κ. διευθυντά; ρώτησε μέ πολύ ένδιαφέρον ή Έλεονώρα.

—Δέν θάπρεπε βέβαια νά τό πώ· μά πρέπει. "Άλ-λως τε αυτό είναι έκ Θεού· δέ φταίει κι' αυτός!

—Τί; τί; τόν ρώτησαν κι' οί δυό δασκάλες ξαναμ-μένες άπό περιέργεια.

—“Αν ἤμουν Ὑπουργός, θὰ ἔκανα ἓνα νόμο νὰ μὴν ἐπιτρέπεται σὲ τέτοιους ἀσκημανθρώπους νὰ γὰν δασκάλιοι.

—Καὶ βέβαια! πετάχτηκε ἡ Ἐλεονώρα· πῶς δὲν ἐπιτρέπεται στοὺς ἀναπήρους, νὰ γὰν δασκάλιοι; μὴ τάχα κι’ αὐτὸς δὲν καταντᾷ «καλαισθητικῶς ἀνάπηρος;»

—Μὰ, νὰ’ αὐτὸ θέλω νὰ πῶ! Ξέρετε τί κακὸ κάνει στὸ καλαισθητικὸ αἶσθημα τῶν παιδιῶν αὐτὸς ὁ οὐρακοτάγκος;

—Φριστό! φριχτό! πετάχτηκε πάλι ἡ Ἐλεονώρα. Ἐν ᾧ ἓνας καλοκαμωμένος ἄντρας μὲ γερό, δυνατὸ, καλοδεμένο κορμί! καὶ τὰ μάτια τῆς ἄστραψαν γεμάτα λάγνες φλόγες.

Εὐτυχῶς ποὺ ἡ Λουκία δὲν μποροῦσε νὰ δῆ τὴ ματιὰ τῆς, γιατί ὡς τόσο ἦταν ξεχασμένη σὲ λιγομένες ματιές κοιτάζοντας τὸ διευθυντή· ἀρκέστηκε μόνον νὰ μουρμουρίση.

—Βέβαια, βέβαια· κάνει κακὸ στὰ παιδιά.

—Ἐν ᾧ μιὰ ὡμορφη γυναῖκα, καὶ κοιτάξε τὴ Λουκία, καὶ μιὰ καλοδεμένη καὶ γερὴ γυναῖκα, ποὺ νὰ ξεπειτᾷ δύναμη, καὶ στράφηκε πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἐλεονώρας, δημιουργεῖ στὰ παιδιά τὸ αἶσθημα τῆς δυνατῆς ζωῆς καὶ τὰ κάνει σιγά-σιγά νὰ προσέχουν στὴν ἐμφάνισή των, στὸ κορμί τους, στίς ἐκδηλώσεις των. Ἔ;

—Μὰ βέβαια! Ξανᾶπε ἡ Λουκία.

—Τί διάβολο! νὰ μὴν ἔχη ὡς τώρα κανέναν σκεφτεῖ τὴν ἰδέα μου! μουρμούρισε ὁ διευθυντής.

—Καὶ πρέπει νὰ γίνῃ, εἶπε μὲ περίσκεψη ἡ Ἐλεονώρα καὶ σκέφτηκε τὸν ξάδερφό της τὸ βουλευτή. Δὲν πολυκαταλάβαινε ἀπὸ τέτοια ὁ ξάδερφός της, γιατί ἦταν μπακάλης ποὺ ἔγινε ἔμπορος κι’ ἀργότερα βουλευτής, γιατί μπόρεσε καὶ ξόδεψε, μὰ θὰ τοῦ ἐτοίμαζε αὐτὴ τὸ νομοσχέδιο· θὰ τὴ βοηθοῦσε στὴ σύν-

ταξή του ό διευθυτής. Θάρχότανε νά τόν εΰρη μιá μέ-
ρα μόνο «νά τά ποΰνε» κι' ανατρίχιασε στή σκέψη
της Ιδιαίτερης αΰτης συνεργασίας.

IV

Πλησίαζαν πιά οί διακοπές. 'Ο έπιθεωρητής είχε
περάσει άπ' όλα τά σχολεία, έκτός άπ' τó δικό τους.
Τόν περίμεναν άπό μέρα σέ μέρα, κι' όλοι βρισκόν-
τανε σέ μιá περίεργη συγκίνηση. 'Απ' τήν έπιθεώρη-
ση αΰτή κι' άπ' τίς προφορικές συστάσεις του κ. Διευ-
θυντοΰ, όπως κι' άπ' τή «γενική έκθεση τών πεπραγ-
μένων» θά συμπληρωνότανε τó φύλλο ποιότητός των.
Μπορούσαν νά μη συγκινηθοΰν; 'Ο διευθυντής, άνθρω-
πος καπάτσος και κατάφερτζής, σκέφτηκε κάτι νά
κάνη γιά νά έξασφαλίση και τήν έχτίμηση του νέου
αΰτοΰ έπιθεωρητοΰ, πού πρώτη φορά θ' άρχότανε στο
σχολειό τους. Λίγα σάντουιτς, λίγες μΰρες, κανέ-
να γλυκό, δέ θά πήγαιναν άδικα σάν θά τέλειωνε ή
έπιθεώρηση. "Όλα θά γινόντανε, δήθεν, πρόχειρα, ά-
προετοιμάστα, κι' αΰτό θά μεγάλωνε τήν ύποχρέωση.
Γλήγορος προΰπολογισμός. Θά στοίχιζε στον καθέ-
να τους έξήντα δραχμές. Πέντε ήσαν.

—Μά γιατί; ρωτᾶ ή 'Ελένη. Εΐμαστε έξη.

—Μά ξέρεις, δεσποινίς 'Ελένη; λέω νά μην τó
ποΰμε στον Τρύφωνα, μουρμούρισε ό διευθυντής έμ-
πιστευτικά.

—Δέ μοΰ φαίνεται σωστό. Δέν είναι συνάδελφός
μας; "Άλλως τε γιατί; γιά ποιό λόγο;

—Ξέρω γώ; μοΰ φαίνεται άνάποδος. Ποΰ ν' άνοι-
ξης τó κεφάλι του νά του άναπτύξης τήν άνάγκη
αΰτης της περιποίησης.

—"Όχι δέν είναι σωστό, κ. Διευθυντά; πρέπει νά
του τó ποΰμε. Δέν έννοώ άλλοιως τή συναδελφική

ἀλληλεγγύη, πού ποέπει νά χαρακτηρίζη κάθε μας ἐνέργεια.

—“Ε... ἂν θέλετε κι’ οἱ ἄλλες, νά τοῦ τὸ ποῦμε. Λέτε νά φέρη ἀντιρρήσεις;

—Χίλια τὰ ἑκατὸ, πετάχτηκε πάλι ἡ Ἐλεονώρα.

—“Ας εἶναι! τοῦ τὸ λέμε, εἶπε στενάζοντας ὁ διευθυντῆς καὶ χωρὶς χρονοτριβῆ εἶπε στὸν Τρύφωνα, πού κείνη τῆ στιγμῆ ἔμπαινε στὸ γραφεῖο, τῷ τι εἶχαν σκοπὸ νά κάμουν..

—Συμφωνεῖς, κ. Τρύφων; τὸν ρωτᾷ.

—Ἀπολύτως συμφωνῶ γιὰ τὴν περιποίηση πού θέλετε νά κάμετε στὸν ἐπιθεωρητῆ, πού θᾶρθη πρῶτη φορά στὸ σκολεῖο μας; μὰ δὲ συμφωνῶ μὲ τίς μπύρες. Δὲν ταιριάζουν πιοτὰ μέσα στὸ σκολεῖο. Μποροῦμε νά τοῦ δώσωμε ἕνα τσαΐ μὲ διάφορα γλυκὰ καὶ ἔστω καὶ ἕνα λικέρ στὸ τέλος. Μοῦ φαίνεται πιὸ λεπτό. Πάντως ἂν δὲν συμφωνῆτε μὲ τὴ γνώμη μου, συμφωνῶ ἐγὼ μὲ τὴ δική σας.

Ὁ ἕνας κοίταξε τὸν ἄλλο. Μὰ κανένας δὲ μπόρεσε νά φέρη ἀντίρρηση στ’ ὅ,τι εἶπε· θλιμμένοι ὄλοι τους, ἐκτὸς ἀπ’ τὴν Ἐλένη, ἀναγκάστηκαν νά παραδεχτοῦν πῶς τὸ τσαΐ πῆγαινε καλύτερα μὲ τὴν περὶσταση.

—Βέβαια τὰ γλυκὰ θὰ τὰ κάμετε σεῖς, γιατί δὲν ταιριάζει νά τοῦ παρουσιάσωμε γλυκὰ τοῦ ζαχαροπλαστέιου, πρόσθεσε ὁ Τρύφοντας· θὰ σᾶς δοθῆ ἄλλως τε ἡ εὐκαιρία νά δείξετε τὰ πρόσθετα εὐεργετήματα τῶν μικτῶν σκολειῶν.

«Βρὲ τὸν οὐρακοτάγκο!» σκέφτηκε ἡ Ἐλεονώρα· «ἂν θὰ κοπίαζε αὐτὸς νά κάνη γλυκὰ, θᾶκανε τέτοια πρόταση;» Μὰ καὶ ἡ Λουκία σκέφτηκε πολὺ· «κι’ ἂν ἀποτύχαινε καὶ δὲν κατάφερνε τὸ γλυκό;» Εὐτυχῶς ἡ Ἐλένη πρόλαβε τὴν ἀντίρρησή της.

Πολὺ σωστά. Εὐχαρίστως ἐγὼ ἀναλαμβάνω νά ἐτοιμάσω ὅτι θέλετε· μάλιστα ἂν μιά σας μὲ βοηθή-

ση, ὁ κόπος θᾶναι ἐλάχιστος. Θέλετε;

Οἱ ἄλλες πού ξεφορτώθηκαν μὲ τὴν πρότασή της αὐτὸ τὸν πρόσθετο κόπο κι' ἀπαλλάχτηκαν ἀπ' τὸν κίνδυνο νὰ χαλάσουν κανένα γλυκὸ καὶ νὰ ντροπιαστοῦν, δέχτηκαν μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση τὴν πρότασή της Ἑλένης. Ἄλλως τε ἡ μαμὰ τῆς Ἑλένης, πού ἦταν μιὰ πολὺ καθὼς πρέπει κυρία, ἤξερε ἀπὸ τέτοια καὶ μποροῦσε νὰ τὰ ἐτοιμάσῃ ὄλα στὴν ἐντέλεια. Ἔτσι ἡ «ἔνεδρα» τοῦ τσαγιοῦ ἐτοιμάστηκε κ' ἐπερίμενε τὸν κ. ἐπιθεωρητὴ, πού μετὰ δυὸ μέρες ἦρθε.

Ἄρχισε ἀπ' τὴν πρώτη τάξη καὶ κατέληξε στὴν τάξη τοῦ Τρύφωνα. Στὴν τάξη τοῦ διευθυντοῦ δὲν θὰ πήγαινε, γιατί ὡς τόσο εἶχε γνωριστεῖ πολὺ μαζὶ του κι' εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν ἴδιο πὼς ἡ κοντόχοντρη γυναῖκα του ἦταν συμπεθεροπούλα τοῦ Πρωθυπουργοῦ. «Τί θές, τί γυρεύεις;» ἐσκέφθηκε ὁ ἐπιθεωρητής. Καλύτερα νὰ λείψῃ ἡ ἐπιθεώρηση, μιὰ πού ἡοῦτως ἡ ἄλλως τὸ διαδοχικὸ σημεῖωμα γιὰ τὸ συμπέθερο τοῦ Πρωθυπουργοῦ πρέπει ὅπωςδῆποτε νὰ εἶναι καλό.» Γι' αὐτὸ τὸν ἴδιο λόγο καὶ οἱ κολακευτικὲς ἐκφράσεις τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ γιὰ τὴν Ἑλεονώρα κοινολογήθησαν παντοῦ, γιατί καὶ παντοῦ ἤξεραν πὼς ὁ θεῖός της ὁ βουλευτής εἶχε μεγάλη ἰσχύ, ὄχι γιὰ τὸ βᾶρος του πού ἔφτανε τίς ὀγδόντα ὀκάδες, ὅσο γιὰ τίς ἔξυπνες μανοῦβρές του στὶς πολιτικὲς θαλασσοταραχές.

Ὡς πρὸς τὴν ἐπιθεώρηση τῆς τάξης τῆς Λουκίας τὸ πρᾶμμα διευκολύνθηκε μὲ τίς γλυκειὲς καὶ ὠραῖες ματιῆς τῆς χαριτωμένης δασκάλας. Ἡ Στάσα τὰ κανάφερε καλά, γιατί ὁ κ. ἐπιθεωρητής μόλις πρόφταξε νὰ τὴν παρακόλουθήσῃ στὸ μάθημα τῆς πραγματογνωσίας. Μιὰ σοβαρὰ ὑπόθεση τὸν ἀπασχόλησε μὲ τὸ Νομόρχη καὶ τὸν ἀνάγκασε νὰ διακόψῃ. Τὴν περισσότερο ὥρα κάθησε στὴν τάξη τῆς Ἑλένης, μ' αὐτὴ ὥπλισμένη μὲ μιὰ ἀσυνήθιστη ψυχραιμία, πού χαρακτῆριζε τὴν κάθε της πράξη, ἀφῆκε.... τὸ μάθημά της

ν' ἀκλουθήξη τὸν κανονικό του δρόμο. Ἔτσι, ὅλο τὸ βάρος τῆς «εὐσυνειδητῆς» ἐπιθεώρησης ἔπεσε στὸν κακομοίρη τὸν Τρύφωνα, ποὺ εὐθὺς ἀπ' τὴν πρώτη στιγμή τᾶχασε, γιατί κατάλαβε ἀπ' τὸ ὕφος του πὼς μπῆκε μὲς στὴν τάξη του ἐπηρεασμένος ἀπὸ τίς συστάσεις ποὺ θὰ τοῦχε δώσει ὁ διευθυντής.

—Ψυχραιμία, κύριε Τρύφων! ψυχραιμία! τοῦλεγε χωρὶς λόγο ὁ ἐπιθεωρητὴς κ' ἄθε τόσο κι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸν ἔκαμε νὰ τὰ χάνη περισσότερο.

Ποτὲ στὴ δασκαλική του ζωὴ δὲν τοῦχε συμβεῖ νὰ χάνη τὰ λόγια του. Πάνω ἀπ' τίς δέκα φορές εἶχε δεχτεῖ ὡς τώρα ἐπιθεωρητές, μὰ πάντα εἶχε κατορθώσει νὰ συγκρατηθῆ καὶ νὰ τὰ καταφέρῃ. Φαίνεται ὅμως πὼς κείνο ποὺ τοῦχε πεῖ ἡ Ἐλεονώρα, δῆθεν ἀπὸ συμπόνια, τὸν ἔκαμε νὰ χάσῃ ὄχι μόνο τὴν ψυχραιμία του, μὰ καὶ τὸ μυαλό του. Τοῦχε ἐμπιστευτεῖ πὼς τὸν εἶχαν κηρύξει στάσιμο τώρα καὶ ἕξη μῆνες καὶ πὼς ἀπὸ καλωσύνη δὲν τοῦ τῶχε πεῖ ὁ καθημένοσ ὁ διευθυντής· μὰ καὶ τί μπορούσε νὰ κάνῃ κι' αὐτός; Οἱ προηγούμενοι ἐπιθεωρητές τὸν εἶχαν χαρακτηρίσει ἀνεπαρκῆ ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τίς διαδοχικὲς ἐκθέσεις καὶ τίς διαβολὲς τοῦ διευθυντοῦ, ποὺ ζητοῦσε νὰ ταπεινώνῃ τοὺς γύρω του γιὰ νὰ φαίνεται αὐτὸς ἀνώτεροσ. Αὐτὴ ἡ πληροφορία τὸν ἔκαμε τόσο δυστυχισμένο, ποὺ τὸ προηγούμενο βράδυ δὲν ἔκλεισε μάτι. Δὲν μπορούσε νὰ βρῆ καμμιά δικαιολογία γιὰ τὴ φριχτὴ αὐτὴ ἀδικία. Δὲν μπορούσε ποτὲ νὰ τὸ φαντασθῆ πὼς θᾶταν δυνατὸν ν' ἀμφισβητήσουν τὴν εὐσυνήδειτῃ ἐργασία του, τὴ στιγμή ποὺ οἱ μαθητές του μὲ μιά ἐλάχιστη κι' ἀσήμαντῆ ἐξάλρεση, ποὺ δὲν ἔφτανε τὰ πέντε τὰ ἑκατὸ, προαγότανε μὲ βαθμοὺς ἐξαιρετικούς. Ἄλλωσ τε, σύμφωνα μὲ τὴ βαθμολία ποῦχε κάμει ὁ ἴδιος ὁ κακότροπος διευθυντής του στοὺς μαθητές τοῦ Τρύφωνα τὸν περασμένο χρόνο στίς ἐξετάσεις, εἶχε βγάλει μὲ ἀναλογικό βαμ-

μό για καθένα της τάξης του έφτά και δύο δέκατα έκτα, έν ω για άλλες τάξεις δέν έφτανε μήτε στο έφτά. 'Ο Τρύφωνας άκριβώς τις ήμέρες των έξετάσεων άρρώστησε σοβαρά και ό διευθυντής άναγκάστηκε να βαθμολογήσει τά γραπτά των παιδιών του Τρύφωνα. Τόν κατάλογο της βαθμολογίας αυτής έδωκε ό διευθυντής στον Τρύφωνα, που είχε γίνει ως τόσο καλά, για να τον καταχωρήσει στο γενικό έλεγχο, χωρίς να φαντασθή πως αυτή ή βαθμολόγησή του ίσως μιá μέρα θά χρειαζότανε «στον άσκημάνθρωπο». Γι' αυτό και βαθμολογοϋσε εύσυνειδητα κι' ό Τρύφωνας κράτησε τόν κατάλογο του διευθυντού, τόν ίδιο τόν πρωτότυπο, στις ιδιαίτερές του σημειώσεις.

—Ψυχραιμίσ, κ. Τρύφων, ψυχραιμία! Δέν είναι άνάγκη να παθαίνεστε. Βλέπω την προσπάθειά σας και τή συμπαθώ, σάς τό όμολογώ, όμως... ξέρετε... Είναι βλέπετε ζήτημα ανεξάρτητο από τή θέλησή μας. Τό διδασκαλικό έπάγγελμα, κ. Τρύφων, δέν είναι τόσο εύκολο όσο τό φαντάζεστε μερικοί μερικοί. "Α, όχι! αυτό είναι τό άρχικό, τό βασικό σας σφάλμα. 'Ο διδάσκαλος γεννιέται. Είναι θείο δώρο τό να μπορής να γίνης δάσκαλος πραγματικός και με άξιώσεις. «Πολλοί μέν κλητοί, όλιγοι δ' έκλεκτοί!» με έννοείτε;

Βαρέθηκε πιά να τόν άκούη ό Τρύφωνας να τ' άραδιάζει βλακείες και ξέσπασε.

—Μά τί θέτε να πητε, κ. 'Επιθεωρητά; Τί έννοείτε μ' αυτά τά διαφορούμενά σας;

'Ο θυμός του έπιθεωρητού άναψε και κόρεσε.

—Τί έννοώ; και έρωτάς τί έννοώ, κ. διδάσκαλεεεε; 'Εννοώ τό ότι δέν είσθε μόνο στάσιμος, μά και άνίκανος! Αυτό έννοώ και μάθετέ το και σεις' κι' έφυγε άναμμένος «άπό θείαν ύπηρεσιακή όργη».

—Μά, κ. έπιθεωρητά, τούλεγε τρέχοντας πίσω

του, ὁ κακομοίρης ὁ Τρύφωνας, μὰ κ. Ἐπιθεωρητά, πρὸς Θεοῦ! ἀκούστε με. Θὰ σὰς πῶ...θὰ σὰς ἀναπτύξω....

—Τὸ,τι ἔχετε νὰ πῆτε, κ. Τρύφων, θᾶπρεπε νὰ τὰ λέτε στὰ παιδιά σας κι' ὄχι νὰ κακαρίζετε σὰν βραχνοκόκορας τὴν ὥρα ποὺ παραδίδετε. Δὲν πίστευα στοὺς χαρακτηρισμοὺς, ποὺ σὰς εἶχαν δώσει, μήτε πίστευατὸ,τι μοῦπε προηγουμένως ὁ διευθυντὴς σας. Ἦθελα ν' ἀκούσω μὲ τ' αὐτιά μου καὶ νὰ δῶ μὲ τὰ μάτια μου. Ἄρκετά! Ἄρκετά! Εἶδα καὶ ἄκουσα.

—Μά, γιὰ τὸ Θεό, κ. Ἐπιθεωρητά!

—Ἄρκετὰ εἶπα! φάναξε δυνατὰ ὁ Ἐπιθεωρητὴς μπαίνοντας στὸ γραφεῖο, ποὺ περίμεναν οἱ τέσσερις δασκάλες κι' ὁ διευθυντὴς.

Ὁ κακομοίρης ὁ Τρύφωνας συντριμμένος, κατάχλωμος, σὰν μισοπεθαμένος, στάθηκε στὴν πόρτα μὲ μισανοιγμένο στόμα, ἐν ᾧ ὁ κ. ἐπιθεωρητὴς μεγαλόπρεπος μὲ τὴν κοιλίτσα του, προχωροῦσε πρὸς τὴν πολυθρόνα, ποὺ μὲ δουλικὴ πειθαρχικότητα τοῦ πρόσφερε ὁ κ. διευθυντὴς. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Λουκία μὲ τὴ συμπαθητικώτατη στάση της καὶ ἡ Ἐλεονώρα μὲ μιὰ ἀκατάσχετη περιέργεια, ποὺ ξεπηδοῦσε στὰ μάτια της, περίμεναν τὴ συνέχεια «τῶν δριμυτάτων παρατηρήσεων» τοῦ κ. ἐπιθεωρητοῦ. Οἱ δυὸ ἄλλες, ἡ Στάσα σὰν ξαφνιασμένη περίμενε κι' αὐτὴ, ἐν ᾧ ἡ Ἐλένη συντριμμένη κ' ἐξουθενωμένη κοίταζε τὸν Τρύφωνα, ἐν ᾧ ἡ καρδιά της χτυποῦσε καὶ ἡ ψυχὴ της ὑπόφερε φριχτὰ.

Ὡς τόσο τὸ τσαῖ ἦταν ἕτοιμο. Ὁ ἐπιθεωρητὴς κάθισε καὶ μὲ μιὰ κίνηση τοῦ χεριοῦ του εἶπε καὶ στοὺς ἄλλους νὰ καθίσουν. Ἡ «δίκαια ὑπηρεσιακὴ του ὀργή» τοῦχε κόψει τὴ φωνή.

Ὁ Τρύφωνας σὰν ὑπνωτισμένος προχώρησε κι' αὐτός. Δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ. Δὲν ἤξερε ποῦ νὰ διευθύνῃ τὰ ποδάρια του καὶ τί νὰ κάνῃ τὰ χέρια του.

Ήταν τρομερό τὸ, τι τοῦ συνέβαινε. Μιά ζάλη εἶχε πιάσει τὸ κεφάλι του καὶ τὸ κορμί του ἦταν βαρὺ. Ἡ Ἐλένη πῆγε κοντὰ του.

—Καθήσετε, κ. Τρύφωνα, τοῦ μουρμούρισε με γλυκειὰ φωνή.

—Εὐχαριστῶ, δεσποινίς Ἐλένη· εὐχαριστῶ.

—Νά· ἀπὸ δῶ. Θὰ καθήσωμε μαζί.

—Εὐχαριστῶ· καὶ κάθησε στὴν ἄλλη ἄκρη του μεγάλου τραπεζιοῦ.

Μόλις τότε ὁ κ. ἐπιθεωρητῆς βρῆκε κάποια ὁμιλία κι' ἄρχισε ξεχνώντας ἀπὸ εὐγενική γενναιοψυχία τὸν «δηθεν» ὑπηρεσιακὸ του θυμὸ. Ο διευθυντῆς προσπαθοῦσε με γλυκόλογα νὰ τὸν κάμῃ νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν «ὄργη του» καὶ οἱ ἄλλες δασκάλες ἄρχισαν νὰ σερβίρουν τὸ τσάι διορθώνοντας ἢ μιὰ τὴν ἄλλη καὶ ὑποδεικνύοντας τὴ σειρά πού θὰ πρόσφεραν. Ἡ Ἐλεονώρα, πού κατάλαβε πὼς εἶχαν ξεχάσει νὰ βάλουν ζάχαρη στὸ φλυτζάνι τοῦ κ. ἐπιθεωρητῆ, ἔσπευσε νὰ διορθώσῃ τὸ σφάλμα, μὰ ἀπὸ τὴ βιάση της, ἴσως καὶ ἀπὸ ἄγνοιά της, ξέχασε νὰ πιάσῃ τὴ τζιμπί·δα τῆς ζάχαρης καὶ παίρνοντας μέσα στὸ χέρι της τρία πλακάκια τᾶρριξε στὸ φλυτζάνι τοῦ κ. Ἐπιθεωρητῆ καὶ ἀπὸ τόσο ψηλὰ πού τὸ τσάι πιτοίλισε.

—“Α, ὄχι τρία! μόνο ἓνα! μόνο ἓνα! φώναξε ὁ ἐπιθεωρητῆς κ' ἡ Ἐλεονώρα γεμάτη ταραχὴ πῆρε τὸ φλυτζάνι του καὶ τοῦδωσε τὸ δικό της, πού δὲν εἶχε βάλει ἀκόμα ζάχαρι.

Ὡς τόσο ἡ Ἐλένη ἐσέρβριε κανονικὸ τὸ στάι τοῦ Τρύφωνα, πού σκυφτὸς καὶ θλιμμένος ἔμενε στὴν ἄκρη γεμάτος πόνος ἀβάσταχτο. Μέσα του βοοῦσε ἓνα φριχτὸ «γιατί; μὰ γιατί, Θεέ μου»; πού τοῦφερνε δάκρυα· μὰ κατῶρθωνε νὰ τὰ συγκρατῇ. Ἦθελε νὰ σηκώσῃ τὸ κεφάλι του καὶ ν' ἀντικρύσῃ τὰ μάτια τοῦ βρωμεροῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, μὰ δὲν τὸ κατῶρθωνε· τὸ αἰσθανότανε ψυχικὴ ἀνάγκη, μὰ δὲ μπορούσε· τὸ

κεφάλι του ήταν άσήκωτο, βαρύ, τρομερά βαρύ.

Στ' ατύχιά του έφταξαν οί δυνατές ρουφηξιές του κ. έπιθεωρητοϋ και σάν συνοδεία τόν άκλούθηξαν κ' οί ρουφηξιές τών άλλων' κάπου-κάπου τά κουταλάκια χτυποϋσαν μέσ στα φλυτζάνια και μαζί άκουε τά θορυβώδικα μασήματα του γλυκοϋ, που'χε κόψει κ' είχε σερβίρει ή Έλένη. Μπρός στο πιάτο του μιά στιγμή πήρε ή ματιά του και τό δικό του γλυκά. "Οχι' δέν μπορούσε νά φάη.

—Μά πάρτε κάτι, κ. Τρύφωνα, του μουρμούρισε ή Έλένη. Σηκώσετε πάνω τό κορμί σας' μήν αφήνετε αυτό τό γελοίο νά νομίζη πώς σας σύντριψε.

Μ' αυτός δέν μπορούσε νά κινηθῆ.

—Ντροπή! του ξαναμουρμούρισε' δέν είστε άντρας!

Αυτή ή φράση ήταν σάν ήλεκτρικό ρεύμα που τόν ανατάραξε. "Ενοιωσε νά γεμίση όλόκληρη ή ύπαρξή του μιά θεριεμένη δύναμη. Σήκωσε τό κεφάλι του 'κι' άναστήλωσε τό λυγισμένο κορμί του. Οί άλλοι που τόν κρυφόβλεπαν κάθε τόσο, παραξενεύτηκαν για τή μεταβολή. 'Ο κ. έπιθεωρητής χαμογέλασε από περιφρόνηση κι' ό διευθυντής αισθάνθηκε μέσα του καινούργιο δυνάτεμα τής κακίας του.

'Ο Τρύφωνας πήρε τό φλυτζάνι στα χέρια του και ήπιαε μιά σιγή ρουφηξιά' τό ζεστό ποτό τόν θέρμανε. "Εστρεψε τά μάτια του και κοίταξε ένα-ένα χωριστά με μιά δυνατή πεποίθηση, που του'φερνε όρεξη ν' άρπάξη τήν τσαγιέρα και νά τήν φέρη στο κεφάλι του έπιθεωρητοϋ. «'Ας τίς τρέλλες» σκέφτηκε. «Πάλεψε με περίσκεψη! Πρέπει νά νικήσης. 'Αλλοίμονο αν αφήναμε τους κακούς νά νικούν και νά γαυριοϋν για τή νίκη τους!» Τά μάτια τής Έλένης που αντίκρυσαν τά δικά του σά νά του'λεγαν. «Μάλιστα' έτσι' τώρα είσαι άνδρας!»

"Εσκυψε και τόν ρώτησε.

—Θέλετε, κ. Τρύφωνα, λίγο κέικ; Ἐγὼ μὲ τὰ χέρια μου τῶκαμα.

—Σὰς παρακσλῶ πολὺ, δεσποινίς Ἐλένη, μὴν ἐπιμένετε. Ὁ λαιμός μου εἶναι φραγμένος. Αἰσθάνομαι κάποιο κόμπο νὰ μὲ πνίγη.

Ἔτσι, γιὰ νὰ τὸν πειράξῃ ὁ διευθυντής, τοῦ λέει μὲ εὐγενική εἰρωνία γεμάτη κακία.

—Μὰ δὲν παίρνετε γλυκό, κ. Τρύφων; Γιατί δὲν παίρνετε;

—Ἀπλούστατα· γιατί δὲ θέλω· τοῦ ἀπαντᾷ ζωηρά. Ἡ μήπως καὶ σὸ φαγητό μου εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ κάνω τῶ,τι θέλετε σεις πιέζοντας τὴν ἀτομική μου θέληση;

Ἡ ἀπροσδόκητη αὐτὴ ἀνταρσία τοῦ Τρύφωνα, ποὺ μόλις ξεπλακώθηκε ἀπ' τὴ συντριβή, ἔφερε μιὰ γενική κατάπληξη καὶ θυμὸ σ' ὄλους ἐκτός ἀπ' τὴν Ἐλένη, ποὺ ἔνοιωσε μέσα της νὰ σπαρταρᾷ μιὰ δυνατὴ χαρὰ κι' ἀπ' τὴ Στάσα, ποὺ, ὅπως πάντα, ἦταν διάφορη γιὰ τῶ,τι γινότανε, γύρω της. Κάτι ἤθελε νὰ πῆ ὁ κ. ἐπιθεωρητής, μὰ δὲ βρῆκε πάτημα νὰ στηρίξῃ τὴν ἐπίθεσή του. Ἐτρεξε ὁμως καὶ τὸν βοήθησε ὁ διευθυντής.

—Ὅχι! Ὅχι! Ἡ ἰδιαίτερη ζωὴ σου μοῦ εἶναι τέλεια ἀδιάφορη· δὲν ἔχω καμμιά εὐθύνη γι' αὐτήν· μὰ γιὰ τὴν ὑπηρεσιακὴ σου ζωὴ, ἐγὼ ἔχω τὴν εὐθύνη.

—Γι' αὐτὸ σπεύδετε νὰ προκαταλαμβάνετε καὶ τίς κρίσεις τῶν ἄλλων; Ἔ;

—Δὲν προκατέλαβε καμμιά κρίση, τοῦ λέει ὁ κ. ἐπιθεωρητής, ποὺ κατάλαβε τί ἐννοοῦσε. Δὲν ἔχω ἄλλως τε ἀνάγκη ὑποδείξεων τῆ στιγμῆ ποὺ μπρός μου ἔχω τὸ «φύλλο ποιότητος» κάθε δασκάλου.

—Ποὺ ὁ ἄμεσος συντάχτης του εἶναι ὁ κ. διευθυντής; ρωτᾷ μὲ θερμὴ φωνὴ ὁ Τρύφωνας.

—Ἀκριβῶς! Οἱ προκάτοχοί μου ποὺ ἔγραψαν τὸ βιβλίο ποιότητός σας στηρίχτηκαν στὶς ἐντυπώσεις

των και πρὸ πάντων στις ἐκθέσεις και τις πληροφο-
ρίες ποῦδωκε κατὰ καιροῦς ὁ ἀρμόδιος διευθυντῆς
γιὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας σας.

—Και εἶστε βέβαιος ὅτι οἱ ἐκθέσεις αὐτὲς ἀντι-
προσωπεύουν μιὰ τίμια ἀλήθεια;

—Ὡστε τολμᾶτε και νὰ ἐλέγχετε και νὰ κατηγο-
ρῆτε τὸν ἀμέσως προϊστάμενό σας; ρωτᾷ κατακόκκι-
νος, σφίγγοντας τὴ γροθιά του πάνω στὸ τραπέζι ὁ
κ. ἐπιθεωρητῆς.

—Ναί, τολμῶ, και ὅτι καιρός κι' ἂν περάση θ' ἀ-
ποδείξω τὴν κακοπιστία του· και, σέρνοντας πίσω τὴ
καρέκλα του, με σταθερὴ φωνὴ ἀφῆκε ἕνα δυνατὸ
«χαίρετε» κ' ἔφυγε.

Ἡ Ἑλένη ἔτρεξε πίσω του και τὴν ὥρα ποῦ ξά-
πλωνε τὸ χέρι του για νὰ πιάση τὸ καπέλλο του ἀπ'
τὸ κρεμαστάρι, τὸ χούφτιασε με τὰ δυὸ της χέρια και
σφίγγοντας τὸ τοῦ μουρμούρισε με συριστικὴ φωνή.

—Ἔτσι! μπράβο! ὅποιος δὲ μιλεῖ, τὸν θάφτουνε.

Ὁ Τρύφωνας ἔφυγε. Δὲν ἤξερε ποῦ πήγαινε.
Τράβηξε πρὸς τὴν ἀκροθαλασσιά. Ὁ φρέσκος ἀγέ-
ρας τὸν ἔφερε στὸν ἑαυτό του. Στὴν ἀρχὴ αἰσθάνθη-
κε πάλι καινούργια συντριβὴ και τὰ τεράστια «γιατί,
μὰ γιατί, Θεέ μου;» τὸν ἀνατάραξαν. Μὰ γλήγορα
ξανασῆκωσε τὸν ἑαυτό του ἀπ' τὸ πέσιμο. «Ἄ, ὅχι!
θὰ παλέψω!»

Σκέφτηκε τὴ μελέτη του, ποῦχε τώρα και τρεῖς
μέρες ταχυδρομήσει για τὴν Ἀκαδημία. Διακόσα
τριάντα δαχτυλογραφημένα χειρόγραφα σὲ διπλᾶ ἀν-
τίγραφα!

Ὅχι πρόφταινε ἄρά γε τὴν καθωρισμένη προθεσ-
μία; θὰ τὴν εἶχε καταθέσει ἔγκαιρα ὁ Νίκος; εἶχε
ἕνα προαίσθημα πὼς θὰ παίρνε τὸ πρῶτο βραβεῖο. κι'
αὐτὸ θὰ ταν κάτι πολὺ σοβαρὸ, γιατί θὰ ποστὸμῶνε
τὸ διευθυντῆ του και θὰ τοῦδινε μιὰ ἐξαιρετικὴ θέ-
ση ἀνάμεσα στοὺς συναδέλφους του.

Τὴ νύχτα δὲν μπόρεσε νὰ κλείσῃ μάτι. Πότε μετάνιωσε γιὰ τὸ, τι εἶπε καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὰ καὶ «ὕπηρεσιακὰ ἀνάρμοστη» φυγὴ του, καὶ πότε θυμότανε τὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ του ἀπὸ τὴν Ἑλένη καὶ τὰ δόντια του ἔτριζαν μὲ πείσμα μурμουρίζοντας «παληάνθρωποι!»

* *

Μετὰ ὀχτῶ μέρες ἄρχισαν οἱ ἐξετάσεις καὶ μετὰ δέκα ἐξετάσθηκε ἡ τάξη του. Τὰ παιδιὰ τῆς τάξης του ἦσαν τόσο καλὰ προετοιμασμένα, πού ὁ διευθυντῆς παρ' ὄλη τὴν κακὴ του πρόθεση νὰ ἐλαττώσῃ τὴν καλὴ ἐντύπωση ποῦκαναν σ' ὄλο τὸν κόσμον πού παρακολουθοῦσε τίς προφορικὰς ἐξετάσεις, δὲν κατώρθωσε νὰ κρύψῃ τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια κι' ἂν κ' ἔκοβε ἀπὸ κάθε μαθητὴ καὶ μιὰ μονάδα στὴ βαθμολογία του, δὲν μπόρεσε νὰ ἐλαττώσῃ τὴ γενικὴ βαθμολογία παρὰ μόνο κατὰ δέκα τὰ ἑκατό. "Ἄλλως τε ἀνάμεσα στοὺς μαθητὲς ἦταν καὶ παιδιὰ δασκάλων, καθηγητῶν, ἐπιστημόνων καὶ ἡ παρουσία πολλῶν ἀπ' αὐτοὺς τὸν ἀνάγκαζε νὰ βαθμολογῇ κανονικὰ καὶ νὰ ξεχνᾷ τὸ πάθος του καὶ νὰ προτιμᾷ νὰ δείξῃ τὸ σκολεῖο πού διεύθυνε προοδευμένο, παρὰ νὰ τσακίσῃ τὸν «οὔρακοτάγκο».

Μὲ τρόπο ὁ Τρύφωνας παρακολουθοῦσε τὴ βαθμολογία τοῦ διευθυντῆ καὶ ἄρχισε νὰ καταστρώνῃ τὸ σχέδιό του. Ἐτοίμασε ἓνα κατάλογο τῶν μαθητῶν του ὅμοιο μὲ κεῖνο ποῦχε δώσει στὸ διευθυντὴ νὰ βαθμολογῇ καὶ κατὰ τὸ βράδυ σὰν τέλεψε ἡ ἐξέταση, τὴν ὥρα πού ὁ κ. διευθυντῆς δεχότανε τὰ θερμὰ συγχαρητήρια τῶν γονέων καὶ τῶν ἐπισήμων, αὐτὸς, ὄθνην ἀπ' ἀπροσεξία, ἔριξε τὸ μελάνι πάνω στὴν πρώτη σελίδα τοῦ καταλόγου. Στενοχωρημένος, ὄθνην, καὶ θλιμμένος, κάθησε γρήγορα σὶ γραφεῖο μπρὸς καὶ βιαστικὰ ἄρχισε νὰ προσθέτῃ τοὺς βαθμοὺς στὴν εἰδικὴ στήλη, κι' ἔτσι, μόλις ὁ διευθυντῆς

ἀπαλλάχτηκε ἀπ' τὰ συγχαρητήρια κ' ἐρχότανε κοντά του ἔτοιμος γιὰ καινούργιο καυγᾶ, τοῦ λέει:

—Ὅριστε, κ. διευθυντά· ἔτοιμο εἶναι τὸ ἀντίγραφο· νὰ μὲ συγχωρήτε γιὰ τὴν ἀπροσεξία μου. Πάντοτε ἀδέξιος καὶ ἀνίκανος. "Ἐ; καὶ γέλασε.

Τὸν ἔκοψε τὸ διευθυντὴ πάνω στὴν ὀρμὴ ποῦχε γιὰ καυγᾶ, μὰ πάλι τοῦπε μερικές βαρείες λέξεις. "Ἐκαμε τὴν παραβολὴ τῶν βαθμῶν, ὑπέγραψε τὴν κατάσταση καὶ διπλώνοντάς τὴν ἔτοιμάστηκε νὰ πάη πρὸς τὸ γραφεῖό του. Ὡς τόσο ὁ Τρύφωνος, χουφτιάζοντας τὸν πρῶτο μελανιασμένο κατάλογο καὶ τσαλακώνοντάς τον τὸν πέταξε ἀνάμεσα στὰ θρανία κί' ἄμα ἔφυγε ὁ διευθυντὴς πῆγε καὶ τὸν πῆρε. "Ὑστερα ἀπὸ ὦρα ὁ διευθυντὴς, σὰν ἀπὸ κάποια προαίσθηση, πῆγε καὶ ἔψαξε γιὰ νᾶβρῆ τὸ πρωτότυπο, μὰ δὲν τὸ βρῆκε. Τὴν ἄλλῃ μέρα ρώτησε τὸν Τρύφωνα, μὰ τοῦπε πῶς δὲν πρόσεξε ἂν τὸν πῆρε ἢ ὄχι μαζί του ὁ κ. διευθυντὴς.

—"Ὅχι· δὲν τὸν πῆρα· μὰ δὲν πειράζει. Τί θὰ τὸν κἀνῃ ὅποιος τὸν βρῆ; ἄς εἶναι.

V

Μετὰ πέντε μέρες τ' ἀποτελέσματα εἶχαν βγεῖ· ἀπ' ὅλες τίς τάξεις εἶχαν ἀπορριφθεῖ πέντε ἔξι κί' ἀπὸ τὴν τάξη τοῦ διευθυντοῦ ἑφτά. Μόνο ἀπ' τὴν τάξη τοῦ Τρύφωνα ἀπορρίφτηκε ἓνας, κί' αὐτός, γιατί εἶχε ἀρρωστήσει μὲ τύφο κ' ἔλειπε τρεῖς μῆνες· δὲν μπόρεσε τὸ παιδί νὰ παρακολουθήσῃ τὰ μαθήματα, ἂν κί' ὁ Τρύφωνος κάθε τόσο τὸν κρατοῦσε μετὰ τὸ μάθημα καὶ τὸν δίδασκε ἰδιαίτερα, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ προκάμῃ τοὺς ἄλλους· μὰ τὸ καημένο τὸ παιδί ἀπ' τὴ σοβαρὴ ἀρρώστεια εἶχε πάθει καὶ κάποια ἐγκεφαλικὴ ἀδυναμία, πού πολὺ ἀργὰ τοῦ περνοῦσε. "Ἄν

Και στις πρόβες πούκανε μπρός στον καθρέπτη (σελίς 30)

εἶχε περιθώριο ἕνα μῆνα ἀκόμα ὁ Τρύφωνας, θὰ τὸν ἔφερε κι' αὐτὸν σὲ θέση νὰ προβιβασθῆ.

VI

Ἐν' ἀπόγευμα ὁ Τρύφωνας πῆρε μαζί του τὸ μικρὸ Ἄλεκο νὰ πᾶν στὸ σχολεῖο γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ μεταφέρῃ μερικά βιβλία καὶ μερικά μπαλασσωμένα πουλιά δικά του, γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν τὸ καλοκαίρι ποῦ θ'ἄλειπαν. Τὰ ἔδωσε σὲ δυὸ δέματα, πῆρε αὐτὸς τὸ ἕνα κι' ὁ Ἄλεκος τὸ ἄλλο κ' ἐβγήκαν ἀπ' τὴν τάξη. Εἶχαν μείνει ἐκεῖ κάπου μιά ὥρα, ὡς που νὰ τὰ ἐτοιμάσουν, κι' ἔτσι ὁ κ. διευθυντῆς μπαίνοντας στὴν αὐλὴ καὶ διώχνοντας τὸν ἐπιστάτη, ποῦ τοῦπε πῶς δὲν τὸν χρειάζεται, δὲν πρόσεξε πῶς στὴν πέμπτη τάξη, ποῦ ἦταν στὸ βάθος, βρισκόντανε οἱ δυὸ πιὸ ἀνεπιθύμητοὶ του καὶ δὲν ἔλαβε τίς κατάλληλες προφυλάξεις γιὰ νὰ δεχτῆ τὴ Λουκία, ὅπως εἶχαν συμφωνήσει.

Ἐτσι βγαίνοντας ὁ Τρύφωνας ἀπ' τὴν τάξη του καὶ βλέποντας ἀντίκρου τὴν πόρτα τοῦ γραφείου ἀνοιχτή, προχώρησε μαζί μὲ τὸν Ἄλεκο, νομίζοντας πῶς θ'ἄβρισκε τὸν ἐπιστάτη γιὰ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσῃ. Μὰ τὸ θέαμα ποῦ φάνηκε μπρὸς του τὸν ἔκαμε νὰ φωνάξῃ ἀσυναίσθητα «Ἄ» καὶ νὰ προκαλέσῃ καὶ τὴν προσοχὴ τοῦ Ἄλεκου, ποῦ τὸν ἀκλουθοῦσε ἀπὸ πίσω. Μπρὸς τοὺς κατάπληχτη μὲ ὀρθάνοιχτα ἀπὸ τρόμο μάτια καθότανε ἡ Λουκία σὲ μιά στάση ἀρκετὰ ἄσεμνη κι' ὁ κύριος διευθυντῆς κατακόκκινος διώρθωνε τὸν ἑαυτό του. Μέσα στὴν ἄγρια ὀρμὴ του ὁ κ. διευθυντῆς καὶ μέσα στὰ ἡδονικὰ ξεφωνήματά της ἡ Λουκία, δὲν μπόρεσαν ν' ἀκούσουν τὰ βήματα τοῦ Τρύφωνα καὶ τοῦ Ἄλεκου κ' ἔτσι κι' οἱ δυὸ ἀπροσδόκητοὶ ἐπισκέπτες πρόφταξαν ἕνα σοβα-

πό ποσοστό της άσυγκράτητης χαράς των.

Ὡς τόσο ἡ Λουκία χώνοντας τὸ πρόσωπό της μὲς στὰ χέρια της ἄρχισε νὰ κλαίη μ' ἀναφυλλητά, ἐν ᾧ διευθυντὴς ἔτρεμε σὰν φυλλοκάλαμο.

Ὁ Τρύφωνας κι' ὁ Ἀλέκος σὰν ἀπολιθωμένοι τοὺς κοίταζαν, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ μετακινηθοῦν. Μὰ γρήγορα βρῆκε τὴν ψυχραιμία του καὶ στρέφοντας εἶπε στὸ παιδί.

—Πήγαινε, περιμένε με στὴν αὐλή, Ἀλέκο. Ἡ φωνὴ του ἔκαμε τὸ διευθυντὴ νάβῃ κάποια ψυχραιμία καὶ νὰ τὸν πλησιάσῃ.

—Σὲ παρακαλῶ, σὲ ἱκετεύω, Τρύφων, μὴ λυπηθῆς ἐμένα, μὰ κείνην... καὶ τοῦδειξε τὴ Λουκία, ποὺ ἀναταραζότανε, ἀπ' τοὺς λυγμούς.

Ὁ Τρύφωνας δὲ μίλοῦσε. Βιαστικὰ πέρασαν ἀπ' τὸ μυαλό του οἱ πίκρες καὶ οἱ στεναγμοὶ ποῦχε δοκιμάσει ἀπ' τὸν κακὸ αὐτὸ ἄνθρωπο. Θυμήθηκε τοὺς ἐξευτελισμούς του, τὶς προσβολές του, τὶς κακόψυχες πληροφορίες ποῦχε δώσει στὸν ἐπιπόλαιο ἐπιθεωρητὴ καὶ τὶς διαδοχικὲς ἐκθέσεις καὶ διαβολές. «Δὲν κρατήθηκε» ἦρθε ἡ ὥρα νὰ χτυπήσῃ. "Ἐπρεπε. "Ἄν ἦταν ἄντρας ἔπρεπε νὰ χτυπήσῃ. Εἶχε ὑποχρέωση πρὸς τὸ θλιμμένο ἑαυτό του.

—Εἶμαι βέβαιος, κ. διευθυντά, πὼς δὲν θ' ἀναφέρετε τὴ σκηνὴ αὐτὴ, τὴν τόσο ἐξυπηρετικὴ, στὴν ἐκθέσῃ σας γιὰ τὴν κυρία!

Ἡ Λουκία ξέσπασε σὲ φριχτὸ λυγμό.

—Χάθηκα! φώναξε· χάθηκα!

—Τρύφων, μὴν εἶσαι κακός, τοῦ λέει ἱκετευτικὰ ὁ διευθυντής. Σὲ ἱκετεύω! Θές νὰ γονατίσω μπρὸς σου; Πές μου τί θέλεις νὰ κάμω γιὰ σένα· μὰ λυπήσου μας.

Ὡς τόσο ἡ Λουκία μὲ ἄγρια ἀπελπισία ρίχτηκε στὰ ποδάρια του μπρὸς κι' ἀγκαλιάζοντάς τα σήκωσε τὸ δακρύβρεχτο πρόσωπό της καὶ τὸν κοίταξε.

—Λυπήσου τὰ παιδιά μου, κ. Τρύφων. Τὰ παιδάκια μου! Τὰ παιδάκια μου, κ. Τρύφων, πούναι άθώα άπ' τὸ δικό μου άμάρτημα. Θά πεθάνω. Θά σκοτωθῶ, κ. Τρύφων. Λυπήσου με!

Μ' αὐτὸς σιωποῦσε σὲ μιὰ σκληρὴ σιωπῆ, πού τοὺς σκότωνε καί τοὺς δυὸ σιγά-σιγά.

—Νά κι' ἐγώ, μπρὸς στὰ πόδια σου, Τρύφωνα. Μὴ μᾶς προδώσης. Μὴ μᾶς καταστρέψης. Καί ἐγώ ἔχω παιδιά καί γυναῖκα. Σκέψου μιὰ στιγμή τί μπορεῖ νά ἐπακολουθήσῃ, ἂν μᾶς προδώσης. Σκέψου τίς φριχτότατες συνέπειες!

—Καί γιατί σύ, κακὲ ἄνθρωπε, δὲν ἐσκέφτηκες τώρα καί τρία χρόνια, πού μὲ πληγώνεις, πὼς κι' ἐγώ ἔχω καρδιά καί πονῶ; Γιατί τόσες ἄπειρες φορές μὲ πίκρανες; Ξέρεις πόσες φορές μ' ἔκαμες νά κλάψω; Ξέρεις πόσες φορές ἤθελα νά πεθάνω άπ' τὸν πόνο μου ἀντικρίζοντας τὴ φριχτὴ σου κακία νά μὲ δέρνη χωρὶς κανένα λόγο; Τί μοῦ ζήλεψες καί ἤθελες καί προετοιμαζες τὴν καταστροφή μου; Τὴν οἰκογενειακὴ μου εὐτυχία; εἶμαι κατάμονος στὸν κόσμο. Τὰ πλούτη μου; Τίποτ' ἄλλο ἐκτὸς άπ' τὸ μισθό μου δὲν ἔχω. Τὴν ὠμορφιά μου; Πές μου! Τὴν ὠμορφιά μου; χά!χά!χά! καί γέλασε τραγικά. Μά γὰρ ἔμαι ὁ οὐρακοτάγκος! εἶμαι ὁ άσκημάνθρωπος! εἶμαι ἡ μαίμου!

—Τρύφων! Τρύφων! Λυπήσου μας, φώναζε πλέκοντας ἰκευτικά τὰ χέρια του ὁ διευθυντής.

—Τὰ παιδάκια μου! Τὰ παιδάκια μου! μουρμούριζε μὲς στοὺς λυγμούς της ἡ Λουκία.

Ὁ Τρύφωνας ἀνεστέναξε βαθειά. Αἰσθάνθηκε δάκρυα νά τοῦρχονται στὰ μάτια. Ἦθελε νά κλάψῃ. Μά γιατί; γι' αὐτούς; Ἄ, ὄχι! ἤθελα νά κλάψῃς γιὰ τὸν ἑαυτό του. Μά γιατί; Μητ' αὐτὸς δὲν ἤξερε.

—Σηκωθῆτε! σηκωθῆτε! τοὺς μουρμούρισε· αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νά καθίσῃ. Ἦταν τόσο κου-

φρασμένος! Πτώμα! Τό κορμί του, σ' αν δαρμένο, πο-
νούσε. Τό καταλάβαινε σ' ὄλους του τοῦ μωῶνες' ἐ-
πονοῦσε πολύ.

Συντριμμένοι κι' οἱ δύο τους σηκώθηκαν πάνω.
"Απόμειναν ὀρθοί μπρός τους μέ γερτά κεφάλια. Ὁ
Τρύφωνας ξαναναστέναξε βαθειά, σ' αν ν' ἄθελε νά πά-
ρη ἀναπνοή ὕστερα ἀπό δυνατό μακροβοῦτι.

—Μή φοβᾶστε. Ἑσυχάσετε.

Νέος λυγμός τῆς Λουκίας τὸν διάκοψε.

—Μή φοβᾶστε. Δέν πρέπει ν' ἀκουστή καὶ δέν θ'
ἀκουστή τίποτε. Δέν πρέπει.

—"ὦχ! ἀναστέναξε βαθειά κι' ὁ διευθυντής. Σ' εὐ-
χαριστῶ σ' εὐχαριστῶ, Τρύφωνα. Θά κάμω ὅτι θέ-
λεις γιὰ νά ἐπανορθώσω τὸ κακὸ πού σοῦκανα. Σοῦ
τ' ὀρκίζομαι.

—Μή χαμηλώνης πióτερο. Δέ ζητῶ κανένα ἀντάλ-
λαγμα. "Αν κλείσω τὸ στόμα μου εἶναι πρῶτα γιὰ τὴ
«δασκαλικὴ ἀξιοπρέπεια», πού τὴν κηλιδώσετε καὶ
γι' αὐτὴν τὴ δυστυχισμένη, πού παρέσυρες στὴν κα-
ταστροφὴ καὶ στρέφοντας πρὸς τὴ Λουκία τῆς λέει
μέ σιγὴ φωνή. Κοίταξε νά διορθώσης τὴν ἐμφάνισή
σου καὶ νά ἡρεμήσης κάπως. Θά σέ συνοδέψω ἐγὼ
νά φύγης ἀπ' ἐδῶ, κι' ἂν ἔχῃς λίγο οἶχτο γιὰ τὰ
παιδιά σου, ζήτησε νά φύγης ἀπ' τὸ σχολεῖο αὐτό.
"Ἐχεις ὑποχρέωση γιὰ τὴν τιμὴ τῶν παιδιῶν σου.

—Μά... Τρύφων, μουρμούρισε ὁ διευθυντής!

—Τι θέλετε;

—Αὐτὸ τὸ παιδί' ὁ Ἄλέκος! καὶ εἶναι τόσο θυμω-
μένο μαζί μου!

—Μὴν ἀπασχοληθῆς γι' αὐτὸ τὸ πσιδί πού
τὸ πίκρανες κατὰ τὴ συνήθειά σου. Μέσα στὴν
ψυχὴ του ἔχει περισσότερὴ εὐγένεια ἀπὸ τὴ δική σου.
Δέ θ' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του.

—Μά πῶς; εἶναι δυνατόν;

—Θά τοῦ τὸ ζητήσω ἐγώ. Τὰ παιδιά ἄμα ἀγα-

ποῦν, ξέρουν νά κάνουν θυσίες. Φτάνει νά τοῦ τὸ ζητήσω καὶ δὲν θὰ πῆ τῷ, τι εἶδε μήτε στὸν ἑαυτό του.

Σὲ λίγη ὥρα ὁ Τρύφωνας μὲ τὴ Λουκία πέρασαν τὸ πλακόστρωιο τῆς αὐλῆς τοῦ σχολείου. Ἡ Λουκία δὲν εἶχε ἀφήσει τὸ Θρασύβουλο Τριάδη νά τὴν χαιρετήση. Μέσα τῆς ἔβραζε ὁ πόνος, ὁ φόβος, μὰ κι' ἄθυμὸς γιὰ τὸ μεγάλο κακό, ποῦ τῆς εἶχε κάμει ὁ ἀσυγκράτητος πόθος τοῦ ἀπερίσκεπτου ἔραστοῦ τῆς. Μήτε κἄν τὸν χαιρέτησε· κι' ὅμως ἴσως νὰ μὴν ξανάβλεπε ποτὲ πιά. Τὸν μισοῦσε. "Ὅλ' αὐτὰ τὰ διάβαζε ὁ Τρύφωνας στὰ μάτια τῆς, στὴν κάθε κίνησή τῆς, στὸν τρόπο ποῦ ξεκίνησε μαζί του φεύγοντας, σ' ἄν τρομαγμένη καὶ στὴν ἠρεμία, ποῦ ξεχύθηκε στὸ πρόσωπό τῆς μόλις μακρύνθηκαν λίγο ἀπ' τὸ σχολεῖο.

—Κύριε Τρύφων, τοῦ λέει προτοῦ χωρίσουν, ἔχω πεποίηση στὸν τίμιο χαρακτήρᾶ σου. Σὲ ξέρω περισσότερο ἀπὸ ὅτι φαντάζεσαι, γιατί πολλές φορές, ἀναρίθμητες φορές, ἄκουσα τὴν ψυχανάλυσή σου ἀπὸ τὴν Ἑλένη.

—Ποιὰ Ἑλένη; τὴν ρωτᾷ σ' ἄν ἀφηρημένος ὁ Τρύφωνας.

—Τὴν Ἑλένη, καλέ, τὴν Πλεύρη, τὴ συνάδελφός μας.

—"Α! ἄ!

—Νᾶξερεις πόσο σ' ἀγαπᾷ καὶ πόσο σὲ σέβεται!

—Ποιόν; Γιὰ τί;

—Ἐσᾶς. Σᾶς ἐχτιμᾷ τόσο!

"Ὅλα τὰ λόγια τῆς τοῦ φάνηκαν τόσο πρόστυχα, τόσο ὑπολογισμένα, τόσο συχαμερά, ποῦ αἰσθάνθηκε κάποιον θυμὸ, γιατί ἀνακάτευε στὰ χεῖλη τῆς τὸνομα τῆς καλότατης αὐτῆς κοπέλλας. Καὶ τ' ἀνακάτευε μὲ ὑπολογισμό, γιὰ νά τὸν παρασύρῃ ἀπ' τὴν πρώτη του συχαμερῆ ἐντύπωσή καὶ νά βγάλῃ τὴν κουβέντα τους ἔξω ἀπ' τὴ βρωμερότητα τοῦ ἐπεισοδίου, ποῦ ἔ-

παρακολουθήσει αὐτὸς κι' ὁ μικρὸς Ἄλέκος. Γι' πάνω αὐτὸ περιορίστηκε νὰ σιγομουρμούριση.

—Καλά, καλά· γιὰ νὰ μὴ συνεχίση τὴν ὀμιλία της στὴν Ἑλένη.

Ἄμα πλησίαζαν στὸ σπίτι της καὶ κατάλαβε πὼς ὁ Τρύφωνας θὰ τὴν ἄφηνε, στρέφει ἀπότομα καὶ τοῦ λέει.

—Ἐχω ἀπόλυτη πεποίθηση σὲ σὰς, κ. Τρύφων καὶ τὸ ξέρω πὼς δὲν θ' ἀνοίξετε ποτέ τὸ στόμα σας νὰ μιλήσετε. Μὰ σὰς παρακαλῶ θερμῶτα ἐξασφαλίσετε τὴ σιωπὴ καὶ τοῦ μικροῦ καὶ ὑποσχεθῆτε του ὅτι θέλετε χωρὶς νὰ σκεφθῆτε. Ἄς κοστῆσῃ ὅ,τι κι' εἶναι. Τὶ νὰ γίνῃ;

Βιάστηκε ὁ Τρύφωνας νὰ τὴν ἀφήσῃ μιὰ ὥρα πρωτότερα, ἀφ' οὗ τὴ διαβεβαίωσε πὼς θάπρεπε νὰ μείνῃ ἡσυχῇ, γιατί δὲν εἶχε νὰ φοβηθῆ τίποτε.

Ἄμα ἔφτασαν στὸ σπίτι του ἔδωκε κάποιον παιδικὸ βιβλίο στὸν Ἄλέκο.

—Πήγαινε, παιδί μου.

—Καληνύχτα, κύριε δάσκαλε,

—Ἄκου, Ἄλέκο.

—Ξέρω τί θέτέ νὰ μοῦ πῆτε, κύριε δάσκαλε.

Αὐτὸς ξαφνιάστηκε.

—Τί θέλω;

—Νὰ μὴν πῶ σὲ κανένα τίποτε. ἔ;

—Ναί· αὐτὸ θέλω.

—Δὲν θὰ πῶ, κύριε δάσκαλε.

—Στὸ λόγο σου;

—Στὸ λόγο τῆς τιμῆς μου, κύριε δάσκαλε· τοῦ λέει μὲ μιὰ τρομερὰ περίεργη σοβαρότητα.

—Δὲν θέλω τίποτ' ἄλλο· μοῦ φτάνει ὁ λόγο σου, Ἄλέκο. Ἄν ἀκουστῆ τίποτε ἀπὸ ὅ,τι εἶδες σήμερο. θᾶμαι πολὺ δυστυχισμένος, γιατί κανένας δὲ θὰ πιστέψῃ πὼς ἐγὼ δὲν σὲ παρακίνησα νὰ μιλήσης· κατὰλαβες;

—Κατάλαβα, κύριε δάσκαλε, κατάλαβα, εἶπε χαμογελώντας τὸ παιδί, πού τοῦδειξε μὲ τὸ γέλιο του πὼς αὐτὸ εἶχε πολὺ περισσότερη πείρα τῆς ζωῆς ἀπ' τὸ δάσκαλό του. Κι' ὅμως.....

—Τὶ κι' ὅμως.....

—Κι' ὅμως ἂν κάτι τέτοιο γινότανε σὲ σᾶς, ὅλη ἡ πολιτεία θὰ τῶξερε τώρα, γιατί αὐτὸς ὁ κακὸς ἄνθρωπος θὰ περνοῦσε ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα νὰ τὸ κουδουνίζη, γιὰ νὰ σᾶς καταστρέψῃ καὶ σᾶς καὶ τὴν.....

—Καλά, καλά' πήγαινε, παιδί μου, ἔχω πεποίθηση στὸν ἀνδρικό σου λόγο.

* *

Τὴν ἴδια μέρα ὁ Τρύφωνας ἀρρώστησε βαρειά. Οἱ κόποι του γιὰ τὶς ἐξετάσεις, οἱ συγκινήσεις του τὸν τελευταῖο καιρὸ καὶ τὸ θλιβερὸ αὐτὸ ἐπεισόδιο, πού ἀπὸ μιὰ κακὴ μοῖρα ξετυλίχτηκε μῶλη τὴν ἀσκήμια του μπρὸς στὰ μάτια ἑνὸς παιδιοῦ στὸν ἱερὸ χῶρο τοῦ σχολείου, τοῦφερναν τόσο συγκλονισμό, πού τὸ βράδυ τοῦ μπῆκε ἕνας δυνατὸς πυρετός. Πέρασε καὶ ἡ ἄλλη μέρα κι' ὁ πυρετὸς δὲ λιγότευε. Ἡ κυρία Ἄννα, ἡ καλότατη σπιτονοικοκυρά του, ἔτρεξε νὰ καλέσῃ γιατρό, πού τοῦ διάταξε ἀπόλυτη ἡσυχία καὶ τόνωση.

Ὁ Ἀλέκος ἔφερε τὴ μητέρα του κοντὰ στὸν ἀγαπημένο του δάσκαλο, κι' αὐτὴ, δυνατὴ καὶ γρήγορη ὅπως ἦταν, φρόντισε γιὰ τὸ κάθε τι παραστέκοντας ὅλη μέρα κοντὰ στὸν ἄρρωστο καὶ βοηθώντας τὴν κυρία Ἄννα.

Ὁ Τρύφωνας ἦταν τώρα διπλᾶ θλιμμένος, γιατί δὲν μπόρεσε νὰ παρακολουθήσῃ τὸ διδασκαλικὸ συνέδριο πού ἄρχισε τὴν ἐπομένη. Εἶχε ἔτοιμη μιὰ περίληψη τῆς μεγάλης του πραγματείας· γιὰ τὴν «ἀγάπη ὡς μοναδικὸ παράγοντα στὴ μόρφωση τοῦ παιδιοῦ» κι' ἤθελε ν' ἀναπτύξῃ καὶ νᾶβρῃ ἀνάμεσα στοὺς μορφωμένους δασκάλους ὁπαδοὺς τῆς θεωρίας

του. Θυμότανε πώς σ'άν κάλεσαν τούς έφένδρους άξιωματικούς για «μετεκπαίδευση» και συμπλήρωση τής σπουδής των στά νεώτερα όπλα, μιά μέρα ζήτησε τήν άδεια άπ' τόν συνταγματάρχη του κι' έκαμε στους συναδέλφους του μιά παρόμοια διάλεξη με θέμα «ή αγάπη ως συντελεστής πειθαρχίας και μεγαλουργίας». Όλοι άναγκάστηκαν νά συμφωνήσουν μαζί του, πώς άμα ένας διμοιρίτης κατώρθωνε νά έξασφαλίση τήν αγάπη τών στρατιωτών του, ό παράγοντας τής έπιτυχίας του σέ μιά όποιαδήποτε έπιχείρηση μεγάλωνε κατά πενήντα τά έκατό, γιατί κολούσε τούς στρατιωτές του κοντά στον άξιωματικό όχι ό φόβος τής πειθαρχίας, μά ή στοργή και ή φιλία πού παραλυεί τις περισσότερες φορές τόν φόβο.

Μά τώρα; δεμένος στό κρεβάτι με τόν δυνατό του πυρετό έβλεπε πώς δέν μπορούσε ν' άναπτύξη τις ιδέες του και νά μεταδώση τις πεποιθήσεις του στους δασκάλους τουλάχιστον εκείνους, πού άπό καλοπροαίρετη προδιάθεση θά μπορούσαν νά τις έφορμόσουν στά σκολειά των. Βέβαια δέν πίστευε ποτέ νά γενικευτοϋν οι γνώμες του και νά έπιβληθοϋν σ'άν παιδαγωγικοί άφορισμοί και άξιώματα, γιατί άνάμεσα στους δασκάλους οι μισοί σχεδόν δέν μπορούσαν ν' άσκήσουν τήν ψυχή τους στην αγάπη' είχαν σκουριάσει μέσα σέ παλιές θεωρίες, πού προβλέπουνε σκληρές τιμωρίες, όχι ως μέσα άναπλαστικά ή έξυγιαντικά, αλλά σ'άν έκδίκηση σκληρή και κάποτε άκαρδη. Πολλές φορές παρακολούθησε συναδέλφους του πού άφηναν τόν παιδί πού έσφαλλε μιά όλόκληρη ώρα γονατισμένο πάνω στό θρανίο, νά πονή και νά έξευτελίζεται στά μάτια τών άλλων παιδιών' πονούσε με τόν πόνο και τόν παράπονο τών παιδιών αυτών και σχημάτιζε τήν πεποίθηση, πώς άπ' τόν παιδί αυτό, πού ό δάσκαλός του τιμωρούσε κατακίτρινος άπό θυμό, άγριος και άφρισμένος άπό κακία, δέν μπορού-

σε κανέναν να ἐλπίζη τίποτε πιά, μὰ τίποτε, γιατί μές στην ψυχή τοῦ παιδιοῦ γεννιότανε τὸ μῖσος καὶ τὸ πείσμα.

Πάνω στὶς σκέψεις του αὐτὲς ἄκουσε κάποιον ν' ἀνεβαίγη τὴ σκάλα μὲ ἀλαφρὰ βήματα. "Ἀχ, πὼς χάρηκε σ' ἄν εἶδε τὴν Ἑλένη νὰ μπαίνει μές στο δωματίου του, χλωμὴ καὶ ταραγμένη ἀπὸ τὴ στενοχώρια.

—Καλημέρα, κ. Τρύφωνα. Περαστικά.

—Καλῶς τὴ δεσποινίδα Ἑλένη. εὐχαριστῶ· κι' ἀνασηκώθηκε ἀκουμπώντας στὰ μαξιλάρια σου.

—Σὰς ἀναζητήσαμε, κ. Τρύφωνα, ἀπ' τὸ συνέδριο κι' ὅλοι λυπηθήκαμε σ' ἄν μάθαμε πὼς εἴσθε ἄρρωστος.

—"Ὀλοι;.....

—Ναί, ναί· ὅλοι, κ. Τρύφωνα. Καὶ μάλιστα ὁ κ. διευθυντὴς μ' ἐπεφόρτισε ν' ἄρθω νὰ σὰς πῶ τίς εὐχές του καὶ νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ τὸν συγχωρήσετε, πὺ δὲν μπορεῖ ν' ἄρθη τώρα ποῦναι τὸ συνέδριο νὰ σὰς δῆ.

—Ὁ κ. διευθυντὴς, ὁ ἴδιος;.....τὴν ρώτησε σ' ἄν ξαφνιασμένος, μὰ σ' ἄν νὰ θυμῆθηκε κάτι ποῦχε ξεχάσει, ἀφῆκε ἕνα περίεργο «"Α α α α!"

—Μὰ ἐπιφυλάσσεται, λέει, ν' ἄρθη νὰ σὰς δῆ.

—Σὰς εὐχαριστῶ, δεσποινίς Ἑλένη, γιὰ τὸν κόπο ποῦ πήρατε.

—Θέλετε νὰ σὰς κρατήσω λίγη συντροφιά; "Ἄν βέβαια δὲν σὰς ἐνοχλῶ!

—"Ἄν θέλω, λέει! μ' ἐνοχλεῖτε, σεῖς; πικρογέλασε. "Ἀχ! νὰ ξέρατε πόσο εἶμαι μόνος! Μὲ περιποιοῦνται βέβαια καὶ ἡ κυρία "Ἄννα, ἡ σπιτονοικοκυρὰ μου, καὶ ἡ κυρία Μαρία, ἡ μητέρα τοῦ "Ἀλέκου· κι' ὅμως πόσο μόνος εἶμαι.

—Δὲν πρέπει νὰ στενοχωρᾶστε, κύριε Τρύφωνα. Ἐγὼ θὰ σὰς κρατῶ συντροφιά ὅλες τίς ὥρες ποῦ δὲ θᾶμαι στο συνέδριο. Θὰ σὰς εὐχαριστήσῃ αὐτό;

—“Οχι μόνο θά μ' εὐχαριστήσῃ, ἀλλὰ καὶ θά μὲ γεμίσῃ εὐγνωμοσύνη. Ἄπο τώρα σὰς εὐχαριστῶ μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά μου.

—Μὰ ὄχι ὑπερβολές, κ. Τρύφωνα. Εἶμαστε συνάδελφοι. Ἐχομε ὅλοι καθῆκον νὰ σὰς παρασταθοῦμε· μά γιὰ μένα δὲ θά εἶναι μόνο εὐχάριστο ὡς καθῆκον, ἀλλὰ καὶ ἰδιοίτερη χαρὰ νὰ βοηθήσω ἕνα καλὸ καὶ ἐκλεκτὸ φίλο.

Τὴν κοίταξε στὰ μάτια κ' αἰσθάνθηκε τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ.

—“Ὡ νὰ ξέρατε τί καλὸ μοῦ κάνουν τὰ στοργικὰ λόγια σας, δεσποινίς Ἑλένη!

—Νὰ ξέρατε καὶ σεῖς πόση εὐτυχία μοῦ δίνει τὸ νὰ σὰς κάνω καλὸ!

Τὴν ξανακοίταξε μὲ μάτια ὑγρά ἀπὸ δάκρυα, ποὺ παραμόνευαν κάτω ἀπ' τὰ βλέφαρά του. “Ἐμεινε κοντά του δυὸ ὧρες καὶ σὰν ἔφευγε τοῦπε πῶς κι' αὔριο τὴν ἴδια ὥρα θά ἔρχότανε νὰ τοῦ κρατήσῃ συντροφιά.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ Ἑλένη εὐρῆκε κοντά του τὸ γιὰτρό, ποὺ τοῦ διπλοπαράγγελνε ἡσυχία καὶ τόνωση.

—Εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναλάβετε, κ. Τρύφων, καὶ νὰ μείνετε κανένα δυὸ μῆνες σ' ἕνα χωριό.

«Ἐχετε ἀνάγκη ἀπόλυτη ἀπὸ καθαρὸ βουνίσιο ἀέρα κι' ἀπὸ ἐκλεχτὴ τροφή μέσα σὲ μιὰ ἀπόλυτη ἀνάπαυση. Δὲν ἔχομε τίποτε τὸ σοβαρὸ ἀκόμα· ἀλλὰ κι' αὐτὸ δὲν ἀποκλείεται, ἂν δὲν τηρήσετε αὐστηρὰ τίς παραγγελίες μου· ἐξηγημένοι, ἔ;

—Μάλιστα, γιαιτρέ μου. Θά συμμορφωθῶ· ἔχω ἄλλως τε ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ γίνω μιὰ ὥρα ἀρχύτερα καλὰ. Ἐχῶ μπρὸς μου μιὰ πολὺ σοβαρὴ δουλειά· πρέπει νὰ τὴν τελειώσω.

—Μήπως πρόκειται νὰ παντρευθῆτε; τὸν ρωτᾷ γελώντας ὁ γιαιτρὸς καὶ ρίχνοντας μιὰ πλάγια ματιὰ στὴν Ἑλένη, ποὺ στεκότανε στὴν ἄκρη τοῦ κρεββα-

τιοῦ του καὶ παρακολουθοῦσε μὲ προσοχὴ τῷ, τι ἔλεγε ὁ γιατρός.

—Νὰ παντρευτῶ! κρυφαναστέναξε ὁ Τρύφωνας μὲ χαμηλωμένα μάτια κι' ἔτσι δὲν εἶδε τὴν κοκκινάδα τοῦ προσώπου τῆς Ἑλένης, σὰν πρόφτασε τὴν πλάγια ματιὰ τοῦ γιατροῦ.

Ἄ γιαντρός ἔφυγε κ' ἡ Ἑλένη, καθισμένη κοντὰ του, τοῦ διηγότανε τὸ κάθετι ποῦ γινότανε στὸ συνέδριο, ὄχι μόνον γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα, μὰ κι' ἀρκετὰ προσωπικά.

—“Α! ξέχασα νὰ σὰς πῶ, κ. Τρύφωνα, πῶς τώρα τελευταῖα ἡ Λουκία κι' ὁ διευθυντὴς ἔχουν ἕνα περίεργο ὕφος κι' οἱ δύο τους. Σχεδὸν δὲ μιλιοῦνται. Δὲν μπόρεσε κανένας μας νὰ καταλάβῃ τί ἄρα γε νὰ συμβαίη. Ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς κ. Ἐλεονώρας καταλαβαίνει κανένας πῶς «ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων» φαίνεται πῶς εἶναι ὀριστικὴ κι' ἀνεπανόρθωτη. Μάλιστα ἡ Στάσα μοῦπε πῶς ἡ Λουκία ἔκαμε αἴτηση στὸν ἐπιθεωρητὴ νὰ τὴν βοηθήσῃ γιὰ νὰ τοποθετηθῇ σ' ἄλλο σχολεῖο καὶ πῶς ἐλπίζει, γιὰτὶ ὁ κ. ἐπιθεωρητὴς φαίνεται πῶς τὴ συμπαθεῖ πολὺ! Πάρα πολὺ!

Ἄ Τρύφωνας συλλογισμένος κοίταζε τὰ ἰσχνὰ χέρια του.

—Μὰ δὲ σὰς παραξενεύουν ὄλ' αὐτά, κ. Τρύφωνα;

—Ναί' ναί' μὲ παραξενεύουν, δεσποινίς Ἑλένη. Ἄρκετὲς μεταβολὲς ἔχουν γίνεῖ φαίνεται στὸν κύκλο μας τίς δέκα μέρες ποῦ λείπω. Ποιὸς ξέρεῖ γιὰτὶ;

—Ναί' κανένας δὲν ξέρεῖ καὶ θυμᾶστε τίς ἐρωτικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ κ. διευθυντοῦ στὴ Λουκία; Καταντοῦσε ἀδιάντροπος! Ἔ; Καὶ μιὰ στιγμή; ποῦ σὲ εἶδα; ποῦ σὲ ξέρω'; Περιέργα πράγματα. ἔ;

—Ναί' περιέργα' εἶπε συλλογισμένα ὁ Τρύφωνας καὶ ρώτησε γιὰ κάτι ἄλλο, γιὰ νὰ στρέψῃ ἄλλοῦ τὴν ὀμιλία τους.

—Ξέρετε, δεσποινίς Ἑλένη; Φέτος θὰ κάμω καλοκαίρι κοντὰ στὸ χωριό, πού βγαίνετε καὶ σεῖς τὸ καλοκαίρι σας.

—Ποῦ; τὸν ρώτησε μὲ χαρὰ.

—Στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Χθὲς ἦρθε ὁ γέρο μπάρμπας μου· τὸν ξέρετε τὸν προηγούμενο Ἰωακείμ;

—Ναί· τὸν ξέρω πολὺ καλά. Κάθε καλοκαίρι πηγαίνω στὸ μοναστήρι δέκα φορές· ἄλλως τε ἀπέχει ἀπ' τὸ χωριό πού παραθερίζομε μόλις δέκα λεπτά.

—Τὸ ξέρω. Ἦρθε λοιπὸν καὶ μὲ κάλεσε νὰ πάω στὸ μοναστήρι καὶ νὰ μείνω ὅλες τὶς διακοπές. Θὰ πάω.

—Ἄχ! τί καλά! Ἔτσι θὰ σὰς βλέπω κάθε λίγο, τοῦ λέει μὲ χαρὰ ἀσυγκράτητη ἡ Ἑλένη. Ξέρετε; δίπλα στὸ μοναστήρι εἶναι ξαπλωμένος στὴν πλαγιά ὁ θαυμάσιος κυπαρισσώνας του, πού μὲ τρελλαίνει. Ὅρες ὀλόκληρες μένω ἀμίλητη κάτω ἀπ' τὴν πυκνὴ μυρωδάτη σκιά του.

—Καὶ μένα μ' ἀρέσει ἡ πλαγιά αὐτή.

—Ἐ, τότε; ὑποσχεθῆτέ μου, πὼς ἐκεῖ θὰ περάσω με τὸ περισσότερο μέρος τοῦ χρόνου τῶν διακοπῶν μας.

Ἡ Ὀ Τρύφωνας χαμογέλασε εὐχαριστημένος.

—Καὶ θὰ μποροῦσα νὰ ἐλπίσω κάτι πιὸ εὐχάριστο;

Ἡ Ἑλένη ταραχτήκε, κοκκίνησε, χαμήλωσε τὰ μάτια καὶ βιάστηκε νὰ φύγη.

—Γιατί τόσο γρήγορα σήμερα; τὴν ρωτᾷ στενοχωρημένος· μήπως σὰς πείραξα μὲ κανένα ἄστοχο λόγο μου;

—Ἄ ὄχι, ὄχι· γιὰ τὸ Θεό! τί περιέργη ἰδέα! τί ἰδέα! ξέρετε γιατί βιάζομαι; καὶ γέλασε.

—Γιατί;

—Πάω νὰ σὰς κάμω ἓνα γλυκό· ὅλα εἶναι ἔτοιμα καὶ θέλω νὰ τὸ κάμω μόνη μου· καὶ τοῦ γέλασε.

ἄλλως τε σᾶς ὠφελοῦν τὰ γλυκά· πρέπει νὰ τρῶτε.

—Μὰ γιὰ τὸ Θεό, μὴν μπαίνετε σὲ τόσους κόπους γιὰ μένα. Πῶς σᾶς ντρέπομαι!

—Μὴν εἶστε παιδί! τί ναι αὐτὰ ποῦ λέτε;

—Μὰ τί ἔκαμα γὼ ποτὲ γιὰ σᾶς; τί μοῦ ὀφείλετε;

—"Ὡ νὰ ξέρετε τί σᾶς ὀφείλω! κι' ἔφυγε.

Ὁ Τρύφωνας τυραννίστηκε νὰ βρῆ τὸ τί μπορούσε νὰ τοῦ ὀφείλει ἢ καλότερη κι' εὐγενικὴ αὐτὴ κόρη, μὰ δὲν τὸ κατώρθωσε. Κουράστηκε· ἔκλεισε τὰ μάτια του κι' ἀποκοιμήθηκε. Ὁ ὕπνος του ἦταν τόσο ἤρεμος! Μὰ μιὰ στιγμή τὸν ξεσήκωσαν βαρειά βήματα. Στὴν πόρτα φάνηκε ὁ διευθυντὴς του, ποῦ δειλά τὸν ρώτησε.

—Ἐπιτρέπεται;

—Ὅριστε, τοῦ λέει στηλώνοντας τὸ κορμί του στὰ μαξηλάρια. Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν καλωσύνη σας νᾶρθετε νὰ με δῆτε.

—Καλωσύνη μου; καθῆκον ποῦ ὡς τώρα παρέλειψα γιὰ λόγους ἀνεξάρτητους ἀπ' τὴ θέλησή μου. Πιστεψέ με, ἀγαπητὲ Τρύφων, πιστεψέ με.

—Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ, κ. διευθυντά.

—"Ὅχι· ὄχι μὴ με λές πιά «κ. διευθυντά»." Ὅχι· λέγεμε Θρασύβουλο· σκέττο Θρασύβουλο. "Ἐχεις τὸ δικαίωμα, γιὰτί εἶσαι πολὺ ἀνώτερός μου. Εἶσαι ὁ διαλεχτός ἄνθρωπος· Ἐν ᾧ ἐγώ; Τί εἶμαι ἐγώ; ἕνας γελοῖος, κακὸς ἄνθρωπος, ποῦ σοῦκανα κακό, μεγάλο κακό!

—Μὰ τί λέτε; τί λέτε γιὰ τὸ Θεό! μὴ λέτε ὑπερβολικὰ πράγματα. Δὲ μοῦ κάματε κακό· με πικράνατε κάποτε. Τίποτε ἄλλο· δὲν πειράζει· τὸ ξέχασα.

—Ὅχι· σοῦκανα κακό· μεγάλο κακό· κι' αὐτὸς ὁ ἀπαίσιος ὁ ἐπιθεωρητὴς δὲν ἐδέχθηκε παρ' ὅλες τίς ἱκεσίες μου νὰ με βοηθήσῃ νὰ μειώσω τὸ κακό ποῦ σᾶς ἔκαμα.

—Δὲν καταλαβαίνω τί θέλετε νὰ πῆτε, κ. διευθυντά·

—Τοῦ ζήτησα, τὸν παρεκάλεσα, τὸν ἰκέτευσα νὰ μοῦ δώσῃ πίσω τὴ γενικὴ ἔκθεσι «πεπραγμένων», γιὰ νὰ μεταβάλω τὸ μέρος ποῦ σὰς ἀφορᾷ σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις ποῦ σχημάτισα τώρα καὶ δεκαπέντε μέρες, κι' ὅμως δὲν κατώρθωσα νὰ τὸν πείσω. Μοῦπε φέμματα πὼς καταχώρησε τοὺς χαρακτηρισμοὺς ποῦ γράφω στὸ βιβλίο ποιότητος, ἐν ᾧ ξέρω καλὰ πὼς τὴν ἔχει ἀκόμα μέσα στὸ συρτάρι τοῦ μοῦ τῶπε ἡ Κατίνα ἢ βοηθὸς του.

Ὁ Τρύφωνας τὸν κοίταζε θλιμμένος. Δὲν ἤξερε τί νὰ τοῦ πῇ.

—"Εβαλα κι' αὐτὴ τὴν κακομοίρα νὰ τὸν παρακαλέσῃ, μά...

—Ποιὰ κακομοίρα; τὸν ρωτᾷ ὁ Τρύφωνας.

—Τὴ.... Λουκία! κι' αὐτὴ εἶχε λόγους νὰ θέλῃ νὰ προλάβωμε τὸ κακὸ ποῦ σοῦκαμα.

Ὁ Τρύφωνας ἀσυναίσθητα στέναξε.

—Μητ' αὐτὴ δὲν κατάφερε τίποτα, γιατί ὁ ἄτιμος δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ κάτι, ποῦ θὰ βοηθοῦσε τὶς δευτέρες ἀντιλήψεις μου. Καὶ ξέρεις γιατί;

—Γιατί; ρώτησε μὲ σιγὴ θλιμμένη φωνὴ ὁ Τρύφωνας.

—Γιατί μὲ ζηλεύει. Ξέρεις πὼς τὴν κοιτάζει τὴ Λουκία; Τὴν τρώει. Νομίζει... ποῦ νὰ ξέρῃ! ἔ; δὲν θὰ τὴν δῶ πιά· μήτε τώρα ποῦ τὴν ἔστειλα στὸν ἐπιθεωρητὴ δὲν τὴν εἶδα· ἔστειλα τὴ Στάσα καὶ τῆς παράγγειλα καὶ μ' αὐτὴν μοῦ μῆνυσε τὴν ἀποτυχία της.

Γιὰ λίγα λεπτὰ κράτησε σιωπὴ!

—"Αχ! νάξερεις πόσο εἶμαι θλιμμένος! πολὺ θλιμμένος!

Ὁ Τρύφωνας στέναξε βαθεῖα.

—Καλύτερα νὰ μὴ μοῦ τὸ λέγατε, κ. διευθυντά. Ἔτσι θὰ μοῦ ρχότανε τὸ κακὸ χωρὶς νὰ τὸ περιμένω· ξανααστέναξε.

—"Αχ, πόσο θλιμμένος εἶμαι! κ' ἔγειρε τὸ κε-

φάλι του συντριμμένος· πραγματικά ήταν συντριμμένος· είχε δακρίσει. Αὐτὰ τὰ δάκρυα εὐχαρίστησαν πολὺ τὸν Τρύφωνα, γιατί εἶδε μιὰ ἀπροσδόκητη μεταβολὴ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ποὺ δὲν εἶχε ὡς τότε καμμιά καλὴ ἐκδήλωση. Μὰ ἄρα γε ὁ φόβος τοῦ ἔφερε τὴ μεταβολὴ ἢ ἡ γενναιοψυχία ἢ δική του, ποὺ ἀφῆκε μιὰ τέτοια ἐξαιρετικὴ περίσταση νὰ τὸν ἐκδικηθῆ καὶ νὰ τὸν συντριψῆ; Μὰ τί τὸν ἔνοιαζε αὐτόν! Ἄρκεϊ ποῦρθε ἢ μεταβολή! ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὸ συντελεστὴ της. Βέβαια θᾶταν προτιμώτερη καὶ ἠθικώτερη! ἂν ἦταν ἀβίαστη καὶ ἀπροσωπώτερη· μὰ ἀπ' ὅπου κι' ἂν ξεκινούσε τὸ φτάσιμό της σημειῶνε ἓνα σταθμὸ, σοβαρὸ σταθμὸ στὴν ἠθικὴ ζωὴ τοῦ κακότροπου αὐτοῦ δασκάλου. Μὲ τίς σκέψεις αὐτὲς ξέχασε τέλεια τὸν κίνδυνο ποὺ διέτρεχε αὐτὸς ὁ ἴδιος, σὰν θᾶθετε ὁ ἐπιθεωρητὴς μπρὸς στὸ ἐποπτικὸ συμβούλιο τὸ βιβλίον ποιότητός του, γιὰ νὰ ἀποφασίσῃ γιὰ τὸ νέο χαρακτηρισμὸ ποὺ θὰ τοῦ διναν. Μέσα του ἐλάνθανε ἓνα περίεργο γέλιο· ἔνοιωθε τοὺς τρανταγμοὺς ποὺ τοῦ φερνε ἢ σκέψη πὼς τὸ ἐποπτικὸ συμβούλιο θὰ τὸ χαρακτήριζε ἀνεπαρκή. «Αὐτὸς ἀνεπαρκής!» Σὰν θᾶφτανε ἡ ὥρα θᾶβλεπε ὁ κόσμος ἂν ἦταν ἀνεπαρκὴς ἢ ὄχι! Τί κρίμα ποὺ δὲν ἤξερε ἀκόμα ἂν εἶχε φτάσῃ ἐμπρόθεσμα στὴν Ἀκαδημία ἢ ψυχολογικὴ μελέτη. Τὴν εἶχε ἔτοιμη γρήγορα κι' ὅμως ἀπὸ ἀναβολὴ σὲ ἀναβολὴ τὴν καθυστέρησε ἀρκετά. Ἄν τοῦλάχιστο τὴν ἔστειλε ἓνα μῆνα πρωτότερα! ἄχ! ἂν ἔφτανε ἐμπρόθεσμα! ἦταν βέβαιος πὼς θὰ πετύχαινε τὴ βράβευσή του. Γι' αὐτὸ δὰ ἦταν βέβαιος. Ἡ μελέτη αὐτὴ εἶχε γραφῆ μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδιάς του κι' εἶχε μέσα της ὅλη τὴ δύναμη τοῦ μυαλοῦ του. Ἡ μελέτη του γιὰ «τὴν ἀγάπη ὡς παιδαγωγικὸ συντελεστὴ» ἦταν ἔργο πραγματικὰ γεμάτο ἀγάπη, καὶ δὲν θᾶταν δυνατὸ ν' ἀποτύχη. Τῶχε διακηρύξει ὁ μεγάλος ποιητὴς, ὁ ἀθάνατος Δάντης: «*Ne creator,*

Με τρεμάμενα χέρια ή Έλένη άνοιξε τó τηλεγράφημα.

<Θ ΔΑΣΚΑΛΟΣ>

ΦΥΛΛΟ 5

ne creatura mai fu Senza amore» μεγάλο φιλοσοφικό άξιωμα: «μήτε δημιουργός, μήτε δημιούργημα γίνηκε ποτέ χωρίς αγάπη!» Ναι! Τίποτα χωρίς αγάπη! Άν έλειπε η αγάπη, ο κόσμος θα σταματούσε τον άέναιο δρόμο της διαιώνισής του. 'Η αγάπη! η αγάπη χωρίς ύπολογισμό! χωρίς απόδοση! χωρίς άνακλαστική κίνηση! 'Η αγάπη μόνον γι' αυτήν' μόνο ως ψυχική γεννήτρα δύναμη' μόνο ως τροφοδοτική δύναμη! Νά' αυτή την αγάπη ύπολόγιζε για τó κάθε τι, κι' άπ' αυτήν τοϋ γεννήθηκε η βεβαιότητα της ήθικης απόδοσης. Δόσε την αγάπη σου σέ κάθε πλάσμα. Δέν είναι δύσκολο. Λίγη άσκηση χρειάζεται' τίποτα άλλο! και θα δής τί μπορεί νά δημιουργήση.

Μέ τις σκέψεις αυτές ξεχάστηκε τέλεια και σάν τον άποχαιρέτησε ο διευθυντής δίνοντάς του τó χέρι, προσπάθησε νά τον παρηγορήσει για τó κακό που κάμε σ' αυτόν τον ίδιο, σάν νά έπρόκειτο για κάποιο ξένο και τ' άράδιαζε λόγια καθησυχαστικά και παρηγορητικά μένα άγιο γέλιο, που κάμε τó διευθυντή νά σκεφτή σοβαρά άν είχε νά κάμη μ' ένα λογικό άνθρωπο, η με κανένα τρελλό. «'Ισως νά ναι κι' άπ' την άρρώστεια» σκέφτηκε, «γιατί δέν είναι μπορετό ποτέ ένας με ίσοροπημένο μυαλό νά σκέφτεται και νά μιλή σάν αυτόν» και στó δρόμο του κατάντησε νά λήη μεγαλόφωνα: «Μά είναι τρελλός, κουτός, ήλίθιος; Ποιό άπ' όλα;» Δέν μπόρεσε ποτέ τó μυαλό του νά φτάσει στόν άληθινό χαρακτηρισμό «του καλού», γιατί ήταν κάποια ιδιότητα που δέν την ήξερε, μήτε καν την είχε ως τότε ύποψιαστεί. πώς ύπάρχει ως τεράστια δύναμη.

Μά σάν έφυγε ο διευθυντής, ο Τρύφωνας άπομωμένος μέσ στην άπόλυτη ήσυχία του δωματίου του, που την άκουε νά σταζει σάν κρυσταλλωμένη σίς γωνίες του μισοσκοτεινού δωματίου του, άρχισε νά

Ξανασκέφτεται τ' ὅ,τι τοῦχε πεῖ γιὰ τὴν ἔκθεσή του· ἕνας ἀκαθόριστος φόβος τὸν ἔπιασε· Κι' ἂν τὸν ἀπόλυαν ὕστερα ἀπὸ τὸν τρίτο χαρακτηρισμὸ πού τοῦδιναν γιὰ τὴν ἀνεπάρκειά του; Καί ἡ Ἑλένη ἔφτασε βιαστική, ὄχι στὴ σκέψη του, μὰ στὴν καρδιά του. «Ἄχ τὴν καημενούλα! πὼς θὰ λυπότανε σὰν θὰ τὸ μάθαινε!» Μὰ δὲν θὰ τῆς ἔλεγε λέξη. Μήτε κἂν θὰ τῆς ἔκανε νύξη. Θὰ τῆς ἔκρυβε καὶ τὸ πὼς πῆγε ὁ διευθυντῆς του καὶ τὸν εἶδε. Δὲν ἔπρεπε νὰ τῆς κάμη κανένα ὑπαινιγμὸ, πού θὰ τὴν λυποῦσε. Γι' αὐτὸ τὴν ἄλλη μέρα ποῦρθε χαρούμενη κοντὰ του μὲ τὸ γλυκὸ πού τοῦχε ἑτοιμάσει, αὐτὸς μ' ἀσυγκράτητη χαρὰ καὶ γέλια ἄρχισε νὰ τὸ δοκιμάζη ἀραδειάζοντας θερμὲς εὐχαριστήριες φράσεις.

Μὲ τὴ βοήθεια τῆς κ. Ἄννας ἡ Ἑλένη διώρωθωσε τὸ δωμάτιο τοῦ Τρύφωνα, τοῦφερε ἀρκετὲς μεταβολὲς στὴ θέση τῶν λίγων ἐπίπλων του, ταχτοποίησε τὴ βιβλιοθήκη του κι' ἄρχισε νὰ τοῦ ἑτοιμάζη κουρτινάκια γιὰ τὴν μπαλκονόπορτα καὶ γιὰ τὸ παράθυρο τοῦ δωματίου του. Ὁ Τρύφωνας, κρατημένος σὲ μιὰ συγκινημένη σιωπῇ, τὴν παρακολουθοῦσε στὴν κάθε της κίνηση καὶ τὸ μάτι του χαιρότανε σὰν ἔπεφτε στὸ καλλίγραμμο κορμὶ τῆς ὡμορφῆς κοπέλλας. Κάπου— κάπου κρυφαναστέναζε στὴ σκέψη πὼς ἡ ἀσκήμια του τοῦ ἀφαιροῦσε τὴν ἐλπίδα, πὼς τ' ὅ,τι ἔκανε γι' αὐτὸν δὲν ἦταν γέννημα οἴχτου, ἀλλὰ γέννημα ἀγάπης. Ἄπότομα μιὰ στιγμή τὴν ρώτησε:

—Μὰ γιατί, δεσποινίς Ἑλένη, κοπιάζετε τόσο πολὺ γιὰ μένα; Τι μοῦ χρωστᾶτε γιὰ νὰ κουράζεστε τόσο γιὰ μένα;

—Πολλὰ σὰς χρωστῶ, κ. Τρύφωνα. Πολλὰ, πάρα πολλὰ.

—Μὰ τί; Πέστε μου τί;

—Γιατί εἶστε καλὸς καὶ γιατί ἡ δική σας ψυχὴ εἶναι παρθένα ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινο λεκέ.

Πῶς τὸν πίκρανε ὁ μεγάλος αὐτὸς ἔπαινος! Πῶς τὸν σύντριψε! Πόσο εὐτυχισμένος θάταν ἂν τοῦλεγε: «γιατὶ σένα κοπιᾶζω εὐχάριστα, γιατί σ' ἀγαπῶ». Μὰ ἦταν δυνατὸν ποτὲ νὰ τὸ πῆ γι' αὐτὸν καμμιά γυναῖκα; Γι' αὐτὸν τὸν «ἀσκημομούρη» τὸν «οὐρακοτάγκο»; Αἰσθάνθηκε τόσο πόνο, πού ἀναστέναξε βαθεῖα. Ἡ Ἑλένη ἀκούοντας τὸ βαθύ του ἀναστεναγμὸ, πετάχτηκε πάνω καὶ πῆγε κοντά του.

—Θέλετε τίποτε, κ. Τρύφωνα; Αἰσθάνεστε καμμιά ἀδιαθεσία; Γιατί στενάζετε;

—Ὅχι! δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ταράξη. Θάταν φριχτὸ ἂν καταλάβαινε τίς σκέψεις του. Δὲν τὸν ἔφταναν τὰ ὄσα τοῦ πρόσφερε; Θὰ τῆς ζητοῦσε καὶ ἔρωτα; Ποιός; αὐτὸς ὁ «ἀσκημομούρης»; Ἄ, ὄχι! «γιατὶ τὸ Θεό!» δὲν ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τίποτε· μὰ ἀπολύτως τίποτε. Βίασε τὸν ἑαυτὸ του νὰ γελάσῃ ψεύτικα καὶ βιαστικά τῆς λέει:

—Στέναξα ἀπὸ εὐχαρίστηση, δεσποινίς Ἑλένη· ὁ στεναγμὸς μου ἦταν ἀνακουφιστικός· δὲν κλειοῦσε καμμιά λύπη ἢ πόνος.

—Κι' ὅμως τρόμαξα τόσο! Ἦταν σὰν κλάμα.

—Σὰν κλάμα! Τί ἰδέα, δεσποινίς! Ποτὲ δὲν ἤμουν τόσο εὐχαριστημένος ὅσο τώρα.

—Ἀλήθεια; μὰ ἀλήθεια; γιατί;

—Γιατί; χμ! Ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού πέθανε ἡ μανούλα μου, καὶ βούρκωσαν τὰ μάτια του, ποτὲ δὲν εἶχα αἰσθανθῆ στὴν ψυχὴ μου τὴ ζεστασιά, πού αἰσθάνομαι αὐτὲς τίς ἡμέρες βλέποντάς σας νὰ τριγυρνᾶτε μέσα στὸ δωμάτιό μου, σὰν ἀδερφή μου, σὰν μητέρα μου, σὰν...λίγον ἔλειψε νὰ πῆ σὰν γυναῖκά μου· μὰ γλήγορα συγκρατήθηκε.

—Συμπληρώστε τὸ λοιπὸν... σὰν.....

—Σὰν καλὴ μου φίλη, πού ἔσπευσε νὰ με βοηθήσῃ σὲ μιὰ σκληρὴ στιγμή τῆς ζωῆς μου.

—Δέχομαι τὸ χαρακτηρισμὸ αὐτὸ τῆς καλῆς φί-

λης, γιατί αισθάνομαι χαρά στη φιλία σου, του λέει σοβαρά ἡ Ἐλένη. Ἡ φιλία ὅμως αὐτῆ μοῦ δίνει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτῶ καὶ ἀπὸ σᾶς νὰ μ' ἀκοῦτε σ' ὅτι σᾶς λέω.

—Ἐχετε παράπονα;

—Πολλά! Δὲν πίνετε ὅλο τὸ γάλα ποὺ παραγγέλνω καὶ δὲν τρῶτε τὴν τροφή, ποὺ πρέπει νὰ τρῶτε. Καταλάβετε τὸ μόνον μὲ τὸν ὑπερσιτισμὸ θὰ ἐπανορθώσετε τὶς φθορὰς τοῦ ὀργανισμοῦ σας· τὸ εἶπε πολλὲς φορὲς ὁ γιατρός καὶ ζήτησε τὴ βοήθειά μου σὴν ἐχτέλεση τῶν παραγγελιῶν του.

—Καλά· θὰ προσπαθῆσω νὰ κάνω ὅτι πῆτε. Μ' ἂν πᾶν ἔτσι, τῆς λέει γελαστά, τότε πρέπει νὰ στείλω σὴν εὐχὴ τὸ προῦπολογισμό μου! Ὁ γιατρός θέλει νὰ τρώγω κάθε μέρα ζαμπόν, φρέσκο βούτυρο, μαρμελάττες καὶ καί... ξέχασε πῶς εἶμαι δάσκαλος μὲ περιωρισμένη οικονομικὴ δυναμικότητα.

Ἡ Ἐλένη στάθηκε καὶ τὸν κοίταξε σοβαρά.

—Μήπως ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα; Πέστε μου ἐλεύθερα, κ. Τρύφωνα. Μὴ δυσκολευθῆτε. Ἐχω ἀρκετὲς οικονομίες εὐτυχῶς. Θὰ σᾶς φέρω ὅσα θέλετε καὶ μοῦ τὰ δίνετε ἀργότερα...μὲ τόκο βέβαια, τοῦ προσθέτει γελαστά.

Ὁ Τρύφωνας αἰσθάνθηκε τὴν καρδιά του νὰ χοροπηδᾷ καὶ νὰ τρέμη. Ἦθελε νὰ πιάσῃ τὸ χέρι τῆς καὶ νὰ τὸ γεμίσῃ φιλία καὶ δάκρυα· μὰ πάλι κρατήθηκε ἀπὸ φόβον μὴ γίνῃ γελοῖος. Ἐβίασε τὸν ἑαυτοῦ καὶ γέλασε.

—Ἀνοίξτε τὸ συρτάρι τοῦ γραφείου μου, δεσποινὶς Ἐλένη. Νὰ στὸ γιλέκο μου εἶναι τὸ κλειδί.

—Γιατί;

—Μὰ ἀνοίξτέ το.

Ἡ Ἐλένη ἀνοίξε τὸ συρτάρι

—Πάρτε τὸ κόκκινο βιβλιάρειο ποῦναι δεξιά. Ἀνοίξτέ το. Κοιτάξετε σὴν δεύτερη σελίδα. Εἶναι βι-

βλιάριο καταθέσεων στην Τράπεζα. Βλέπετε;

—Πώ, πώ! Έκατὸν πενήντα πέντε χιλιάδες. Πώ, πώ! καὶ γὼ ἡ κουτὴ ἤθελα νὰ σὰς κάμω τὴν πλοῦσια καὶ νὰ σὰς δανείσω!

—Κι' ὅμως νὰ ξέρατε τί καλὸ μοῦ κάνατε μὲ τὴν προσφορά σας! Ἄν δὲν ντρεπόμουνα θὰ ζητοῦσα τὸ χέρι σας νὰ τὸ φιλήσω μ' εὐγνωμοσύνη, μά...

—Γιατί ὄχι; πάρτε το, φιλήστε το!

Γεμάτος εὐτυχία, ποῦ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του ἔννοιωθε, ἄρπαξε τὸ χέρι τῆς καὶ σφίγγοντάς το τὸ φίλησε μὲ τρεμάμενα χεῖλη. Πάνω στὸ χέρι τῆς Ἐλένης κοίλησαν τὰ δάκρυά του.

—Μὰ κλαῖτε;

—Ναὶ κλαίω ἀπὸ χαρὰ, τῆς ἀπάντησε μὲ σβυσμένη φωνὴ ἀφήνοντας τὸ χέρι τῆς.

Ἡ Ἐλένη αἰσθάνθηκε τὴν καρδιά τῆς νὰ χτυπᾶ δυνατά. Ἐνας ὀλόκληρος μεγάλος κόσμος δημιουργότανε μέσα τῆς μὲ μιὰ τρομερὴ γρηγοράδα. Τὰ χεῖλη του τὰ αἰσθάνθηκε νὰ φιλοῦνε τὴν ψυχὴ τῆς καὶ ἡ ψυχὴ τῆς σὰν πουλάκι πέταξε φτερουγίζοντας πάνω ἀπὸ τρυφερὰ κλαδιά πρὸς στὸ φῶς, ἕνα φῶς χρυσό...

Βιάστηκε νὰ φύγη. Ἦθελε νὰ ξεμοναχευτῆ καὶ νὰ ξαναζήση μὲ τὴ σκέψη τῆς τὴ μεγάλη αὐτὴ ἱστορία.

Ἄπ' τὴν ἄλλη ὁ Τρύφωνας, σὰν ἀπόμεινε μόνος, αἰνθάνθηκε πιὸ μεγάλο τὸν πόνο του. Ἡ εὐκολία ποῦ τοῦδωκε τὸ χέρι τῆς νὰ τὸ φιλήση, τοῦδειχνε πὼς δὲν αἰσθανότανε γι' αὐτὸν τὴν ἀγάπη, ποῦ αὐτὸς λαχταροῦσε. Μόνο ἕνα ἀδελφικὸ αἶσθημα θὰ μπορούσε νὰ δικαιολογήσῃ τόσο ἀδιάφορη σπουδὴ. Ναὶ ἀδελφικό. Τίποτ' ἄλλο. Καὶ μετὰ τὸ ξεκαθάρισμα τῆς σκέψης αὐτῆς; Ἡ θλίψη, τὸ παράπονο, ὁ πόνος.

* *

Μετὰ κάμποσες μέρες ὁ Τρύφωνας ἔφυγε γιὰ τὸ

μοναστηρι του Ἁγίου Ἰωάννου, πού ὁ γέρο μπάρ-
μπας του, ὁ θεοφοβούμενος προηγούμενος Ἰωακείμ,
τὸν περίμενε μ' ἀνυπομονησία.

—“Αργησες, μωρέ παιδί μου, νᾶρθης! Μωρ' ἀφί-
δι σᾶς ποτίζει ἡ βρώμόχωρα; Ἐγὼ σᾶν καμμιὰ φορὰ
βρεθῶ στήν ἀνάγκη νὰ πάω στή χώρα σας, βιάζομαι
μιὰ ὥρα ἀρχύτερα νὰ τελέψω τίς δουλειές μου καί
νὰ μὴ βραδιαστώ κι' ἀναγκαστώ νὰ μείνω νύχτα στὸ
βρωμότοπο αὐτὸ πού λέτε πολιτεία. Τί διάβολο τοῦ
βρίσκετε καί δὲν μπορεῖτε νὰ ξεκολλήσετε! Σᾶν πε-
ταλίδες κολλάτε στοὺς βρώμικους βράχους της! μὰ
ὁ Τρύφωνας δὲν τοῦ μιλοῦσε παρά χαμογελοῦσε μό-
νο ἀκούοντάς τον. Μὰ δὲ σᾶς ἀδικῶ. Μὴ τάχα τὰ
βατράχια ξεκολλοῦν ἀπ' τὰ βαλτοτόπια; μὴ τάχα τὰ
ποντίκια ἀφήνουν τοὺς ὄχκετους;

—Πῶ, πῶ, θεϊέ μου, πόσο μισεῖτε τὴν πολιτεία
μας! Αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπλὴ ἀποστροφή· θᾶχη κάποια
βαθύτερη αἰτία.

Ἐστερα ἀπὸ μικρὴ σκέψη ὁ γέρο Ἰωακείμ τοῦ
λέει σοβαρά.

—Σ' αὐτὸ δὲν ἔχεις ἄδικο. Κάποια αἰτία μ' ἔκαμε
νὰ συχαθῶ τὴν πολιτεία σας. Ἐνας δεσπότης.

—Ἐνας δεσπότης; Ποιός;

—Ὁ συχαμένος ὁ προηγούμενος Μητροπολίτης
μας.

—Μπᾶ;

—Ναί· αὐτὸς μ' ἔκαμε νὰ τὴ συχαθῶ τὴ χώρα
σας, χωρὶς νὰ φταίῃ κι' αὐτὴ ἡ κακομοίρα.

—Μὰ πῶς; Γιατί, μπάμπια Ἰωακείμ;

—Ἄκουσε, παιδί μου. Δὲν εἶμαι κανένας θεοφο-
βούμενος, μήτε κράτῶ τὸ Θεὸ ἀπ' τὸ πόδι. Ὅχι. Ἄλ-
λως τε πολὺ λίγοι καλόγεροι θὰ μπορούσαν νὰ μα-
ζέψουν πέτρες γιὰ τὸ λιθοβολισμό τῶν ἀμαρτωλῶν.
Πολὺ λίγοι. Ἡ ζωὴ πού ζοῦμε, ἡ ζωὴ ἡ ψεύτικη, πού
ἀλλοφραγε ἀπὸ τὴν πραγματικὴ ἀσκητικὴ καὶ καλογε-

ρική ζωή, μᾶς ἔκαμε τέτοιους πού νά μή μπορούμε νάμαστε κατακριτῆς κι' ἐλεγχτῆς τῶν ἄλλων! Μά ἀπ' τὰ μικρά ἁμαρτήματά τῶν καλογέρων, πού σιγά σιγά κατάντησαν ἁμαρτήματα ἀναπόσπαστα ἀπ' τή φύση των, ὡς τίς βρωμιές ἄλλων, ὑπάρχει τόσο μεγάλη διαφορά καί τόσο μεγάλη σαφήλα! Τώρα καί κάμποσα χρόνια εἶδα μιὰ τέτοια βρωμιά ἀπό ἕνα πρόσωπο, πού δέν τὸ περίμενα νά το δῶ σέ τέτοια κατάσταση, πού ἡ ψυχὴ μου ἀναστατώθηκε. Ἔ, ἀπὸ τότε παραιτήθηκα ἀπὸ ἠγοούμενος καί δέν ξαναμπήκα στὴν πόλη παρὰ μόνο προχθές πού μοῦ·παν πῶς εἶσαι ἄρρωστος.

—Πολύ προσωπική, θεῖέ μου εἶναι ἡ δικαιολογία τῆς ἀποστροφῆς σου γιὰ τὴν πόλη μας. Θά συγχωροῦσες ποτὲ σέ μένα μιὰ τέτοια γνώμη γιὰ τὴ μονή σας, ἀπὸ ἕνα παρόμοιο ἐπεισόδιο μὲ τὸν ἄλφα ἢ βήτα καλόγερο;

—Χμ! δέν λέω, μὰ δέν θά σ' ἀδικοῦσα.

—Ἄ, ὄχι· θά πρέπη νά μ' ἀδικήσης, ὅπως ἀδικῶ κ' ἐγὼ ὄλους ἐκείνους πού σέρνουν τὰ σέρνει ἡ σκούπα γιὰ τὴν ἠθικὴ ὄλων τῶν καλογέρων, ἐπειδὴ πέντε δέκα καλόγεροι.....

—Καλά, καλά, ἀνεψιέ μου...καί τί θά προτιμοῦσες γιὰ ἀπόψε; ἕνα κοτόπουλο, ἢ κανένα κουνέλι;

—Ὅτι κι' ἂν εἶναι, θεῖε! βιάστηκε νά τ' ἀπαντήση ὁ Τρύφωνας βοηθώντας τον ν' ἀλλάξη κουβέντα.

Ὁ θεῖός του ἔδωκε τίς παραγγελίες ποῦπρεπε στὸν ὑποταχτικὸ τού καί στὴ γρηά μαγείρισά του καί ὠδήγησε τὸν Τρύφωνα στὸ δωμάτιό του, πού ἦταν γωνιακὸ κ' ἔπεφτε μπρὸς σέ μιὰ ταράτσα κατασκέπαστη ἀπὸ καρυδιές. Τὸ θέαμα ἀπ' τὴν ταράτσα αὐτὴ ἦταν θαυμαστό. Τὸ μοναστήρι ἦταν ἀνεβασμένο στὴν πλαγιά ἑνὸς βουνοῦ ποῦπλυνε τὰ ποδάρια του στὸν ἀφρισμένο γιαλὸ τοῦ μεγάλου κόρφου, ἔχοντας ἀντίκρου τοῦ ἕνα μεγάλο ἐρημόνησο. Πίσω

ἀπ' τὸ μοναστήρι μιὰ ὁλόδροση χαράδρα ἀπὸ γιγάντιους εὐκαλύπτους, ποὺ εἶχαν ξαπλώσει τίς ρίζες τῶν μέσα στὸ ρέμα τῆς πηγῆς, ποὺ ξεκινοῦσε λίγο πιὸ ψηλά ἀπ' τὸ μοναστήρι καὶ πιὸ πέρα, λίγο ἀριστερώτερα, ἕνας ἀπέραντος κυπαρισσῶνας μὲ γέρικα πανάρχαια κυπαρίσσια.

Ἡ συμπαθητικώτατη ἐκκλησιά τοῦ μοναστηριοῦ βρισκότανε στὴ μέση ἀκριβῶς σ' ἕνα πλακάδο τετράγωνο καὶ γύρω γύρω τὰ κελιά τῶν κολογέρων, ποὺ μὲ τοὺς ψηλοὺς τῶν τοίχους καὶ μὲ τὰ μικρὰ πορτάκια τοὺς πρὸς τὰ ἔξω, ἔδιναν σ' ὅλο τὸ μοναστήρι μιὰ φρουριακὴ φόρμα. Κάθε κελὶ εἶχε κι' ἀπὸ δυὸ παράθυρα μικρὰ πρὸς τὰ ἔξω, ἐν ᾧ πρὸς τὰ μέσα οἱ πόρτες τῶν κελιῶν καὶ τὰ παράθυρά τῶν ἦσαν μεγάλα καὶ φαρδιά. Μόνο τὸ κελὶ τοῦ «προηγούμενου» Ἰωακείμ εἶχε τὰράτσα κι' αὐτὸ τοῦδινε περισσότερη χάρη, γιατί εἶχε καὶ μεγαλύτερη ἄνεση. Ἦταν διπλὸ μὲ πέντε δωμάτια πάνω καὶ τρεῖς ἀποθήκες μεγάλες κάτω. Στὴν τὰράτσα τοῦ ἔπεφταν καὶ τρία παράθυρα τοῦ ξενῶνα, ποὺ κι' αὐτὸς ἦταν στραμμένος πρὸς τὰ βορειανατολικά ὅπως ἦταν καὶ τὸ κελὶ τοῦ Ἰωακείμ.

Ἄμα ἐγκαταστάθηκε ὁ Τρύφωνας κι' ἐτοίμασε τὰ βιβλία του καὶ ταχτοποίησε τὰ πράγματα ποῦχε φέρεи, ξάπλωσε στὸ ντιβάνι ποὺ ἦταν στὴν τὰράτσα κάτω ἀπ' τοὺς τεράστιους κλώνους τῆς καρυδιᾶς. Ἔβαλε τὰ χέρια του πίσω ἀπ' τὸ κεφάλι του καὶ ἀφῆκε τὰ μάτια του νὰ κοιτάζουν πρὸς τὸ οὐρανὸ ποὺ φαινότανε ἀπ' τὰ διάμεσα τῶν φύλλων τοῦ γέρικου δέντρου. Ὁ ἥλιος ἔγερνε πιά στὴ δύση του κι' ὁ οὐρανὸς ἔπαιρνε ἕνα ρόζ ἀνάλαφρο χρωματισμό, ποὺ σιγὰ—σιγὰ ὅσο πῆγαινε, γινότανε κόκκινος ὥσπου κατάντησε ματωμένος. Ὁ Τρύφωνας ἀνάπνεε δυνατὰ κι' αἰσθανότανε τὴν ἀναπνοὴ του νὰ φτάνη δροσισμένη ὡς βαθειὰ στὰ πνευμόνια του. «Πόσο εὐχα-

ριστημένος ήταν!» κι' όμως κάτι τοΰλειπε! κάτι θα συμπλήρωνε τὴ χαρὰ του, μα δὲν τολμοῦσε νὰ τὸ πλησιάσῃ μὲ τὴ σκέψη του. Μὲ ποιὸ δικαίωμα θὰ σκεφτότανε τὴν Ἑλένη σὰν συμπλήρωμα τῆς χαρᾶς του; Ἀναστένανε σηκώθηκε ἔκαμε λίγα βήματα. Ὁ ἥλιος βασιλεψε, τὸ σήμαντρο τοῦ μοναστηριοῦ ἀκούστηκε· καλοῦσε τοὺς καλογέρους γιὰ τ' ἀπόδειπνο.

—Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ· ἔθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ! μουρμούρισε κοιτάζοντας μακρὰ πρὸς τὸ πέλαγος· στράφηκε πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς μονῆς. Σὲ λίγο μερικά κεράκια ἀναμμένα στὴν αὐλὴ μπρὸς ἀπ' τὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ συγκέντρωναν γύρω τους τίς μαῦρες νυχτερίδες, ἔτσι ποὺ φαινότανε οἱ καλόγεροι, ποὺ ἄφηνε ἕνας ἕνας τὸ κελί του καὶ στηλωνότανε βουβός, γεμάτος μυστήριο, μπρὸς στὴ θύρα.

«Ἄσπυλε, Ἀμόλυτε, Ἀφθορε, Ἀχραντε, Ἀγνή Παρθένε, Θεόνυμφε δέσποινα.

* *
*

Τὴ νύχτα ὁ Τρύφωνας κοιμήθηκε ἕνα ἥρεμο καὶ γλυκὺν ὕπνο. Εἶχε πολλὰ χρόνια νὰ ἀίσθανθῇ τὸν ὕπνο σὰν κάτι ἀπόλυτα εὐχάριστο καὶ ἀπόλυτα ἀναγεωτικὸ καὶ δημιουργικὸ. Τὸ ξηρέωμα τὸν βρῆκε στὴν ταράτσα κάτω ἀπὸ τοὺς μεγάλους κλάδους τῆς καρυδιᾶς νὰ περιμένη τίς πρῶτες ἀχτίνες τοῦ ἡλίου, ποὺ χρυσοκόκκινος φάνηκε πίσω ἀπ' τ' ἀντικρυνὰ βουνά.

Ὁ εὐγενικὸς γέρος κολόγερος φρόντιζε νὰ μεγάλωνῃ κάθε στιγμὴ τίς περιποιήσεις του προλαβαίνοντας τὸ κάθε τι ποὺ θὰ τὸν εὐχαριστοῦσε καὶ παραγγέλλοντας στὰ γύρω χωριά καὶ στὴν πόλιν τ' ὅ,τι ἔλειπε ἀπ' τὸ μοναστήρι, ποὺ θᾶταν ἀπαραίτητο κατὰ τὴ γνώμη τῆς γρηᾶς μαγείρισσας, γιὰ νὰ κάμῃ πιὸ εὐχάριστες τίς ὥρες «τοῦ καημένου τοῦ παιδιοῦ».

Ἀπ' τὴν πρώτη ἡμέρα ὁ Τρύφωνας κανόνισε τὴ

ζωή του. Με τη σχολαστική δασκαλική μανία «τοῦ ὠρολογίου προγράμματος», ὥρισε τις ὥρες τῆς αὐγῆς στήν ταράτσα γιά τὸ «πρωῖνό του ρόφημα», τις πρωῖνές του ὥρες στὸν κυπαρισσῶνα γιά μελέτη καὶ σκέψη, καὶ τις ἀπογευματινές του στὸ ἀλῶνι, γιά νὰ παρακολουθῆ τὸ γέρο Μανασῆ τὸν ἀλωνάρη τῆς Μονῆς, ποὺ προσπαθοῦσε μιὰ ὥρα ἀρχύτερα νὰ σοδιάσῃ τὰ πλούσια κριθαρόσταρα τῆς χρονιάς.

Πολλές φορές ξεμοναχεμένους στὸ βαθύσκιο κυπαρισσῶνα, μέσα στήν πυκνὴ συστάδα τῶν ἀγριοκυπαρισσῶν, ποῦχε διαλέξει σὰν ἰδιαιτέρο διαμέρισμα γιά νὰ ἡσυχάζῃ ἀπόλυτα, δεχότανε σὲ πιάτα ἢ σὲ κατακάθαρες πετσέτες σταφύλια καὶ φρούτα, ποὺ ὁ γέρος μπάρμπας του μὲ τὴν περιποιητικὴ γρηούλα τοῦστελναν γιά τὸ ἀδειανό του στομάχι.

—Τι τοὺς ρωτᾷς, παιδί μου, τοὺς γιατρούς; "Ἐχεις ὄρεξη; Τρῶε. Μὰ δὲν ἔχεις ὄρεξη; Πάλι τρῶε. Τὸ βουνὸ θὰ σοῦ δώσῃ δύναμη νὰ καταλῆς σίδερα καὶ νὰ πηδᾷς χαράδρες. "Ἀκου με ἐμένα. Τρῶε ὅτι βρῆς κάτω ἀπ' τὸ σκιανὸ τῶν κυπαρισσιῶν καὶ μετὰ δέκα μέρες μίλα μου. Δὲ θὰ σὲ χωρῆ ὁ τόπος.

* *

"Ἐτσι περνοῦσαν οἱ μέρες του σὰν ἓνα πρωτὶ ἔφτασε ἡ Ἐλένη. Εἶχαν ἔρθῃ τὴν παραμονὴ στὸ κοντινὸ χωριὸ καὶ μόλις ξημέρωσε βρέθηκε στὴ Μονή. Ἦταν Κυριακὴ κ' ἔτσι ἡ σπουδὴ τῆς νὰ πάῃ στὸ μοναστήρι δὲν παρεξηγήθηκε· εἶπε πὼς ἦρθε γιά τὴ λειτουργία. Εἶχαν περάσει εἴκοσι μέρες ποὺ δὲν εἶχε δεῖ τὸν Τρύφωνα, γιατί καθυστέρησαν νὰ βγοῦν ἔξω στὸ χωριό, κι' ἔτσι ἀκούοντάς τον τώρα νὰ ψάλλῃ μέ δυνατὴ σταθερὴ φωνή, ξαφνιαστικῶς. "Ἡξερε πὼς ὁ Τρύφωνας εἶχε καλὴ μουσικὴ μόρφωση, γιατί ὁ διευθυντὴς πάντα τοῦ ἀνέθετε τὸ συντόνισμα τῶν δυσκολοπειθάρχητων παιδικῶν φωνῶν, σὰν ἦταν ἀνάγκη νὰ ὀργανώσουσαν κάποιο κόρο γιά ἑορτὲς ἢ γιά

πανηγυρικές επιδείξεις. Μὰ δὲν ἤξερε πὼς εἶχε τόσο δυνατὴ μουσικὴ μόρφωση στὴ βυζαντινὴ, ὅση καὶ στὴν εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ. Βέβαια ἡ θαυμαστὴ ἐκτέλεση τοῦ «χερουβικοῦ» δὲν τὴ συγκινοῦσε, γιατί τὰ κουραστικὰ μακρόσυρτα τερερίσματα βρισκόντανε πολὺ μακρὰ ἀπ' τὴν ψυχὴ της κι' ἀπ' τὴν ἀκουστικὴ καλαισθησίᾳ της· ὅμως τᾶλλα τροπάρια καὶ οἱ ὕμνοι τῆς λειτουργίας ἦσαν τέτοιοι, ποὺ ὄχι μόνο τῆς ἄρεσαν μὰ καὶ τὴ συγκινοῦσαν. Ἀκούοντας τὸν Τρύφωνα νὰ ψάλλῃ δὲν αἰσθένθηκε τὸν πολὺωρο κόπο τῆς ὀρθοστασίας. Μὰ κι' ὁ Τρύφωνας βλέποντάς τὴν κάπου-κάπου ἔνοιωθε τὴ φωνὴ του νὰ δυνατεῦθῃ καὶ νὰ γλυκαίνη σὰ νὰ ψαλλε μόνο γι' αὐτὴν. Κάποτε στὴ σκεψὴ αὐτὴ ἔλεγε μέσα του «συχώρεσέ με, Θεέ μου» καὶ συνέχιζε στρέφοντας πάλι τὴ σκέψῃ του στὰ βαθειὰ διανοήματα τοῦ τροπαρίου ἢ τοῦ ὕμνου.

Ἄμα τέλειωσε ἡ λειτουργία, ὁ Τρύφωνας ἔσπευσε νὰ χαιρετήσῃ τὴ φίλῃ του καὶ νὰ μοιραστῇ μαζί της τὸ μεγάλο κομμάτι τοῦ ἀντίδωρου, ποὺ τιμητικὰ τοῦχαν στείλει μέσα ἀπ' τὸ ἱερό. Τὴν πῆρε στὸ κελλὶ τοῦ προηγούμενου, τῆς ἔδειξε τὴν ἐγκατάστασὴ του καὶ τὴν πῆγε στὴν ταρατσα, γιὰ νὰ χαρῆ μαζί του τὴ θαυμάσια σκιά τῆς καρυδιᾶς τὴν ὥσα ποὺ θὰ προγευματίζαν. Ὑστερα ἀπὸ λίγο τράβηξαν γιὰ τὸν κυπαρισσῶνα. Βιαζότανε νὰ τῆς δείξῃ ποὺ περνοῦσε τίς ὄρες του διαβάζοντας, μὰ δὲν τόλμησε νὰ τῆς φανερῶσῃ, πὼς στὸ μυρωμένο αὐτὸ φυσικὸ του καλύβι πολλὰς ὄρες ἀφιέρωνε στὴ σκέψῃ της.

Σ' ἓνα κυματισμὸ τῆς πλαγιᾶς ἦταν σχηματισμένο ἓνα σόπατο καὶ κάποιος παλιὸς ρωμαντικὸς καλόγερος εἶχε ἀφήσει τὰ γύρω κυπαρίσσια ἀκαθάριστα ὡς τὴ ρίζα καὶ τὰ μικρόκλαδά τους· σιγὰ—σιγὰ γίνηκαν κλάδοι χοντροὶ μὲ τὸν καιρὸ κι' ὀλόγιομοι ἀπὸ τὸ βαθυπράσινο φύλλωμά τους, σχηματίζοντας

ἔτσι μιὰ φυσικὴ καλύβα, ποὺ ἄφηνε τ' ἄνοιγμά της σὲ μιὰ ἐξαιρετικὴ θέα. Τὸ ἄνοιγμα ἦταν πιὸ ψηλά ἀπ' τὶς κορυφές τῶν κάτω κυπαρισσῶν κ' ἔτσι τὸ μάτι ἐλεύθερο ἔφτανε ὡς πέρα μακριὰ στὴ θάλασσα καὶ στὸ νησί, ποὺ ἀπ' τὸ ὕψος αὐτὸ ἄφηνε ἐλεύθερη τὴ θέα τῆς γύρω ἀκρογιαλιᾶς του, πότε ἀπ' τὴ μιὰ καὶ πότε ἀπ' τὴν ἄλλη, πλαισιωμένη μὲ ὀλόασπρους ἀφρούς.

—Μὰ ἐδῶ εἶναι μαγεία, κ. Τρύφωνα, λέει ξελαχανιασμένη λίγο ἀπ' τὸν ἀνήφορο ἡ Ἐλένη.

—Νά' ἀπὸ δῶ καθήστε. Βλέπετε; Ἐγὼ ἔχω κάμει μὲ κλαδιὰ τὰ καθίσματα αὐτά. Δὲν εἶναι ὠραῖα;

—Μὰ βλέπω δυό! Ποιὸς σᾶς συντροφεύει; τὸν ρωτᾷ μὲ κάποια πειραχτικὴ παιγνιδιάρικη διάθεση.

—Σεῖς μὲ συντροφεύετε πάντα, τῆς λέει δειλά κοιτάζοντας ἀλλοῦ· μὰ σὰ νὰ μετάνιωσε γιὰ τ' ὅ,τι εἶπε, ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ. Σᾶς περίμενα ἀπὸ μέρα σὲ μέρα καὶ ἐτοίμασα τὸ πρωτόγονο αὐτὸ σκαμνί. Σᾶς ἀρέσει; εἶναι ἀναπαυτικό;

—Μὰ ἔκτακτο· πόσο ὠραῖα κάθομαι δῶ! θαῦμα! καὶ κάθησε ἀναστενάζοντας.

Ὁ Τρύφωνας γελοῦσε εὐχαριστημένος κοιτάζοντας τὴν μὲ στοργὴ καὶ τρυφερότητα.

Ἡ Ἐλένη ἄρχισε νὰ τοῦ λέη τὰ ὑπηρεσιακὰ νεώτερα καὶ νὰ τοῦ δίνη πληροφορίες γιὰ τ' ὅ,τι τὴν ρωτοῦσε. Μέσα στ' ἄλλα ὁ Τρύφωνας ἔμαθε πῶς ἡ Λουκία πέτυχε τὴ μετάρθεσή της στὸ «ἔχτο θηλέων». Τὴ βοήθησε ὁ ἐπιθεωρητὴς ποὺ τῆς ἔδειχνε τώρα τελευταῖα μιὰ περιέργη δυνατὴ ἐχτίμηση καὶ φιλία. Νοίκιασε μάλιστα ἓνα σπίτι δίπλα στὸ σπίτι τῆς Λουκίας καὶ κεῖ ἔκαμε καὶ τὸ γραφεῖο του καὶ ὅλοι εἶχαν τὴ γνώμη πῶς θὰ ἀντικαταστοῦσε τὴ βοηθὸ τοῦ μὲ τὴ Λουκία. «Ἐ, μὰ κι' αὐτὴ τὸν εἶχε ὑποχρεωμένο πολὺ, πάρα πολὺ, γιὰ τὸν περιποιότανε· ὁ καημένος! ἦταν μοναχός, ὀλομόναχος· δὲ θᾶφερνε ἀπ' τὴν Ἀθήνα

τῆ γυναῖκά του, γιατί τὰ δυό της κορίτσια πήγαιναν στὸ Ἄρσάκειο καὶ δὲν ἤθελαν νὰ τοὺς διακόψουν τὶς σπουδές των. Στὸ διδασκαλεῖο ποῦχαν ἀρχίσει, ἐκεῖ θᾶπρεπε καὶ νὰ τελειώσουν τὶς σπουδές των. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀρχικὴ γνώμη τοῦ κ. ἐπιθεωρητῆ κι' ἅμα σχημάτιζε μιὰ γνώμη, δύσκολα τὴν ἄφηνε. Ἄλλως τε, καθὼς τοὺς εἶχε πεῖ κι' ὁ Ἄνδροκλῆς Σφύρας, ἕνας συνάδελφός τους, ἡ γυναῖκά του, ποῦ τὴν γνώρισε αὐτὸς καλά, ἦταν μιὰ ἀσημογυναῖκα, ἀδύνατη καὶ κακοσουλούποτη. Πῶς διάβολο τὴν πήρε αὐτός, ποῦ προτοῦ κάμη κοιλίτσια, ἦταν ἕνας ὠμορφάνθρωπος, δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ ἐξηγήσουν ὅσοι ἤξεραν τοὺς προηγούμενους ἔρωτές του. Ὁ Ἄνδροκλῆς εἶχε μάθει πῶς τὴν πήρε, γιατί ἡ γυναῖκά του τοῦδωκε μιὰ ἀρκετὰ καλὴ προῖκα. Μὰ ποιὸς ξέρει ἂν ὅλ' αὐτὰ ἦσαν ἀλήθεια ἢ αἰώνιες κακογλωσσιές; Ὁ Τρύφωνας ἔμαθε πῶς μὲ τὴ μετὰθεση τῆς Λουκίας ἡ Ἐλεονώρα ἦταν εὐχαριστημένη πολὺ, γιατί τώρα πιά δὲν εἶχε νὰ μοιραστῆ τὸ «ἐνδιαφέρον, τοῦ κ. διευθυντῆ» ἀλλὰ θὰ τὸ ἐξασφάλιζε ὀλόκληρο, ἂν δὲν ἐρχότανε στὴ θέση τῆς Λουκίας καμμιά πιὸ καπάτσα καὶ πιὸ καλοκαμωμένη ἀπ' αὐτὴν.

—Δὲν ξέρω, κ. Τρύφωνα, ποιά κακὴ μοῖρα δέρνει τὸ δικό μας σχολεῖο. Σ' ὅλα τᾶλλα οἱ δασκάλισες καὶ οἱ δασκάλοι εἶναι ἀγαπημένοι καὶ ζοῦν σὲ μιὰ θεομὴ ἀλληλεγγύη, ποῦ τοὺς δένει σὲ ἕνα κορμὶ καὶ σὲ μιὰ σκέψη· τί διάβολο; τὸ δικό μας φαίνεται νὰ ἄχη κιτάρια. Αὐτὸ τὸ παραδέχτηκε κι' ὁ ἴδιος ὁ διευθυντῆς προχθές, ποῦ τὸν εἶχα δεῖ καὶ μιλήσαμε πάνω σ' αὐτό. Μάλιστα τοῦ δόθηκε τότε ἡ εὐκαιρία νὰ ὁμολογήσῃ πόσο ἀδικαιολόγητα σκληρὸς φάνηκε πάντα στὸν «ἐκλεχτὸ καὶ θαυμάσιο δάσκαλο Τρύφωνα» —ἦταν οἱ ἴδιες λέξεις ποῦ μοῦ εἶπε— καὶ πόσο ἀνυπομονεῖ ν' ἀρχίσῃ ὁ νέος χρόνος, γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ πῶς ξέρει καὶ πῶς θέλει αὐτὸς νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὸ κακὸ

πού άκούσια ή έκούσια τοῦχε κάμει. «Σέ βεβαιῶ, δεσποινίς Ἐλένη, πῶς μὲ τίς γραπτές έκθέσεις μου καί μὲ τίς προφορικές εἰσηγήσεις μου στὸν ἐπιθεωρητὴ θά συντελέσω στὴ θεραπεία τοῦ κακοῦ πού ἔκαμα καί ν' ἀφανίσω κάθε μειωτικὸ προηγούμενο χαρακτηρισμό' θά δῆτε», καί μοῦ τὰ εἶπε αὐτά, κ. Τρύφων, γιατί ἦτάν βέβαιος πῶς θά σᾶς τὰ μεταβίβαζα.

Ὁ Τρύφωνας ἀκούοντάς την πικρογελοῦσε χωρὶς νὰ τῆς λήξῃ λέξη.

—Μὰ δὲν μπορῶ νὰ ἐξηγήσω, κ. Τρύφωνα, τοὺς λόγους τῆς μεταβολῆς του αὐτῆς. Τοὺς ὑποψιάζετε σεῖς;

—Ποῦ νὰ ξέρω δεσποινίς; Ἴσως ν' ἀντελήφθη μιὰ στιγμή τὴν ἀδικαιολόγητη ἀδικία πού μοῦκανε καί αλσθάνθηκε κάποια μεταμέλεια. Ποιὸς ξέρει; Μὰ πολὺ φοβοῦμαι, δεσποινίς Ἐλένη, πῶς δὲν θά τοῦ δοθῇ ποιά ἢ εὐκαιρία νὰ γράψῃ τὸνομά μου σὲ καμιά μου νέα ἔκθεση.

—Γιατί; τὸν ρωτᾷ ξαφνιασμένη.

—Ἐχω κάποιο προαίσθημα πῶς ὁ ἐπιθεωρητὴς θά εἰσηγηθῇ στὸ ἐποπτικὸ συμβούλιο τῇ στασιμότητά μου καί ἐπειδὴ εἶναι ἡ τρίτη φορὰ θά μ' ἀπολύσουν· μὰ θ' ἀμυνθῶ ἅμα μοῦ κοινοποιήσουν τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα τῶν πρακτικῶν.

—Ἄ μὴ λέτε τέτοια πράγματα, κ. Τρύφωνα. Τί ιδέα! Ἐσᾶς; Ἐσᾶς θά παύσουν; Μὰ τότε;

—Ἐ, τότε, τῆς λέει χαμογελώντας, θά ἀνοίξω ἕνα μικρὸ συνοικιακὸ μπακάλικο. Εὐτυχῶς ἔχω ἀρκετὰ λεπτὰ κι' ὁ καλὸς μου μπάριπα Ἰωακείμ, πού τοῦ φανέρωσα τοὺς φόβους μου καί τίς στενοχώριες μου, μοῦπε πῶς χωρὶς κόπο μπορεῖ νὰ μοῦ τὰ τριπλασιάσῃ.

—Αὐτὸ μὴν τὸ λέτε καθόλου, τοῦ λέει στενοχωρημένη ἡ Ἐλένη.

—Γιατί; Μοῦ φαίνεται πιθανότατο. Ξέρω καλά

πόση δύναμη ἔχει ἢ κακία. "Ἐχω μελετήσει τόσο πολὺ τὴ δύναμή της πάνω μου! Μὰ ἡ καλωσύνη δύσκολα γεννιέται καὶ δύσκολα ζῆ. Ἡ ἀνατροφή της ἔχει πολλές ἀξιώσεις. Τὸ γάλα ποὺ τὴν τρέφει εἶναι ἢ θυσία καὶ θυσία κάνουν μόνον οἱ ἐκλεκτοί. Δὲν συμφωνεῖται μαζί μου;

—Δυστυχῶς ἔχετε δίκιο, τοῦ λέει ὕστερα ἀπὸ σκέψη ἡ Ἑλένη.

—Μὰ γιατί νὰ μιλοῦμε γιὰ θλιβερὰ πράγματα, ποὺ δὲν ἦρθαν ἀκόμα; "Ἄς τ' ἀφήσωμε ν' ἔρθουν πρωτότερα· ἔ; Τότε ἀπὸ καθῆκον πρὸς τὸν ἑαυτό μου πρέπει ν' ἀμυνθῶ καὶ θ' ἀμυνθῶ. "Οχι γιὰ τὴ θέση, ποὺ ὁμολογῶ πῶς δὲ μ' ἐνδιαφέρει· μὰ γιὰ τὸ ὠραῖό μου ὄνειρο.

—Ποιὸ ὄνειρο; τὸν ρώτησε ἡ Ἑλένη μὲ λαχτάρα.

—Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, δεσποινίς Ἑλένη, νὰ τὸ κρατήσω ἀκόμα λίγο καιρὸ μυστικῶ;

Αὐτὴ κοκκίνησε, γιὰτὶ νόμισε πῶς τ' ὄνειρο αὐτὸ τὴν ἐνδιέφερε προσωπικά, κι' ὁ Τρύφωνας παρατήρησε τὴν ταραχὴ της καὶ ταραχτήκε κι' αὐτός. Μὰ γλήγορα ἦλθε στὸν ἑαυτό του καὶ μουρμούρισε μέσα του «οὐτοπίες! οὐτοπίες!» καὶ σὲν ν' ἀφίτασαν στ' αὐτιά του οἱ παλιοὶ χαραχτηρισμοὶ τοῦ διευθυντοῦ του, κι' ὁ «ἀσκημομούρης» καὶ «οὐρακοτάγκος,» ἀναστέναξε μὲ θλίψη.

Σώπασαν γιὰ λίγο. "Ἐνα δροσερὸ ἀεράκι, ποὺ ἀρωματιζότανε ἀπ' τὰ χρυσὰ δάκρυα τῶν κυπαρισσιῶν, φούσκωνε τὰ στήθια τους καὶ τὸ θέαμα τῆς μακρυνῆς πλατιᾶς καταγάλανης θάλασσας τοὺς πῆρε ἀπ' τὴς θλιβερὰς σκέψεις των καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ στρέψουν ἄλλοῦ τὴν προσοχὴ των. "Ὡς τόσο καὶ ὁ γέρο Ἰωακείμ, ποὺ ἀνέβαινε σιγὰ—σιγὰ τὴν ἀνηφορῖὰ κρατώντας ἓνα καλάθι γεμάτο φρούτο, ἄρχισε νὰ τοὺς φωνάζη ἀπὸ χαμηλά. Κι' οἱ δυὸ ξεπετάχτηκαν πάνω κι' ὁ Τρύφωνας ἔτρεξε νὰ τοῦ πάρῃ τὸ κα-

Και παίρνοντάς τον στην άγκαλιά της τόν φίλησε...

λάθι.

—Γιατί κάνεις ἄδικο κόπο, παιδί μου; Για μένα τὸ καλάθι αὐτὸ δὲν εἶναι βᾶρος. Μὰ γιὰ σένα;

—"Α, θεῖε! μὲ νομίζεις ἀνίκανο; Τώρα πιά εἶμαι τέλεια καλά. Ἀπὸ αὔριο κάθε ἀπόγεμα θὰ σκάβω στὸν κηπὸ σου. Θὰ δῆς πῶς θὰ τὸν κάμω. Ἀγνώριστο.

—Μὴν μοῦ τὸν κάμης σὲ παρακαλῶ, πραγματικὰ ἀγνώριστο! ὄλα κι' ὄλα! Τὰ κηπουρικὰ μᾶς χρειάζονται ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ μας.

—Θὰ δῆς, θεῖε! θὰ δῆς!

—Καλά! θὰ δῶ! κι' ὁ γέρο καλόγερος ποῦχε φτάσει ὡς τόσο στὴν κάλυβουλα, ξάπλωσε κάτω μ' ἀνεση, ἂν καὶ ἡ Ἐλένη διαμαρτυρότανε, γιατί δὲν ἐδέχτηκε τὸ κυπαρισσένιο σκαμνὶ της.

Οἱ δυὸ νέοι ἄρχισαν νὰ τρῶν μὲ ὄρεξη τὰ φρούτα κι' ὁ καλόγερος τοὺς κοίταζε χαμογελώντας μὲ στοργή.

—Τώρα θᾶχης, Τρύφωνα, συντροφιά κάπου κάπου καὶ δὲ θὰ ξεσυνηθίσης νὰ μιλάς' ἔ;

—Ἄν ἡ δεσποινὶς Ἐλένη συνεχίση τὴν καλωσύνη της νὰ ἔρχεται νὰ μᾶς βλέπη,...

—Καὶ βέβαια θᾶρχωμαι! ἀρκεῖ νὰ μὴ μὲ βαρεθῆτε;

—Νὰ σᾶς βαρεθοῦμε! τῆς λέει μὲ χαμόγελο ὁ Τρύφωνας.

—Δὲν τὴν ξέρετε τὴν σοφὴ παροιμιὰ, κ. Τρύφωνα;

—Ποιάν;

—Μοῦδὲ γλυκύς καὶ φᾶσί σε πικρὸς καὶ ρίζουσί σε.

—Δὲν ἔχετε φόβο, δεσποινὶς, μῆτε νὰ φαγωθῆτε, μῆτε νὰ πεταχθῆτε. Ὅσο συχνὰ ἔρχεστε, τόσο πῖο μεγάλη θᾶναι ἢ χαρὰ μας.

Ἡ Ἐλένη κοκκίνησε. Ὁ γέρος χαμογέλασε κι' ὁ Τρύφωνας συνέχισε.

—Ὁ θεϊός μου εἶναι ὄλη μέρα στὶς δουλειές του·

ἔχει ἄλλως τε τόσες δουλειές τὸ μοναστήρι! Ἔτσι μὲνω σχεδὸν ὅλη μέρα κατάμονος.

—Θᾶρχωμαι. Θᾶρχωμαι μείνετε ἡσυχος.

—Νὰ παίρνης κάποτε καὶ τὴ μαμᾶ σου. Τὸ ξέρεις πὼς ἦταν παλιά φίλενάδα μου; τῆς εἶπε ὁ γέρο καλόγερος.

—Πολλές φορές μοῦκαμε λόγο γιὰ σᾶς καὶ γιὰ τίς περιποιήσεις σας.

—Μὰ ἦταν τόσο ὡμορφη στὰ νειάτα της! Στέκει ἀκόμα καλά; Ἔχω πολὺ καιρὸ νὰ τὴν δῶ!

Ξανακοκκίνησε πάλι ἡ Ἐλένη. Ὁ γέρος Ἰωακείμ ἄρχισε νὰ τοὺς λέη παλιές ἱστορίες γιὰ τὸ μοναστήρι καὶ σιγὰ—σιγὰ κατάντησε νὰ τοὺς διηγηθῆ τὴ ζωὴ του ἀπὸ παιδί. Τοὺς εἶπε πὼς εἶχε κάποιον ἀδερφὸ τῆς μητέρας του τῆς συχωρεμένης, ποὺ ἦταν γούμενος, κι' αὐτὸς τὸν πῆρε κοντά του. Τὸν ἔστειλε στὸ σκολειὸ κάμποσα χρόνια κι' ὕστερὰ τὸν τράβηξε στὸ μοναστήρι καὶ τὸν ἔκαμε καλόγερο, γιὰ νὰ τὸν διαδεχθῆ.

—Ὁ Θεὸς νὰ χωρέση τὴν ψυχὴ του, μὰ μοῦκαμε μεγάλο κακό!

—Ποιὸ κακό, θεῖτε; τὸν ρωτᾶ ξαφνιασμένος ὁ Τρύφωνας.

—Ἐπρεπε νὰ μ' ἀφήση κοσμικό. Ἄν ἤθελε νὰ μὲ βοηθήση στὴ ζωὴ, θᾶπρεπε νὰ μὲ παντρέψη. Θᾶκανα τότε κ' ἐγὼ τὴν οἰκογένειά μου, θ' ἀνάσταινα παιδιὰ καὶ ἐγγόνια καὶ θὰ χρησίμευα κι' ἐγὼ σὲ κάτι στὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων. Μὰ τώρα; Τί ἔκανα; τί θ' φήσω πίσω μου; ποιὸ εἶναι τὸ ἔργο μου;

—Μὰ τὸ μοναστήρι, θεῖτε, θᾶχη πάρει κάτι ἀπ' τὴ ζωὴ σου· αὐτὸ θᾶναι ὁ συνεχιστὴς σου.

—Ἄς τα, παιδί μου· αὐτὰ τὰ λέμε γιὰ τοὺς ἄλλους, ποὺ δὲν πολυκαταλαβαίνουν· ὄχι γιὰ κείνους ποὺ βλέπουν μὲ καθαρά μάτια. Δὲν «ἐθελοτυφλῶ» ἐγώ· ὄχι! Ἦμουν ἄχρηστος στὴ ζωὴ μου. Τίποτα

δὲν θ' ἀφήσω πίσω μου. Ἡ μόνη μου ἐλπίδα εἶναι νὰ σὲ δῶ ἐσένα παντρεμένο καὶ νὰ σὲ βοηθήσω ὅσο μπορῶ. Σ' αὐτὴ τῇ χαρᾷ περιώρισα τὴ φιλοδοξία μου....

Ὁ Τρύφωνας ἀκούοντάς τον κοκκίνησε καὶ ἡ Ἑλένη πρόσεξε τὴν ταραχὴ του· μὰ ὁ γέρος, συνεχίζοντας κάποιο κρυφὸ σχέδιό του πρόστεισε:

—Εὐτυχῶς ἔχω ἀρκετὰ γιὰ νὰ σὲ βοηθήσω ὅσο θέλεις καὶ ὅπως θέλεις. Εὖρε μιὰ καλὴ καὶ ὡμορφῆ, ἠθικὴ κοπέλλα κι' ἐγὼ θὰ τὰ τακτοποιήσω ὅλα. Τίποτε δὲ θὰ σ' ἀφήσω νὰ δαπανήσης ἐσύ, παιδί μου.

Τώρα πιά καὶ ἡ Ἑλένη τᾶχε χάσει. Κατάλαβε πῶς τὰ λόγια τοῦ καλόγερου λεγόντανε γι' αὐτήν. Σὰν νὰ τῆς ἔκανε μιὰ πλάγια πρόταση. Ὁ Τρύφωνας ἔσπευσε νὰ τὸν διοκόψῃ

—Νωρίς εἶναι, θεῖε, γιὰ γάμους.

—Νωρίς! εἴκοσι ἔννια χρόνια! Θᾶπρεπε νάχρησ παντρευεῖ.

—Μὰ δὲ μὲ θέλουνε, θεῖε, τοῦ λέει γελαστὰ μὰ θλιμμένα.

—Γιατί; ρωτᾶ ἔντονα ὁ γέρος.

—Ἐ, μὴ ρωτᾶς, θεῖε. Μιὰ ἄλλη μέρα θὰ σοῦ πῶ, καὶ μέσα του χτύπησε πάλι τὸ «ἀσκημάνθρωπος», «οὐρακοτάγκος».

Σὰ νὰ κατάλαβε ἡ Ἑλένη τίς ἰδιαιτέρες σκέψεις του καὶ τὸν κοίταξε μὲ μιὰ ματιὰ γεμάτη συμπάθεια. Μὰ ὁ Τρύφωνας δὲν ἀντίκρισε τὰ μάτια τῆς.

Μετὰ μιὰ ὥρα ὁ γέρο Ἰωακείμ ἔφυγε ἀφήνοντάς τους μόνους.

—Μὴν ξεχαστῆτε; εἶπε μὲ πονηρὸ χαμόγελο· τὸ μεσημέρι σὰς ἔχω βασιλικὸ τραπέζι καὶ μὴν ἀργήσετε.

—Καλὰ, θεῖε. Μὴ μᾶς διπλοπαραγγέλνης. Ὁ κυπαρισσῶνας ἀνοίγει τόσο τὴν ὄρεξη, πού χωρὶς σύσταση θὰ βιαστοῦμε νᾶρθωμε.

—Ἄμα ἔφυγε ὁ «προηγούμενος», οἱ δυὸ νέοι ἔ-

μειναν για κάμποση ώρα άμιλητοι. Πρώτη ή 'Ελένη ξανάρχισε νά όμιλά.

—Φαίνεται νά μήν έμεινε ίκανοποιημένος άπ' τήν καλογηρική του ζωή ό θεϊός σου. "Αν ξανάρχιζε τή ζωή του μήτ' άλυσιίδες δέν θά μπορούσαν νά τόν συγκρατήσουν στό μοναστήρι.

—Δέν έχει άδικο, δεσποινίς 'Ελένη. Πιό άχρηστη κι' άδικαιολόγητη ζωή άπ' τήν καλογερική ζωή δέν μπορώ νά φανταστώ. Δυό τρεις φορές τήν έχω ζήσει ώς τώρα κοντά στό θεϊό μου. Κάποτε τά μοναστήρια και οί καλόγεροι έπαιξαν ένα μεγάλο έθνικό ρόλο ήσαν τά κρυφά σκολιά και οί πάντα ξαναμμένες έθνικες έστίες. Στά παλιά τά μοναστήρια τό έθνος μας όφείλει πολλά. Μόνο σ'άν Ιστορική συνέχειά τους πρέπει νά κρατοΰμε τά τωρινά και τώρα ύπάρχουν υπέροχοι καλόγεροι αλλά οί περισσότεροι είναι άχρηστοι.

"Ας είναι δέν πρέπει σεις νά καταγίνεστε σέ τέτοιου είδους ζητήματα." Οχι. Για σ'ας ύπάρχουν τόσα άλλα νά καταπιάνεστε! και μέ τρόπο έστρεψε άλλοϋ τή συζήτησή τους δείχνοντάς της κάποιο βιβλίο, ποϋχε λάβει σχετικόμε τή βιογραφία του Γκρέκο, τήνείχε γράψει ένας έξαιρετικός και διαλεχτός λογοτέχνης. Τό μεσημέρι έφαγαν κάτω άπ' τόν ίσκιο τής καρυδιάς και τό δυνατό κέφι τοϋ «προηγούμενου» μέ τή στοργική του ευγενικότητα τοϋς μεταδόθηκε και τοϋς έκαμε νά μείνουν στό τραπέζι ώς τις τρεις τό άπόγεμα.

Κατά τό ήλιοβασιλεμα ό Τρύφωνας συνώδεψε τήν 'Ελένη ώς τή στροφή τοϋ δρόμου, ποϋ άρχιζε ή καθηφορία για τό χωριό ποϋμενε.

—Σ'ας αφήνω μέ τή χαρά πώς γρήγορα θά σ'ας ξαναδω, τής λέει σφίγγοντάς της τό χέρι.

—Μεθαύριο τό πρωί θαΰμαι πάλι έδω.

—Μήν ξεχνάτε πώς στοϋς άρρώστους δέν πρέπει ποτέ νά δίνουν ψεύτικες έλπίδες.

—Και ποιός σ'ας είπε, κ. Τρύφωνα, πώς είστε άρ-

ρωστος; Εἶχατε γίνει καλά προτοῦ ἀκόμα ἔρθετε στὸ μοναστήρι.

—Σύμφωνοι! Μὰ δὲ μιλῶ γιὰ τὴ σωματικὴ ἀρρώστεια ποὺ πέρασα.

—Μπᾶ; Μήπως ἔχετε καὶ καμμιά κρυφὴ ἀρρώστεια, ποὺ δὲν τὴν μάθαμε ἔμεῖς οἱ ἄλλοι;

—Γι' αὐτὴν μιλῶ.

—Τὸν κοίταξε καλὰ στὰ μάτια· δὲν ἤξερε τί νὰ τοῦ πῆ.

—Γιὰ τὴν ἀρρώστεια τῆς ψυχῆς μου, δεσποινίς Ἑλένη, ποὺ μὲ κρατᾷ τώρα καὶ χρόνια, σᾶς μιλῶ. Σκέφθηκε πάλι τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ «ἀσκημάνθρωπου», μὰ γέλασε ξεκαρδιστά.

—Σᾶς ἀστειεύομαι, δεσποινίς! ἔτσι σᾶς τὸ εἶπα!

—Κι' ἐγὼ τρόμαξα! τ' ἀπαντᾷ στενάζοντας μ' ἀνακούφιση ἡ Ἑλένη.

—Λοιπὸν σᾶς περιμένω μεθαύριο..... μὰ..... δὲ θᾶταν δυνατὸ νᾶρθετε αὔριο;

—Ἄ ὄχι... ὄχι!

—Καλὰ· καλὰ· δὲν ἐπιμένω· καλύτερα ἄλλως τε νὰ δοκιμάζω τὴ χαρὰ μου σὲ μικρὲς δόσεις.

—Τὴ χαρὰ σας;

—Ναί..... Καλὴ ἀντάμωση.

—Γεῖά σας!

—Ὁ Θεὸς μαζί σας· εὐχαριστῶ γιὰ τὸ καλὸ ποὺ μοῦ κάματε!

Αὐτὸ τὸ «εὐχαριστῶ» ἦταν ὁ γλυκὸς σύντροφος τῆς Ἑλένης ὡς τὸ χωριό.

* *

Μετὰ δυὸ μέρες πῆγε πάλι ἡ Ἑλένη καὶ τὸν βρῆκε.

Καθισμένος ἀνάμεσα στὰ κυπαρίσσια εἶχε ἀφήσει τὸν ἀδικαιολόγητα ἑαυτὸ του σὲ στοχασμοὺς θλιβεροῦς. Θυμήθηκε τὴν ἐχθρικὴ διαγωγὴ τοῦ Τριᾶδη καὶ προσπαθοῦσε νὰ τῆς εὔρη δικαιολογητικὸς

λόγους· μὰ δὲν τὸ κατώρθωνε. Τοῦ φαινότανε συχαμερὰ περίεργο πὼς ὁ διευθυντὴς του, χωρὶς κανένα λόγο, ζητοῦσε εὐκαιρίες καὶ σὰν δὲν τις εὔρισκε τις δημιουργοῦσε γιὰ νὰ τοῦ κάμῃ κακὸ καὶ νὰ τὸν ταπεινώσῃ. Αὐτὸς εἶχε πλάσσει μέσα του ἕνα ἀλλοιώτικο ἠθικὸ καὶ ὠραῖο κόσμον καὶ μέσα σ' αὐτὸν ζοῦσε. Κάθε ἐνέργειά του ἦταν πάντα σύμφωνη κι' ἐναρμονισμένη μετὸν κόσμον αὐτό, καὶ γι' αὐτὸ σὰν ἀντίκρυζε στὸ δρόμο τῆς ζωῆς του κάτι, ποῦ δὲν ἦταν σύμφωνο μὲ τὸν ἰδανικὸ του κόσμον, ξαφνιαζότανε, συχαινότανε κι' αἰσθανότανε μιὰ φριχτὴ λύπη. Ἡ πραγματικότητα τὸν πίκραινε βαθειά. Στὸ τέλος βαρέθηκε νὰ σκέφτεται κι' ἀφήκε πάλι τὸν ἑαυτό του στὸ θαυμασμὸ τῆς ὡμορφῆς φύσης.

Κάθε μέρα καθισμένος μακρὲς ὥρες ἀνάμεσα στὰ δέντρα ἄφηνε τὴ βαθειὰ ἐρευνητικὴ του ματιὰ νὰ μελετᾷ καὶ νὰ ἐρευνᾷ τὸ κάθε τι σ' ὄλες του τις λεπτομέρειες ἀπ' τὰ πιὸ τρυφερὰ καὶ εὐκολόσπατα κλαράκια ὡς τις βαθιεῖς ρίζες, ποῦ δειχναν μιὰ τρομερὴ θεϊκὴ δύναμη κι' ἀπ' τις παρατηρήσεις του αὐτὲς ἀπόμνε τόσο εὐχάριστα ἱκανοποιημένος! Ἐνοιώθη πὼς εἶχε περάσει ἕνα μακρὸ σοφὸ ταξίδι, ποῦ στὸ τέρμα του τοῦ ἀφήκε θησαυρὸ ὀλόκληρο ἀπὸ γνώσεις ὑπεράνθρωπες καὶ στέρεες, ποῦ ρίζωναν μέσα του σὰν τις παμπάλαιες ρίζες τῶν γιγάντιων δέντρων. Αἰσθανότανε κάθε τόσο τὸν ἐσωτερικὸ του πλοῦτο νὰ μεγαλώνῃ καὶ νὰ ξεχειλίζῃ "ὦ! ναί! ἦταν βέβαιος, πὼς οἱ ἐρευνητικὲς αὐτὲς παρατηρήσεις θὰ τοῦ χρειάζοντανε κάποτε σὰν πλοῦσια κεφάλαια τῆς ζωῆς.

Ἡ Ἐλένη τοῦ διέκοψε τὸ θαυμασμὸ του στὴ φύση, ποῦ σὰν νὰ τὸν εἶχε ναρκώσει. Τοῦ κρατοῦσε ἐφημερίδες καὶ περιοδικά. Μίλησαν γιὰ χίλια δυὸ πράγματα καὶ τὸ βράδυ χώρισαν μὲ τὴ χαρὰ πὼς θὰ ξανάσμιγαν πάλι μετὰ δυὸ μέρες.

Αὐτὲς οἱ συναντήσεις, κράτησαν εἴκοσι μέρες, ὡς·

που μιὰ μέρα ἀπ' τις καθωρισμένες ἢ Ἐλένη δὲ φάνηκε. Πέρασε κι' ἡ ἄλλη, κι' ἡ ἄλλη. Ὁ Τρύφωνας ἦταν πολὺ στενοχωρημένος. Ἔστειλε τὸ καλογεροπαῖδι τοῦ «προηγούμενου» νὰ δῆ μήπως τῆς ἔτυχε τίποτε δυσάρεστο ἢ καμμιά ἀρρώστεια κι' αὐτὸ γύρισε λέγοντάς του πὼς αὔριο τὸ πρωτὶ θάρχότανε νὰ τὸν δῆ «ἡ κυρία Ἐλένη».

Μὰ τὴν ἴδια στιγμή ὁ διανομέας εἶχε φέρει στὸ μοναστήρι τὴν ἀλληλογραφία καὶ μέσα σ' αὐτὴν καὶ μερικὰ γράμματα γιὰ τὸν Τρύφωνα. Τὸ ἓνα ἦταν ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργείου ποῦ τοῦ ἀνάγγελλε τὴν παύση του καὶ τὸ ἄλλο τοῦ φίλου τοῦ Νίκου Βερίκη, ποῦ ἀγριεμένος τοῦγραφε, πὼς ἔπρεπε ν' ἀμυνθῆ γιὰ «τὴν ἀτιμία» ποῦ τοῦκάναν. Μαζὶ μὲ τις ἐπιστολὲς αὐτὲς πῆρε καὶ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ διευθυντοῦ του γεμάτη ὀδύνη γιὰ τ' ὅ,τι τοῦγινε.

«Βέβαια ἐσένα, ἀγαπητὲ Τρύφωνα, θὰ λυπήσῃ ἡ παύση σου, ἐμένα ὅμως θὰ με συντριψῇ καὶ θὰ με κάμῃ δυστυχισμένο σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ, γιὰτὶ θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου ὡς τὸ μόνο ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἀδικία ποῦ σοῦγινε, ἀφ' οὗ ἐγὼ μὲ τις ἐτήσιες ἐκθέσεις μου καὶ τοὺς χαρακτηρισμοὺς ποῦ προφορικὰ ἔδωκα καὶ στὸν προηγούμενο ἐπιθεωρητὴ καὶ σὲ τοῦτον, ὅπως ἄλλως τε σοῦ μαρτύρησα κι' ὁ ἴδιος, τοὺς ἐπηρέασα κι' ἔκαμαν δυσμενῆ ἔκθεση.

«Πρέπει νὰ πιστέψῃς, ἀγαπητὲ Τρύφωνα, πὼς ἔκαμα τ' ὅ,τι μπορούσα γιὰ νὰ προλάβω τις συνέπειες τῶν ἐνεργειῶν ἐκείνων, ποῦ μὲ κάνουν νὰ ντρέπωμαι καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μου.

«Στὴ μεταβολῆ τῶν σκέψεών μου γιὰ τὴν ἀξία σου καὶ γιὰ τὸν ἀδαμάντινο χαραχτῆρά σου, πρέπει νὰ πιστέψῃς, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ πιστέψῃς, πὼς δὲν ἐπέδρασε καθόλου ὁ φόβος ποῦ μπορεῖ νὰ φαντάζεσαι πὼς ἔχω, ἀλλὰ τὸ ἐπεισὸδίό μας, ποῦ μοῦδειξε τὴν ἀνωτερότητα τῆ δικῆ σου καὶ τῆ χαμηλότη-

τα τῆ δική μου. Θά προτιμοῦσα, ἀγαμητέ Τρύφωνα, νά πάθω ἐγὼ προσωπικά ὅποιο δήποτε δυστύχημα, ἀλλά νά μὴν πάθω τὴ συμφορὰ νά θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου ὑπεύθυνο, ναί, μόνο ὑπεύθυνο, τῆς πιὸ φριχτῆς ἀδικίας. Ἄν μπορούσες νά ξέρης πόσες βραδυὲς ἔμεινα ἄϋπνος, ἅμα κατάλαβα τὴν ἀδικία ποῦ σοῦκανα καὶ πόσο δυστυχισμένος εἶμαι τώρα, ποῦ εἶδα τις ἀνεπανόρθωτες συνέπειες τῆς ἀδικίας μου αὐτῆς, εἶμαι βέβαιος πὼς ἡ εὐγενικὴ ψυχὴ σου θά μὲ συγχωροῦσε, γιατί θά μὲ λυπότανε. Ντρέπομαι νάβγω ἔξω καὶ νά μὲ δοῦνε οἱ συνάδελφές μας οἱ δασκάλεις καὶ μένω κλεισμένος σπῆτι μου. Ἔτσι ἀποφεύγω νά δεχθῶ τις ἐρωτήσεις των γιὰ σένα, ποῦ θά τις αἰσθανθῶ σὰν ραπίσματα.

«Θέλω νάρθω νά σέ δω, μὰ δὲν τολμῶ ντρέπομαι· κι' ὅμως μόνο ἂν ἐρχόμουνα κοντά σου θά μπορούσα νάβρω τὴν ἡσυχία τῆς συνειδήσεώς μου...» καὶ τὸ γράμμα του συνέχιζε κλασιάρικο καὶ ἱκετευτικό. Τὸ ξαναδιάβασε καὶ κατάντησε νά νοιώθῃ περισσότερη ταραχὴ ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτό, παρὰ ἀπὸ τὸ διάταγμα ποῦ τὸν ἀπέλυε. Μέσα του πάλευαν ὁ θυμός, ὁ πόνος κι' ἡ συγνώμη. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ αἰσθήματα εἶχαν ἰσχυρὰ δικαιολογητικά. Δὲν ἤξερε πιὸ ἀπ' τὰ τρία ν' ἀφήσῃ κυρίαρχο μεγαλώνοντάς το. Θά περίμενε τὴν Ἑλένη νά τὸν βοηθήσῃ. Δὲν ἤθελε νά πάρῃ μόνος του ἀπόφαση. Κι' ὅμως κατεβαίνοντας ἀπ' τὸν κυπαρισσῶνα ἔννοιωθε μιὰ περιεργότατη ἡρεμία. Μιὰ στιγμὴ αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νά τραγουδήσῃ. Μιὰ ἀκαθόριστη θαμπὴ χαρὰ αἰσθάνθηκε νά τοῦ ἀλαφρώσῃ τὴν καρδιά του. Σὰν νάταν εὐχαριστημένος ποῦ τὸν ἔπαψαν. «Ἔτσι θά ἡσύχαζε πιά. Κάπου θά κρυβότανε καὶ θά δημιουργοῦσε μιὰ νέα ζωὴ, ἡρεμὴ, ἡσυχὴ, ἀσάλευτη, μέσα στὰ φυτὰ καὶ στὰ χωράφια. Σὰν θά κούραζότανε τὸ κορμί του ἀπ' τοὺς κόπους, θ' ἀνοιγε τὰ βιβλία του κ' ἐκεῖ θ' ἄβρισκε τὴν

ξεκουραστική χαρά. Θά ξεχνοῦσε τὴν πολιτεία. Θά τὸν ξεχνοῦσαν κι' αὐτόν. "Ω! πολὺ εὐκόλα θά τὸν ξεχνοῦσαν! Ποιὸς θά τὸν θυμότανε; "Ετσι θά ἤρεμοῦσε σὲ μιὰ κατάστασι μισονάρκης, ποῦ θά τὴν δημιουργοῦσε στὸν ἑαυτὸ του μὲ προσοχὴ καὶ περίσκεψη. Τώρα πιά ἦταν βέβαιος πὼς ἡ ἀπόλυσή του ἦταν βουλή Θεοῦ. Δὲν ἦταν αὐτὸς πλασμένος νὰ παλεύῃ ἀνάμεσα σὲ κακόψυχους ἀνθρώπους. "Οχι! "Ἦθελε νὰ ξεμοναχευτῆ, νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν «πολυθόρυβο κόσμο». Κι' ὅμως κάτι τοῦ χάλασε τὴν περίεργη χαρὰ του. Ἦσκέψη τῆς Ἑλένης. Μόνο γι' αὐτὴν θά λυπότανε ποῦ θάφευγε ἀπ' τὴν πόλη. Ἦταν ἡ μόνη ὑπαρξὴ ποῦ τὸν ἐνδιέφερε. Ἦ καλωσύνη τῆς τὸν εἶχε γεμίσει ἀδελφότητα.

* *

Κατὰ τὸ βραδυνὸ ποῦ ὁ θεὸς του γύρισε ἀπὸ τὴ δουλειά του κάτω στοὺς κήπους, τοῦπε τὴ θλιβερὴ εἶδησι, ποῦ τὸν ἄφινε χωρὶς θέσι καὶ τοῦ ἐξέθεσε τοὺς λόγους ποῦ γιναν αἰτία νὰ κηρυχτῆ στάσιμος καὶ νὰ παυθῆ. Ὁ γέρο καλόγερος μὲ τὴ θερμὴ του φύση ξέσπασε σὲ βρισιὲς «γιά τοὺς τιποτένιους», ποῦ δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ αἰσθανθοῦν «μιὰ τέτοια μοναδικὴ καλωσύνη καὶ ἀξία σὰν τοῦ ἀνιψιοῦ του».

—Μὰ μὴ φοβᾶσαι, Τρύφωνα! θά σὲ βοηθήσω νὰ τραβήξῃς ὅπου θές καὶ νὰ γίνῃς πλούσιος, γιὰ νὰ καθίσης σὰν καρφὶ στὰ μάτια τῶν γελοίων αὐτῶν ποῦ σ' ἐπύκρναν καὶ σῆβλασαν.

—Εὐχαριστῶ, θεῖε. Ἔχω καὶ γὼ οἰκονομίες.

—Δὲ θά τις ἀγγίξῃς. Ἐγὼ ἔχω πολλὰ. Τί θά τὰ κάμω; Νὰ τ' ἀφήσω νὰ τὰ πάρουν ἡ μονὴ καὶ οἱ καλογέροι γιὰ νὰ τὰ φᾶνε; "Α, ὄχι! Ἄρκετὰ τοὺς δούλεψα σαράντα πέντε χρόνια. Ἐπεςαν τὰ νύχια μου σκάβοντας τίς ἀγριάδες τῆς μονῆς γιὰ νὰ τις κάνω ἀποδοτικές. Καὶ τοῦ Θεοῦ ἀρέσει. Νὰ μείνῃς ἡσυχὸς ἐσύ. Ἐνα μόνο σοῦ παραγγέλλω.

—Τι θέλεις, θεϊε;

—Νά τοὺς ἐκδικηθῆς τοὺς ἄτιμους.

ἽΟ Τρύφωνας σκέφτηκε πολὺ.

—Δὲ μιλάς;

—Θὰ προσπαθῆσω, θεϊε, νὰ τοὺς ἐκδικηθῶ μὲ τὸ σύστημά μου.

* * *

Τὴν ἄλλη μέρα περίμενε τὴν Ἑλένη μ' ἀγωνία καὶ μόλις τὴν ἀντίκρισε ἀπὸ μακριά, κατάλαβε ἀπ' τὸ θλιμμένο της πρόσωπο πὼς ἤξερε τὸ πάθημά του.

—Ναί! ἀπὸ πέντε μέρες τώρα τόξερα, γι' αὐτὸ ἀνάβαλα ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη γιὰ νάρθω. Ὑπόφερα στὴ σκέψη πὼς θὰ σ' ἀντίκριζα θλιμμένο.

ἽΟ Τρύφωνας τὴν κοίταξε καὶ τῆς γέλασε εὐγνώμονα. Τὰ μάτια της γέμισαν δάκρυα καὶ τὰ δάκρυά της τὰ αἰσθάνθηκε σὰν δρόσισμα τῆς ψυχῆς του.

Τῆς ἔδειξε τὴν ἐπιστολὴ τοῦ διευθυντῆ κι' αὐτὴ τὴν δέχτηκε μὲ χαρὰ καὶ ἄγριο θυμό. ἽΗ ταπεινότητά του μεγάλωνε στὰ μάτια της' δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατηθῆ.

—Δὲ σοῦ ἐπιτρέπεται, κύριε Τρύφωνα, νὰ μὴν κάμης χρῆση αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, ποῦ θὰ δείξη τὴ μικρότητα τοῦ ἀχαρακτήριστου αὐτοῦ ἀνθρώπου καὶ θὰ διδάξῃ καὶ τοὺς προΐσταμένους του πὼς εἶναι ἀνήθικο νὰ δίνουν τυφλὴ πίστη σὲ χαρακτηρισμοὺς συχαμερῶν ἀνθρώπων.

ἽΟ θυμὸς της τὸν γέμιζε εὐτυχία. Τὴν κοίταξε μὲ στοργὴ κι' ἀγάπη καὶ στὰ χεῖλη του εἶχε ἀπομείνει ἕνα ἀποκρυσταλλωμένο χαμόγελο. ἽΗ Ἑλένη δὲν μποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ τὸ χαμόγελό του καὶ τὴ σιωπὴ του.

—Τώρα, τί σκέφτεστε νὰ κάμετε; Πέστε μου, ἂν μὲ θεωρῆτε ἄξια νὰ μάθω τίς σκέψεις σας.

—ἽΑν σὰς θεωρῶ ἄξια!... Μὰ σὰς περίμενα μὲ τόση ἀνυπομονησία, μὲ τόση λαχτάρια! Περίμενα τὸ χέ-

ρισας νά μ' ὀδηγήσῃ στή δύσκολη στιγμή τῆς ζωῆς μου.

—Μοῦπατε πὼς κρατᾶτε τὰ πρωτότυπα τῶν δυὸ καταλόγων τῶν ἐξετάσεων, ποὺ βαθμολόγησε τοὺς μαθητές σου ὁ διευθυντής. Τάχετε;

—Ναί· μὰ βέβαια· τὰ ἔχω· σηκώθηκε ἀπ' τὴ θέση του καὶ τᾶβγαλε ἀπ' τὸ συρτάρι τοῦ τραπέζιο, ποὺ τοῦ χρησίμευε γιὰ γραφεῖο στὸ κελί του. Νάτε τα!

—Ὠραῖα! Τώρα αὐτὰ τὰ δυὸ, μαζί μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ φριχτοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀρκετὰ νά μεταβάλουν τὴ θέση σας.

—Μὰ πῶς;

—Θὰ κάμετε προσφυγὴ στὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας, ὅπως ἔκαμε κι' ὁ Τριαντάφυλλος καὶ εἶμαι βεβαία πὼς θὰ πέτύχετε, ὅπως πέτυχε κι' αὐτός.

—Ναί, ναί! εἶπε ὕστερα ἀπὸ σκέψη· Θὰ κάμω προσφυγὴ γιὰ νά παταχθῆ κ' ἡ αὐθαιρεσία τοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Ὡς ξέρετε, ἔπρεπε νά μὲ καλέσῃ σ' ἀπολογία ἔγγραφη κι' ὕστερα νά μὲ δικάσῃ τὸ ἐποπτικὸ συμβούλιο. Κατόπιν ἔπρεπε νά μοῦ κοινοποιήσῃ ἀπόσπασμα τοῦ πραχτικοῦ καὶ νά μὲ ρωτήσῃ ἂν θὰ ἐφεισβάλω τὴν ἀπόφασιν τοῦ πρωτοβαθμίου ἐποπτικοῦ συμβουλίου ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου ἐποπτικοῦ Συμβουλίου καὶ νά παραγγέλλῃ νά δηλώσω, ἂν θὰ παραστῶ στὴν ἐκδίκασιν αὐτοπρόσωπα ἢ μὲ πληρεξούσιο δικηγόρο.

—Ναί· νὰ κάμετε τὴν προσφυγὴ στὸ συμβούλιο Ἐπικρατείας νά τ' ἀναφέρετε ὅλα αὐτὰ καὶ νά ἐπισυνάψετε καὶ τὸν κατάλογο μὲ τὴ βαθμολογία τοῦ διευθυντοῦ καὶ τὴν ἐπιστολὴ του.

—Ναί· μὰ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ κάμω χρῆσιν τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς χωρὶς ν'ἄχω τὴν ἄδεια κείνου ποὺ τὴν ἔγραψε;

Ἡ Ἐλένη τὸν κοίταξε σὰν ξαφνιασμένη.

—Μὰ σοβαρὰ μιλάτε, κ. Τρύφωνα; ἢ μήπως ἄ-

στειεύεστε; Ένας χαμηλός άνθρωπος σ'ας καταστρέφει χωρίς λόγο, άσυνείδητα, άχαραχτήριστα καί σεις; τόν κρατείτε, καί δειλιάζετε νά κάμετε χρήση μι'ς άτιμης έπιστολής του, γιατί καί ή έπιστολή αύτή εΐναι άτιμη, δέν εΐναι τίμια. Δέν ξέρω, μά κάτι έχει αύτός πού σ'ας φοβάται. Κάτι θά ξέρετε πού θά μπορῆ νά τόν βλάψη καί θέλει νά προλάβη τήν έκδίκησή σας. Δέν μπορεΐτε νά ύποψιαστήτε τί εΐν' αύτό πού φοβάται;

—“Οχι· δέν ύπάρχει κανένας λόγος νά με φοβάται. Σ'αν τί θά μπορούσα έγώ νά τοῦ κάμω;

—“Ε, τότε; γιατί κάνει λόγο για φόβο καί θέλει νά τόν άποκλείση άπ' «τή σκέψη σας»;

—Δέν ξέρω· οὔτε μπορώ νά ξέρω· ὅ,τι ἔλεγε τῷ λεγε ψέματα, μά δέν μπορούσε νά τὸ πῆ στήν Έλένη. Έγώ παραδέχομαι πὼς μόνο ή τύψη τῆς συνειδήσεώς του τὸν ἔβαλε νά γράψη τὸ γράμμα αύτό.

—Τότε κάνετε χρήση σεις; ἔχετε καθῆκον καί πρὸς τὸν έαυτό σας, αλλά καί πρὸς τήν τιμῆ τοῦ δασκάλου, πού φαντάζομαι νά μὴν σ'ας εΐναι άδιάφορη.

—“Α, ὄχι βέβαια, μά... με συγχωρῆτε, δεσποινίς Έλένη, ποῦγίνα αίτία νά στενοχωρηθῆτε καί σεις· άναστέναξε. Δέν πειράζει. Θά τὸν ξεχάσω τὸν πόνο αύτό, ὅπως ξεχάσα καί τόσους άλλους στή ζωῆ μου· πικρογέλασε· κ' εΐχα τόσους πόνους στή ζωῆ μου! Καμμιά φορὰ άνασκαλεύω καί ψάχνω νά βρῶ αν γέλασα ποτὲ στή ζωῆ μου. Δέν μοῦδωκε μαμμιά εύκαιρία ή μοΐρά μου! Πόσο κακῆ μοῦ φάνηκε πάντα.

“Η Έλένη τὸν κοίταζε με συμπόνια. Μιά στιγμή τήν εΐδε νά κλαΐη. Ξαφνιάστηκε.

—Κλαΐτε; Κλαΐτε για μένα; “Ω σ'ας εΐμαι εύγνώμων, δεσποινίς Έλένη. Αύτό πού κάνετε εΐναι κάτι τόσο άπροσδόκητο, τόσο άνέλπιστο, πού με γεμίζει εύτυχία!

Τά δάκρυα τῆς Έλένης διπλασιάστηκαν. “Επε-

φταν στήν ποδιά της χοντρά-χοντρά και γρήγορα.
“Ο Τρύφωνας ζαλλίστηκε. “Αρπαξε τὸ χέρι της και τὸ-
φερε στὰ χεῖλη του. “Ενας λυγμὸς τὸν συγκλόνισε.
“Ἡ Ἐλένη προσπαθοῦσε νὰ δῆ τὰ μάτια του. Μιά
στιγμὴ ἀντικρῦστηκαν οἱ ματιές τους. “Εκλαιγαν κι’
οἱ δύο.

—Μὰ γιατί; μὰ γιατί κλαῖτε; τὴ ρωτοῦσε.

—Γιατί σὰς...ἀγαπῶ.

Τὰ μάτια τοῦ Τρύφωνα ἄνοιξαν. Τὰ δάκρυά του
σταμάτησαν ἀπ’ τὸ συγκλονισμό. Δὲν μποροῦσε νὰ
πιστέψῃ στ’ αὐτιά του.

—Ἐμένα; ρώτησε μὲ τρεμόμενα χεῖλη.

—Δὲ μὲ πιστεύεις; Μὰ δὲ μὲ κατάλαβες τώρα
κ’ ἕνα χρόνο; Κι’ ὅμως ἡ ἀγάπη μου ἦταν τόσο ἀγνή
και τόσο ἰδανική, πού θάπρεπε νὰ τὴν αἰσθανθῆς, ἀ-
γαπητὲ Τρύφωνα.....

Αὐτὸς δὲν μποροῦσε πιά νὰ μιλήσῃ. “Ετρεμε. “Ἐν-
νοιωθε τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ γλήγορα και ὀλόκλη-
ρη τὴν ὑπαρξή του νὰ τρέμῃ σὰν φυλλοκάλαμο. Μὰ ἦ-
ταν θανατὸν αὐτὴ ἡ ὥμορφη, ἡ εὐγενικιά κόρη νὰ ἀ-
γαπᾷ τὸν «ἀσκημάνθρωπο» τὸν «οὔρακουτάγκο»;
στέναξε.

—“Οχι δὲν εἶναι ἀγάπη, δεσποινίς Ἐλένη, τ’ ὅτι αἰ-
στάνεστε γιὰ μένα.”Οχι! εἶναι ἕνας εὐγενικὸς οἶχτος.
Τίποτ’ ἄλλο. Ἡ ὥραία ψυχὴ σας συμπάθησε ἕνα ἀ-
δικημένο ἀπ’ τὴ φύση, πού ἡ κακὴ του μοῖρα τὸν
χτυπᾷ ἀβάρετα. Μὰ και γιὰ τὸν οἶχτο αὐτὸ σὰς εὐ-
γνωμονῶ. Μοῦ εἶναι ἀρκετός. Μὴ νομῖσετε πὼς εἶναι
κάτι μικρὸ ὁ οἶχτός σας, γιὰ ἕνα πού εἶναι ὀλομόνα-
χος, ξερὸ δεντρί στὸν κόσμο. Σὰς εὐγνωμονῶ και γι’
αὐτόν. Δὲ θὰ ξεχάσω τὰ λόγια σας σ’ ὅλη μου τὴ
ζωή.

Ἡ Ἐλένη δὲν κρατιότανε πιά’ ἄρπαξε τὸ χέρι
του και σφίγγοντάς το μὲ δύναμη τοῦ φώναξε.

—Μὰ ὄχι! ὄχι! κατάλαβε τὴν ἀγάπη μου, και μὴν

της δίνης χαρακτηρισμούς που δέν έχει. Σ' αγαπώ τώρα και καιρούς και πολλές φορές σχημάτισα την ιδέα πώς και σύ μ' αγαποῦσες. Κι' ὅμως ὁ αὐστηρὸς συγκρατημὸς σου μ' ἀπέλπισε πολλές φορές. "Αχ! νᾶξερεις πόσες φορές με πίκρανε ὁ συγκρατημὸς σου αὐτὸς και ἡ δειλία σου! Κάθε τόσο ρωτοῦσα τὴν ἑαυτῆ μου· ἄρα γε δὲ με καταλαβαίνει; ἢ δέν έχει ἐλεύτερη τὴν καρδιά του; Δέν μποροῦσα νά ξέρω, κι' αὐτὸ μ' ἔθλιβε και μ' ἐτάρασσε.

—Πίστεφέ με, Τρύφωνα, πὼς ὁ πρῶτος ἄνδρας που μπόρεσε νά ἐλκύση τὴν προσοχή μου εἶσαι σύ. Πολλές φορές δέχτικα ἐπιθέσεις που τίς χαρακτήριζε μιὰ σχεδὸν πανομοιότυπη τακτική. Τὸ ἴδιο «μοτίβο» με στερεότυπο κίνητρο και με τὸν ἴδιο ἀντικειμενικὸ σκοπὸ. Πόσες φορές δέν δέχτικα ὑποπτες ξεγυμνωτικὲς ματιές που ἄρχιζαν ἀπ' τὰ ποδάρια μου, προχωροῦσαν με φειδίσια ψυχρότητα στίς λαγῶνες μου, στά στήθια μου, στό λαιμὸ μου και σταματοῦσαν στά μάτια μου που ξαφνιασμένα παρακολουθοῦσαν τὸ ξεγύμνωμα που πάθαινα. Δέν λέω πὼς ὅλοι οἱ ἄνδρες εἶναι κομμένοι στό ἴδιο χνάρι. "Αν τὸ συμπέρασμα μου ἀπὸ τὴν πείρα που ἔχω στή ζωὴ ἦταν ἀπόλυτο, τότε ὁ καθ' ἕνας θά μποροῦσε νά τὸ προσβάλλη σὰν ἀβάσιμο. Πὲς ὅμως πὼς ὑπῆρξε γιά μένα μοιραία ἢ σύμπτωση νά μὴν γνωρίσω ἄλλο ἄνδρα με ἀνεπτυγμένο τὸν αὐτοσεβασμὸ και με ἀπόλυτη αὐτοκυριαρχία. Τὰ προσόντα αὐτά μου γεννοῦν τὴν πεποίθησι πὼς μπορῶ νά στηρίζω ἐπάνω σου τὴν πραγματοποίηση τοῦ ὀνείρου που σὰν γυναίκα κι' ἐγὼ μπορῶ και πρέπει νά ἔχω.... Αὐτὴ τὴ στιγμή μπαίνω στό μυαλό σου και παρακολουθῶ τὴ σκέψι σου. "Οχι! Δέν ἔχεις δίκην. Ἡ κάθε ἐντύπωσι τοῦ ἀνθρώπου ἀλοιώνεται ἀνάλογά με τὰ ψυχικά συναισθήματα που γεννιοῦνται μέσα του και που πολλές φορές ἔχουν ὡς κίνητρο τὴν πνευματικὴ ἐπαφή και τὴν ψυχικὴ ἐ-

ναρμόνηση. Σὲ κούρασα φίλε μου, ἀκριβέ;

—“Ὅχι ὄχι μίλα μὴν πάψης, καλή μου, μὴν πάψης. Νάξερες τί μοῦ δίνεις τὴ στιγμή αὐτή. Μοῦ ἐδραϊώνεις τίς πεποιθήσεις μου καὶ μοῦ δίνεις τὴν χαρὰ πού δὲν ἐδοκίμασα ποτὲ στὴ ζωὴ μου, τῆς εἶπε κι’ ἔσκυψε καὶ φίλησε μαλακὰ τὸ χέρι τῆς.

Αὐτὴ ξάπλωσε τᾶλλο χέρι καὶ τοῦ χάδεψε τὸ κεφάλι του μουρμουρίζοντας.

—Καλέ μου, ἐκλεχτέ μου φίλε;

—Δὲν ἐφαντάστηκα ποτὲ πὼς τὴν ἡμέρα αὐτὴ τοῦ νέου πόνου μου θὰ δοκίμαζα μιὰ τέτοια χαρὰ.

Ἄπὸ τὴν ἡμέρα πού χάρις σ’ ἐσένα βρῆκα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ θάρρος τῆς ἀντίδρασης κι’ ἔφυγα ἀπὸ τὸ τσαϊ ἐκδηλώνοντας ὅπως θὰ θυμᾶσαι τὴ δυσφορία μου, ἀπὸ τότε στὸ μυαλό μου γενικεύτηκε ἡ ἰδέα τῆς ἀντίδρασης αὐτῆς. Τὴν ἀντίδραση αὐτὴ τὴν πιστεύω σὰν ἀνάγκη ὄχι ἀτομικῆς περιφρούρησης ἑνὸς ἠθικοῦ ἢ ὕλικοῦ συμφέροντος, μὰ σὰν ἀνάγκη κοινωνικὴ πού πρέπει νὰ τεινῆ στὴ διαφύλαξι τῆς ἠθικῆς πού ὅσον κι’ ἂν οἱ ἀρχές τῆς ἔχουν τόπο καὶ χρόνο, δὲνμποροῦν πάντως νὰ ἀνατρέπονται τόσο βασικὰ πού μιὰ πασιδηλὴ ἀνηθικότητα νὰ μεταβάλεται σὲ ἠτικοπλαστικὸ κανόνα.

—Λέγε, λέγε Τρύφωνα. Μίλησε σὲ μένα καὶ πές ὅτι θὰ μποροῦσε καὶ θᾶπρεπε νὰ λέγεται ἀπὸ τὸν ἄμβωνα κάθε Κυριακὴ.

—Λοιπόν. Ἄν σκέφθηκα ὡς τὰ τώρα ν’ ἀντιδράσω γιὰ λόγους κοινωνικοῦ καθήκοντος ἀπὸ τώρα καὶ πέρα ἡ ἀντίδρασί μου πέρνει ἄλλο περιεχόμενο. Ἄποτελεῖ συνισταμένη ἑνὸς κοινωνικοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ προσωπικοῦ μου ὄνειρου. Σ’ εὐχαριστῶ Ἐλένη σ’ εὐχαριστῶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου τῆς εἶπε καὶ τὰ μάτια του γέμισαν δάκρυα.

—“Ἄ, ὄχι πιὰ δάκρυα. Πᾶμε στὴν ταρατσα. Πᾶμε ν’ ἀναπνεύσωμε ἀέρα καὶ νὰ λουστοῦμε στὸ φῶς

Δέν μπορούσε νά φανταστεί τόν Τρύφωνα καθισμένο
στό θρανίο...

του ήλιου.

—Τι χαρά θά δοκιμάση ό γέρος μάρμπας σου. Καί ή δική μου μαμᾶ, πού με τόνωνε στο αΐσθημά μου; Νάξερες πόσο σ' έχτιμᾶ!

—Μά πού με ξέρει; Καί με είδε ποτέ; ρώτησε με κάποιο φόβο.

—Πολλές φορές.

—Με είδε από κοντά; από πολύ κοντά; τή ρώτησε σάν τρομαγμένος.

—Μά ναι, σοῦ λέω, από πολύ κοντά· τήν ήμέρα μάλιστα πού κάνατε οί έφεδροι αξιωματικοί τις άθλητικές επίδειξεις σας, καθόμαστε στην πρώτη σειρά κ' έτσι δόθηκε ή εύκαιρία καί στή μαμᾶ μου νά δῆ από κοντά τό άρτιο παράστημά σου· τῆς έκαναν πάντα περισσότερη έντύπωση τά καθαρά μάτια σου, καί πάντα έλεγε: «νά ένας τίμιος άνθρωπος, πού θά έξασφαλίση εύτυχία σέ κείνην πού θ' άγαπήση».

—Λές νᾶμαι ικανός νά έξασφαλίσω εύτυχία σέ κάποιον άλλον;

—Αμφιβάλλεις; τόν ρώτησε γελώντας. Θά σε πείσω πολύ γλήγορα πώς μπορείς νά σκορπίσης γύρω σου εύτυχία άνυπολόγιστη κι' όχι σε μένα μόνο, μά καί σε πολλούς άλλους.

Δέν τους χωρούσε ή ταράτσα. Τρόβηξαν για τόν κυπαρισώνα. "Ηθελαν νά ξεμοναχευτοῦν στην καλύτερα τους. Τρέχοντας βγῆκαν στον άνήφορο κι' ή 'Ελένη έπεσε ξελαχανιασμένη στο σκαμνάκι της.

—'Εδῶ νά έδῶ κοντά μου γεϊρε. Θέλω νά σε αισθάνωμαι πολύ κοντά μου καί παίρνοντάς τον στην άγκαλιά της τόν φίλησε. Τά χείλη τους έτρεμαν. Τά κορμιά τους δερνότανε από μιά δυνατή ανατριχήλα, ποϋκανε τις καρδιές τους νά χτυποῦν. Παίρνοντας τό χέρι του τό φερε στην καρδιά της.

—"Ακου! άκου πώς χτυπᾶ! Χτυπᾶ ή δική σου ή καρδιά;

Αὐτὸς τὴν ἀγκάλιασε στοργικὰ κι' ἀκούμπησε τὸ κεφάλι του στὰ στήθια τῆς. Ποτὲ δὲν ξεχνούσε τὴ σοφὴ γνώμη τοῦ Γκαίτε, πὼς «τὸ σπουδαιότερο εἶναι νὰ μάθῃ κανένας νὰ κυριαρχῇ τοῦ ἑαυτοῦ του». Ἐπ' τὴν αὐτοκυριαρχία αὐτὴ δοκίμασε τόσες καὶ τόσες ἱκανοποιήσεις, πού ἄλλοι δὲν μποροῦσαν, γιατί δὲν εἶχαν τὴ δύναμη νὰ τίς αἰσθανθοῦν. Γιὰ νὰ διαβάσῃ τὸν Γκαίτε στὸ πρωτότυπο εἶχε μάθει τὰ Γερμανικά. Δυὸ χρόνια μελετοῦσε ἔντονα κι' ἐξακολουθοῦσε ἀκόμα νὰ μελετᾷ. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Γκαίτε τοῦ ἄνοιξε ἓνα μεγάλο παράθυρο, πού γέμισε φῶς τὸ μυαλό του καὶ ἱκανοποίησε τὴν ψυχὴ του. Θυμᾶται πὼς τοῦρθε ἡ πρώτη σκέψη τοῦ Γκαίτε. Δὲν τὴ ξεχνούσε ποτέ του. Πάντα τὴν αἰσθανότανε μέσα του νὰ βοᾷ σὰν τεράστια καμπάνα «κεῖνος πού θέλει νὰ γίνῃ σφυρί, πρῶτα πρέπει νὰ μάθῃ νᾶναι ἄ μ ῶ ν ι.» Πάντα θυμότανε μιὰ σκέψη τοῦ σοφοῦ Γερμανοῦ— πού τόσο τοῦ ταίριαζε: «ὑπάρχουν ἀρετές, πού φαίνονται πὼς ἀποτελοῦνται ἀπ' τὴν ἔλλειψη τῆς δύναμης, καὶ πού εἶναι ἡ ὑψηλότερη δύναμη, μετὰ τὴ διαφορά πὼς εἶναι στραμμένη πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Νὰ εἶσαι σφυρί φαίνεται σ' ὅλους προτιμώτερο καὶ ἐνδοξότερο παρά νὰ εἶσαι ἄμῶνι· κι' ὁμοῦς πόση δύναμη δὲ χρειάζεται γιὰ νὰ ὑπομένῃ κανένας αὐτὰ τὰ ἀτέλειωτα χτυπήματα, πού ἐπαναλαμβάνονται ἀδιάκοπα!» Αὐτὲς οἱ σκέψεις τοῦ Γκαίτε ταίριαζαν τόσο ἀφάνταστα πᾶνῳ του. Ἦσαν τὸ καλοῦπί του ἢ μᾶλλον ἀπ' τὴ μοῖρα του εἶχε χυθεῖ αὐτὸς στὸ καλοῦπι των. «Ἄ! ὄχι! Δὲ θὰ μακρυνότανε ποτέ ἀπ' τὸν κόσμον του. Θὰ κρατιότανε στερεὰ στὸν κόσμον αὐτό, πού εἶχε πλάσσει μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του. Περιέργω! Γιατί σὲ τέτοιες γλυκὲς στιγμὲς παραδόθηκε σὲ τόσο σκληρὲς σκέψεις; δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἐξηγήσῃ αὐτό.

Ἡ Ἐλένη καταλάβαινε πὼς τίς θαυμαστὲς αὐτὲς

στιγμές ὁ Τρύφωνας εἶχε παραδοθῆ σὲ βαθεῖες σκέψεις καὶ δὲν ἤθελε νὰ διακόψῃ τὴ σιωπὴ του. "Ἄλλως τε κι' αὐτὴ σκεφτότανε τ' ὅ,τι εἶχε κάμει μὲ τὴν ἔξομολόγησίν της καὶ ποῖο κόσμο εἶχαν ἀνοίξει τὰ λόγια της κι' εὐχαριστιότανε, γιατί ἀντὶ παράφορα φιλιὰ καὶ σφιξήματα ποὺ ἦσαν φυσικὰ γιὰ δυὸ ἐρωτευμένους, αὐτοὶ ἀκλούθηξαν ἕνα καινούργιο ἀπροσδόκητο δρόμο· τὸ δρόμο τῶν στοχασμῶν.

"Ἐτσι ἔμειναν κάμποσὴ ὥρα, ὥσπου ἡ Ἐλένη μὲ σιγανὴ φωνὴ τοῦ λέει:

— Πάμε τώρα. Εἶναι καιρὸς νὰ φύγω. Πρέπει νὰ πάω νὰ πῶ τ' ὅ,τι γίνηκε στὴ μαμά μου. Κ' ἐσὺ στὸ γέρο μπάμπι σου. Ἄρα γε πῶς θὰ τοῦ φανῆ; Θυμᾶσαι τί ἔλεγε προχθές; Λές νὰ μὲ βρῆ ὅπως ὄνειρεύεται τὴ γυναῖκά σου;

— Φαντάζομαι, καλὴ μου, πῶς ἐπίτηδες ἔκανε λόγο γιὰ γάμο προχθές, γιατί εἶχε διαισθανθῆ τὸν ἔρωτά μου. Τὸ ἔμπειρο μάτι του δὲ σφάλλει ποτέ.

Τὴν ἔμπειρία τοῦ ματιοῦ του τὴν ἀπόδειξε ὁ γέρος μετὰ λίγη ὥρα, πού, ἀφήνοντας οἱ δυὸ νέοι τὸν κυπαρισσῶνα, κατέβαιναν πρὸς τὴ μονή. Ἀπὸ μακριὰ τοὺς εἶχε δεῖ ποὺ κρατοῦσαν χέρι χέρι καὶ μόλις τὸν εἶδαν χώρισαν.

— "Ἄδικα μὲ κάμετε προχθές κι' ἀράδιαζα κουβέντες! Ἐπρεπε νὰ μοῦ τὸ πῆτε πῶς τάχετε ξετελεμένα!

— Ποιὰ; τὸν ρώτησε κοκκινίζοντας ἡ Ἐλένη.

— Χμ! γέλασε ὁ γέρος καὶ μὲ τὴ βαρεῖα φωνὴ λέει; «Ἀπούκαμενε γούμενος ἔκαμε καὶ κελλάρης καὶ κάτεχεν ὁ γούμενος τ' ὅ,τίκανε ὁ κελλάρης.»

— Μὰ ἐκάματε καμμιά φορὰ ἐρωτευμένους;

— Ποὺ ξέρεις, κόρη μου; Μὴ τάχα καὶ οἱ καλόγεροι δὲν εἶναι ἀνθρώποι μὲ σάρκα καὶ ὀστά; Μὴν κοιτᾶς πῶς καταδικάσαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας στὴν ἀγαμία. Αὐτὸ μὴν τὸ κοιτᾶς. Μὰ τί σὰς λέω τώρα; Ἐσεῖς ἔπρεπε νὰ μοῦ μιλήτε. Πέστε μου. Εἶναι πο-

Αὐς καιρὸς τὸ αἴσθημά σας;

—Πάνω ἀπὸ ἕνα χρόνο, τοῦ λείει ὁ Τρύφωνας.

—Καὶ γιατί δὲν μοῦ τὸ λέγατε!

—Γιατί δὲν τὸ θαρρέψαμε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου παρὰ μόνο τώρα καὶ μιὰ ὥρα.

—Καλὴ ὥρα κι' εὐλογημένη· νάχετε τὴν εὐχή μου! καὶ ἀσυναίσθητα μουρμούρισε τὸ γνωστὸ δίστιχο:

Ξανοίγω σε, ξανοίγεις με, πρᾶμμα ἔχομε στὸ νοῦ μας,

Ἄντε νὰ τὸ θαρρέψωμε, παιδί μου, ὁ γείς τᾶλλοῦ μας!

Ἔσκυψαν κ' οἱ δυὸ καὶ φίλησαν τὰ χέρια του.

—Ποιητικώτερος ἀρραβώνας δὲ θᾶγινε ποτέ, λείει χαρούμενα ἡ Ἐλένη. Κοίτα, Τρύφωνα, τὰ γύρω κυπαρίσσια καὶ τὴ δροσάτη χαράδρα. Σᾶν νὰ γελοῦν' ἔ;

—Ναί' γελοῦν, ἀγαπημένη μου, μουρμούρισε κι' αὐτὸς συγκινημένος.

Ἦ ὁ γέρος καλόγερος δὲν ἀφήκε τὴν Ἐλένη νὰ φύγη. Ἔστειλε τὸ βοηθὸ του στὸ χωριὸ μὲ τᾶλογό του κι' ἔφερε καὶ τὴ μητέρα της, πού, μόλις ἔλαβε τὸ σύντομο γραμματάκι τῆς κόρης της ἔτρεξε χαρούμενη νὰ δοκιμάσῃ τὴ χαρὰ «τῶν παιδιῶν της», ὅπως τοὺς φώναζε πεζεύοντας στὸ πεζοῦλι τοῦ μοναστηριοῦ.

Πέρασαν ὅλη τὴν ἡμέρα μαζί. Ἡ μέρα αὐτὴ ἔφερε στὸν Τρύφωνα τέλεια μεταβολὴ στὶς πρωτογενῆς σκέψεις του. Πῶς μπόρεσε νὰ χαρῆ γιὰ τὴν πάψη του! Πῶς βρῆκε ἱκανοποίηση στὸ φριχτὸ πληγήμα, πὺ τοῦφερε ἡ ἀτιμὴ ἐνέργεια τῶν προϊσταμένων του; Γιατί; Μὲ ποῖο δικαίωμα βρῆκε ἔστω καὶ σκιά χαρᾶς στὴν καταδίκη του; Νὰ ἐξοριστῆ ἀπ' τὴν πόλη κι' ἄνανδρα ν' ἀφήσῃ τοὺς κακόψυχους ἐχθροὺς του νὰ γελοῦν καὶ νὰ χαίρουνται γιὰ τὴν ἐξουθένωσή του; Σήμερα ἡ ζωὴ του τράβηξε ἄλλο δρόμο. Ἡ Ἐλένη! Δὲ θ' ἀγωνιζότανε πιά μονάχα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Ἡ ζωὴ του ἦταν διπλῆ. Ἡ ἀγαπημένη του περιμένε τὸ χέρι του γιὰ νὰ τραβήξουν μαζί στὸ δρό-

μο τῆς ζωῆς. Θὰ ἦταν φριχτὸ ν' ἀφήσῃ τὸ χέρι τοῦ ἀδύνατο καὶ πλαδαρὸ μὲς στὸ δικό της. "Ὅχι. Αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ στυλιώσῃ τὸ κορμί τοῦ ὀρθοῦ καὶ δυνατὸ καὶ νὰ προχωρήσῃ σταθερὰ στηρίζοντας στὸ μπράτσο τοῦ τὴν εὐγενικώτατη γυναῖκα, ποῦρθε νὰ τοῦ γίνῃ μάννα, γυναῖκα, ἀδερφή. Πῆρε πιά τὴν ἀπόφασή του καὶ παραξενεύτηκε μὲ τὴν ἄγνωστη δύναμη, ποῦ ἀνακάλυψε μέσα του νὰ παραμονεύῃ ἕτοιμη νὰ ξεχυθῆ σὲ δράση δυνατὴ.

* * *

Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ ὁ Τρύφωνας τὴν ἄλλη μέρα κατέβηκε στὴν πόλη· ἔκαμε πληρεξούσιο στὸ φίλο του Βερίκη, καὶ τοῦδωκε ἐντολὴ χωρὶς χρονοτριβὴ νάβρῃ ἓνα καλὸ δικηγόρο καὶ νὰ κάμῃ τὴν προσφυγὴ του στὸ συμβούλιο Ἐπικρατείας τοῦστειλε ὑπόμνημα σχετικὸ μὲ τίς ἀυθαιρεσίες τοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ μαζί τοῦστειλε καὶ τὸν κατάλογο τῶν μνητηῶν του μὲ τὴ βαθμολογία τοῦ διευθυντή. Τοῦστειλε καὶ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Τριάδη, μὲ « τ ῆ ρ η τ ῆ ὁ μ ω ς ἐ ν τ ο λ ῆ » νὰ μὴν τῆς κάμῃ χρῆση προτοῦ τοῦ γράψῃ. Τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ τὴν ἔστειλλε ὁ Τρύφωνας μόνον γιὰ νὰ διαβαστῆ ἀπ' τὸ δικηγόρο καὶ νὰ τοῦ δώσῃ μιὰ ἰδέα γιὰ τὴν ταπεινότητα τῶν δημιουργῶν τῆς λύπης του. Μὰ πάλι σὲ ὑστερόγραφο ἐτόνιζε, ὅτι μὲ κανένα λόγο δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ κάμῃ χρῆση τῆς ἐπιστολῆς στὸ Συμβούλιο.

Σὲ λίγες μέρες ἔλαβε ἀπάντηση ἀπ' τὸ φίλο του, ποῦ τοῦλεγε πὼς ἡ προσφυγὴ εἶχε γίνῃ καὶ πὼς θὰ δικαζότανε τὸν ἄλλο μῆνα. Μὰ ὁ δικηγόρος του ἤθελε καὶ ἀντίγραφα τῶν «γενικῶν ἀποτελεσμάτων» τοῦ σχολείου στὰ τελευταῖα τρία χρόνια, γιὰ νὰ τὰ καταθέσῃ καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὴ διδαχτικὴ ἀπόδοση τοῦ παυμένου δασκάλου «ἐν συγκρίσει» πρὸς τ' ἀποτελέσματα τῆς τάξης τοῦ ἴδιου τοῦ διευθυντοῦ, ποῦ ἀπὸ φθόνο τὸν εἶχε στόχο καὶ τὸν χαραχτήριζε ἀνεπαρκῆ, ἐν

ὧ ἢ τάξη του παρουσίαζε μεγαλύτερο «ποσοστὸ προ-
ακτέων μαθητῶν» ἀπ' τὴν τάξη τοῦ ἴδιου τοῦ διευ-
θυντοῦ. «Ὡς πρὸς τὴν ἐπιστολὴ τοῦ διευθυντοῦ, ὁ δι-
ηγόρος δὲν δέχεται, οὔτε κἀν συζήτηση. Θὰ τὴν
καταθέσῃ, ὄχι γιατί ἀπ' αὐτὴν ἐξαρτᾶται ἡ ἀποδοχὴ
τῆς προσφυγῆς, ποῦ θὰ γίνῃ δεχτὴ γιὰ λόγους τοπι-
κούς, μὰ γιὰ γενικώτερους λόγους ἠθικῆς σημασίας». Αὐτὴ ἡ πληροφορία στενοχώρησε πολὺ τὸν Τρύφωνα.
Δὲν μποροῦσε νὰ χωρέσῃ τὸ μυαλό του πῶς θ' ἄκανε
χρῆση μιᾶς ἰδιωτικῆς καὶ ἀπόλυτα προσωπικῆς ἐπι-
στολῆς χωρὶς ἄδεια, γιὰ ν' ἄβρῃ τὸ δίκηο του, κι' ἀπο-
φάσισε νὰ πάῃ ὁ ἴδιος στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ προλάβῃ
τὴν ἐνέργεια τοῦ δικηγόρου του τὴν ἡμέρα τῆς δίκης.

Παρ' ὅλη τὴν ἐπιμονή της, ἡ Ἑλένη δὲν κατῶρ-
θωσε νὰ τὸν πείσῃ πῶς ἔπρεπε, ἀφ' οὗ δὲν ἤθελε νὰ
κάμῃ ἀυθαίρετα χρῆση τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς, νὰ ζη-
τήσῃ τοῦλάχιστο ἀπὸ τὸ διευθυντὴ τὴν ἄδεια νὰ τὴν
μεταχειριστῇ.

—Ὅχι! ποτέ! ὅτι κι' ἂν ἐπακολουθήσῃ, δὲ θὰ
μεταχειριστῶ μιὰ ἐξομολόγησι ἑνὸς, ἔστω καὶ κακοῦ
ἀνθρώπου, σὲ ὥρα συντριβῆς του.

Ἔτσι ἡ Ἑλένη ἀποφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ μόνη της
καὶ πῆγε μὲ κάποια δικαιολογία στὴν πόλη. Βρῆκε τὸ
διευθυντὴ στὸ σκολεῖο νὰ κάνη τις καταστάσεις γιὰ
τὴ μισθοδοσία. Τὴν ὑποδέχτηκε μὲ χαρά.

—Ἦρθα νὰ σᾶς ἀναγγεῖλω κάτι, ποῦ θὰ σᾶς κά-
μῃ νὰ χαρῆτε.

—Σᾶν τί;

—Ἀρραβωνιάστηκα.

—Μπᾶ; καὶ ποῖος εἶναι ὁ εὐτυχῆς ἐκλεκτός σας;

—Κεῖνος ποῦ καταστρέψατε σεῖς.

—Δὲν κατέστρεψα κανένα. Ποιὸν ἐννοεῖτε; ρώτη-
σε ταραγμένος, ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ φαντασθῇ πῶς
ἡ Ἑλένη θάταν δυνατὸν ν' ἀρραβωνιαστῇ τὸν Τρύ-
φωνα.

—Τὸν Τρύφωνα, κ. Τριάδη, καὶ τὸ θεωρῶ τιμὴ καὶ χαρὰ μου, γιατί ὁ ἐκλεχτὸς αὐτὸς ἄνθρωπος μᾶκρνε ἄξιά του.

Ὁ Τριάδης ταραχτήκε· κοκκίνησε· μὰ συγκρατήθηκε.

—᾽Ω, σᾶς συγχαίρω, ἀγαπητὴ δεσποινίς, γιὰ τὴν ἐκλογή σας.

—Τὰ συγχαρητήριά σας, κ. Τριάδη, ἔρχονται σ' ἀντίθεση μὲ τίς πράξεις σας, ἀφ' οὗ κατωρθώσατε μὲ συστηματικὴ συκοφαντία νὰ τὸν κάμετε στάσιμὸ καὶ νὰ πετύχετε τὴν πάψη του.

—᾽Ω νὰ ξέρατε, δεσποινίς Ἑλένη, πόσο ἔχω μετανοιῶσει γι' αὐτό. Ὁμολογῶ πὼς ἡ κρίση μου γι' αὐτὸν ὡς τώρα ἦταν ἄδικη.

—Ἐ, τότε ἔχετε καθῆκον, ἀφ' οὗ ἀναγνωρίζετε τὸ κακὸ ποὺ κάμετε σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, νὰ τὸν βοηθήσετε νὰ τὸ ἐπανορθώση, ἀφ' οὗ σεῖς ὁ ἴδιος δὲν μπορεῖτε νὰ κάμετε τὸ, τι θᾶπρεπε νὰ γίνη.

—Ναί· ναί· συμφωνῶ μαζί σας ἀπόλυτα. Μὰ πὼς; Πέστε μου. Δυστυχῶς καμμιὰ μου ὑπηρεσιακὴ ἐνέργεια δὲ θὰ μπορέση νάχηπραχτικὴ ἀπόδοση· μόνο μιά νέα μου ἔκθεση στὸ τέλος τοῦ ἄλλου σχολικοῦ χρόνου θὰ μποροῦσε νὰ ἀνασκευάση τίς προηγούμενες ὑπηρεσιακὰς κρίσεις μου· μὰ πὼς, τὴ στιγμὴ ποὺ ἔπαψε πιά ν' ἀνήκη στὸ ὑπηρεσιακὸ προσωπικὸ τοῦ σχολείου μου;

—Ὡστε θ' ἀφήσετε τὸν εὐσυνείδητο αὐτὸ δάσκαλο νὰ φύγη ἀπὸ τὸν κλάδο μας, γιατί ἔτσι ἄδικα τὸν κρίνατε, χωρὶς ν' ἀποπειραθῆτε νὰ τὸν σώσετε;

—Μὰ πὼς; Πέστε μου.

—Ἐπλούστατα· γράψτε του νὰ κάμη χρήση τῆς ἐπιστολῆς σας, ποὺ χαρακτηρίζετε τίς κρίσεις σας γι' αὐτὸν ὡς ἄκριτες καὶ κακόβουλες.

—Μὰ καταλαβαίνετε τί θὰ σήμαινε μιά τέτοια μου ἐνέργεια; Ἐἴστρεφε τοὺς χαρακτηρισμοὺς ἐναν-

τίον μου.

—Αυτό ἐπιβάλλει ἡ ἠθική, πού πρέπει νά ρυθμίζη κάθε μας ἐνέργεια, ἀδιάφορο ἂν ἡ ἄσκηση τῆς ἠθικῆς αὐτῆς μᾶς βλάπτει προσωπικά.

—Σωστά τὰ λόγια σας, δεσποινίς, μὰ στεροῦνται πραχτικῆς πολιτικῆς.....

—“Α, ἔτσι;.....

—Μὰ βέβαια.

—“Ε, τότε, καί κείνος πού χτυπιέται ἔχει τὸ δικαίωμα καί τὸ καθῆκον νά μὴ λογαριάσῃ παρά τὴν πραχτικὴ ἀπόδοση ἀπ’ τῆ δική του ἄποψη.

—Δηλαδή;

—Δὲν θὰ μπορέσῃ νά παραπονεθῆς κατὰ τοῦ Τρύφωνα, ἂν ξεσκεπάσῃ μὲ τὴν ἴδια τὴν ἐπιστολή σου τὴν ἀχαραχτήριστη ὑπηρεσιακὴ σου ἐνέργεια.

—Ὁ Τρύφωνας δὲν θὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ ποτέ, γιατί εἶναι ἕνας χαραχτήρας.....

—Τίμιος! θέλεις νά πῆς.

—Ναί. τίμιος! τὸ ὁμολογῶ.

Ἡ Ἐλένη γέλασε.

—Περίεργη ἡ ἀξίωση τῶν ἀνηθίκων, νά μὴν κάνουν οἱ ἠθικοὶ χρῆση τῶν μέσων, πού αὐτοὶ μεταχειρίζονται τόσο ἄδिका καί ἄτιμα. Τῶρα πιστεύω πὼς οἱ ἀνήθικοι πετυχαίνουν πάντα, γιατί μεταχειρίζονται ὄπλα πού δὲν μποροῦν νά τὰ χρησιμοποιήσουν οἱ ἠθικοὶ ἀντίπαλοὶ των!

Ὁ διευθυντῆς ταραχτήκε μὰ φοβήθηκε πὼς ἡ Ἐλένη ἤξερε τὴν ἱστορία του μὲ τὴ Λουκία κι’ αὐτὸ τὸν συγκράτησε ἀπ’ τὸ θυμὸ του. Δὲν ἦταν δυνατὸ νά φανταστῆ πὼς ὁ Τρύφωνας πάνω στὴ στενοχώρια του δὲ θὰ ἐμπιστευότανε στὴν ἀρραβωνιαστικιά του τὸ μυστικὸ ποῦξερε καί πού θὰ μπορούσε νά χρησιμοποιήσῃ γιὰ νά τὸν ἐκδικηθῆ. Ἦθελε νά τὴν καλοπιάσῃ καί νά τὴν πείσῃ πὼς τὸ,τι ἔγινε, ἔγινε, καί πὼς δὲν μπορούσε πιά νά γίνῃ κανένα διόρθωμα· μὰ ἡ

Ἐλένη θυμωμένη ἀσυγκράτητα τοῦ φώναξε:

—Ἔ, τότε εἶσαι ἕνας ταπεινὸς ψεύτης καὶ ἀνήθικος ἄνθρωπος! κι' ἔφυγε ἀφήνοντάς τον φοβισμένο.

* * *

Ἄμα πληροφορήθηκε ὁ Τρύφωνας τὴ συζήτησή τους θύμωσε, μὰ πάλι δὲν μπόρεσε νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτό του, πὼς θὰ τοῦ ἦταν θεμιτὸ νὰ μεταχειριστῇ τὸ γράμμα τοῦ Τριάδη γιὰ ὑπεράσπισή του. Μὲ τὴ σκέψη αὐτὴ ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ βρισκῆται τὴν ἡμέρα τῆς δίκης στὸ συμβούλιο Ἐπικρατείας. Τὸν συνόδεψαν στὸ πλοῖο ἄρκετοὶ ἀπ' τοὺς δασκάλους, ποὺ θεώρησαν τὴν ἐνέργεια τοῦ Τριάδη καὶ τοῦ ἐπιθεωρητῆ, ὄχι μόνον ἄδικη, μὰ καὶ ἀνήθικη, ποὺ δημιουργοῦσε ἕνα κακὸ προηγούμενο γιὰ ὀλόκληρο τὸν κλάδο καὶ καθέννας τοὺς τὸν παρακινουσε ν' ἀναπτύξῃ ὅλη του τὴ δύναμη γιὰ ν' ἀποκρούσῃ μαζί μὲ τὸ δικό του κακὸ καὶ τὸ κακὸ ποὺ περίμενε τὸν κλάδο τους, ἂν ὡς τὸ τέλος ἔβγαιναν νικητὲς οἱ ἀνήθικοι προϊστάμενοι.

* *

Στὸ ταξίδι του ὅλο κρατοῦσε μὲ γλυκεῖα στοργὴ τὴν ἀνάμνηση τοῦ θερμοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τῆς Ἐλένης, ποὺ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τοῦ φώναξε.

—Στὸ καλὸ, στὸ καλὸ, Τρύφωνα! αἱ εὐχὲς μου σὲ συνοδεύουν κι' ὁ καλὸς Θεὸς θ' ἀκούσῃ τὴ θερμὴ μου ἱκεσία.

Αὐτὸς δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴ φιλήσῃ στὴν προκομαῖα μπρὸς στὸν κόσμον κι' ὅμως αὐτὴ γεμάτη στοργὴ τὸν ἄρπαξε καὶ τὸν φίλησε στὸ στόμα. «᾿Ω ἡ καλή μου! ὁ Θεὸς μὲ λυπήθηκε πιά! Πρέπει, πρέπει νὰ τραβήξω στὸν ἀγῶνα ὅσο κι' ἂν εἶναι σκληρὸς, γιὰτὶ θέλω νὰ σοῦ δώσω τὴ χαρὰ τῆς περηφάνειας! Πρέπει!»

Σ' ὅλο του τὸ ταξίδι θυμότανε τίς λεπτεμέρειες τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ των καὶ τὸ γλυκὸ στοργικὸ γέ-

λιο τῆς μητέρας τῆς Ἑλένης, ποῦ τοὺς παρακολουθοῦσε.

Καθισμένος πάνω στὴ γέφυρα κοίταζε μακρότατες ὄρες τὰ κύματα, ποῦ ἄφηνε πίσω του τὸ βαπόρι καὶ σιγανομουρμούριζε λόγια γεμάτα τρυφερότητα καὶ ἀγάπη, σὰν νὰ τᾶστελνε στὴν ἀγαπημένη του, ποῦ κάθε στιγμή καὶ μάκραινε ἀπὸ κοντά της. Ἄμα νύχτωσε ἔστρεψε τὰ μάτια του πρὸς τὴν πρόρη κι' ἀντίκρουσε τὸ σκοτεινὸ πέλαγος ποῦ ἀνοιγότανε μπρὸς του. Τώρα οἱ σκέψεις του καὶ τὰ ὄνειρά του πῆραν ἄλλη στροφή. Τραβοῦσε γιὰ τὸ μέλλον, ποῦ ἀκαθόριστο καὶ σκοτεινὸ ξαπλωνότανε μπρὸς του γεμιζόντας τον ταραχὴ κι' ἀγωνία.

Κι' ὅμως τὴ στιγμή ποῦ ἡ καρδιά του γεμάτη ἀγωνία σπαρταροῦσε γιὰ τὸ αὔριο, ἡ μοίρα τοῦφερνε μιὰ μεγάλη σημαντικὴ μεταβολή.

Μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ὁ Τρύφωνας βρέθηκε πάνω στὴ γέφυρα. Ὁ ὕπνος του ἦταν ταραγμένος καὶ λαχταροῦσε πότε νὰ ξημερώσῃ, γιὰ ν' ἀφήσῃ τὴν καμπίνα του. Τώρα τὸ διάφανο ροζ φῶς τῆς ἀνατολῆς εἶχε φωτίσει τὰ νερά τοῦ Σαρωνικοῦ κάνοντας χοροῦμενα τὰ παιγνίδια τῶν κυμάτων, ποῦ ὅσο πήγαινε καὶ χρυσοκοκκίνιζαν. Ὁ πύρινος δίσκος τοῦ ἡλίου ἀνέβαινε ἀπ' τὸ ἀπόμακρο βάθος τοῦ πελάγους καὶ μὲ μιὰ καταπληχτικὴ γρηγοράδα ἔστρωσε τὸν ὀλόχρυσο δρόμο του. Διάφανη ἡ πλάση κι' ἀέρινα τὰ νερά τοῦ Σαρωνικοῦ. Τὸ βαπόρι προχωροῦσε ἐλαφρὰ πάνω στὴ χρυσωμένη θάλασσα κι' οἱ γλάροι βιαστικοὶ ἄφηναν τοὺς ἀπόκρημνους βράχους των γιὰ νὰ βρουν τὸ δρόμο ποῦ ἄφηνε τὸ χαρούμενο καράβι. Ἡ ψυχὴ τοῦ Τρύφωνα σπαρτάρισε γιὰ μιὰ στιγμή σὲ μιὰ ἀπροσδόκητη καὶ ἀδικοιολόγητη χαρά. Παραξενεύτηκε γιὰ τὴν ψυχικὴ του διάθεση, ποῦ ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή τὴν αἰσθανότανε τέλεια ἀντίθετη μὲ τὴ χθεσινὴ του ψυχικὴ ἀγωνία.

* *
*

Στις δέκα πούφτασε τὸ βαπόρι ἀκουμπισμένος στὴ γέφυρα αἰσθάνθηκε πάλι τὴν καρδιά του γεμάτη ἀμφιβολία κι' ἀγωνία.

Παρακολουθοῦσε ἀδιάφορα τὴν κίνηση τῆς προκυμαίας ὡς που μιὰ στιγμή, ἀνάμεσα σὲ κείνους ποὺ περίμεναν, ἀντίκρουσε τὸ φίλο του τὸ Νίκο Βερίκη, ποὺ μὲ χειρονομίες χαρούμενες, κάτι ἤθελε νὰ τοῦ πῆ, μὰ δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ. Οἱ μανοῦβρες τοῦ βαποριοῦ γιὰ νὰ πλευρίσῃ στὴν προκυμαία μεγάλωναν τὴν ἀνυπομονησία του νὰ συναντηθῆ μὲ τὸ φίλο του καὶ μόλις τέλειψαν, ἔτρεξε στὴν πρύμη καὶ τὸν ὑποδέχτηκε μ' ἀνοιχτὴ ἀγκάλη.

Αὐτὸς γελαστὸς καὶ μ' ἀσυγκράτητη χαρὰ τὸν κοίταξε μὲ μιὰ, ἔντονη ματιὰ ποῦδειχνε στοργὴ καὶ εὐτυχία.

— Πῶς τ' ὄξερές πῶς θὰ ρχόμουνα;

— Μοῦ τηλεγράφησε ἡ Ἑλένη.

— Περιέργοι καὶ τὴν εἶχα παρακαλέσει νὰ μὴ σ' ἐνοχλήσῃ ἀπ' τὴ δουλειά σου. Ἀρκετὰ σ' ἔχω ἀπασχολήσει τώρα τελευταῖα. Δὲν ἤθελα νὰ κάμω νέα κατάχρηση τῆς καλωσύνης σου.

Αὐτὸς τὸν ἄφηνε νὰ μιλά μὲνα χαρούμενο γέλιο, ποὺ καταντοῦσε μυστηριώδικο.

— Μὰ τί ἔχεις; τὸν ρωτᾷ ὁ Τρύφωνας. Δὲ μιλεῖς; Δὲ μοῦ λὲς τίποτε γιὰ τὴν ὑπόθεσή μου; Πές μου ὁ δικηγόρος ἔχει τὴν ἐλπίδα νὰ πετύχωμε;

— Τώρα εἶναι βέβαιος ἑκατὸ στά ἑκατό. Τὸν εἶδα χθὲς βράδυ.

— Τώρα; Γιατί τώρα;

— Πῆρε μιὰ ἀπροσδόκητη καὶ ἀνέλπιστη στροφὴ ἢ ὑπόθεσή σου.

— Δὲν καταλαβαίνω.

Ὁ Νίκος, πάντα γελώντας εὐτυχισμένα, ἔβγαλε ἀπ' τὴν τσέπη του κάτι χαρτιά καὶ τοῦ τᾶδωκε.

—Διάβασ' τα.

—Τι είναι;

—'Απόσπασμα ἀπ' τὰ πρακτικά τῆς χθεσινῆς συνεδρίασης τῆς 'Ακαδημίας. Διάβασε.

'Ο Τρύφωνας ἀνυπόμονα ἄρχισε νὰ διαβάζη παρῶντας βιαστικά τις πυκνογραμμένες σελίδες. "Ὅσο προχωροῦσε ἡ συγκίνησή του μεγάλωνε κι' ἡ καρδιά του χιυποῦσε τρελλά. Κάθισε σ' ἕναν πάγκο. 'Ὁ Νίκος ὀρθὸς κοντά του τὸν παρακολουθοῦσε μὲ ἀναλοιῶτο τὸ εὐτυχισμένο του χαμόγελο· ὁ Τρύφωνας δὲν μποροῦσε πιά νὰ συγκρατηθῇ· τὰ μάτια του γέμισαν δάκρυα· τὰ σκούπισε βιαστικά γιὰ νὰ συνεχίσῃ. 'Ὁ εἰσηγητὴς τῆς παιδαγωγικῆς μελέτης του, ἕνας σοφὸς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου μέλος τῆς ἀκαδημίας, μὲ θερμὲς ἐκφράσεις ἔπλεκε τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἄγνωστου συγγραφέα, ποῦ χαρακτήριζε «σοφὸ παιδαγωγό», ποῦ «τέμνει νέους πανωραίους δρόμους στὴν παιδαγωγικὴ» καὶ ποῦ στὸ τέλος συνιστοῦσε στὸν ὑφυπουργὸ ποῦ παρακολουθοῦσε τὴν συνεδρίαση τῆς 'Ακαδημίας, «νὰ σπεύσῃ τὸ κράτος νὰ προωθήσῃ τὴν παιδαγωγικὴ αὐτὴ ἰδιοφυΐα», ποῦ «θᾶφερνε μιὰ σοβαρὴ μεταβολὴ στὰ μέχρι τοῦδε ἐκπαιδευτικὰ συστήματα καὶ ποῦ θὰ τιμοῦσε πολὺ γρήγορα τὴ μικρὴ 'Ελλάδα, δείχνοντας ὅτι τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα δὲν πέθανε».

'Η κατάπληξη τοῦ Τρύφωνα τὸν ἀφῆκε ἄφωνο. Τὸ χέρι του ἔτρεμε καὶ τὰ μάτια του ἦσαν γεμάτα δάκρυα. Δυὸ φορές μουρμούρισε τὸ ὄνομα τῆς 'Ελένης, μὰ ὁ Νίκος ἔκαμε πῶς δὲν τᾶκουσε, γιὰ τὸ φάνηκε ἀταίριαστο νὰ τὸν διακόψῃ στὴν ψυχικὴ του ἐπικοινωνία μὲ τὴν ἀγαπημένη του.

* —Καὶ τώρα; τί λές; τὸν ρωτᾷ χαρούμενος ὁ Νίκος.

—Δὲν ξέρω τί νὰ πῶ. Εἶναι τόση ξαφνικὴ ἡ εὐτυχία μου! τόση ἡ χαρὰ μου, ποῦ μόνο τὴν 'Ελένη σκέφτομαι. Σᾶν τὸ μάθη....

—Τόμαθε κι' ὄλας ἀπὸ χθές τὸ μεσημέρι. Ὅλοι ξέ-
φρουν τὸ θρίαμβό σου ἐκεῖ κάτω ἀπὸ χθές. Σοῦ τηλε-
γράφησα γιὰ τὴν τεράστια αὐτὴ ἐπιτυχία σου καὶ
στὸ τηλεγράφημά μου ἀπάντησε ἡ Ἐλένη δίνοντάς μου
τὴν πληροφορία, πὼς ἐρχόσουν αὐτὴν μετὰ τὸ βαπόρι «Φρίν-
των». Μόνο σὺ ἀνάμεσα στὸ πέλαγος δὲν ἤξερες τὴ
νίκη σου. Πόσοι θὰ σέ φθονοῦν σήμερα! Καὶ οἱ ἐ-
χθροί σου! Ἔ, αὐτοὶ δὲ θάνατοι οἱ δυστυχισμένοι!

—Τί μὲ νοιάζει γιὰ τοὺς ἐχθρούς μου! Οἱ φίλοι
μου μ' ἐνδιαφέρουν.

—Ἔτσι νομίζεις; ἔ; ἄς εἶναι ἄς ἀφήσωμε τὸ ζή-
τημα αὐτὸ γιὰ ἄλλη ὥρα. Τώρα τίς ἀποσκευές σου
καὶ μπρός. Μ' ἐνοχλεῖ πολὺ αὐτὸς ὁ θόρυβος τοῦ βα-
ποριοῦ. Μπρός· θέλω νὰ ξεμοναχευτοῦμε.

Σὲ λίγη ὥρα καθισμένος δίπλα στὸ φίλο του ὁ
Τρύφωνας, ἄκουε μέσα στ' αὐτοκίνητο, ποῦ ἔτρεχε
πρὸς τὴν Ἀθήνα, χίλιες δυὸ λεπτομέρειες, γιὰ τὴ
συζήτηση ποῦ γίνηκε μετὰ τὴν εἰσήγηση τοῦ Ἀκαδη-
μαϊκοῦ, ἅμα ἔμαθαν πὼς ὁ σοφὸς συγγραφέας ποῦ
ἀπασχόλησε μὲ τὸ ἔργο του μιὰ ὀλόκληρη ὥρα τὴν
Ἀκαδημία, εἶχε παυθεῖ πρὸ δυὸ μηνῶν «ὡς ἀνεπαρ-
κῆς!» Αὐτὴ ἡ πληροφορία ποῦχε δώσει ὁ Βερίκης
στὸν εἰσηγητὴ μετὰ τὴ συνεδρίαση, ἔγινε αἰτία νὰ
συνεχιστῇ ὁ θρίαμβος τοῦ Τρύφωνα ἀπ' ὄλων τὰ
στόματα καὶ νὰ δείξη τὴν κατάπληξή του ὁ ὕφυ-
πουργός, πὼς «ἓνας τέτοιος μεγάλος δάσκαλος νὰ
πεταχθῇ ἀπ' τὸ σχολεῖο» καὶ νὰ μὴ δειλιάσῃ νὰ πῇ πὼς
«ἄφευκτα ἢ παύση τοῦ δασκάλου αὐτοῦ θᾶταν τα-
πεινὴ ἐνέργεια κάποιου, ποῦ θὰ τὸν ζήτησε καὶ ποῦ
θὰ ζητοῦσε νὰ τὸν ἐξουθενώσῃ σέροντιὰς τον πρὸς
τὰ κάτω καὶ γκεμίζοτάς τον ἀσυνείδητα ἀπ' τὰ σκα-
λοπάτια ποῦ ἀνέβαινε.» Τὸ πιὸ εὐχάριστο ἀπ' ὄλα
ἴσως εἶναι, πὼς ὁ ἴδιος ὁ ὕφυπουργός μιλώντας
στὸν εἰσηγητὴ τὴ στιγμὴ ποῦ φέυγε τοῦπε· «μὰ ὄλα
μποροῦν νὰ ξανάβρουν τὴ θέσῃ των καὶ νὰ συνεχί-

ση τὸ δρόμο του ὁ ἐκλεχτὸς αὐτὸς ἐκπαιδευτικὸς.»

* *

Μετὰ τέσσερις ἡμέρες ἡ προσφυγὴ του συζητήθη-
κε. Ὁ Τρύφωνας συντροφιασμένος πάντα μετὰ τὸ Νί-
κο παρακολουθοῦσε τὴ συζήτηση καὶ ἄκουσε τὸ ἐγκώ-
μιο ποῦ τοῦ πλεκε ὁ δικηγόρος του, ποῦ παρῆρυσίαζε
τὰ ἀντίγραφα «τῶν ἐξετάσεων τριῶν σχολικῶν πε-
ριόδων» καὶ ἔδειξε τὴν ἀντίθεση τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀ-
πόδοσης τοῦ παυμένου δασκάλου ἀπ' ὄλους τοὺς ἄλ-
λους τοῦ αὐτοῦ σχολείου.

—Γνωρίζω, κ. πρόεδρε, ὅτι ἀπὸ τὸ δικαστήριό σας
διαφεύγει ἡ ἐξέταση τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν,
πλὴν ὑπάρχουν κάποτε καὶ ὠρισμένα πράγματα τὰ
ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρασιωπηθοῦν, διότι
ρίπτουν φῶς εἰς τὴν ὅλην ὑπόθεσιν καὶ ἀποδεικνύ-
ουν διὰ ποίους λόγους ἔφθασαν τόσον κακόπιστα
εἰς τὴν ἐνέργειάν των ἐναντίον τοῦ πελάτου μου.
Βεβαίως τὸ βάσιμον τῆς προσφυγῆς μας διὰ τῆς ὁ-
δοῖας ζητοῦμεν τὴν ἀκύρωσιν τοῦ διατάγματος τῆς
ἀπολύσεως γεννᾶται ἐκ τοῦ λόγου ὅτι κατὰ τὴν πει-
θαρχικὴν δίκην ὁ πελάτης μου ἐκρίθη ἀναπολόγητος,
κατὰ παράβασιν τῶν γραπτῶν καὶ ἀγράφων νόμων,
καὶ γι' αὐτὸ δὲν θεωρῶ σκόπιμο νὰ ἐπιμένω στὸ ὅτι
πρέπει τὸ ἀνώτατο δικαστήριό σας ν' ἀποδώσῃ τὸ
δίκαιο ἀκυρώνοντας ὡς παράνομη τὴν πράξιν τῆς
ἀπολύσεως. Ἡ γνωστὴ ἄλλως τε εὐθυκρισία σας
δὲν ἔχει ἀνάγκη τῆς ἰδικῆς μου βοήθειας. Κάτι ἄλλο
ὅμως ἀπομένει ἀκόμα, ποῦ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς
γενικῆς μορφῆς καὶ σ' ἂν τέτοιο νὰ ἐξετασθῇ καὶ νὰ
προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον σας, καὶ γι' αὐτὸ σ' ἂς πα-
ρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιστρέψετε νὰ ρίψω λίγο φῶς μετὰ
τὴν ἀνάγνωσιν ἐνὸς ντοκουμέντου στὴν ὑπόθεσιν αὐ-
τῇ. Στὴν ὑπόθεσιν αὐτῇ, κύριοι σύμβουλοι, μᾶς πα-
ρουσιάζεται ἓνα βρωμερὸ παρασκήνιο τῆς ἐκπαιδευ-
τικῆς ὑπηρεσίας μας, ποῦ τῆς ἐμπιστευόμεθα τὴ μόρ-

φωση τῶν παιδιῶν μας. Ἔχομε ἀπὸ τῆ μιὰ ἓνα δάσκαλο, ποὺ τὴν εὐσυνείδητη ὑπηρεσία του μᾶς δείχνει ἡ «μέση βαθμολογία» τῶν παιδιῶν του ποῦναι τὸν πρῶτο χρόνο ἐφτάμιση, τὸ δεύτερο ἐφτά καὶ πέντε ἔβδομα καὶ τὸν τρίτο ἐφτά καὶ ὀχτώ ἐνδέκατα, ἐν ᾧ ἡ μέση βαθμολογία ὄλων τῶν ἄλλων τάξεων τοῦ σχολείου του δὲν παρουσίασε μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ τὸ ἕξ καὶ ἐννιά δέκατα τέταρτα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἔχομε ἓνα διευθυντὴ σχολείου ποὺ ἀχαραχτήριστα προσπαθεῖ νὰ μειώσῃ τὴν ἀξία τοῦ ἐκλεχτοῦ αὐτοῦ δασκάλου μὲ ἐκθέσεις καὶ ἐνέργειες κακόβουλες, ὅπως θὰ δῆτε παρακάτω, ἐν ᾧ θὰ πρεπε νὰ σεμνύνεται καὶ νὰ χαίρῃ, γιατί ἔχει στὸ σχολεῖό του ἓνα τέτοιο δάσκαλο, μὲ τέτοια ἀπόδοση. Μὰ τὸ κακὸ δὲ σταματᾷ ὡς ἐδῶ. Μᾶς δείχνει ἀκόμα πόσο ἀνεπαρκῆς εἶναι ἡ ἐπιθεώρησις, ποὺ δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ προλοβαίνει τέτοιες ἀδικίες ἀλλὰ ἐνισχύει «τοὺς ἀσυνειδήτους χαρακτηριστάς.» Σᾶς εἶπα προηγουμένως τὴν κρίση τῆς Ἀκοδημίας γιὰ τὸ δάσκαλο, ποὺ ἔχαρακτήρισαν ὁ κακόβουλος διευθυντῆς του καὶ ὁ ἄκριτος ἐπιθεωρητῆς του ὡς «στάσιμος» καὶ ὡς «ἀνεπαρκῆ» καὶ ἀπέφυγα νὰ σᾶς δώσω τὴν πραγματικὴ ψυχικὴ καὶ ὑπηρεσιακὴ εἰκόνα ἐκείνου, ποὺ μὲ τοὺς χαρακτηρισμοὺς του προσπαθοῦσε ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση ἓνα μοναδικό τῆς ἐργατῆ. Μὰ σ' αὐτὸ θὰ μὲ βοηθήσῃ ὁ ἴδιος ὁ κακόβουλος αὐτὸς χαρακτηριστῆς» μὲ μιὰ ἐπιστολὴ του, ποὺ τὴν ἔγραψε ὑπὸ τὸ κράτος κάποιου φόβου, τὸν ὁποῖον δυστυχῶς ὁ ἠθικὸς πελάτης μου δὲν θέλει νὰ μᾶς τὸν ἀποκαλύψῃ συγκρατημένος ἀπὸ τὸ δυνατό ἱποτικὸ του χαρακτηῆρα. Ἰδού, κύριοι, μιὰ ἐπιστολὴ, ποὺ φωτίζει ἔντονα τὴν ὅλη ὑπόθεση.

—Μὰ ὄχι! μὰ ὄχι! φώναξε ἀσυγκράτητα ὁ Τρύφωνας προχωρώντας ἀπ' τὴ θέση του.

—Σιωπῆ, κύριε. Στὴ θέση σας! φώναξε ὁ πρόε-

δρος χτυπώντας τὸ κουδούνι.

—Μά, σὰς παρακαλῶ, κύριε πρόεδρε. Δὲν πρέπει! Δὲν πρέπει! Δὲν θὰ εἶναι ἠθικὸ ἐκ μέρους μου! Δὲν πρέπει!

Ὁ πρόεδρος καὶ οἱ σύμβουλοι τὸν κοίταξαν μὲ συμπάθεια. Στὰ μάτια των ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μὲ τὴ θερμὴ διαμαρτυρία του, ἀνέβαινε σ' ἕνα ἐξαιρετικὸ ἐπίπεδο, πού γίνηκε δυνατὰ αἰσθητὸ στοὺς ἐκλεχτοὺς δικαστές.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ συνήγορος ἄρχισε νὰ διαβάξῃ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Τριάδη. Ἡ αἴθουσα ἦταν γεμάτη ἀπὸ ἐκπαιδευτικούς, γι' αὐτὸ καὶ τὸ διάβασμα τῆς ἐπιστολῆς οὐτῆς ἔκαμε μεγαλύτερη ἐντύπωση.

Εἶχε μαθητευθῆ ἐγκαίρως πῶς τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ δικαζότανε ἡ προσφυγὴ τοῦ δασκάλου ποῦχε βραβεύσει ἡ Ἀκαδημία, ἐν ᾧ τὸ ὑπουργεῖο τὸν εἶχε ἀπολύσει ὡς ἀνίκανο σύμφωνα, μὲ τίς κακόβουλες ἐισηγήσεις τῶν προϊσταμένων του.

Μετὰ τὴν ἐπιστολὴ ὁ συνήγορος συνέχισε.

— Ἀπὸ τὴν προσωπικὴ πλευρὰ ἐκείνου πού ἐνδιαφέρει ἡ ἐπιστολὴ, βέβαια, θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθῆ σ' ἄν πρᾶξις πού ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς αὐστηρῆς ἠθικῆς, ἀφ' οὗ κάνει χρῆση μιᾶς ἐπιστολῆς χωρὶς τὴν ἄδεια κείνου πού τὴν ἔγραψε! Μὰ ἀπὸ τὴ γενικὴ τῆς ὁμῶς μορφῆ, φαντάζομαι πῶς εἶναι ὑποχρέωσή του, ὄχι μόνο ὑπηρεσιακῆ, μὰ καὶ γενικώτερα ἐθνικῆ, νὰ μᾶς δείξῃ μὲ τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ πῶς συντάσσονται κάποτε «τὰ φύλλα ποιότητος» ἀπὸ μερικοὺς προϊσταμένους ὑπηρεσιῶν. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ μᾶς δίνει ἕνα νέο φῶς, πού μᾶς χρειάζεται στὸ δρόμο μας, γιὰ νὰ μπορούμε νὰ δίνουμε τὸ δίκιο ἐκεῖ πού πρέπει.

«Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, κ. πρόεδρε, κ' ἐγώ, παρὰ τὴν

ἄδεια τοῦ πελάτου μου, σᾶς ἔδωκα τὴν ἐπιστολὴ αὐ-
τῆ, ὄχι κυρίως γιὰ νὰ σᾶς ἐπηρεάσω στὴν κρίση σας
γιὰ τὸ «παραδεχτὸν» ἢ μὴ τῆς προσφυγῆς μας, ἐφ'
ὅσον γνωρίζω ὅτι ἡ παραδοχὴ τῆς παρ' ὑμῶν εἶναι
βεβαία ἔνεκα τυπικῶν λόγων, ἀλλὰ γιὰ νὰ καταδει-
χθῆ ἀπὸ τὸ ἀπροσδόκητο αὐτὸ τεκμήριον, ὁ τρόπος
μὲ τὸν ὁποῖον μερικοὶ προϋστάμενοι ὑπηρεσιῶν χα-
ρακτηρίζουν τοὺς ἀνυπερασπίστους ὑφισταμένους
των».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς ἐπιστολῆς καὶ τὴν κα-
τακλεῖδα τοῦ δικηγόρου, ὁ πρόεδρος καὶ οἱ λοιποὶ δι-
καστῆς ἄρχισαν νὰ κοιτάζουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ
μερικοὶ μάλιστα ἐξεδήλωσαν τὴν ὀδυνηρὴ τους ἔκ-
πληξη.

* *

Μετὰ δέκα μέρες βγήκε ἡ ἀπόφαση, ποὺ ἀκύρωνε
τὸ διάταγμα τῆς ἀπόλυσης.

Μὰ τὸ ἐπεισόδιο ὅμως ποὺ δημιουργήθηκε γιὰ
τὴν ἐπιστολὴ ἐμίκρανε τῆ χαρὰ τοῦ Τρύφωνα καὶ
μάταια, τόσο ὁ δικηγόρος του, ὅσο καὶ ὁ φίλος του
Βερίκης, προσπάθησαν νὰ τὸν παρηγορήσουν. Κι'
ὅμως τ' ὄ,τι δὲν κατάρθωσαν οἱ δύο των, μπόρεσε νὰ
τοῦ φέρῃ ἡ σκέψη τῆς Ἑλένης. Ἔτρεξε στὸ τηλε-
γραφεῖο γιὰ νὰ τῆς ἀναγγεῖλῃ τὴν εὐχάριστη λύση,
ποὺ τὸν ξανάφερνε πίσω στὸ σκολειό του καὶ στ' ἀ-
γαπημένα του τὰ παιδιά. Ἡ καρδιά του ἔτρεμε ἀπὸ
συγκίνηση στὴ σκέψη τῆς χαρᾶς ποὺ θὰ δοκίμαζε ἡ
ἀγαπημένη του, ποὺ γεμάτη περηφάνεια θᾶδειχνε τὸ
τηλεγράφημα τοῦ φίλου τῆς παντοῦ γιορτάζοντας
τὴν ἀποκατάστασή του. Μαζί μὲ τὸ τηλεγράφημα
πρὸς τὴν Ἑλένη τηλεγράφησε καὶ στὸν καλὸ του
θεῖο τίς δύο του μεγάλες ἐπιτυχίες, ποὺ χαραχτήριζε
ὡς ἀποτελέσματα, ὄχι τῆς ἀξίας του, μὰ τῶν στορ-
γικῶν εὐχῶν τοῦ ἀγαπητοῦ του θεοῦ.

VI

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Παιδείας ζήτησε νὰ τὸν δῆ. Αὐτός, συγκινημένος καὶ σαστισμένος ἀπὸ τὴ φυσικὴ του δειλία, μπήκε στὸ γραφεῖο τοῦ ὑφυπουργοῦ τρέμοντας· μὰ ἡ εὐγενικὴ ὑποδοχὴ ποὺ τοῦ γινε καὶ ἡ θριαμβευτικὴ παρουσίαση ποὺ τοῦκανε πρὸς τὸν διευθυντὴ τοῦ ὑπουργείου καὶ πρὸς τοὺς τμηματάρχες, τοῦ δῶκε τόση χαρὰ, ποὺ αἰσθάνθηκε τὰ μάτια του νὰ γεμίζουν δάκρυα. Ὁ ὑφυπουργὸς τὸν κοίταζε ἔντονα. Κατάλαβε πὼς ἡ σιγκίνησή του τὸν παραξένευε καὶ μὲ τρεμάμενη φωνὴ τοῦ λέει.

—Νὰ μὲ συγχωρῆτε, κ. ὑφυπουργέ, γιὰ τὴν παιδιὰτικὴ συγκίνησή μου. Μὰ εἶμαι τόσο ἀσυνήθιστος ἀπὸ χαρὰ!

Τὰ λόγια του ξάφνιασαν ὄλους. Τὸν κοίταζαν ἔντονα κι' αὐτὸ τοῦ φερε νέα ταραχὴ.

—Κι' ὅμως ἔχετε τὸ δικαίωμα, κ. Ἀρτέμη, νὰ χαίρεστε. Σὰς ἔγινε μιὰ ἀδικία ποὺ σήμερα διορθώνεται. Νὰ τὸ ἐπανορθωτικὸ διάταγμα· καὶ τοῦ ξάπλωσε τὸ φύλλο τῆς ἐφημερίδος τῆς κυβερνήσεως, ποὺ ἀκύρωσε τὴν ὑπουργικὴ ἀπόφαση τῆς ἀπόλυσής του καὶ τὸν ξανάφερε πίσω στὴν ὑπηρεσία του μὲ «πλήρεις τὰς ἀποδοχάς» του.

—Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ, κ. ὑφυπουργέ.

—Μὴ μ' εὐχαριστήτε· τὸ ἀντίθετο· ἐγώ, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας αὐτὴ τῆ στιγμῇ, σὰς ζητῶ συγνώμην γιὰ τὶ παρασύρθηκα ἀπὸ τοὺς ἀσυνειδήτους προϊσταμένους σας καὶ σὰς εὐχαριστῶ ποὺ μὰς δώσατε τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσωμε καλύτερα τὶς ὑποπτες περιπτώσεις τῶν ὑπηρεσιακῶν χαρακτηρισμῶν καὶ νὰ λάβωμε στὸ μέλλον «τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα», γιὰ νὰ προλάβωμε παρόμοια ἐπανάληψη εἰς βάρος εὐσυνειδήτων ὑπαλλήλων. Μὰ ἡ πλόσκλησή μου σήμερα εἶχε ἄλλο σκοπὸ, κ. Ἀρτέμη, καὶ γι'

αυτό σας κάλεσα,

—Στάς διαταγάς σας, κ. ύφυπουργέ.

—Τὸ ἔπαθλο γιὰ τὸ βραβευμένο ἔργο σας ὡς ξέρετε εἶναι ἡ ὑποτροφία σας γιὰ ἀνώτερες σπουδές στη Γερμανία. "Ὅλα τὰ σχετικὰ εἶναι ἔτοιμα καὶ πρέπει νὰ ἐτοιμασθῆτε γιὰ τὸ ταξίδι σας· ἔχω τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ μετεκπαίδευσή σας στη Γερμανία θὰ σας δώσῃ νέα δυναμικότητα γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσετε κάτι νέο καὶ δυνατὸ μετὰ τὴν ἐπιστροφή σας.

Σοβαρὰ καὶ μετρημένα ὁ Τρύφωνας εὐχαρίστησε τὸν ὑφυπουργὸ καὶ τὸ διευθυντὴ προσθέτοντας στὸ τέλος.

—Δὲν ξέρω, ἂν ὁ Θεὸς μοῦ δώσῃ τὴ δύναμη νὰ δικαιώσω τίς ἐλπίδες σας, μὰ σας ὑπόσχομαι νὰ διαθέσω ὅλη μου τὴ δύναμη στὸ σκοπὸ, ποῦ μοῦ ἀναθέτετε μὲ τὴν ἐπιχορήγηση αὐτὴ.

—Λοιπὸν· νὰ ἐτοιμασθῆτε· μορεῖτε νὰ φύγετε ὅταν θέλετε. Ἡ παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία τοῦ Μονάχου ἀρχίζει τίς παραδόσεις της τὸν ἄλλο μῆνα. Μπορεῖτε νὰ βρεθῆτε ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῶν μαθημάτων στὴν ἐξαιρετικὴ αὐτὴ σχολή, ἀφ' οὗ ὡς μ' ἐπληροφόρησε ὁ φίλος σας Βερίκης, δὲν ἔχετε ἀνάγκη νὰ μάθετε τὴ γερμανικὴ. Εὐτυχῶς εἶχατε διαισθανθῆ τὸ δρόμο τῆς μοίρας σας κ' εἶχατε μάθῃ τὴ γλῶσσα.

Μετὰ τὸν ὑφυπουργὸ ὅλοι μὲ τὴ σειρά τοῦσφιξαν τὸ χέρι συγχαίροντάς τον καὶ ὁ ἴδιος ὁ γενικὸς διευθυντὴς τὸν πῆρε στὸ γραφεῖό του, γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ διάφορες πληροφορίες παραγγέλλοντάς του στὸ τέλος νὰ τὸν ἐπισκέπτεται συχνά, μέχρις ὅτου κανονιστοῦν τὰ προκαταρκτικὰ γιὰ τὴν ὑποτροφία.

Ἐκεῖ ὁ Τρύφωνας φεύγοντας ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο βρισκότανε σὲ μιὰ κατάσταση εὐτυχίας ἀσυγκράτητης. Ἐτρεξε πρῶτα στὸ φίλο του τὸ Βερίκη, καὶ τοῦπε τ' ὅτι ἔγινε στὸ ὑφυπουργεῖο κι' ὕστερα μαζί κι' οἱ δυὸ πῆγαν στὸ τηλεγραφεῖο, γιὰ νὰ μεταβιβάσουν τὴ

χαρά των στην εξαιρετική φίλη του. Ἀναγγέλλοντας τὴ νέα του χαρά, καλοῦσε τὴν Ἑλένη νάρθη στην Ἀθήνα μὲ τὴ μητέρα της καὶ νὰ κάμουν τοὺς γάμους τῶν προτοῦ φύγη. Μέσα στὴν ἀκράτητη χαρά του δὲν ξέχασε τὸν καλὸ τοῦ μπάριμπα Ἰωακείμ καὶ μ' ἓνα μακρὸ τοῦ τηλεγράφημα, ποῦ τοῦ ἀνάγγελλε τίς ἐπιτυχίες του, τὸν καλοῦσε νὰ συνοδέψῃ τὴν Ἑλένη καὶ τὴ μητέρα της.

Ἔτσι, μετὰ πέντε μέρες, τὰ τρία του ἀγαπημένα πρόσωπα βρέθηκαν στὴν Ἀθήνα καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Βερίκη, ποῦ θᾶσαν ὁ κουμπάρος τῶν, εἰοίμασαν τὸ γάμο τους.

VII

Ἡ Ἑλένη μόλις ἔφτασε βιάστηκε νὰ τοῦ διηγήθῃ τ' ὅ,τι γίνηκε στὴν πόλη τους, ἅμα ἔφτασε τὸ τηλεγράφημα τοῦ Βερίκη ποῦ ἀνήγγειλλε τὴν ἐπιτυχία τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὴν κατάπληξη ὄλων γενικῶς, ἅμα ἔφτασαν καὶ οἱ ἔφημερίδες, ποῦ ἔκαναν μακρὸ λόγο γιὰ τὴ σοφὴ πραγματεία τοῦ ἐπαρχιώτη δασκάλου, ποῦ φερνε νέα στοιχεῖα στὴν παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη. Τὸ δευτέρου τοῦ τηλεγράφημα, ποῦ ἀνάγγελλε τὴν ἀπροσδόκητη ἀκύρωση τῆς παύσης του ἀπὸ τὸ Συμ. Ἐπικρατείας, ἔφερε πῖο μεγάλη κατάπληξη, γιὰ τὴν Ἑλένη ἐπίτηδες πῆγε στὸ γραφεῖο τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, δῆθεν τυχαῖα, γιὰ νὰ προκαλέσῃ κάποια ἐρώτηση. Καὶ τὸ πέτυχε, γιὰ τὴν μόλις μπῆκε στὸ γραφεῖο τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ποῦ ἦταν γεμάτο ἀπὸ δασκάλους καὶ δασκάλες, ὁ κακόψυχος προϊστάμενος γιὰ νὰ μειώσῃ τὴν ἐντύπωση τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Τρύφωνα τῆς λέει:

«—Σὰς συγχαίρω δεσποινίς, γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ σας. Τί κρίμα νὰ μὴν προηγηθῇ λίγους μῆνες! Ἴσως αὐτὸ νὰ προλάβαινε τὴν ἀπομά-

κρυνσή του από τὸν κλάδο μας! καὶ ὑποκρίθηκε λύπη φεύτικη, ποὺ ὅλοι κατάλαβαν τὴ χαμηλότητά της.

«—Γιὰ ποιά ἀπομάκρυνση μιλάτε, κ. ἐπιθεωρητά;

«—Γιὰ ποιά ἀπομάκρυνση;

«—Ναί! Γιὰ ποιά ἀπομάκρυνση;

«Αὐτὸς γέλασε εἰρωνικά.

«—Γιὰ τὸ διάταγμα τῆς ἀπόλυσής του.

«—"Α! γι' αὐτό; Μὰ αὐτό..... δὲν ὑπάρχει πιά.

«—Τί; καὶ ξαναγέλασε πάλι ὁ ἐπιθεωρητής. Δὲν ὑπάρχει πιά;

«—Ναί. "Αφ' οὗ ἀκυρώθηκε ὡς παράνομο ἀπὸ τὸ συμβούλιο Ἐπικρατείας;

«—Πότε αὐτό; ρώτησε κατάχλωμος ὁ ἐπιθεωρητής.

«—Χθὲς τὸ μεσημέρι. Δέσιε τὸ τηλεγράφημα! καὶ μὲ περήφανο δίκιο πείσμα ἡ Ἐλένη ἔβγαλε χαμογελώντας τὸ τηλεγράφημα ἀπ' τὴ τσάντα της καὶ τοῦ τὸ ξάπλωσε στὸ γραφεῖο του πάνω, τὴ στιγμή ποὺ ὄλες οἱ δασκάλες καὶ οἱ δασκάλοι ἀναταραζόντανε χαρούμενα.

«Ὁ ἐπιθεωρητής τὸ διάβασε κατάχλωμος. "Ἦθελε κάτι νὰ πῆ, μὰ ὁ θυμὸς καὶ ἡ πίκρα του τὸν ἔπνιγαν. Κι' ὅμως κατώρθωσε νὰ συγκρατηθῆ.

«—Πόσο χαίρω γι' αὐτό, ἀγαπητὴ δεσποινίς!

«—Μὰ ἀκριβῶς! ἐπειδὴ ἤξερα πὼς θὰ χαρῶσαστε, ἦρθα νὰ σᾶς τὸ ἀναγγεῖλω μόνη μου, ἂν καὶ κάποιος ἄλλος ζήτησε νὰ πάρῃ αὐτὴ τὴ χαρά, νὰ σᾶς τὸ ἀναγγεῖλῃ πρῶτος.

«—Ποιός;

«—Ὁ διευθυντής μας, ὁ κ. Θρασύβουλος Τριάδης, ποὺ ἅμα τὸ διάβασε ἤθελε νὰ τρέξῃ νὰ σᾶς βρῆ γιὰ νὰ διπλασιάσετε μὲ τὴ χαρά σας τὴ δική του χαρά! τοῦ λέει ἡ Ἐλένη χαμογελώντας εἰρωνικά.

«Αὐτὸς κατάλαβε τὸ μελετημένο της χτύπημα καὶ σγκώθηκε ἀπ' τὴ θέση του.

«—Θέλετε, δεσποινίς, τίποτ' ἄλλο;

«—Α, ὄχι, κ. ἐπιθεωρητά· μόνογι' αὐτὸ ἦρθα. Χαίρετε.

«Συγκρατώντας τὸν ἄγριο θυμὸ τοῦ ὁ ἐπιθεωρητῆς, κατώρθωσε νὰ τῆ χαιρετήσῃ μὲ τὸ κεφάλι. Ἡ λαλιά του εἶχε πνιγεῖ στὸ λαιμὸ του κι' οἱ δασκάλοι ποὺ ἦταν μέσα στὸ γραφεῖό του, ἔκριναν καλὸ νὰ σκορπίσουν ἀκλουθώντας τὴν Ἑλένη καὶ νὰ μὴ βρεθοῦν μαζί του σὰν θᾶφευγε κείνη ποὺ τὴν χαστούκιζε τόσο ἄγρια.

«Βγαίνοντας ἔξω ἀπ' τὴ μακρὰ πλακόστρωτη αὐλὴ τοῦ σχολείου, ποὺ στεγαζότανε ἡ ἐπιθεώρηση, ἔλεγε στὶς φίλες τῆς στενοχωρημένη.

«—Πάντα μου χαρακτηρίζα τὴν εἰρωνεῖα σὰν εὐγενική καὶ ραφιναρισμένη κακία καὶ μάλιστα κακία φορτωμένη μὲ ἀσκήμια, γιατί εἶναι σκεπασμένη μὲ μεταξένιο πέπλο· κι' ὅμως κάποτε τὴν κακία αὐτὴ τὴ χρειάζονται οἱ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ χτυπήσουν ὀδυνηρότερα.

«—Γιὰ τὴν εἰρωνεῖα, πρόσθεσε μιὰ ἀπ' τὶς φίλες τῆς, διάβασα κάπου πὼς εἶναι ἡ στοιχειώδης ιδιότητα τῶν στοχαστικῶν πνευμάτων.

«—Δὲν εἶναι ἀληθινὸς ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτός· ἡ εἰρωνεῖα εἶναι κακία κ' ἂν μᾶκουε ὁ Τρύφωνας θὰ στενοχωριότανε».

Τότε ἔμαθε ὁ Τρύφωνας πὼς μέρες ὀλόκληρες τὸ σπίτι τῆς Ἑλένης εἶχε καταντήσῃ τὸ ἐντευκτήριο ὄλων τῶν δασκάλων, ποὺ θεώρησαν τὴ νίκη τοῦ ἀδικημένου σὰν νίκη δικῆ τῶν προσωπικῆ κ' ἐπαγγελματικῆ. Γιόρταζαν τὴν ἐπιτυχία τοῦ Τρύφωνα, φανερά πιά, κι' ὅλοι τους κάτι εἶχαν νὰ ποῦν γιὰ τὸ συχαμερὸ ἐπιθεωρητῆ καὶ τὸ γελοῖο Τριάδη, ποὺ δὲν τολμοῦσε τώρα πιά νὰ παραστρατήσῃ ἀπὸ τὸ δρόμο ποῦ φερνε στὸ σχολεῖό του ἀπ' τὸ σπίτι του καὶ ἡ Ἑλένη συνέχισε τὴ διήγησή της.

«—Εἶχαν ἀρχίσει οἱ ἐγγραφές τῶν μαθητῶν κι'»

ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ πηγαίη στο σχολεῖό του καὶ ν' ἀντικρίζη τις τρεῖς δασκάλες ποὺ ἀπόμεναν καὶ τὸ δάσκαλο, ποῦχε τοποθετηθῆ στο σχολεῖό του στὴ θέση τῆς Λουκίας. Ἀκόμα δὲν εἶχε τοποθετηθῆ ἀντικαταστάτης τοῦ Τρύφωνα κι' αὐτὸ τὸν στενοχωροῦσε, γιατί συλλογιζότανε πόσο δύσκολη θᾶταν ἡ θέση του, ἂν ξαναρχότανε στὴν ἴδια θέση τοῦ ὀ ἀδικημένος. Σ' ἂν ἔβλεπε τὴν Ἑλένη νὰ μπαίη στο γραφεῖο γελαστὴ καὶ χαρούμενη, ἔστρεφε ἄλλοῦ τὰ μάτια του, γιατί φοβότανε νὰ τὴν κοιτάξῃ καὶ πάντα ἔδειχνε ἕνα ὕφος πολὺ ἀπασχολημένο, γιὰ ν' ἀποφεύγῃ κάθε συζήτηση μὲ τις δασκάλες καὶ τὸ δάσκαλο. Ἡ Ἑλεονώρα τὸν παρακολουθοῦσε μὲ θλίψη, μὰ δὲν μπορούσε νὰ τοῦ δείξῃ μπρὸς στοὺς ἄλλους καμμιὰ συμπάθεια, μῆτε ζητοῦσε εὐκαιρία σ' ἂν ἄλλυτε νὰ ἀνοίγῃ πολλὰς κουβέντες μαζί του, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν παρουσία τῶν ἄλλων. Ἡ κατάσταση αὐτὴ τὸν βάραινε καὶ τὸν ἔθλιβε φριχτὰ μὰ ἦταν καταδικασμένος νὰ τὴν ἀνέχεται κάνοντας τὸν ἀδιάφορο, ἐν ᾧ μέσα του ἔβραζε ὁ θυμὸς καὶ ἡ λύπη. Ὑποψιαζότανε πὼς ἡ Ἑλένη κάτι ἤξερε γιὰ τὴν ἱστορία του μὲ τὴ Λουκία, γιατί ὁ ταπεινὸς του χαραχτῆρας δὲν τὸν ἄφηνε νὰ φαντασθῆ, πὼς ὁ Τρύφωνας δὲ θᾶχε κάμει στὴ μνηστή του καμμιὰ νύξη γιὰ τὴν ἱστορία του αὐτῆ. Ἡ ὑπόψια τοῦ κατάντησε βεβαιότητα τὴν ἡμέρα ποὺ ἡ Ἑλένη πῆγε νὰ ἐγγράψῃ τὸν προστατευόμενο τοῦ Τρύφωνα, τὸν Ἀλέκο. Βλέποντάς τους νὰ μπαίνουν αἰσθάνθηκε τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ δυνατὰ καὶ κατάλαβε πὼς εἶχε γίνει κατάχλωμος, γιατί ἕνας κρὺος ἰδρώτας τὸν περίλουσε. Κι' ὅμως κατῶρθωσε νὰ συγκρατηθῆ καὶ νὰ πῆ στὸν Ἀλέκο, διαβάζοντας τὸ ἐνδειχτικὸ του, ὅπως τοῦ διηγήθηκε ἡ Ἑλένη.

«—Μπράβο, Ἀλέκο! Ἐννιά! μπράβο! εἶσαι καλύτερος μαθητῆς. Φαντάζομαι πὼς θὰ φτάξῃς στο ἄριστα φέτος στὴ δική μου τάξη' ἔ; τί λές;

«—Μάλιστα, κ. διευθυντά, τοῦπε τὸ παιδί κοκκινίζοντας.

«—Ἐχεις καλὲς βάσεις χάρις στὸν ἀγαπητὸ κ. Τρύφωνα καὶ δὲν θᾶναι δύσκολο· ἔ; καὶ κοίταξε φιλικὰ τὴν Ἑλένη.

«Ἐγὼ χαμογέλασα ἀκούοντας τὴν ταπεινὴ κολακεία καὶ τὸ γέλιο μου τὸν τάραξε πάλι καὶ τὸν ἔκαμε νὰ μὴν ξέρη νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐγγραφή τοῦ Ἀλέκου. Ἀνοιγόκλεινε μηχανικὰ τὰ βιβλία τῶν ἐγγραφῶν καὶ πέρασαν ἀρκετὰ λεπτὰ ὡς πού νὰ ξανάβρῃ τὴν ψυχραιμία του καὶ νὰ τελειώσῃ τὴν ἐγγραφή.

«—Νὰ πῆς στὸν κηδεμόνα σου νᾶρθῃ νὰ ὑπογράψῃ, λέει σὸ τέλος.

«—Ἐγὼ θᾶμαι κηδεμόνας του, κ. διευθυντά, τοῦ λέω καὶ πῆρα τὸν κονδυλοφόρο γιὰ νὰ ὑπογράψω.

«—Πολὺ καλὰ· καλύτερα· βέβαια καλύτερα ἔτσι· μουρμούρισε σαστιμένος ὁ διευθυντὴς καὶ μοῦ γύρισε τὸ βιβλίο γιὰ νὰ μὲ εὐκολύνη στὴν ὑπογραφή· τότε βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ πῆ κάτι γιὰ τὸν Τρύφωνα. Ἦταν ἄλλως τε ἡ πρώτη φορὰ ποὺ μιλοῦσε ἰδιαίτερα μαζὶ μου.

«—Καὶ τί σᾶς γράφει ὁ κ. Τρύφωνας; Πότε θᾶρθῃ;

«—Δὲν ξέρω ἀκόμα, κ. διευθυντά, τοῦ ἀπάντησα χωρὶς κακία· μιὰ στιγμή αἰσθάνθηκα γιὰ τὸν κακὸ αὐτὸ ἄνθρωπο κάποιο οἶχτο περίεργο. Ἡ καταφάνερη συντριβὴ του δὲν κρυβότανε πιά, κι' αὐτὸ μ' ἔκανε γιὰ μιὰ στιγμή νὰ ξεχάσω τὴν κακία του, ποὺ σὲ πότισε τόσες πίκρες, ἀγαπημένε μου. «Οὐδεὶς ἐκὼν κακός», μουρμούρισα μέσα μου καὶ σὲ θυμήθηκα ζωηρά, ποὺ τόσες φορὲς σὲ ἄκουα νὰ τὸ λὲς κρινοντας τίς κακίες τοῦ διευθυντοῦ. «Οὐδεὶς ἐκὼν κακός», ξανασκέφτηκα καὶ αἰσθάνθηκα μέσα μου ἕνα δυνατὸ οἶχτο γιὰ τὴ συντριβὴ τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου. «Ποιὸς ξέρει; ἴσως τὸ χτύπημα αὐτὸ νὰ τὸν κάμῃ καλύτερο· ἴσως· ποιὸς ξέρει;» σκέφτηκα κι' ἔτοιμάστη-

κα νά τραβηχτώ πιό πέρα μέ τή Στάσα, πού παρακολουθοῦσε τήν κουβέντα μας καθισμένη στό παράθυρο τοῦ γραφείου δίπλα. Ἄλλως τε σάν εἶναι κανένας εὐτυχισμένος, συγχωρεῖ εὐκολώτερα ἔ;

«Κεῖνη τή στιγμή μπῆκε μέσ στό γραφεῖο καί ἡ Ἐλεονώρα καί πίσω της ὁ τηλεγραφικός διανομέας πού μέ ζητοῦσε.

«—Ἐλένη, ἔχεις ἕνα τηλεγράφημα, μοῦ λέει ἀνήσυχα σάν στενοχωρημένα ἡ Ἐλεονώρα.

«Ὅλοι στράφηκαν πρὸς τὸ διανομέα, πού γελαστός προχώρησε πρὸς ἑμένα.

«—Ὅλοι στό γραφεῖο χαρήκαμε, δεσποινίς, καί τὸ διαβάσαμε μεγαλόφωνα, γιατί ἦταν μιὰ γενικὴ τιμὴ γιὰ τὸν τόπο μας. Διαβάστε! μοῦ λέει ὁ διανομέας.

«Μὲ τρεμάμενα χέρια ἄνοιξα τὸ τηλεγράφημα κι ἄρχισα νά τὸ διαβάζω βιαστικά μέ τὸ μάτι. Ἦταν ἡ περιγραφή τῆς ἰδιαίτερης τιμῆς πού σοῦ ἔγινε ἀπὸ τὸν ὑπουργό κι ἔκανε λόγο γιὰ τὴν ὑποτροφία στὴ Γερμανία, καταλήγοντας στὴν πρόσκληση πού μοῦ ἔκανε γιὰ τὸ γάμο μας. Ἡ Στάσα ἀπὸ θερμὸ φιλικὸ ἐνδιαφέρον κι ἀπ' τὴν ἀκατανίκητη γυναικεῖα της περιέργεια, εἶχε γείρει τὸ κεφάλι της πάνω ἀπ' τὸν ὤμὸ μου καί προτοῦ ἐγὼ τελειώσω, αὐτὴ τῶχε διαβάσει καί ξέσπασε σὲ χαρούμενες ἀσυγκράτητες φωνές καί πηδημάτα, ξεχνώντας τὴν παρουσία τοῦ διευθυντοῦ.

«—Μὰ εἶναι ἔχτακτο! Εἶναι ἀπίστευτο!

«—Τί; τί; ρώτησε μ' ἀγωνία ἡ Ἐλεονώρα, ἐν ᾧ ὁ διευθυντὴς κατάχλωμος παρακολουθοῦσε τὴ σκηνή.

«—Νά! πάρετε! βιαστέ το, λέω στὴν Ἐλεονώρα δίνοντάς της τὸ τηλεγράφημα. Δὲν εἶναι μυστικό.

«—Ἄλέκο· πήγαινε, παιδί μου, στό σπίτι καί περριμένέ με, λέω χαδεύοντας τὸ κεφάλι τοῦ μικροῦ, πού μέ τὰ ἔξυπνα μάτια του προσπαθοῦσε νά μαντέψῃ τί ἔλεγε τὸ τηλεγράφημα τοῦ καλοῦ του δασκάλου.

«—Νά πῆς στή μαμά μου, πὼς τώρα θάρθω νὰ τῆς πῶ κάτι πολὺ εὐχάριστο· πήγαινε.

«Ὁ μικρὸς ἔφυγε τρεχάτος. Ὡς τόσο ἡ Ἐλεονώρα εἶχε τελειώσει τὸ διάβασμα καὶ ἀσυναίσθητα ἔστρεψε τὰ μάτια τῆς στὸ διευθυντή.

«—Μπορῶ νὰ μάθω κι' ἐγώ, δεσποινίς, τὸ εὐχάριστο νέο; μὲ ρωτᾷ ἀφήνοντας τὴ θέση του.

«—Γιατί ὄχι, κ. διευθυντά; Πάρτε το· καὶ παίρνοντας ἀπ' τὰ χέρια τῆς Ἐλεονώρας τὸ τηλεγράφημα τοῦ τῶδωκα.

«Οἱ λέξεις χοροπηδοῦσαν μπρὸς στὰ μάτια τοῦ διευθυντοῦ καὶ ἡ ἀνάγνωσή του βάσταξε διπλάσια ὦρα ἀπ' τὴν κανονικὴν,

«—Θέλει φαίνεται νὰ τὸ ἀποστηθίσῃ, μουρμούρισε ἡ Στάσα ὡς αὐτὴ μου χαμογελώντας, μὰ ἐγὼ συγκρατήθηκα κι ἔκαμα πὼς δὲν ἄκουσα τ' ὅ,τι μοῦ εἶπε.

«—Διπλᾶ συγχαρητήρια, δεσποινίς.

«—Εὐχαριστῶ, κ. διευθυντά· εὐχαριστῶ.

«Ἡ εὐτυχία εἶναι μακρόθυμη» ξανασκέφτηκε καὶ μέσα μου αἰσθάνθηκα τὴ συγνώμη νὰ ξεχειλίξῃ γιὰ ὅλους ποὺ σοῦ εἶχαν κάμει κακό.

«—Ὡστε θὰ μᾶς ἀφήσῃς, γιὰ λίγες μέρες, Ἐλένη, μὲ ρωτᾷ ἡ Ἐλεονώρα, ποὺ ἤθελε νάβρῃ κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ συγχαρητήρια· τὰ λόγια τῆς ἦσαν ὅσα χαρούμενα, γιὰτι πέτυχε νάβρῃ κάτι νὰ πῆ.

«—Ναί· θὰ σᾶς ἀφήσω· εἶναι ἀνάγκη· Μὰ ξέρω ἂν μοῦ δώσῃ ἄδεια ὁ κ. ἐπιθεωρητής;

«—Δὲν μπορεῖ νὰ σᾶς τὴν ἀρνηθῆ, μοῦ λέει σοβαρὰ ὁ διευθυντής. Δὲν εἶναι δικαίωμά του. Ἄλλως τε ἔχομε ἀκόμα δέκα μέρες, ὥσπου ν' ἀρχίσουν τὰ μαθήματα.

«Ἐγὼ ἔφυγα· ἡ Στάσα μοῦ εἶπε ἀργότερα, πὼς ἅμα ἔφυγα κρατήθηκα ἀνάμεσα στίς δυὸ δασκάλες καὶ στὸ διευθυντὴ μιὰ βαρεῖα στενόχωρη σιωπὴ, ὥσπου ἦρθε κι' ὁ νέος δάσκαλος. Αὐτὸς παραξενεύτηκε

για τὴ σιωπὴ καὶ μὲ τὸ μάτι ρώτησε τὴ Στάσα νὰ μάθῃ τί ἔτρεχε. Αὐτὴ τοῦ χαμογέλασε σημαντικὰ κι' αὐτὸ μεγάλωσε τὴν ἀπορία τοῦ. Μὰ στὸ τέλος ἡ Στάσα τοῦ κάμε λόγο γιὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦ Τρύφωνα τονίζοντας τὴν ἀφάνταστη ἐπιτυχία «τοῦ καημένου τοῦ Τρύφωνα, ποὺ πρῶτη φορά στὴ ζωὴ του κι' αὐτὸς ἔνοιωσε μιὰ πραγματικὴ εὐτυχία», κατὰ τὴ γνώμη τῆς βέβαια, ἔ Τρύφωνα;

«—Εὐτυχῶς ἡ μοίρα τοῦ φύλασσε μαζεμένες τίς εὐτυχίες, ποὺ τοῦ στέρησε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ. Εἶχε βαρεθεῖ νὰ τὸν δοκιμάζῃ ἂν ἀξίριζε, ἐτόνισε ἡ Στάσα μὲ κάπως πειραχτικὸ ὕφος κοιτάζοντας τὸ διευθυντὴ καὶ τὴν Ἐλεονώρα.

«—Ναί, ναί, ὡς πληροφοροῦμαι ἀπ' ὅλους ποὺ τὸν γνωρίζουν, ὁ Ἀρτέμης εἶναι μοναδικὸς ἄνθρωπος, εἶπε σοβαρὰ ὁ νέος δάσκαλος.

«Ἡ Στάσα πρόφτασε ἕνα κακόψυχο γέλιο τῆς Ἐλεονώρας καὶ μιὰ καινούργια χλωμάδα στὸ πρόσωπο τοῦ διευθυντοῦ. Ἦθελε νὰ σταματήσῃ τὴν ὁμιλία τοῦ δασκάλου πάνω στὸ θέμα αὐτό, ποῦξερε πὼς στενοχωροῦσε τοὺς δυὸ ἄλλους, μὰ δὲν πρόφταξε τὴν ἀπροσδόκητὴ ἐρώτησιν τοῦ καινουργιοφερμένου δασκάλου.

«—Μὰ πὼς δὲν εἶχε διαφωτιστεῖ ἐγκαίρως γιὰ τὸν Τρύφωνα ὁ ἐπιθεωρητὴς κι' ἔπεσε τόσο φριχτὰ ἔξω; Δὲν ἦταν στὸ ἴδιο σκολεῖο τώρα καὶ πέντε χρόνια;

«Κανένας δὲν τ' ἀπήντησε. Ἡ Ἐλεονώρα ὑποκρίθηκε πὼς εἶχε δουλειὰ ἔξω καὶ βγῆκε, ὁ διευθυντὴς σὰν νὰ μὴν τὸν εἶχε ἀκούσει πῆγε κι' ἄνοιξε τὴν ντουλάπα ζητώντας δῆθεν νάβρῃ κάτι καὶ ἡ Στάσα μὲ κάποια στενοχώρια βρῆκε καιρὸ καὶ τοῦ γενεψε νὰ σὺπάσῃ. Αὐτὸς ξαφνιασμένος τὴ ρωτοῦσε μὲ νοήματα, ὥστου στὸ τέλος κάτι κατάλαβε καὶ σῶπασε, ἐν ᾧ ἡ Στάσα ἔλεγε μέσα τῆς: «τὶ περιμένεις; δάσκαλος εἶ-

σαι, κακομοίρη μου!»

«Ἡ Ἑλένη τοῦ διηγήθηκε ἀκόμα πῶς ἀντίκρισε πεισματωμένη ἄρνηση τοῦ ἐπιθεωρητοῦ νὰ διαβιάσῃ, τηλεγραφικὴ αἴτηση στὴ Γενικὴ Διοίκηση, γιὰ νὰ τῆς δοθῇ ἄδεια δέκα ἡμερῶν γιὰ τοὺς γάμους τῆς.

—«Μπορεῖ ὁ κ. Ἀρτέμης τώρα ποὺ θὰ κατεβῆ νὰ κάμῃ τοὺς γάμους τοῦ «ἐφ' ὅσον τόσον ἐπείγουν».

«—Μάλιστα, ἐπείγουν οἱ γάμοι μὰς, κ. ἐπιθεωρητά, τοῦ λέω θυμωμένα, γιατί κατάλαβα πῶς μὲ τὸ χυδαῖο ὑπαινιγμὸ του ἤθελε νὰ μὲ μειώσῃ, ἀλλὰ τὸ ἐπείγόν των, κ. ἐπιθεωρητά, ἔγκειται κάπου ἄλλοῦ, ποὺ σεῖς δὲν μπορεῖτε νὰ ξέρετε.

«—Καὶ ἀποκλείεται νὰ τὸ μάθω; μὲ ρώτησε μὲ πρόστυχο γέλιο.

«—Κάθε ἄλλο, κ. ἐπιθεωρητά. Ξέρω ἄλλως τε τὸ ἐνδιαφέρον σας γιὰ τὸ μνηστήρᾶ μου καὶ γι' αὐτὸ καὶ σὰς δείχνω τὸ δικαιολογητικὸ «τοῦ ἐπείγοντος», καὶ ἀνοίγοντας ἀργὰ-ἀργὰ τὴν τσάντα μου, τοῦ ξάπλωσα τὸ τηλεγράφημα. Μπορεῖτε νὰ λάβετε γνώσιν, κ. ἐπιθεωρητά, ἂν καὶ φρονῶ, πῶς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μοῦ ζητήσετε νὰ σὰς καταστήσω κοινῶν τῶν οἰκογενειακῶν μου ὑποθέσεων.

«Ἄμα διάβασε τὸ τηλεγράφημα ὁ ἐπιθεωρητῆς ἀπόμεινε σὰν ξερός. Δὲν ἤξερε τί νὰ πῆ. Τὸ χτύπημα ἦταν φριχτὸ καὶ τόσο ἀπροσδόκητο! Τὶ κρῖμα! αὐτὸς θὰ περίμενε μ' ἀνυπομονησίᾳ τὴν ἐπιστροφή σου γιὰ νὰ σοῦ δημιουργήσῃ κάποια καινούρια πλεχτάνη, ποὺ νὰ μὴν μπορῆς νὰ ξεμπλέξῃς; Καὶ τώρα; Σὺ ἔφευγες μὲ τιμητικὴ ὑποστροφή γιὰ τὴ Γερμανία. Πρώτη φορά γινότανε τέτοια τιμητικὴ διάκριση σὲ δάσκαλο. Ἄφριζε μέσα του ἀπὸ θυμὸ τὸ καταλάβαινα· μὰ δὲν μπορούσε νὰ μιλήσῃ. Ὅσο κι' ἂν προσπάθησε νὰ ξανάβρῃ τὴν ψυχραιμία του καὶ τὰ λόγια του, δὲν τὸ κατώρθωσε. Ἄρχισε νὰ συντάσῃ τὸ συνοδευτικὸ ἔγγραφο, ποὺ θὰ διαβίβαζε τηλεγραφικῶς τὴν αἴτησίν

μου και τελειώνοντάς το, μου λέει ξερά.

«—Τὰ τηλεγραφικά έξοδα θά σᾶς βαρύνουν. Τό ξέρετε βέβαια.

«—Τό ἔχω ὑπ' ὄψει μου, κ. ἐπιθεωρητά.

«—Μπορεῖτε νά τὸ περιμένετε στό ἄλλο γραφεῖο. Δὲν μπόρεσα πιά νά κρατηθῶ' θύμωσα.

«—Εὐχαριστῶ, κ. ἐπιθεωρητά, γιὰ τὴν εὐγενική σας λεπτότητα, τοῦ λέω μὲ ἀσυγκράτητο θυμό. Θά περιμένω καὶ στό διάδρομο ἀκόμα, ἂν νομίζετε ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἡ θέση μου!

—Μά,....διαμαρτυρήθηκε αὐτὸς ταραγμένος, ποῦ κατάλαβε τὴν προστυχιά του..... ὡς τόσο ὅμως ἐγὼ εἶχα βγεῖ ἔξω στό διάδρογο ταραγμένη καὶ δακρυσμένη.

«Ἔτσι δόθηκε ἡ εὐκαιρία σ' ὄλους τοὺς δασκάλους ποῦ μπαίνόβγαιναν, νά πληροφορηθοῦν τὴν προστυχιά τοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ νά δοῦν γιὰ ἄλλη μιὰ φορά, πὼς ἦταν ἀνάγκη στὴν ἐκλογή τῶν ἐπιθεωρητῶν τὸ Ὑπουργεῖο νά προσέχη περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὸ χαραχτήρα κείνου ποῦ θά ἔδινε τίς ἠθικὲς κατευθύνσεις τῶν δασκάλων σὲ μιὰ περιφέρεια, παρὰ γιὰ κάθε ἄλλο ἀπὸ τὰ προσόντα ποῦ ζητοῦσε ὁ νόμος.

«Ὡς τόσο ὁ ἐπιθεωρητής, μετανιωμένος γιὰ τὴ συμπεριφορά του καὶ φοβισμένος μπρὸς στὸν ὄγκο ποῦ πιρνε ὁ περιφρονημένος ὡς τώρα δάσκαλος, βγήκε ἔξω στό διάδρομο καὶ μὲ ζήτησε μόνος του.

«—Ἐλάτε, δεσποινίς Ἐλένη, μου λέει νά πάρετε τὸ τηλεγράφημα. Παρεξηγήσατε τ' ὄ, τι σᾶς εἶπα, δεσποινίς' δὲ μὲ καταλάβατε.

«—Ἰσως, κ. ἐπιθεωρητά.

«—Ὅχι Ἰσως. Δὲ μ' ἐκατάλαβατε καὶ πρέπει νά μὲ πιστέψετε, πὼς χαίρω πολὺ γιὰ τὸ γάμο σας καὶ πὼς πολὺ γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ κ. Ἀρτέμη, ποῦ ἀπὸ πα-

ρεξήγηση άδικήσαμε. Μά... τί ξφταιγα έγώ ό καημέ-
νος; Ποϋ τόν ηξερα; Αϋτός ό έπιπόλαιος ό Τριάδης
τά δημιούργησε όλα. Ξ;

«—Δέν πρόκειται νά ζητηθούν εύθύνες άπό κανέ-
να, γιά τίς πικρίες που δοκίμασε αϋτός ό άνθρωπος,
κ. έπιθεωρητά. Σεΐς δέν τόν ξέρετε, βέβαια, μά κεί-
νοι που τόν ξέρουν, είναι βέβαιοι, πώς δέν αφήνει πο-
τέ την ψυχή του νά χαμηλώνη σέ μΐσος και έκδίκηση.

—Ναί! ναί! τό ξέρω! Ή άδικία που τοϋγινε μου-
δωκε την εύκαιρία νά μάθω πολλά γιά τόν κ. Άρ-
τέμη και νά αισθανθώ δυνατή λύπη, γιατί έγινε ακού-
σιά μου όργανο κακοϋ γι' αϋτόν τόν έξαιρετικό δά-
σκαλο.

«Οί δασκάλοι που τόν άκουσαν τόν συχάθησαν κι'
εύχαριστήθηκαν, που άπόφυγα κάθε συνέχεια στη
συζήτηση. Άλλως τε βιαζόμουνα νά δώσω τό τηλε-
γράφημα. Μετά δυό μέρες ηρθε ή άδεια άπό τή Γενι-
κή Διοίκηση κ' έτσι προφτάξαμε τό βαπόρι τής Κυ-
ριακής»

VIII

—Τό βράδυ τής παραμονής του γάμου των, σαν
κάθισαν στο τραπέζι οι τέσσερις και ό Βερίκης, ό Ίω-
ακείμ συγκινημένος έβγαλε άπ' τό στήθος του δυό
φακέλλους.

—Ο Νίκος δέν είναι ξένος γιά όλους μας γι'
αϋτό φαντάζομαι πώς τ' ό,τι κάνω νά μην είναι ά-
νάμοστο.

Οί τέσσερις άλλοι τόν κοίταζαν. Δέν ηξεραν τί η-
θελε νά πη.

—Νά σύ, παιδί μου, πάρε αϋτό λέει στον Τρύφω-
να και τοϋδωκε ένα συμβόλαιο άγοράς σπιτιού με μιά
περιοχή διακόσα μέτρα. Σ' αϋτό θάρχωμαι νά βλέπω

τά παιδάκια σας, ὅσα χρόνια μοῦ χαρίσει ἀκόμη ὁ Θεός. Ὡσπου νὰ γυρίσης, παιδί μου, θὰ σοῦχω ἐτοιμάσει μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέριά τὸ περιβόλι, πού θὰ ὤμορφαίνῃ τὸ σπίτι σου. Ὁ Τρύφωνας μὲ δακρυσμένα μάτια ἔγειρε καὶ φίλησε τὸ χέρι τοῦ θείου του. Πᾶρε καὶ σύ, Ἐλένη, τὸ δικό σου δῶρο. Εἶσαι ὀρφανὴ καὶ ἐπέτρεψα στὸν ἑαυτό μου τὴ χαρὰ ν' ἀναπληρώσω τὸν πατέρα σου σὲ μιὰ τέτοια ἱερὴ στιγμή· καὶ τῆς ἔδωκε ἓνα βιβλιάριο Τραπέζης μὲ κατάθεση σιδνομά τῆς διακοσίων χιλιάδων δραχμῶν.

Τὰ χέρια τῆς Ἐλένης ἔτρεμαν τὴ στιγμή ποῦ παίρνε τὸ βιβλιάριο κι' ὄλων τὰ μάτια ἦσαν ὑγρὰ ἀπ' τὰ δάκρυα, πού τοὺς εἶχε φέρει ἡ συγκίνηση. Εὐτυχῶς στὸ ἐξοχικὸ κέντρο ποῦ τρωγαν, ἡ γωνιά τους ἦταν ξεμοναχεμένη, κι' ἔτσι δὲ διέκοψαν τὰ ξένα περίεργα μάτια τὴν τρυφερὴ αὐτὴ οἰκογενειακὴ σκηνή.

Στὸ γάμο των ἦσαν ἐλάχιστοι φίλοι μὰ μέσα σ' αὐτοὺς ἦταν κι' ὁ διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου, πού ζήτησε μόνος του νὰ παρασθῆ στὴ χαρὰ αὐτοῦ τοῦ «περίεργου δασκάλου», πού μόλις ἄνοιγε τὸ στόμα του ἀφάνιζε τὴν ἀσκήμια του κι' ἐγοήτευε μὲ τὴ γλυκὺτητα τῆς φωνῆς του καὶ τὴν καθαρότητα τῆς σκέψης του. Πολλὲς φορές ὡς τώρα εἶχε δεῖ πόσο ψεύτικο ἦταν τὸ «οἶα ἡ μορφή τοιάδε καὶ ἡ ψυχὴ.» Μεγαλύτερη διάψευση ὅμως, δὲν τοῦ ἔλαχε νὰ μεταδῆ. Ἀπ' τὴν πρώτη στιγμή εἶχε καταχτηθῆ ἀπὸ τὸν ἀνεπίδειχτο καὶ ταπεινὸ αὐτὸ δάσκαλο κι' αἰσθάνθηκε τὴν ψυχικὴ ἀνάγκη νὰ συνδεθῆ μαζί του καὶ νὰ τὸν προστατεύσῃ.

— Ἄκου, ἀγαπητὴ Τρύφωνα, τοῦχε πεῖ τὴν παραμονὴ πού πῆγε νὰ τὸν καλέσῃ καὶ νὰ τοῦ ὀρίσῃ τὸ ναὸ καὶ τὴν ὥρα πού θὰ γινότανε ὁ γάμος του· βλέπεις πῶς σοῦ ἔκοψα τὸ «κύριε», γιατί αἰσθάνομαι χαρὰ τὴ φιλία σου.

— Σ' εὐχαριστῶ πολὺ, κύριε διευθυντά, τοῦ λέει

συγκινημένα ὁ Τρύφωνας.

—Τότε κάμε μου καὶ σὺ τὴ χάρη νὰ μὴ μοῦ μιλάς με τὸν τίτλο, ἀλλὰ με τὸνομά μου.

—Ὅπως θέλετε, κ. Οἰκονομίδη.

—Εὐχαριστῶ. Αὐριο λοιπὸν στὶς τέσσερις στὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀναστάσεως. Ἔτσι;

—Μάλιστα. Θὰ σὰς περιμένωμε.

—Δὲν θὰ με περιμένετε. Θᾶμαι στὴν ὥρα μου.

* *

Τὴν ἄλλη μέρα πρὸ τοῦ γάμου ὁ διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου βρέθηκε πολὺ πρωτύτερα ἀπ' αὐτοὺς στὸν ἐξοχικὸ ναὸ κρατώντας ἓνα θαυμάσιο μπουκέτο ἀπὸ ἄσπρα τριαντάφυλλα καὶ μόλις ἔφθασαν οἱ ἀρραβωνιασμένοι μαζί με τὸ Βερίκη, ἔτρεξε κι' ἐβόηθησε τὴ νύφη νὰ κατέβῃ ἀπ' τ' αὐτοκίνητο· στὸ ἄλλο ἀμάξι ἦταν ὁ Ἰωακείμ με τὴ μητέρα τῆς Ἐλένης.

—Δεσποινίς, δεχθῆτε αὐτὰ τὰ τριαντάφυλλα μαζί με τίς πιὸ θερμὲς μου εὐχές. Καὶ μαζί μ' αὐτὰ πάρετε κι' ἀπ' τὸν ὑπουργό μας αὐτὴ τὴ διαταγὴ ποὺ ἐξασφαλίζει καὶ σὲ σὰς τὸ δικαίωμα νὰ συνοδεύσετε τὸ σύζυγό σας στὴν ἐκπαιδευτικὴ ἀποστολὴ του στὴ Γερμανία καὶ νὰ μὴ χωρίσετε εὐθὺς ἀπ' τίς πρώτες μέρες τοῦ γάμου σας.

Ἡ ἀνέλπιστη αὐτὴ εἴδηση γέμισε ὄλους χαρὰ κι' ὁ γάμος γίνηκε μέσα σὲ μιὰ γενικὴ φαιδρότητα, ποὺ μεγάλωσε κι' ἔγινε ἀσυγκράτητη, σὰν βρέθηκαν σ' ἓνα ἐξοχικὸ κέντρο γύρω ἀπὸ ἓνα πλούσιον κι' ὀρεκτικὸ δεῖπνο.

* *

Μετὰ δέκα μέρες ὁ Τρύφωνας με τὴν Ἐλένη ἀποχαιρέτησαν τὴ μητέρα τῆς καὶ τὸν Ἰωακείμ, ποὺ με δάκρυα στὰ μάτια περίμεναν στὸ σταθμὸ ὧσπου τὸ τραῖνο χάθηκε. Μὰ προτοῦ φύγῃ ὁ Τρύφωνας εἶχε

παρακαλέσει την πεθερά του, ἅμα γύριζε πίσω, νά πάρη μαζί της τὸν Ἀλέκο νά τὸν κηδεμονεύη στίς σπουδές του καὶ νά τὸν προστατεύη. "Ἐδωκε κί' ἕνα γράμμα στοῦ πατέρα τοῦ Ἀλέκο, ποῦ τὸν παρακαλοῦσε νά τοῦ τὸν ἐμπιστευθῆ μετὰ τὴν βεβαιότητα πὼς θὰ τὸν παράδινε στὴν οἰκογένειά του σὰν τέλευε τίς σπουδές του καὶ θὰ μπορούσε νά τὴν ἀνακουφίση.

Φεύγοντας ἀπ' τὸ σταθμὸ ὁ Τρύφωνας ἀντίκρισε ἀριστερά του τὴν Ἀκρόπολη, ποῦ μεγαλόπρεπη στὴν ὠμορφιά της στόλιζε τὴν Ἀθήνα σὰν κορῶνα μετὰ πολὺτιμα πετράδια. Κί' ὅμως μιὰ τεράστια Ἑλληνικὴ σημαία ποῦ κυμάτιζε ἐπάνω της, τὸν τάραξε. «"Ὅχι! σκέφθηκε' καμμιά σημαία δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει νά κυματίζη πάνω στοῦ φωτεινοῦ αὐτοῦ βράχο, χωρὶς ν' ἀσκημίζη τὴν ἱερότητά του. Δὲν ἀνήκει σ' ἕνα μόνο ἔθνος τὸ πνευματικὸ αὐτὸ σύμβολο. Θὰ ταίριαζε νά κυματίζη πάνω του μιὰ ὀλόλευκη σημαία, ποῦ θὰ συμβόλιζε τὴν ὁλότητα τῶν λαῶν.»

Εὐτυχισμένο τὸ καινούργιο παντρεμένο ζευγάρι παρακολουθοῦσε ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ τραίνου τὴν Ἑλληνικὴ γῆ, ποῦ ἄφηνε γιὰ δυὸ χρόνια τραβώντας σ' ἄγνωστους τόπους, γεμάτο λαχτάρια νά διδαχθῆ καὶ νά εὐρύνη τὴ μόρφωσή του.

Ὁ Τρύφωνας, κρατώντας πάντα τὸ χέρι τῆς ἀγαπημένης του, τῆς μιλοῦσε γιὰ τὸ κάθε τι ποῦ ἀντίκριζαν. Τὰ μέρη αὐτὰ τὰ εἶχε ξαναπεράσει, γιὰ τὸ δυὸ πρῶτα χρόνια του ὡς δάσκαλος εἶχε τοποθετηθῆ σ' ἕνα χωριὸ τῆς Μακεδονίας, ποῦ ἦταν στὰ παλιὰ Βουλγαράφωνα.

Στὸ χωριὸ αὐτὸ εἶχαν ἐγκαταστήσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνταλλαγῆς Μικρασιάτες, κί' ὅπως πληροφορήθηκε τώρα τελευταῖα εἶχε σημειωθῆ μιὰ γενικὴ πρόοδος. Παίρνοντας ἀπὸ τὰ θέματα αὐτὰ ἀφορμὴ, ἀνέπτυσσε τίς σκέψεις του στὴν Ἑλένη μετὰ καταπληχτικὴ φωτεινότητα καὶ γρηγοράδα, ποῦ δειχναν

πώς κι' άλλοτε εἶχεν ἀπασχολήσει τὸ σοφὸ μυαλό τοῦ Τρύφωνα ὅλα γενικά τὰ ἔθνικὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μέτην πρακτικὴ ἐκπαίδευση τοῦ λαοῦ καὶ μὲ τὴν καθολικὴ του πρόοδο, ποῦ θάταν «ἀπότοκος» τῆς μόρφωσής του μὲ βάση πρακτικῆς ἀπόδοσης. Ἀπὸ θέμα σὲ θέμα καταντοῦσαν νὰ ξεχνοῦν πὼς βρισκόντανε στὶς πρώτες ἡμέρες τοῦ γάμου των καὶ πὼς δὲν εἶχαν ἐξαντλήσει ἀκόμα τίς πρώτες γλυκὲς κρυφὲς χαρὲς, ποῦ κάνουν καὶ τοὺς πιὸ σοφοὺς νὰ ξεχνοῦν τὴ σοφία τους, κι' ἔφταναν σ' ὄνειρα ἔθνικὰ γιὰ τὸ «Ἑλληνικὸ αὔριο». Κι' ἦσαν γεμάτοι χαρὰ, γιατί τὸ κάθε τι τοὺς ἔδινε καινούργια ἐλπίδα, πὼς τὸ ὄρατό αὐτὸ «Ἑλληνικὸ αὔριο» δὲν ἦταν δύσκολο, μὲ τίς ἔντονες προσπάθειες ὅλων γενικά, μὰ περισσότερο τῶν δασκάλων, ποῦ σὲ κάθε χωρὶ ἀποτελοῦσαν τὸ γερὸ πυρῆνα τῆς ἀνάπτυξης καὶ τῆς προόδου.

Ἡ Ἑλένη, γοητευμένη ἀπὸ τὰ ὄνειρά του καὶ τίς ἐλπίδες του, τὸν ἄκουε μαγεμένη ἀπὸ τίς ἰδέες του κι' ἀπὸ τὴν γλυκεῖα ὑποβλητικὴ φωνή του. Κάπου κάπου ὁ Τρύφωνας σταματοῦσε καὶ κάποιος κρυφὸς στεναγμὸς τὸν ἀνατάραζε. Ὁ στεναγμὸς ἐπανελήφθηκε κάμποσες φορές, ὥσπου ἡ Ἑλένη ἀντελήφθηκε κάποιον κρυφὸ καημὸ, ποῦ προσπαθοῦσε νὰ τῆς ἀκρῦψη καὶ τὸν ρώτησε:

—Μὰ κάτι ἔχεις, Τρύφωνα. Κάτι μοῦ κρύβεις.

—Τὶ ἰδέα! σὰν τί μπορούσα νὰ σοῦ κρύψω;

—Κάτι ποῦ σὲ λυπεῖ καὶ δὲ θές νὰ μοῦ τὸ φανερώσης.

—Μὰ τίποτε.... τίποτε.....σὲ βεβαιῶ.

Ἡ Ἑλένη τοῦσφιζε τὸ χέρι κοιτάζοντάς τον στὰ μάτια.

—Τίποτε; ἀπόλυτα τίποτε;

—Ναί! τίποτε. Μὰ σὲ λίγο σηκώνοντας τὸ κεφάλι του θλιμμένα τῆς λέει. "Ὅχι! ψέμματα σοῦ λέω! Καὶ δὲν πρέπει. Κάτι μὲ θλίβει.

—Τι σέ θλίβει, Τρύφωνα;

—Ἡ σκέψη πὼς ἡ δική μου εὐτυχία κατὰστρεψε
δυὸ ἄλλους.

—Ποιούς;

—Τὸν Τριάδη καὶ τὸ Σκλυβίδη· δὲν σοῦ τῶχα πεῖ,
γιὰ νὰ μὴ στενοχωρηθῆς καὶ σύ. Ὁ κ. Οἰκονομίδης
εὐτὺς μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ ὑφυπουργοῦ νὰ μὲ στεί-
λουν στὴ Γερμανία, ἀφῆρεσε τὴ διεύθυνση ἀπ' τὸν
Τριάδη καὶ τὸν μετέθεσε σ' ἓνα μικρὸ χωριὸ τῆς πε-
ριφέρειας μας. Τὸν ἐπιθεωρητὴ τὸν ἀνεκάλεσε κι' ἔ-
στειλε ἄλλον στὴν περιφέρειά μας, προτοῦ ἀκόμα συμ-
πληρώσῃ τις νόμιμες προθεσμίες, κι' ὅπως μοῦπε ὁ
γενικὸς διευθυντής, τὸ φύλλο του μὲ τις παρατηρήσεις
ποῦκαμὲ ὁ ἴδιος ὁ ὑφυπουργός, θὰ τὸν καθηλώσῃ σὲ
μιά μελλοντικὴ ἀνυποληψία.

—«Ἡ ἔλλειψη δυνατῆς ἀντιλήψεως καὶ ἡ ἀδυνα-
μία του νὰ ἐλέγχῃ τις ἄκριτες κρίσεις τῶν ὑφισταμέ-
νων του, δημιουργεῖ τὸν κίνδυνο τῆς ἐπεκτάσεως τῆς
ὑπηρεσιακῆς ἀδικίας ἐναντὶον ἀπολύτως ἐκλεκτῶν
ἐργατῶν τῆς παιδείας.» Μέσα στοὺς ἄλλους μειωτι-
κοὺς χαρακτηρισμοὺς ποὺ τοῦγραψε ὁ ὑφυπουργός,
αὐτὸς μοῦ φαίνεται ὁ σοβαρώτερος, ποὺ θὰ τὸν κρα-
τήσῃ σ' ὅλη τὴν ὑπηρεσιακὴ του ζωὴ μακριὰ ἀπὸ ἐ-
πιθεώρηση. Κάπου θὰ τὸν προσκολλήσουν γιὰ ὑπη-
ρεσία κατώτερη τοῦ βαθμοῦ του, ἀφ' οὗ δὲν μποροῦν
νὰ τὸν πάψουν ἀκόμα.

—Ἔ, καὶ μ' αὐτό; Τι φταῖς ἐσύ, Τρύφωνα;

—Μὰ ὄχι· δὲν λέω πὼς φταίω ἐγώ· μὰ θλίβομαι
γιατὶ ἔγινα ἀκούσια μου αἷτια νὰ πάθουν ἄλλοι.

—Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς, Τρύφωνα, ὄχι μόνο νὰ μὴ
συμφωνήσω μαζί σου, μὰ καὶ νὰ σοῦ πῶ μ' ὅλη τὴν
εἰλικρίνεια ποὺ πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ τις σκέψεις
μας, πὼς τὸ αἶσθημά σου γιὰ τοὺς δυὸ κακώτατους
αὐτοὺς ἀνθρώπους, ποὺ σὲ πίκραναν τόσο, μειώνει
πολύ, πάρα πολύ, τὸν ἀνδρικό σου χαραχτήρα. Ὁ

ἄνδρας καὶ γενικά ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ χτυπᾶ, σὰν τὸν χτυποῦν, καὶ νὰ δαγκώνῃ κείνους ποὺ θέλουσιν νὰ τὸν βλάψουν. Ἀλλοίμονο στὸν ἄνθρωπο ποὺ δὲν τὸν φοβοῦνται καὶ τρεῖς ἀλλοίμονο σὲ κείνον, ποὺ θέλει νὰ ζήσῃ ἀπ' τὸν οἶκτο τῶν ἄλλων.

Ὁ Τρύφωνας τὴν κοίταξε μὲ θλιμμένη ματιά. Δὲν τῆς εἶπε τίποτε.

— Δὲ συμφωνεῖς μαζί μου, Τρύφωνα;

— Ὁχι, ἀγαπημένη μου, δὲ συμφωνῶ καθόλου. Μιά ζωὴ ποὺ στηρίζεται πάνω σὲ χτυπήματα καὶ δαγκώματα δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνθρώπινη εὐτυχία. Ἀλλοίμονο πραγματικά στὸν ἄνθρωπο, ποὺ οἱ ἄλλοι τὸν φοβοῦνται. Ποτέ δὲν θ' ἀντικρίσῃ τὴν ἀγάπῃ, τὴ μοναδικὴ πηγὴ τῆς χαρᾶς. Ὁχι, Ἑλένη! Προτιμῶ τὸν οἶχτο τῶν ἀνθρώπων παρά τὸ φόβο τους. Τίποτα δὲν ἔχεις νὰ κερδίσῃς ἀπ' τὸ φόβο, ποῦναι πάντα πρόδρομος τοῦ μίσους. Ἄλλως τε ἡ ζωὴ μας εἶναι τόσο μικρὴ, ποὺ δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τὴ φορτώνωμε μὲ καινούργιους πόνους. « Ἄρκετόν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς ».

Ἡ Ἑλένη δὲν μπόρεσε νὰ τ' ἀπαντήσῃ, γιατί ἀναγνώρισε πῶς οἱ σκέψεις τῆς, ἴσως νᾶσαν ὠφέλιμες γιὰ κάθε ἄλλον, μὰ γιὰ τὸν ἄντρα τῆς δὲν μποροῦσαν ν' ἀποτελέσουν μῆτε κἂν θέμα γιὰ συζήτηση. Μὲ τρόπο ἔστρεψε ἄλλοῦ τὴν κουβέντα των, ὥσπου πέρασε ἡ ἡμέρα καὶ τὰ μακρυσμένα φῶτα, ποὺ ἄφηνε δεξιὰ ἀριστερὰ τὸ τραῖνο τρέχοντας, γίνηκαν αἰτία νὰ βρῶνται ἄλλα θέματα νὰ τοὺς ἀπασχολήσουν.

Τὸ ταξίδι τους ἐξακολουθοῦσε εὐχάριστο καὶ τοὺς κρατοῦσε καὶ τοὺς δυὸ σὲ μιὰ κατάστασιν δυνατῆς εὐτυχίας.

— Ποτέ μου δὲν ἐτόλμησα νὰ ἐλπίσω τόσο μαζεμένες εὐτυχίες, μουρμούρισε σι' αὐτὴ τῆς Ἑλένης ὁ Τρύφωνας τὴν ὥρα, ποὺ, ἀγκαλιάζοντάς τον σφιχτά, τὸν φιλοῦσε ἔτοιμη νὰ κοιμηθῇ. Κι' ἡ ἀνέλπιστη αὐ-

τῆ εὐτυχία πόσο μὲ φοβίζει!

—Μὴ φοβᾶσαι τὴν εὐτυχία μας, καλέ μου. Εἶναι ἓνα νοικοκυρεμένο ἀποταμίευμα ποῦ σοῦκανε ἡ μίτρα σου σ' ὄλα τὰ πικρὰ καὶ θλιμμένα χρόνια τῆς ζωῆς σου· καὶ μὲ τὴ σκέψη αὐτὴ ἀποκοιμήθηκε ἡ Ἑλένη κοντὰ τοῦ μ' ἓνα χαμόγελο στὰ χεῖλη.

Ἡ ἴδια αὐτὴ σκέψη νανοῦριζε καὶ τὸν Τρύφωνα, μὰ δὲν τὸν ἄφηνε νὰ κοιμηθῆ. Ὀνειρευότανε τὸν κόσμο ποῦ τὸν περίμενε καὶ προσπαθοῦσε, νὰ τὸν μαντέψῃ. Κατὰ τὰ ξημερώματα τὸν πῆρε ὁ ὕπνος.

Ἄμα πέρασαν τὰ σύνορα καὶ μπῆκαν στὴ Σερβία, ἡ σκέψη καὶ τὰ μάτια τοῦ Τρύφωνα ἀνοιξαν περισσότερο. Προσπαθοῦσε νὰ παρατηρῆ τὸ κάθε τι ἐντονα καὶ νὰ κἀνῃ σύγκριση μὲ τὴ φαινομενικὴ ζωὴ τῆς πατρίδας τοῦ κι' αἰσθανότανε χαρὰ σὰν διάκρινε κάτι, ποῦ στὴν πατρίδα τοῦ παρουσίαζε καλύτερη ἐμφάνιση.

Τὶς σκέψεις τοῦ διέκοψε τὸ ξύπνημα τῆς Ἑλένης, ποῦ γερμένη ἀκόμα στὸν καναπέ, τοῦ γελοῦσε εὐτυχισμένη καλημερίζοντάς τον. Γλήγορα ἀφοσιώθηκαν πάλι στὶς παρατηρήσεις των καὶ ὅτι δὲν πρόφτανε ὁ ἓνας τοῦ τῷδειχνε ὁ ἄλλος γιὰ νὰ πλουτίσουν περισσότερο τὶς ἐντυπώσεις των.

Ἀπόμειναν στὸ Βελιγράδι μιὰ ὀλόκληρη μέρα. Μέσα στὴν ἡμέρα αὐτὴ μπόρεσαν νὰ βγουν στὸ Καλιμεγδάν, στὴν ὄμορφη αὐτὴ πλατεῖα τοῦ παλιοῦ φρουρίου καὶ ν' ἀντικρύσουν τὸ θέαμα τῆς Βόϊνο-Ὀστροβο «τοῦ νησιοῦ τοῦ πολέμου», ποῦ βρίσκεται στὸν ποταμὸ Δούναβη, λίγο πῶς πέρα ἀπ' τὸ γωνιάσμα τοῦ μὲ τὸν ποταμὸ Σαῦο. Κι' ὅμως ὁ Τρύφωνας βιαζότανε νὰ φύγῃ ἀπ' τὴ Σερβία γιὰ λόγους καθαρὰ αἰσθηματικούς. Τὸ λαὸ αὐτὸ τὸν εἶχε δεῖ νὰ φεύγῃ ἀπ' τὴν κουρσεμένη πατρίδα τοῦ καὶ νὰ καταφεύγῃ στὴν Ἑλλάδα, ποῦ βρῆκε προστασία καὶ στοργή. Εἶχε δεῖ τὸ μακάβριο δρόμο, ποῦ εἶχαν σχη-

ματίσει τὰ κόκαλα τῶν γερόντων καὶ τῶν παιδιῶν τῶν Σέρβων, ποὺ καταστάλλαξαν στὴν Κέρκυρα. Κι' ὅμως ὁ λαὸς αὐτὸς ποὺ τόσο θερμὰ ἀγκάλιασε ἡ Ἑλλάδα ἔδειχνε συχνὰ τίς ἐχθρικές του διαθέσεις. Ὁ Τρύφωνας ἀπὸ διαίσθηση προαισθανότανε τὰ κακὰ ποὺ θὰ προξενούσε μιὰ μέρα ἡ Σερβικὴ ἀγνωμοσύνη στὴν Ἑλλάδα. Ἄλλωστε τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος ἀπὸ μιάμιση χιλιετηρίδα εἶχε δεχτῆ ἀναρίθμητες φορὲς τὰ χτυπήματα τῶν Σλαβικῶν φυλῶν κι' ἀναρίθμητες φορὲς διακινδύνευσε κι' αὐτὴ ἡ ὑπόστασή του.

Δὲν μπόρεσε νὰ σταματήσῃ μῆτε στὴ Βιέννη, ἂν καὶ ἤθελε νὰ μείνῃ λίγο στὴν πολιτισμένη αὐτὴ πολιτεία, ποὺ βασιλευε ἡ χαρὰ καὶ τὸ τραγοῦδι καὶ ποὺ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἓνα ἀλλοιώτικο τρόπο ζωῆς καὶ διανόησης ἀπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Σὰν πέρασαν τὰ σύνορα τῆς παλιᾶς Σερβίας, ἔνας ἀλλοιώτικος κόσμος ξανοίχτηκε μπρὸς τοὺς. Ὅσο προχωροῦσαν πρὸς τὰ πάνω, τόσο πιὸ ἔντονα καταλάβαιναν τὴν ἀλλαγὴ τῆς ζωῆς τῶν λαῶν κ' ἔβλεπαν πὼς ἡ στάθμη τοῦ πολιτισμοῦ των ἀνέβαινε ἀπότομα. Τὴν ἀπορία τῆς Ἑλένης μὲ τίς ἐρωτήσεις τῆς τὴν κατάλαβε ὁ Τρύφωνας κ' ἔσπευσε νὰ τῆς βρῆ τὴ σοβαρώτατη αὐτὴ διαφορά, ποὺ παρουσιαζότανε ἔντονα μπρὸς τὰ μάτια τῆς

—Μὴν ξεχνᾶς πὼς ἀπ' τὰ παλιὰ σύνορα τῆς Σερβίας καὶ πάνω κατοικοῦν λαοί, ποῦχαν ζῆσει μιὰ ἀδιατάραχτη εἰρηνικὴ ζωὴ αἰῶνων, μὰ κάτω ἀπὸ κεῖ ζοῦν λαοὶ ποὺ μόλις ξεσκλαβώθηκαν. Ἡ Σερβία εἶναι ἐλεύθερη ἀπὸ τὸ 1866 καὶ ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ 1830 πρὸς τὸ νότιο καὶ ἀπὸ τὸ 1912 πρὸς τὰ βορεινὰ τῆς σύνορα. Μὰ ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, μὴν ξεχνᾶς πὼς τὰ Βαλκάνια, σὰν νὰ τραβιοῦνται ἀπὸ κάποια κακὴ μοῖρα καὶ πάντα δέρνονται μέσα σ' ἀναταραχές. Ὅσο προχωροῦμε πιὸ ψηλά, τόσο πιὸ μακρόχρονη ἦταν ἡ εἰρηνικὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ κι' αὐτὸ φαίνεται, ὅχι μόνον

ἀπ' τὰ σπίτια πού ζῆ ὁ λαός αὐτός, μὰ κι' ἀπ' τῆ γῆ του, πού σκάφτεται, λιπαίνεται καί βελτιώνεται τώρα κι' αἰῶνες. "Ὅσο κι' ἂν ἦταν μικρὴ ἢ ταχύτητα στὰ περασμένα χρόνια, μὲ τὸν ἀδιατάραχτο δρόμο της, τοὺς ἔφερε πολὺ μακριὰ σ' ἓναν πολιτισμὸ πού ἔμεῖς θ' ἀργήσωμε ἀκόμα νὰ τὸν φτάσωμε, μὰ θὰ τὸν φτάσωμε γρηγορώτερα ἀπ' αὐτοὺς καί γιατί μᾶς βοηθοῦν τὰ σημερινὰ τελειοποιημένα μηχανικὰ μέσα, μὰ καί γιατί ἔχομε κεφάλαιό μας σοβαρὸ τῆ μεσημβρινῆ ἰδιοσυγκρασία μας, πού μᾶς διευκολώνει στὴ γρήγορη προσαρμογὴ στὶς νέες συνθηκὲς ζωῆς.

Μὰ ἡ πραγματικὴ κατάπληξή των σημειώθηκε σὰν μπῆκαν μέσα στὴν Γερμανία. Ἐδῶ ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἀνθρώπου παρουσιάστηκε μπρὸς στὰ ἔκπληχτα μάτια τους πῶς ὑψωμένος καί πῶς σταθερός, σὰν νὰ διακρινόταν ἀπὸ μακριὰ τὸ ἔργο τῶν αἰώνων, πού στερέωσαν τὰ θεμέλια του καί τὰ ὑποστηρίγματα πού βάσταζαν τὸ ὅλο οἰκοδόμημά του. "Ἀχ, πῶς ζήλευε ὁ Τρύφωνας γιὰ τ' ὅ,τι ἔβλεπε νὰ περνᾷ βιαστικὰ μπρὸς ἀπ' τὰ μάτια του, πού γεμάτα λαχτάρεις κοίταζαν ἔντονα τὸ κάθε τι. Ἡ καημενούλα ἢ πατρίδα του! Δὲν τὴν εἶχαν ἀφήσει τὰ φριχτὰ χτυπήματα τῆς σκληρῆς μοίρας νὰ τραβήξῃ τὸ δρόμο τοῦ πολιτισμοῦ, πού ἐφώτιζε κ' ἐστίλβωνε τὰ βορεινὰ αὐτὰ ἔθνη. Κι' ὅμως ἡ πατρίδα του εἶχε περισσότερα καί σταθερώτερα στοιχεῖα γιὰ νὰ πετύχῃ. Ἀπ' τίς τεράστιες ρίζες καί τοὺς γιγάντιους κλώνους τοῦ δικοῦ της πολιτισμοῦ εἶχαν ξυλευτεῖ οἱ σημερινοὶ πολιτισμένοι κι' εἶχαν ἀνάψει τὴ φωτιά, πού τοὺς θέρμανε μὲ τὴν πυρὰ της καί τοὺς φώτισε μὲ τίς φλόγες της, τὴ στιγμὴ πού ἡ γεννήτριά του πολιτισμοῦ βρισκότανε σκλαβωμένη καί δεμένη χειροπόδαρα. Θλιβότανε πού αἰσθανότανε τὸν ἑαυτό του ν' ἀρχεται στὴ μακρυνὴ αὐτὴ χώρα νὰ πάρῃ φῶς ἀπ' τὸ δανικὸ φῶς ποῦχαν πάρει οἱ ἄλλοι ἀπ' τὴν ἄσβεστη Ἑλ-

ληνική έστία, μὰ πάλι ή χαρά πώς θάπαιρνε άπ' άντανάκλαση κάτι δικό του, τόν παρηγορούσε, γιατί τουδειχνε πώς ζητούσε νά πάρη πίσω κάτι, πού του άνηκε δικαίωματικά.

Άκούοντας τις σκέψεις του αυτές ή 'Ελένη, αισθανότανε μιάν άμέτρητη χαρά νά τήν συνεπαίρνη κι' άπ' άνάγκη κάθε τόσο τουσφιγγε τó χέρι του μέ στοργή κι' άγάπη. Κι' αυτός σέ κάθε σφίξιμό της της μουρμούριζε «άγάπη μου» κι' ένοιώθε σ'όλο τó είναι του μιá θερμότατη χαρά. 'Ως τώρα του ήταν τόσο ψυχρή κι' άνατριχιαστική ή μοναξιά του! Μά τώρα! Γυναίκα, μάννα, άδερφή! δύναμη τρισυπόστατη κοντά του, τόν τόνωνε και τόν δυνάμωνε τόσο, πού δέ φανταζότανε τίποτε άδύνατο μπρός στην ένισχυμένη δύναμή του.

Τó ταξίδι τους πιά τελείωνε' περνούσαν τήν όλόδροση και μαγευτική Βαυαρία.

'Η χαρά τους άνάμιχτη μέ συγκίνηση ήταν πιά άσυγκράτητη. "Εφταναν στό Μόναχο. 'Ο έπιθεωρητής του βαγονιού τούς είπε πώς σέ μιá ώρα θάφταναν. Νά ό σκοπός τους! 'Από τήν άλλη μέρα θάρχιζε ή μεγάλη τους άποστολή! 'Ο κ. Οίκονομίδης είχε φροντίσει νά του δώση όλες τις άπαραίτητες πληροφορίες και νά τόν έφοδιάση μέ άρκετά συστατικά γράμματά, πού θά τόν διευκόλυναν. Είχε ζήσει στό Μόναχο τέσσερα χρόνια κι' οί γνωριμιές του ήσαν πολλές και σοβαρές. Μ' αυτές όπως τουχε πεί, ό δρόμος των θά γινότανε εύκολος και γρήγορος.

Στήν πανσιόν, πού τούς είχε στείλει ό κ. Οίκονομίδης, εύρήκαν πραγματική στοργή. 'Η Φράου Μαρία, ήλικιωμένη χήρα ένός συνταγματάρχου, ήξερε νά περιποιηται τούς οίκοτρόφους της και νά συμμορφώνεται σύμφωνα μέ τήν πνευματική άνάπτυξη και τόν ψυχικό κόσμο του καθενός.

—Ἡ περίεργη σύμπτωση τῷ φερε καὶ βρέθηκαν ἄδεια τὰ ἴδια δυὸ δωμάτια ποῦ ἔμενε τέσσερα ὀλόκληρα χρόνια ὁ χερ Οἰκονομίδης, ποῦ ὁμολογῶ, δὲν θὰ τὸν ξεχάσω ποτὲ γιὰ τὴν εὐγενικὴ λεπτότητά του, τοὺς εἶχε πεῖ ἡ φράου Μαρία.

—Θὰ προσπαθῆσωμε νὰ μὴ μᾶς ξεχάσετε καὶ μᾶς, τῆς εἶπε ὁ Τρύφωνας, κι' αὐτὸ εὐχαρίστησε τὴ σεβαστὴ χήρα, ποῦ ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή προσπάθησε νὰ προλαβαίῃ κάθε τοὺς ἐπιθυμία.

Τὶς πρῶτες ἡμέρες τοὺς ἐμπιστεύτηκε σὲ μιὰ χαριτωμένη καὶ φαιδρὴ ἀνεψιά της, τὴ φροιλᾶν "Ελδα, ποῦ τοὺς διευκόλυε νὰ κάμουν τὶς ἀπαραίτητες διδαχτικὲς ἐπισκέψεις τοὺς στὶς διάφορες πινακοθηκὲς καὶ στὰ μουσεῖα, καὶ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ διάφορα ἀξιοθέατα μέρη τῆς ὠμορφῆς αὐτῆς πολιτείας, ποῦ εἶναι ξαπλωμένη στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ "Ἰζαρ. Οἱ ὄχθες τοῦ "Ἰζαρ ἐνώνονται μὲ ἔντεκα γέφυρες κι' αὐτὸ δίνει στὸν ποταμὸ μιὰ χαριτωμένη ὄψη.

Μὰ τὸ Μόναχο ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐξαιρετικὲς Γερμανικὲς πολιτεῖες, γιὰ τὴν πλουτισμένη μὲ ἀναρίθμητα μεγάλα καλλιτεχνικὰ ἀνάχτορα καὶ μὲ χτίρια περίφημα γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τους. Ἡ συγκίνηση τοῦ Τρύφωνα καὶ τῆς Ἑλένης ἦταν δυνατὴ σὰν ἔκαμαν τὴν ἐπίσκεψη τῶν προφυλαίων, ποῦ ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος, ὁ πατέρας τοῦ πρώτου "Ελληνα βασιλεῖ Ὁθῶνα, ἔχτισε μὲ τὸν ἀρχιτέχτονα Κλέντσε. Στὴν ἐσωτερικὴ πλευρὰ τῶν Προφυλαίων ὁ Λουδοβίκος εἶχε διατάξει κι' ἐχαράχτηκαν μὲ χρυσοῦ γράμματα τὰ ὀνόματα τῶν ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ μέσα στὴ στοὰ εἶναι ζωγραφισμένες τοιχογραφίαι, ποῦ παριστάνουν πολεμικὲς σκηνὲς ἀπὸ τὶς μάχες τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἐκεῖ ἔμειναν ὄρες ὀλόκληρες, περήφανοι γιὰ τ' ὅ,τι ἔβλεπαν καὶ γιὰ τ' ὅ,τι ὄνειροπώλωσαν

Τὶς τελευταῖες μέρες προτοῦ ἀρχίσουν τὰ μαθή-

ματα ἔκαμαν τὴν ἐπίσκεψή τους στοὺς διαφόρους ναοὺς κι' ἐθαύμασαν μέσα στοὺς ἄλλους τὴν ἐκκλησία Φράουενκίρχεν μὲ τοὺς πανύψηλους πύργους τῆς καὶ τὴν Ἑλληνικὴ ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος, ποὺ χτίστηκε στὸ δέκατο πέμπτο αἰῶνα. Θαύμασαν καὶ τὸ ἀνάχτορο τῶν Βιττελσβάχων καὶ τέλεψαν τὴν περιήγησίν των γυρνώντας στὰ θαυμάσια περίχωρα καὶ στὰ δροσάτα πάρκα ποὺ στολιζοῦν τὴν πανωραία αὐτὴ πολιτεία. Ὡς τόσο τὰ μαθήματα ἄρχισαν καὶ οἱ περιπατοὶ διακόπηκαν.

* *

Ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, τόσο καὶ πιὸ ἱκανοποιημένος ἀπόμεινε ὁ Τρύφωνας ἀπ' τὶς μελέτες του. Κάθε βράδυ βοήθοῦσε τὴν Ἑλένη νὰ μαθαίνει γερμανικὰ καὶ ἡ χαρὰ του ἦταν δυνατὴ, γιατί κάθε μέρα ἔβλεπε πὼς ἡ μαθήτριά του τὸν περνοῦσε στὴν ἐπιμέλεια.

Μιά μέρα τὸν συνώδεψε στὴν παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία, ποὺ θὰ μιλοῦσε ἓνας περίφημος παιδαγωγός, μὰ μὲ λύπη τῆς ἡ Ἑλένη ἀναγκάστηκε νὰ τοῦ ὁμολογήσῃ, πὼς δὲν ἦταν ἀκόμα σὲ θέση νὰ παρακολουθῇ, χωρὶς σκοτεινὰ διάμεσα, μιά διάλεξη· μὰ ὅσες φορές εἶχε παρακολουθήσει σὰν ἀκροατὴς μαθήματα ἀπὸ ταχτικοὺς καθηγητὲς τῆς ἀκαδημίας, ἔμεινε ἱκανοποιημένη, γιατί κάθε μέρα τὰ σημεῖα ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ νοιώσῃ γινόντανε καὶ λιγότερα, ὥσπου στὸ τέλος, ὕστερα ἀπὸ ἕξη μῆνες, δὲν αἰσθανότανε πιά καμμιά δυσκολία νὰ παρακολουθῇ καὶ τοὺς πιὸ δύσκολους καθηγητὲς. Ἡ χαρὰ τῆς ἦταν ἀσυγκράτητη.

—Καλὰ μοῦ τῶλεγες, Τρύφωνα, πὼς μιά γλώσσα ξένη στὸν ἄνθρωπο εἶναι σὰν ἓνα μεγάλο παράθυρο, ποὺ μεγαλώνει καὶ πληθαίνει τὸ φῶς τοῦ μυαλοῦ μας· ἀρκεῖ βέβαια νὰ μὴν ἀφίση κανεὶς ἀνεκμετάλλετη τὴν εὐκαιρία ποὺ τοῦ δίδει ἡ ἐκμάθησις τῆς γλώσσας, γιὰ νὰ μελετήσῃ τὴ ψυχοσύνθεσι καὶ γενικώτερα τὴ νοοτροπία ἐνὸς ξένου γι' αὐτὸν λαοῦ. Καταλαβαίνω

πὼς ἡ σκέψη μου τώρα ἔχει μιὰ καινούργια φωτεινότητα.

“Ὅλη τὴ βδομάδα ἀκούραστοι καὶ οἱ δύο τους ὄσες ὥρες δὲν παρακολουθοῦσαν μαθήματα στὴν Ἀκαδημία, διάβαζαν ἀχόρταγα μὲ λαχτάρια διψασμένου ποῦ ξαφνικά βρίσκεται μπρὸς σὲ δροσάτη πηγὴ. Μὰ τὴν Κυριακὴ τους δὲν ἄνοιγαν βιβλίο. Ἀπὸ τὸ πρῶτὴ πηγαιναν σὲ κοντινὲς ἐξοχές, στὴν ἀρχὴ συνοδευμένοι ἀπ’ τὴ φράου Μαρία ἢ τὴ «δεσποινίδα» ἀνεψιά της μὰ ὄσο περνοῦσε ὁ καιρὸς συνήθισαν καὶ πηγαιναν μόνοι τους, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν στὴν ξένη πολιτισμένη χώρα τὴ ζωὴ ποῦ ζοῦσαν οἱ χαρούμενοι πολῖτες της μέσα στὴ φύση, γιὰ νὰ πάρουν δύναμη, ποῦ τοὺς χρειαζότανε γιὰ τὴν ἐξαντλητικὴ δουλειὰ τῆς ἑβδομάδας.

—Νὰ κάτι ποῦ δὲν κατάλαβε ἀκόμα ὁ Ἑλληνικὸς λαός, εἶπε κάποτε ὁ Τρύφωνας στὴν Ἑλένη. Δὲν ἐσυνήθισε ν’ ἀγαπᾷ τὴ φύση καὶ δὲν αἰσθάνεται τίς ὠμορφιές της, μὰ καὶ τὴ δύναμη ποῦ μεταγγίζει στὸν ἄνθρωπο, ποῦ ξέρει νὰ τὴν ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὴ ζῆ.

—Δὲν ἔχεις δίκιο, Τρύφωνα. Τώρα τελευταία καὶ οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς διάφορους συλλόγους τῶν ξεκόλλησαν τοὺς νέους ἀπ’ τὰ καφνεῖα καὶ τοὺς τράβηξαν πρὸς τὸ βουνὸ καὶ στὰ δάση.

—Ἐλάχιστο ποσοστὸ, δυστυχῶς, ἔχει τραβηχτεῖ ὡς τώρα στὴν Ἑλλάδα. Χρειαζέται μεγάλη προπαγάνδα γιὰ νὰ κατορθώσωμε ν’ ἀκολουθήσωμε τοὺς πολιτισμένους λαοὺς στὴ φυσιολατρεία τους. Εἴμαστε ἀκόμα κολλημένοι στὰ καφνεῖα καὶ μᾶς συγκρατεῖ ὁ φόβος τοῦ ἀέρα καὶ τοῦ νεροῦ. Πρέπει νὰ τὸ παραδεχτοῦμε χωρὶς ντροπὴ.

—Ναί, μὰ σιγὰ σιγὰ.

—Βέβαια καὶ σ’ αὐτὸ ὑπάρχουν δικαιολογίες σοβαρές, ποῦ μὲ τὸν καιρὸ θὰ λείψουν.

—Ποιὲς ἐννοεῖς;

—Τὰ βουνά μας πού τώρα φαίνονται σπανά καί κουρσεμένα, κάποτε ἦσαν κατασκέπαστα ἀπὸ πράσινα δάση. Κι' ὅμως ἡ σκλαβιά τὰ καταδίκασε κι' αὐτὰ μὲ τις ἀτιμώρητες φωτιές νὰ χαθοῦν καί ἡ ἔλλειψη καμμιᾶς στοργῆς γιὰ τὰ δέντρα ἀπὸ τὸν ἀμόρφωτο καὶ βόρβαρο τότε καταχτητῆ, πλήθυνε τὸ κακὸ καὶ τὰ κύρσεψε ἀνεπανόρθωτα. (*)

«Ἐπειτα εἶναι καί ἡ συγκοινωνιακὴ δυσκολία. Τὶ νὰ σοῦ κάμῃ ὁ κακομοίρης ὁ πολίτης μας, πού κι' ἂν ποθῆ βουνὸ ἢ ἔξοχή, γιὰ νὰ τὰ βρῆ, πρέπει νὰ χαντακώσῃ τὸν προὔπολογοισμό τῆς βδομάδας του. Γιὰ ν'ἀρθωμε μεῖς στὸ θαυμάσιο αὐτὸ δάσος, πού περάσαμε τὴν ἡμέρα μας, δαπανήσαμε οἱ δύο μας τέσσερα μόρκα' γιὰ νὰ κόμωμε τὴ διαδρομὴ αὐτὴ στὴν πατρίδα μας, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ βροῦμε τέτοια φυσικὴ ὠμορφιά, θ'ἄπρεπε νὰ διαθέσωμε τὸ μισὸ μισθὸ μας.

—Ναί, ναί, ἔχεις δίκιο, εἶναι κι' αὐτό.

—Εἶναι κι' ἄλλες αἰτίες, μὰ ἄς μὴ τις συζητήσωμε ἀκόμα, προτοῦ φτόσῃ ἡ ὠραία ἡμέρα πού θάρχισωμε τὴ φυσιολατρικὴ προπαγάνδα μας. Εὐτυχῶς κάθε μέρα καὶ πληθαίνουν οἱ φυσιολάτρες στὴν Ἑλλάδα καὶ θ'ἄβρωμε σ'ἂν θὰ γυρίσωμε ἀρκετοὺς συνιδεάτες.

—Δέ μοῦ λές, Τρύφωνα, ἀναζητᾶς τὴ μακρυσμένη πατρίδα;

—Πολύ· πάρα πολύ! κι' ὅμως ἡ σκέψη μου πῶς ἐδῶ δουλεύω γι' αὐτὴν καὶ πῶς κοπιᾶζω γιὰ νὰ ἐξασφαλίσω στὰ παιδιά της κάτι, πού θὰ τοὺς πληθῶ.

(*) Δὲν μπορούσαν νὰ φαντασθοῦν τὴ βάρβαρη καταστροφὴ πού θ'ἄφερναν στὰ δάση μας καὶ γενικὰ στὶς δειτροφυτεῖες οἱ πολιτισμένοι Γερμανοὶ καὶ Ἴταλοὶ! Ποῦ ν'ἄξεραν ὅτι δὲν θὰ περνοῦσαν πολλὰ χρόνια, πού οἱ πολιτισμένοι αὐτοὶ τοῦ Βορᾶ θὰ κατάστρεφαν τὴν πατρίδα τους καὶ θὰ ἐρήμωναν τὴν ὑπαιθρο χώρα τους!

νη τούς παράγοντας της εύτυχίας των, με κάνει νά χαίρω και νά προσπαθῶ νά πολλαπλασιάσω τὰ στοιχεῖα πού μᾶς χρειάζονται. "Ελα τώρα, "Ελένη δὲν εἶναι καιρὸς γιὰ νοσταλγίες. Δουλειά! Δουλειά! μελέτη! ἔντονη παρατήρηση στὸ κάθε τι, πού θά μᾶς χρειαστῇ. "Οχι γιὰ τὴ δόξα. "Οχι. Τί μπορεί νά περιμένη ἕνας δάσκαλος πού πάντα μένει στὴ σκιά; Πρέπει νά μᾶς ἐνδιαφέρῃ μόνη ἡ ἠθικὴ ἱκανοποίηση πού ἀποτελεῖ γιὰ τούς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος τὴν ἀληθινὴ εὐτυχία.

« Ἄν με ρωτήσης, πού θᾶχα προτιμώτερο νά μετεκπαιδευτῶ: στὴ Γερμανία ἢ στὴ Γαλλία; θά σοῦ ἀπαντοῦσα ἀδίσταχτα πὼς θά προτιμοῦσα στὴ Γαλλία, γιατί ἡ νοοτροπία καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Γάλλου συγγενεῖι περισσότερο με τὴν Ἑλληνική. Οἱ Γάλλοι εἶναι μεσογειακὸς λαὸς καὶ ἔχουν καὶ αὐτοὶ τίς ἴδιες δημιουργικὰς ἀνησυχίες με μᾶς, ἔχουν κι' αὐτοὶ τούς ἴδιους θερμοὺς ἐnthουσιασμοὺς καὶ τίς αὐτὲς ἀδυναμίες. "Αλλως τε στὴ Γαλλία παρουσιάζεται δυνατώτερο φιλοσοφικὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ βαρὺ καὶ κάποτε δυσκίνητο Γερμανικόν. Ἄλλὰ ὅλοι παραδέχονται, καὶ παραδέχομαι κι' ἐγὼ μαζί τους, πὼς στὴ Γερμανία ἀναπτύσσεται πιὸ μεθοδικά, πιὸ πλατιά, κάθε ἐκπαιδευτικὸ σύστημα σὲ ἐπιστήμη· ἀλλὰ γιὰ τὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα δὲ μοῦ φαίνεται κατάλληλη ἡ Γερμανία νά σὲ μορφώσῃ τὸ ἀντίθετο· σὲ διαφθείρει, σὲ στρεβλώνει· δὲν μπορεί ἕνα ἔθνος πού θεωρεῖ τὸν ρομποτισμὸ θεμέλιο γιὰ ἐπιβολή, μήτε μπορείς νά περιμένης ἀπὸ ἕνα λαὸ πού ὄχι μόνον βαδίζει τὸ βᾶδισμα τῆς πάπιας, ἀλλὰ καὶ πού θαυμάζει τίς σπασμωδικές τους αὐτὲς κινήσεις, πού σοῦ θυμίζουν καὶ λίγο τέτανο, καμμιά ἀπόδοτικὴ παιδαγωγικὴ μόρφωση. Παρακολουθώντας τὴ Γερμανικὴ νοοτροπία καὶ ζώντας μες στὴ ζωὴ τους, στὰ αἰσθήματά τους, πού ξεχειλίζουν πάντα μῖσος πρὸς ὅλα καὶ γιὰ ὅλα,

αίσθάνομαι νὰ γεμίζη τὸ εἶναι μου ἀντισώματα ἐ-
τοιμα νὰ δράσουν ἐνεργητικά κατὰ τῶν γερμανικῶν
τάσεων. Ἀπ' τὴν ἄλλη, παρακολουθώντας τὴν μηχανο-
ποιημένη πειθαρχία τους καὶ τὴν ἐκούσια μετα-
τροπὴ τους σὲ ἄμυαλα ρομπότ, ἐδραιώνω τὴν πίστη
μου πρὸς τὴν συνειδητὴ ἐθελουσία πειθαρχία καὶ
πιὸ πολὺ στὴν πειθαρχία ποὺ γεννᾷ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ
ἐκτίμηση πρὸς τὸν ἀνώτερο. Ἀλλὰ ἔμεῖς, Ἑλένη,
θὰ προχωροῦμε στὴν κατάκτηση τῆς ἐπιστήμης καὶ
θὰ φροντίσωμε ν' ἀφομοιώσωμε κάθε τι τὸ θεωρητι-
κὸ, ἀδιάφορο ἂν στὴν πράξη θὰ ἐφαρμόσωμε δικό
μας σύστημα, σύμφωνο μὲ τὴ νοοτροπία μας καὶ μὲ
τὸ χαρακτήρα τοῦ λαοῦ μας, ποὺ διαπλάσσεται μὲ
χίλιους δυὸ παράγοντας, ἀλλὰ μὲ πρωταρχικὸ τὸ
κλίμα, τὸν ἥλιο, τὸ φῶς, τὸν ἀέρα.

«Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξομοιώσωμε τὰ παιδιὰ τοῦ
Ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ τὰ παιδιὰ τῶν Ρώσων, ἐνὸς λα-
οῦ ποὺ ζῆ ἕξη ὀλόκληρους μῆνες σὲ ἀδράνεια καὶ
τεμπελιά, γιατί ἡ γῆς τους εἶναι σκεπασμένη ἕνα μῆ-
να μὲ φθινοπωρινὴ λάσπη, τέσσερις μῆνες μὲ χιόνια
καὶ ἄλλο ἕνα μῆνα μὲ ἀνοιξιὰτικὴ φριχτὴ λάσπη,
ποὺ δημιουργεῖ τὸ λιώσιμο τοῦ χιονιοῦ; τοὺς μῆνες
αὐτοὺς ὁ Ρῶσος κλειέται ἢ στὸ σπῆτι του δίπλα στὸ
τζάκι ἢ στὸ καπηλιὸ μὲ τὴ βύτκα, γιατί καὶ νὰ θέλῃ
δὲν μπορεῖ νὰ σημειώσῃ καυιὰ, ἀπόλυτα καυιὰ
δράση. Τοὺς ἄλλους ἕξη μῆνες ὁ Ρῶσος τοὺς ζῆ μὲ
τρομερὴ καὶ ἐξαντλητικὴ ἔνταση ἐργασίας, ποὺ τὸν
ἐξασθενίζει καὶ τὸν ἀποβλακώνει φριχτά. Πάρε τὸ
Ρῶσο αὐτὸ καὶ σύγκρινέ τον μὲ τὸν Ἕλληνα, ποὺ ζῆ
χειμῶνα καλοκαῖρι μέσα στὸν ἥλιο καὶ στὸ γλυκὸν
ἀέρα καὶ θά δῆς, πῶς κάθε λαὸς πρέπει νὰ διαπλάσ-
σεται σύμφωνα μὲ τοὺς κλιματολογικοὺς ὄρους του.

Ἔτσι μ' αὐτὲς τίς σκέψεις κι' οἱ δυὸ τους ἦσαν
ριγμένοι μὲ τὰ μοῦτρα στὴ μελέτη καὶ στὴν ἔρευνα.
Δὲν ἀφῆκαν πινακοθήκη ποὺ νὰ μὴ μελετήσουν ὧρες

ελόκληρες, "Όλες τις περίσσιες ώρες τους τις διέθεταν για μελέτη μπρός σέ έργα τέχνης.

—Κι' όμως κάτι πρός δύσκολα και πολύ σπάνια θά μπορούσαμε ν' απολαύσωμε στην άρτιότητα ίσως έδω θά μπορούσωμε νά τὸ πετύχωμε.

—Ποιό;

—Τὴ μουσική.

—"Έχεις δίκιο, Τρύφωνα. Θυμάσαι τὴ βραδυά πού μᾶς πῆγε ἡ φροϊλάιν "Έλσα στὸ θέατρο γιὰ ν' ἀκούσωμε τὸ «Ταγχόιζερ» τοῦ Βάγνερ; Δέν εἶχες καθόλου διάθεση.

—Πραγματικά. "Ήμουν πολὺ θλιμμένοι.

—Μὰ γιατί; "Απόφυγα νά σέ ρωτήσω τότε.

—Γιατί δέν ἤξερα τὴ «μουσικὴ γλώσσα», γιὰ νά αἰσθανθῶ βαθειὰ τὴν ὠμορφιά τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Βέβαια, μούκανε ἐντύπωση τὸ ἐπιφανειακὸ μέρος τοῦ ἔργου. Εὐχαριστιόμουν ἀπ' ὅ,τι ἔβλεπα κι' ἀπ' ὅ,τι ἄκουα, μὰ ἡ ψυχὴ μου ἔμενε ἀσυγκίνητη, γιατί δέν μπορούσε νά συγκινηθῆ; ἀφ' οὗ δέν ἤξερε τὴ «μουσικὴ γλώσσα». Μπορεῖς ν' ἀκούσης ἓνα θαυμαστὸ "Αγγλικὸ ποίημα, μὰ δέν θά συγκινηθῆς ποτέ, γιατί δέν ξέρεις τί λέει. Δέ συμφωνεῖς;

—Συμφωνῶ. Μὰ ἐγώ, Τρύφωνα, εὐχαριστήθηκα πολὺ.

—Εἶσαι ὀλιγαρκής. "Ίκανοποιήθηκες μὲ τ' ὅ,τι ἔβλεπες κι' εὐχαριστήθηκες μὲ τις μουσικὲς ἐκτελέσεις, πού ἦσαν ἀντιληπτές και σέ μένα. Μὰ τὴ βαθύτερη ἔννοια τοῦ ἔργου, πού σοῦ τὴ δίνει ἡ μουσικὴ μὀρφωση δέν μπορούσες νά τὴν ἔχῃς. Σάν κλέφτηκα κι' ἀρπαχτὰ παίρνομε κάπου κάπου τὸ μοτίβο, πού δημιουργεῖ τὴ συνοχή τοῦ ἔργου και τὴ λεπτὴ προσαρμογὴ τῶν ἀρμονιῶν και τῶν ἐννοιῶν τοῦ ποιητῆ μουσικοῦ. "Έν ᾧ οἱ ἄλλοι ἀκροατὲς σχεδὸν ὅλοι ἐδῶ μὲ τὴν μὀρφωσή των, ἱεουργοῦσαν ὅπως ἱεουργῶ κι' ἐγὼ ἀκούοντας τὸν «Οἰδίποδα» ἢ τὴν «'Αντι-

γόνη», γιατί μπορώ να παρακολουθώ απρόσκοπτα τις μεγάλες ιδέες του ποιητή.

«Η Μουσική είναι κι αυτή μιὰ γλώσσα, πού ἐνώ διαβάζεται καὶ μεταδίδεται ὁμοιόμορφα, σχεδὸν σ' ὄλο τὸν κόσμο, δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχη τοπικὰ ὄρια καὶ χρονικοὺς σταθμούς. Ἔτσι δικαιολογεῖται ἡ διάκριση σὲ Γερμανικὴ, Γαλλικὴ, Ἰταλικὴ, Ἰσπανιόλικη κι' Ἀνατολίτικη μουσικὴ. Ὅσο γιὰ τοὺς χρονικοὺς σταθμούς, συναντᾶ κανεὶς κάποτε τραγικὲς ἀντιθέσεις, γιὰ νὰ μὴν πῶ καταπτώσεις, πού σὰν ἀλάνθαστος δείκτης δείχνει τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπινου ψυχολογικοῦ ταμπεραμέντου τῶν ἐποχῶν. Ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς τὸ Μπετόβεν, τὸ Μότσαρτ καὶ τὸ Λίστ, τὸν διαδέχτηκε ἡ Ἀμερικάνικη τζάζ.

Ἀναγκάστηκε νὰ συμφωνήσῃ σ' αὐτὸ μαζὶ τοῦ ἡ Ἑλένη καὶ νὰ κρύψῃ τὴ μουσικὴ λύπη της, γιατί τῆς ἔλειπε κι' αὐτῆς ἡ μουσικὴ μόρφωση, πού τώρα πιά ἦταν πολὺ ἀργά γιὰ νὰ ζητήσῃ ν' ἀποχτήσῃ.

Μιὰ ἄλλη μέρα παρακολούθησαν τὸ «Ζιγκφριντ» τοῦ Βάγνερ. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἔκαμε ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση στὸν Τρύφωνα, ὄχι γιὰ τὴ μουσικὴ του, πού δὲν μποροῦσε νὰ αἰσθανθῇ τίς λεπτότητές της καὶ τὴν ἀπόλυτη προσαρμογὴ της πρὸς τίς μεγάλες ιδέες τοῦ συνθέτη, μὰ γιὰ τὰ ἠθικὰ σύμβολα πού κλειοῦσε τὸ ἔργο αὐτό. Εἶχε διαβάσει μιὰ θαυμαστὴ ἀνάλυση τῶν ἔργων τοῦ Βάγνερ κι' ἔτσι τώρα εὐκολώτερα ἔμπαινε μέσα στίς ιδέες τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ. Ἔτσι μποροῦσε νὰ παρακολουθήσῃ τὸ σύμβολο τοῦ Βοτάν μὲ τοὺς σημερινούς καιρούς καὶ τοῦ Ζιγκφριντ μὲ τὸ συμβολισμό τῶν ἐπερχομένων καιρῶν. Μόνο ὕστερα ἀπὸ τὴ μελέτη του αὐτὴ κατάλαβε πῶς στὸ «Λυκόφως τῶν Θεῶν» ὁ μέγας συνθέτης φαντάστηκε τὴ Βαλχάλα—τὴ σύγχρονη κοινωνία—νὰ κατακρημνί-

ζεται κάνοντας θέση στήν ἀναγεννώμενη ἀνθρωπότη-
τα. Πόσο βαθειά κι' αἰώνια θάπρεπε νάναί τῆς ἀν-
θρωπότητος ἡ εὐγνωμοσύνη στὸν ὄνειροπόλο βασι-
λιᾷ τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκο Β', γιατί βοήθησε τὸ
μεγάλο μουσουργὸ νά παρουσιάσῃ τὰ ἔργα του καί
νά ἐπιδράσῃ τόσο βαρυσήμαντα πάνω τῆς!

* *

Μιά ἀπὸ τίς δυνατὲς χαρὲς τοὺς ἦταν σὰν ἔπαιρ-
ναν γράμματα ἀπ' τὴν πατρίδα τοὺς. Δοκίμαζαν
συχνὰ τὴ χαρὰ αὐτῆ, γιατί τοὺς ἔγραφε ταχτικά ὁ
Βερίκης καὶ ὁ κ. Οἰκονομίδης, πὺ κάθε τόσο φανέ-
ρωνε τὴ χαρὰ του γιὰ τίς προόδους τοῦ Τρύφωνα,
πὺ τίς μάθαινε ταχτικά ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Ἀ-
καδημίας Βάτγερ. Ἀπ' τὴν ἰδιαίτερὴ τοὺς πατρίδα
εἶχαν ταχτικά γράμματα τῆς μητέρας των, τοῦ Ἰω-
κεῖμ, τοῦ Ἀλέκου καὶ τῆς Στάσας, πὺ τοὺς ἔγρα-
φαν τὰ ἰδιαίτερα τοῦ παλιοῦ κύκλου των.

«Δὲν μπορεῖς, ἀγαπητὴ Ἑλένη νά φαντασθῆς τὴν
κατάπληξη καὶ τὴ ζήλεια ὄλων, — τοὺς ἔγραφε ἡ Στά-
σα— σὰν κυκλοφόρησε τὸ βιβλίον τοῦ ἀγαπητοῦ Τρύ-
φωνα. Ἀπὸ τίς πρώτες ἡμέρες τῆς κυκλοφορίας κά-
θε δάσκαλος καὶ δασκάλα βρέθηκε στὸ χέρι μὲνα ἀν-
τίτυπο τοῦ «ἡ ἀγάπη ὡς παιδαγωγικὸς συντελεστής!»
Τὸ τί γίνηκε! Τὸ τί ἔλεγαν ὄλοι! Ὡ νὰ τοὺς ἄκουες,
πόση χαρὰ θὰ αἰσθανόσυνα! Πότε βρέθηκαν ὄλοι ἰ-
διαίτεροι φίλοι τοῦ Τρύφωνα! Πῶς εὐρῆκαν τόσο
πρόχειρα τὰ κολακευτικὰ λόγια καὶ τοὺς θαυμα-
σμούς! Μόνον ὁ κακομοῖρης ὁ Τριάδης, ποῦναι τώρα
ξορισμένος σὲνα χωριουδάκι δάσκαλος, σὲνα σκο-
λειὸ μὲ τριανταοχτῶ παιδιὰ, μόνον αὐτός, ἂν ἦταν
ἐδῶ, δὲ θὰ τολμοῦσε νά πλέξῃ τὸ ἐγκώμιο τοῦ ἄν-
τρα σου καὶ νά μιλήσῃ γιὰ τὴ θερμὴ φιλία των! Ὅ-
λοι οἱ ἄλλοι παρουσιάζονται ὡς θερμοὶ ἰδιαίτεροι
φίλοι του, παλῆοι καὶ στενοί. Βέβαια ὁ ἀγαπητὸς
Τρύφωνας δὲν εἶχε ἐχθρούς· κάθε ἄλλο· κι' ὁμως κα-

νένας δὲν ἐτόλμησε σὰν τὸν χτυποῦσαν νὰ ἐκδηλωθῆ φίλος του, μὰ ὅλοι τους ἐτήρησαν «καιροσκοπικὴ σιωπή», γιὰ νὰ μὴν προκαλέσουν τὴν ἐχθρότητα τοῦ ἐπιθεωρητοῦ.

«Ἡ Ἐλεονώρα ἐξέχασε τὴ λύπη της ἀπ' τὸ χωρισμό της μὲ τὸν Τριάδη, μὰ προχθὲς ποῦ τύχαμε μαζὶ σὲ μιὰ σχολικὴ ἑορτὴ, παρατήρησα πὼς ἡ Λουκία δὲν τὴ χαιρέτησε. Κάτι ἔχουν αὐτὲς οἱ δυὸ ποῦ θὰ ναι σοβαρό! Ποιὸς ξέρει; Κάποιο μυστήριον τίς χωρίζει ποῦ δὲν εἶναι τόσο ἀπλό, ὅπως τὸ νομίζαμε σὰν παρακολουθοῦσαμε τὴν ἀνήθικη πάλη των.

«Ὁ διευθυντὴς μας εἶναι καλός· πολὺ καλὸς ἄνθρωπος· μὰ δὲν ἔχει φωτιὰ μέσα του· καλύτερα ἔ; Μιλεῖ γιὰ τὸν ἄντρα σου μὲ πολὺ σεβασμὸ καὶ προβλέπει μεγάλο τὸ μέλλον του. Τὸ βιβλίον του τοῦφερε ἐνθουσιασμό. Κι' εἶναι πολὺ περιεργο, γιὰτὶ αὐτὸς δὲν ἐνθουσιάζεται μὲ τίποτε στὸν κόσμον!

«Βιάζομαι νὰ σοῦ στείλω τὸ γράμμα μου γιὰ νὰ χω τὴν ἐλπίδα τῆς γρήγορης ἀπάντησής σου».

Μέσα στ' ἄλλα γράμματα ὁ Τρύφωνας ἔλαβε μιὰ μέρα καὶ ἓνα ἀπ' τὸν Ἀλέκο.

«Κάθε βράδον σιὴν προσευχὴ μου,—τοῦγραφε— παρακαλῶ τὸ Θεὸ νὰ σὰς δίνη τὴν ὑγείαν σας καὶ νὰ σὰς φέρῃ πίσω γρήγορα. Πόσον σὰς ἀναζητῶ! Κι' ὁ πατέρας μου, ὅσες φορές τοῦ λέω νεώτερα σας, δακρρίζουν τὰ μάτια του. Τὸν ρωτῶ γιὰτὶ κλαίει, μὰ οὔτε κι' ὁ ἴδιος δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὸ κλάμα του.

«Ἡ μητέρα της κυρίας Ἐλένης μὲ περιποιεῖται πολὺ καὶ κάθε βράδον μὲ βάζει καὶ διαβάζω κι' ἔτσι μόνον μ' ἀφήνει νὰ κοιμηθῶ. Νομίζει πὼς μὲ στενοχωρεῖ κι' ἐγὼ τῆς λέω κάθε φορὰ πὼς αὐτὸ μ' εὐχαριστεῖ. Μὰ δὲν μὲ πιστεύει. Γράψτετὴ τῆς το καὶ σεῖς γιὰ νὰ τὸ πιστέψῃ, Ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς τάξης μου θέλουνε νὰ σὰς γράψουν μὰ ἐγὼ δὲν τοὺς ἀφήνω,

γιατί παρ' ὄλο πού ξέρω πῶς θά αἰσθανθῆτε εὐχαρίστηση, φαντάζομαι πῶς ἐκεῖ πού βρίσκεσθε εἰσθε πολὺ ἀπασχολημένος. Γι' αὐτὸ κι' ἐγὼ δὲν σᾶς γράφω τακτικά. Ἔτσι μοῦπε ἡ κ. Ἀνδρονίκη. Μὴν τοὺς γράφης, παιδί μου, πολλά, γιὰ νὰ μὴν ἀπασχολοῦνται ἀπ' τὰ μαθήματά των. Μαθητὲς εἶναι καὶ οἱ δύο τους. Δὲν τὸ ξέρεις; μὰ ἐγὼ γελῶ, γιατί δὲν μπορῶ νὰ φανταστῶ τὸν κ. Τρύφωνα καθισμένο στὸ θρανίο..

«Καὶ τώρα σᾶς ἀφήνω φιλώντας τὰ χέρια καὶ τῶν δύο σας.

Ἄλέκος».

Αὐτὸ τὸ γράμμα συγκίνησε καὶ τοὺς δύο καὶ τοὺς ἀφήκε πολλὴ ὥρα σκεπτικούς.

Στὰ γράμματα ποῦπαιρναν ἀπαντοῦσαν γρήγορα, γιατί ἤθελαν νὰ κρατοῦν ἀδιάσπαστη τὴ συνοχή τους μὲ τὴν ἀγαπημένη τους πατρίδα, πού ὅσο παιρνοῦσε ὁ καιρὸς νοσταλοῦσαν καὶ περισσότερο κ' ἐντονώτερα.

Ἔτσι πέρασε ὁ πρῶτος χρόνος κ' ἦρθαν οἱ διακοπές. Τότε ὁ Τρύφοντας εὗρηκε τὸν καιρὸ νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ «ἀνάχτορο τῶν κίωνων» καὶ νὰ θαυμάσῃ τὸ ὑπέροχο τοπεῖό του. Ἀπὸ χρόνια διαβάζοντας γιὰ τὸ μεγάλο μουσουργὸ Βάγνερ, ὄνειροπολοῦσε νὰ δῆ τὸ παλάτι πού ὁ μέγας δραματιστὴς Λουδοβίκος ἔζησε τὰ παιδικὰ του χρόνια, μὲ συντροφιά του ψυχικὴ τὸ μεγάλο συνθέτη, πού δὲν εἶχε ποτέ του γνωρίσει καὶ πού ἐσχεδίαζε νὰ τοῦ γίνῃ ὁ «προστάτης βασιλιάς.»

Τὸ παλάτι ἦταν χτισμένο σ' ἓνα ὕψωμα στὶς ριζοβουνιές τῶν Βαυαρικῶν Ἀλπεων. Ἐκεῖ γεννήθηκε ὁ ὄνειροπόλος βασιλιάς καὶ τὰ μάτια του, ἀπ' τίς πρῶτες ἡμέρες πού ἄρχισαν νὰ διακρίνουν τὸν κόσμον, ἀντίκρισαν τὸ μαγευτικὸ πανόραμα τῶν αἰωνοβίων δασῶν, τῶν δροσάτων κοιλάδων καὶ τῶν περήφανων βουνῶν. «Ἔτσι τὸ πνεῦμά του τράβηξε πάνω ἀπὸ τὸ

παρόν, ἔξω ἀπ' τὴν πραγματικότητα, ἀνάμεσα στὴν ἱστορία καὶ τὸ θρύλο.» Ἀπὸ μικρὸς ἔδωσε ζωὴ στὰ πιὸ ἄφθαστα δράματα καὶ τὰ ζοῦσε μέσα σ' ἓνα ἀνώτερο ἰδανικὸ κόσμο, ποῦ πλάσασε μὲ τὴ λαχτάρα τοῦ ὄνειρου, καὶ σὰν ἀνέβηκε στὸ θρόνο ὕστερα ἀπ' τὸν ξαφνικὸ θάνατο τοῦ θεοῦ του Μαξιμιλιανοῦ, γίνηκε ὁ βασιλιάς τῶν παραμυθιῶν, ποῦ ὄνειροπολοῦσε ὁ Βάγνερ, καὶ τὸν πῆρε κοντά του.

Ὁ Τρύφωνας μὲ τὴν Ἑλένη ἔζησαν γιὰ δυὸ μέρες στὸ μαγευτικὸ αὐτὸ τοπεῖο κ' ἀφήκαν τὴ φαντασία τῶν νὰ ξαναζωντανέψῃ τὸ θρυλικὸ αὐτὸ βασιλιά, ποῦ τόσο νέος ἔχασε τὴ ζωὴ του, σὰν νὰ μὴν ἦταν πλάσμενος γι' αὐτὴν, ἀλλὰ γιὰ τὰ οὐράνια, ποῦ χαίρουνται τ' ἀνώτερα κι' ὄνειροπόλα πνεύματα.

Τὸ καλοκαίρι περνοῦσε γρήγορα κι' οἱ δυὸ φίλοι σύζυγοι ἔτρεχαν παντοῦ γιὰ νὰ αἰστανθοῦν τὴ χαρὰ τῆς ὠμορφιάς, ποῦχε πετύχει ἡ ἐργατικότητα τῶν Γερμανῶν. Αὐτὴ ἡ ἐργατικότητα τοὺς διάκρινε ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους λαοὺς.

Παρακολουθώντας ὁ Τρύφωνας τὴν πειθάρχηση τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, αἰσθανότανε τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν διῆ σὲ τίς λεπτομέρειές της μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἀργότερα θὰ γινότανε προπαγανδιστὴς ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνας δασκάλους, γιὰ νὰ πετύχουν κι' αὐτοὶ ἀπὸ τὴν τρυφερὴ ἡλικία τῶν παιδιῶν τὸ ριζῶμα μὲς στὴν ψυχὴ τῶν μιᾶς πειθαρχίας δημιουργικῆς. Εὐκόλα μὲ μιὰ συστηματικὴ διδασκαλία θὰ πετύχαιναν νὰ πλάσσουν τοὺς χαραχτήρες τῶν παιδιῶν πειθαρχικοὺς κι' εὐκόλα θὰ μπορούσαν νὰ δημιουργήσουν μὲς στὶς ψυχές τῶν σὰν ἀνάγκη τὴν πειθαρχία αὐτὴ, ὄχι βέβαια ἄβουλη, μηχανικὴ, ὕλικὴ πειθαρχία, ἀλλὰ πειθαρχία λογισμένη, μὲ ἐξάρτηση μόνον πνευματικὴ ἀπὸ τὸν ἀρχηγό.

Πάνω στὸ θέμα αὐτὸ ἄρχισε νὰ παίρῃ σημειώσεις καὶ νὰ καθορίζῃ τὸ τί θὰ μπορούσε νὰ ἐπιδιώξῃ. Ὑ-

πολόγιζε πάλι τὴ μεγάλη ἀποστολὴ τοῦ δασκάλου καὶ ἀναμετροῦσε τὴν ἔθνικὴ ἱερότητα τοῦ ἔργου του. Γενικὰ ἡ Ἑλληνικὴ οἰκογένεια γεννᾷ μόνο τὰ παιδιὰ τῆς νομίζει πῶς ὡς ἐκεῖ φθάνει ὁ σκοπὸς τῆς καὶ τ' ἀφήνει στὸ δάσκαλο, γιὰ νὰ σχηματίσῃ τοὺς χαρακτηρῆρες τῶν καὶ νὰ πλάσῃ τίς ψυχὰς τῶν ἐλάχιστη, ἀνάξια λόγου, εἶναι ἡ ἀναλογία τῶν γονέων ποὺ εἶναι πλάστες τῶν ψυχῶν τῶν παιδιῶν τῶν. Τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ περιμένουν ἀπὸ τὸ δάσκαλο, ποὺ ἔχει στὰ χέρια του μόνο τὸ πέμπτο τῶν ὡρῶν τοῦ παιδιοῦ γιὰ ἑκατὸ πενήντα μέρες τὸ χρόνο. Ἔτσι τὸ ἔργο τοῦ δασκάλου γίνεται δυσκολώτερο, σκληρότερο, ἀχαριστώτερο. Βοηθὸς τοῦ σπιτιοῦ στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν θᾶπρεπε νᾶναι τὸ σκολειό, ἐν ᾧ μῆτε κἄν βοηθὸς τοῦ σκολειοῦ εἶναι τὸ σπίτι. Πῶς μπορεῖ μὲ τίς συνθήκες αὐτὲς ὁ δάσκαλος νὰ προχωρήσῃ στὸ μεγάλο ἔργο του; Κι' ὅμως ἡ στραβὴ αὐτὴ οἰκογενειακὴ γαμμη δὲν πρέπει ν' ἀποθαρρύνῃ τὸ δυνατό δάσκαλο. Τὸ ἀντίθετο πρέπει νὰ τὸν ἐνδυναμώσῃ ἢ δυσκολία τῆς ἐπιτυχίας. Πολλὰς φορές ἐσκέφτηκε ὁ Τρύφωνας, πῶς ἂν μπορούσε καμμιά φορά νὰ διευθύνῃ ἐκπαιδευτικὰ ἔστω καὶ μιὰ περιφέρειαν, θὰ ἐπέβαλλε στοὺς δασκάλους καὶ στὶς δασκάλας τῆς περιφέρειας του νᾶρχουνται σ' ἐπικοινωνία μὲ τοὺς πατέρες καὶ μὲ τίς μητέρες τῶν παιδιῶν, τοῦλάχιστο μιὰ ὥρα τὴν ἑβδομάδα. Αὐτοὶ περισσότερο ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ διδασκαλίαν μόνο διδάσκοντάς τους τὸ τί πρέπει νὰ κάνουν γιὰ νὰ μορφώσουν χαρακτηρῆρες, θὰ δημιουργοῦσαν συνεργάτες πραγματικούς. Μὰ εἶναι τάχα δύσκολο μιὰ ὥρα κάθε Κυριακὴ νὰ καλοῦν οἱ δασκάλοι τοὺς γονιοὺς καὶ νὰ τοὺς καθίσουν στὰ θρανία; Βέβαια ὄχι. Μὰ τότε γιατί δὲν γίνεται;

Ἐκτὸς ἀπ' τὸ ἐμπόδιο αὐτὸ ποὺ δυσκόλευε τὴ δι-
ἀπλαση τοῦ χαρακτηῆρα τοῦ παιδιοῦ, ἦσαν κι' ἄλλα,
ἴσως πῶς σοβαρά, ποὺ θᾶπρεπε νὰ φύγουν ἀπ' τὴ μέ-

ση. Τώρα καὶ λίγα χρόνια τὰ κακόμοιρα τὰ ἑλληνό-
 πουλα σταματοῦσαν στὶς περίφημες λέξεις τῶν ἀλ-
 φαβηταρίων τῶν φῶρ, κίς, ψήν, ψίξ, σῆς, σύς, κάδδιχος,
 ἔδδιδι, φλεγμόν, δρώξ! ποῦ οἱ περίφημοι παιδαγωγοὶ
 συγγραφεῖς τῶν διδαχτικῶν βιβλίων ἔβαναν στὰ
 πρῶτα σκαλοπάτια τῆς μορφωτικῆς σκάλας, ποῦθε-
 λαν οἱ δασκάλοι τοὺς νὰ τ' ἀνεβάσουν. Θυμότανε
 μὲ λύπη τὰ λόγια κάποιου παιδαγωγοῦ συγγραφέα
 δασκάλου, ποῦ γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν καθαρεύ-
 ουσά του, ἔλεγε μιὰ βλακεία ποῦ ἔφερνε τὰ λυπηρὰ
 γέλια καὶ στὸν πιὸ ἀκάτεχο δάσκαλο: «τῶν γαλατά-
 δων λοιπὸν καὶ τζομπαναραίων καὶ βαρκάρηδων καὶ
 ἀραμπαντζήδων καὶ σαλεπιτζήδων, καὶ στραγαλα-
 λατζήδων τὴν γλώσσαν, ἀπομαθόντες τὴν τῶν
 γονέων αὐτῶν γλώσσαν, πρέπει νὰ ἐκμάθωσι τὰ τέ-
 κνα τῶν βασιλέων, τῶν πριγκήπων ἡμῶν, τῶν ὑπουρ-
 γῶν, τῶν βουλευτῶν, τῶν πρεσβευτῶν, τῶν καθηγη-
 τῶν κλπ.» Τραγικώτερο, ἀλλὰ καὶ πιὸ γελοῖο δικαι-
 ολογητικὸ γιὰ τὴν καθαρεύουσα δὲν μπορούσε νὰ
 φανταστῇ ὁ Τρύφωνας. Μὰ εὐτυχῶς εἶχαν κατορ-
 θῶσι τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια οἱ σοφοὶ δασκάλοι
 νὰ ξεκολλήσουν ἀπὸ τίς βλακεῖες αὐτές καὶ νὰ ἐπι-
 βάλουν στοὺς συγγραφεῖς τῶν διδαχτικῶν βιβλίων
 τὴ γλώσσα τῆς μάνας τοῦ παιδιοῦ. Τώρα πιά δὲν
 παρουσίαζαν τὸ φριχτὸ θέαμα νὰ χάνουν ἔπειτα ἀπ' ἃ
 τὸ διάλειμμα τῆ χαρὰ τοὺς τὰ παιδιά, ποῦ σπαρτα-
 ροῦσαν ζωηρά, εὐθυμὰ καὶ πολὺλογα ὡς ἐκείνη τὴν
 ὥρα, μόλις ἀντίκριζαν τὸ βιβλίον τοὺς μὲ τίς ἀκατά-
 ληπτες λέξεις καὶ νὰ παθαίνουν πάντα σὰν μιὰ νάρ-
 κη φριχτὴ ποῦ τὰ μεταμόρφωνε σὲ κούτσουρα βου-
 βὰ καὶ περιβρεγμένα μὲ ἰδρώτα. Εὐτυχῶς τὰ θλιβερά
 αὐτὰ φαινόμενα δὲν παρουσιαζόντανε πιά· ἢ ἐκπαί-
 δευσή τοὺς εἶχε ἀπλοποιηθῆ κι' ἀκολουθοῦσε τὸ φυ-
 σικὸ τῆς δρόμο.

Κι' ὁμως ἀπόμενε ἓνα ἄλλο σοβαρώτατο ζήτη-

μα, ἡ διάπλαση τοῦ χαρακτήρα τῶν καὶ ἡ μετάγγιση τῆς χαρᾶς μὲς στὴν ψυχὴ τους. Αὐτὸ θᾶπρεπε νὰ τὸ προσέξῃ πολὺ ὁ αὐριανὸς δάσκαλος· ἡ χαρὰ ἀποτελεῖ μεγάλο κεφάλαιο ψυχικῆς καὶ διανοητικῆς ὑγείας· γι' αὐτὸ θᾶπρεπε νὰ τὴν καλλιεργήσουν συστηματικὰ καὶ μεθοδικὰ μὲς στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. Πάνω στὴ χαρὰ αὐτὴ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ξεχάσῃ ποτὲ του, ἂν κ' εἶχαν περάσει δεκαπέντε χρόνια, πῶς ὁ δάσκαλός τους τοὺς ἔδειρε μιά μέρα ὄλους, γιατί ἔτυχε τὴν ὥρα ποῦκαναν γυμναστικὴ νὰ γελάσουν βλέποντας τὰ τρελλὰ παιγνίδια ποῦκανε μιά μαῖμου πάνω στὸ ψηλὸ κοντάρι ἑνὸς ἀτσιγκανου ἀρκουδιάρη. Τὸ δικαιολογητικὸ τῆς τιμωρίας τῶν παιδιῶν ποῦ γέλασαν, δὲν μποροῦσε νὰ τὸ χωρέσῃ τὸ μυαλό του.

Ἔτσι μὲ τίς σκέψεις αὐτὲς ἔθετε πάλι στὸν ἑαυτὸ του ἓνα καινούργιο σκοπὸ, ποῦ θὰ τὸν μελετοῦσε ἀπ' ὄλες τίς πλευρὲς του καὶ θὰ ζητοῦσε νὰ τὸν πετύχῃ σὰν θᾶφτανε ἡ ποθητὴ ὥρα, κι' ἄρχισε νὰ γράφῃ πάνω στὸ μεγάλο αὐτὸ ζήτημα, ποῦ θὰ δημιουργοῦσε μιά ἐξαιρετικὰ ἀποδοτικὴ κίνηση στὴν πατρίδα του. Γράφοντας θυμότανε τὰ σοφὰ λόγια τοῦ Ρώσου συγγραφέα Γκούρα Ὀλέσκο στὸ συνέδριο τῶν σοβιετικῶν συγγραφέων. «Καθένας μπορεῖ νὰ γράψῃ μόνο ἐκεῖνο ποῦ εἶναι δικό του. Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω τὸ πρόσωπο τοῦ ἐργάτη ἢ τοῦ ἐπαναστάτη ἥρωα, γιατί δὲν εἶμαι μῆτε τὸ ἓνα μῆτε τὸ ἄλλο. Μοῦ φαίνεται ἀνώτερο ἀπ' τὴ δύναμή μου, ἀνώτερο ἀπ' τὴ διανόσή μου»· ὁ συγγραφέας πρέπει νὰ νῆται ἐκπαιδευτὴς καὶ δάσκαλος καὶ νὰ θεωρῆ καθῆκόν του νὰ δημιουργῆ ἔργα ποῦ νὰ προκαλέσουν στοὺς ἄλλους τὸν πόθο νὰ προσαρμοσθοῦν μὲ αὐτά, τὸν πόθο νὰ γίνουν καλύτεροι. Ὁ συγγραφέας πρέπει νὰ κάμῃ ἐπιλογή μέσα του καὶ νὰ διαλέξῃ ὅ,τι καλύτερο ἔχει γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὸ πρότυπο ἑνὸς ἀνθρώπου.

* *

Οι σπουδές του εξακολουθοῦσαν ἔντονες καὶ βα-
 θειές. Ἡ συντροφιά τῆς ἀγαπημένης του τὸν ἐτόνω-
 νε καὶ τὸν ἐξωθοῦσε στὸ σκοπὸ του, πού κάθε μέρα
 μὲ τις νέες μελέτες καὶ μὲ τις σοβαρώτατες παρατη-
 ρήσεις του πλησίαζε στὴν ὀλοκλήρωσή του. Ὁ χει-
 μῶνας τῆ δευτέρῃ αὐτῆ χρονιά ἦταν βαρὺς κι' αὐτὸ
 τοὺς ἐνοχλοῦσε ἀρκετά· μὰ ἡ τεχνιτὴ γενικὴ θέρμαν-
 ση τῶν σπιτιῶν καὶ τῆς Ἀκαδημίας, ἐλάττωνε τὴν
 ἐνόχληση τοῦ ἀσυνήθιστου κορμιοῦ των· τοὺς ἔδωκε
 ὅμως τὴν εὐκαιρία νὰ χαροῦν τὸ χιόνι, πού τόσο
 σπάνια ἔπεφτε στοὺς κάμπους τῆς πατρίδας των.
 Στὴν ἀρχὴ τοὺς ἄρесе πολὺ τὸ κατάλευκο θέαμά του,
 μὰ σιγὰ-σιγὰ ἄρχισε νὰ τοὺς πειράζῃ στὰ νεῦρα. Αὐ-
 τὴ ἡ ἀσπράδα ἢ ἀλέκιστη, καταντοῦσε τόσο μονό-
 τῶνη, τόσο κουραστικὴ, πού μεγάλωνε τὴ νοσταλγία
 τους γιὰ τὸν εὐμετάβλητο χειμῶνα τῆς μακρῆς πα-
 τριίδας τους. Ὁ ἥλιος! πῶς τὸν λαχταροῦσαν!
 Πῶς ποθοῦσαν νὰ δεχόντανε τις ζωογόνες ἀχτῖνες
 του στὸ ψυχρὸ κορμὶ τους! Ναί· ὤμορφο, θαυμαστὸ
 θέαμα τὰ ὀλόλευκα βουνὰ καὶ τὰ χιονοσκεπασμένα
 δάση! Μὰ τόσο κουραστικὸ, τόσο μονότονο, τόσο ἀ-
 ναλλοίωτο, πού ἄρχισε νὰ μὴν τὸ ὑποφέρουν πιά καὶ
 νὰ κλειοῦνται στὸ σπίτι τους καὶ τις ὧρες ἀκόμα
 πού τοὺς ἔμεναν γιὰ νὰ χαροῦν τὴ φύση. Μιὰ δυὸ
 φορές παρακολούθησαν χιονοδρομίες καὶ ἀγῶνες πά-
 νω στοὺς πάγους· μὰ γλήγορα τοὺς βαρέθηκαν κι' αὐ-
 τοὺς καὶ προτιμοῦσαν μιὰ θερμὴ αἴθουσα κινηματο-
 γράφου. Κι' ὅμως ὁ Τρύφωνας ἐζήλευε τὴν ἀθλητικὴ
 ἐπίδοση τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Πόση ἀλκὴ δὲν ἔπαιρνε ὁ
 λαὸς αὐτὸς ἀπ' τὸν ἀθλητισμὸ του! καὶ πόσο καθυ-
 στερημένη σ' αὐτὸ ἦταν ἡ πατρίδα του! Ἡ ἐλπίδα
 ὅμως πῶς θὰ βρεθοῦν γρήγορα οἱ ἰδεολόγοι φίλαθλοι
 καὶ στὴν πατρίδα του, πού θὰ κάμουν θρησκεία τους
 τὸν προπαγανδισμὸ τοῦ ἀθλητισμοῦ, τὸν καθησύχα-

ζε. Αὐτὸς πάντα αἰσθανότανε ἀγάπη γιὰ τὸν ἀθλητισμό. Οἱ ἀνάγκες ὅμως τῆς σκληρῆς δουλειᾶς του δὲν τὸν ἀφήκαν ν' ἀφιερῶσιν στὸν ἀθλητισμὸ ὄρες πολὺτιμες, ποὺ ἦσαν προωρισμένες γιὰ τὴν πνευματικὴ του μόρφωση. Γι' αὐτὸ εἶχε περιοριστεῖ στὰ ὄρια τῆς σουηδικῆς γυμναστικῆς, ποὺ ἦταν καθωρισμένη γιὰ τὸ σχολεῖό του.

Μιά μέρα παρακολούθησαν στὸν κινηματογράφου τὴ «Χιονάτη μὲ τοὺς ἑπτὰ νάνους.» Τὸ ἔργο αὐτὸ ἄρρεσε ὑπερβολικὰ στὸν Τρύφωνα, γιατί τὸ θεώρησε ὡς πρῶτο ἔργο πραγματικῆς τέχνης. Ἦταν καλλιτεχνικὴ δημιουργία ἐν ᾧ ὅλα τὰ ἄλλα ποῦπαιρναν ἀπ' τὴ ζωὴ δὲν ἦσαν παρά φωτογραφικὲς ἐπιδειξεις, ποὺ σπάνια καταντοῦσαν ν' ἀφήσουν κάποια θέση στὴν πραγματικὴ τέχνη. Βέβαια τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν παρουσίαζε κανένα ἠθικὸ βάθος μὴτ' ἔτεινε στὴ δημιουργία τοῦ «οἴχτου καὶ τοῦ ἐλέους», μὰ εἶχε τὴν ἀνώτερη ἠθικὴ τῆς τέχνης, ποὺ ἐπιδρᾷ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς λόγια, χωρὶς δικαιολογίες. Τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ παρακολούθησε δυὸ φορές καὶ σχημάτισε πάνω σ' αὐτὸ νέες σκέψεις, ποὺ πάντα ἐνδιέφεραν τὴ μακρυσμένη του πατρίδα καὶ ποὺ στερέωνε τὴν πεποίθησή του, πὼς μόνο ἡ ὠμορφιά καὶ ἡ δύναμη τῆς τέχνης ἔφερναν κάποιο ξαλάφρωμα στὶς ἀσχήμιες τῆς ζωῆς.

Ἔτσι μὲ τὶς σκέψεις αὐτές, ποὺ τοῦ δημιουργοῦσαν ἀκατάπαυτα ὄνειρα, πέρασε ὁ χρόνος κι' ἦρθαν οἱ ἐξετάσεις, ποὺ τὸν ἔφεραν σὲ μιὰ ἐξαιρετικὴ θέση κι' ἀνάμεσα στοὺς Γερμανούς. Ὁ καθηγητὴς Βάιγερ ἔγραφε τὴν ἄλλη μέρα στὸ φίλο του Οἰκονομίδη: «Ὁμολογῶ, ἐκλεχτέ μου φίλε, πὼς ἡ γνωριμία τοῦ κ. Τρύφωνα Ἀρτέμη, ποῦχατε τὴν ὥραία ἔμπνευση νὰ μοῦ ἐμπιστευθῆτε, μὲ γεμίζει χαρὰ, γιατί πρώτη φορά στὴ ζωὴ μου συνήντησα μαθητὴ μὲ τόσο μεγάλη ἀφομοιωτικὴ δύναμη καὶ μὲ τόση ἀντίληψη καταπλήσ-

σουσα, πού ἡ δυσκολία τῆς γλώσσης μας δὲ στάθη-
κε ἰκανὴ νὰ τοῦ μειώσῃ. Στὶς χθεσινὲς προφορικές
του ἐξετάσεις προκάλεσε τὴν προσοχὴ καὶ τὰ συγχαρη-
τήρια ὅλων γενικῶς καὶ ἐγὼ αἰσθανόμουναι γι' αὐ-
τὸ κρυφὴ χαρὰ, γιατί εἶναι πρόσωπο πού προκαλεῖ
δυνατὴ τὴ συμπάθεια κείνου πού θὰ τὸν γνωρίσῃ».

Μόλις ἔλαβε τὸ γράμμα τοῦ Βάγγερ ὁ Οἰκονο-
μίδης, τηλεγράφησε στὸν Τρύφωνα θερμὰ συγχαρη-
τήρια καὶ ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργοῦ.

Τόσο ὁ Τρύφωνας ὅσο καὶ ἡ Ἐλένη ἔκλαιγαν ἀπό
χαρὰ. Ποτὲ δὲν εἶχαν ἀφήσει τοὺς ἑαυτοὺς των νὰ
ἐλπίσουν σὲ τόση μεγάλη ἐπιτυχία, πού ἀπὸ μετριω-
φροσύνη δὲν χαρακτήρισαν ἀπόλυτη.

Τὴν ἡμέρα ἐκείνη εἶχε πάρει καὶ ἡ Ἐλένη τὸ πι-
στοποιητικὸ τῆς ἀπ' τὴν Ἀκαδημία, ὅτι ἄκουσε μαθή-
ματα δυὸ χρόνια χωρὶς καμμιά ἀπουσία. Ὁ Τρύφω-
νας τὴ βίαζε νὰ δώσῃ ἐξετάσεις, μὰ δὲν τὴν ἔπεισε.

—Μοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ πιστοποίηση αὐτή· δὲν ἔχω
μεγαλύτερη φιλοδοξία· θὰ δώσω κι' ἐγὼ ὅτι μπορῶ
στὴν ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση· ἐξετάσεις δὲ θέλω.

—Μὰ γιατί;

—Γιατί... φοβοῦμαι

—Ποιόν;

—Ἐσένα!

—Ἐμένα; εἶσαι παιδί!

—Ὅχι· εἶμαι γυναῖκα καὶ θέλω νὰ κάμω παιδιά·
νὰ γιατί βιάζομαι νὰ γυρίσω γρηγορώτερα στὸ σπι-
τι μου.

Ὁ Τρύφωνας τὴν πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὴ
γέμισε φιλία, κάνοντάς τιν ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ αἰσ-
θανθῇ τὴ χαρὰ τοῦ ἔρωτα στὴν πιὸ μεγάλη του ἔνταση.

Μετὰ πέντε μέρες ἔλαβαν γράμμα ἀπ' τὸν Οἰκο-
νομίδη, πού τοὺς ἔλεγε ὅτι ἀνάγγειλε στὸ νέο ὑπουρ-
γὸ τῆς παιδείας, πού μόλις τώρα καὶ δυὸ μῆνες εἶχε
ἀναλάβει τὸ ὑπουργεῖο, τὴν ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία τοῦ

κ. Ἀρτέμη, ἀκριβῶς γιὰ νὰ τὸν προετοιμάσῃ γιὰ τὴ μελλούμενη ὑπηρεσία, ποῦ θὰ τοῦ ἐμπιστευότανε τὸ ὑπουργεῖο. Ὁ νέος ὑπουργός, ἕνας ἄνθρωπος ἐξαιρετικῆς μόρφωσης ἀπὸ τὸν ἐκπαιδευτικὸ κλάδο, διάβασε μὲ μεγάλη προσοχὴ τὸ γράμμα τοῦ κ. Βάϊγγερ δυὸ φορές καὶ στὸ τέλος τοῦ εἶπε:

—Αὐτὸ τὸ δάσκαλο, κ. Οἰκονομίδη, πρέπει νὰ τὸν διαθέσωμε σὲ μιὰ μεγάλη ἐπιθεώρηση. Βρέθηκα στὴν Ἀκαδημία πρὸ δύο χρόνων ποῦ διαβάστηκε ἡ σοφὴ του πραγματεία καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσίν της τὴ μελέτησα πολὺ ἢ μελέτη τοῦ αὐτῆ ἀπ' τὴν πρώτη γραμμὴ ὡς τὴν τελευταία διαπνέεται ἀπὸ ἕνα πνεῦμα σοφῶ, ἐρευνητικῶ, γεμᾶτο ἐμπειρία καὶ αὐστηρῆ παρατηρητικότητος. Μὲ τίς τελευταῖες σπουδές τους, τίς τόσο πετυχημένες, ὅπως λέει ὁ κ. Βάϊγγερ, ἡ δυναμικὴ ἀπόδοσις τοῦ δασκάλου αὐτοῦ θὰ φθάσῃ στὸν ἀνώτερο βαθμὸ της. Τὸν ξέρω καλὰ τὸν κ. Βάϊγγερ. Ἡμῶν κ' ἐγὼ μαθητὴς του καὶ ξέρω πῶς ἡ κρίσις του πάντα εἶναι αὐστηρῆ. Γιὰ μένα, δυστυχῶς, ἂν καὶ μελετοῦσα φιλότιμα, δὲν εὗρῃκε μήτε μιὰ κολακευτικὴ λέξι νὰ μοῦ πῆ! καὶ γέλασε καλόψυχα. Ἐν ᾧ γιὰ τὸν Ἀρτέμη δὲν ξέρει ποῦ νὰ τὸν τοποθετήσῃ, γιὰ νὰ δεῖξῃ τὴν ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση ποῦ τοῦ ἔκαμε».

«Αὐτὰ μοῦ εἶπεν ἀκριβῶς ὁ κ. Ὑπουργός καὶ νομίζω πῶς ἔχω καθήκον νὰ σοῦ τὰ γράψω, γιὰ νὰ καταλάβῃς μὲ πόση λαχτάρᾳ σὲ περιμένει ἡ ὑπηρεσία σου, μὰ καὶ γὼ προσωπικά.»

Τὸ γράμμα αὐτὸ γέμισε τὸ ζευγάρι χαρὰ, ποῦ δὲν μπορούσαν πιά νὰ τὴ συγκρατήσουν.

Ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζονται γιὰ τὸ γυρισμὸ. Δὲν ἤθελαν νὰ καθυστερήσουν μήτε μιὰ μέρα. Πρὸ μηνῶν εἶχαν λογαριάσει νὰ περάσουν κάμποσο καιρὸ μετὰ τίς ἐξετάσεις καὶ νὰ ἐπισκεφθοῦν διάφορα μέρη τῆς Γερμανίας, μὰ ἡ νοσταλγία τῆς γλυκειᾶς πατρίδας τοὺς τραβοῦσε τώρα μὲ μιὰ ἀνυπολόγιστη ἐλ-

κτικὴ δύναμη.

—Τὸ μόνο ποῦχομε νὰ κάμωμε γιὰ νὰ πλουτίσου-
με τίς παρατήσεις μας, εἶναι νὰ μὴ γυρίσουμε μὲ τὸ
σιδηρόδρομο, ποῦ ἡ γρηγοράδα του ἐμποδίζει τὴν ἐξε-
ταστικὴ ἔρευνα, μὰ νὰ προτιμήσωμε τὸν ὑγρὸ δρό-
μο τοῦ Δούναβη. Τὸν καιρὸ ποῦ θὰ μᾶς περισσέψη,
θέλω νὰ τὸν διαθέσωμε νὰ ἐπισκεφθοῦμε τοὺς Δελ-
φούς, τὰ Μετέωρα καὶ τὸ Μέγα ἐπήλαιο. Τίς τελευ-
ταῖες ταξειδιωτικὲς μου ἐντυπώσεις τίς θέλω ἀπὸ τὴν
Ἑλλάδα μας· συμφωνεῖς, ἀγαπητὴ Ἑλένη;

—Μὴ μὲ ρωτᾶς ποτὲ ἂν συμφωνῶ. Οἱ σκέψεις καὶ
οἱ προτιμήσεις μου συμπίπτουν πάντα ἀπόλυτα μὲ
τίς δικές σου. Καταλαβαίνω, Τρύφωνα, τοὺς αἰσθη-
ματικούς λόγους ποῦ σοῦ ἐπιβάλλουν νὰ κρατήσης
σὰν τελευταῖες ἐντυπώσεις τίς Ἑλληνικές. Θεὸς πάν-
τα νὰ ἐπικρατοῦν μέσα στὴν ψυχὴ σου πιὸ δυνατὲς
καὶ πιὸ χρωματισμένες.

—Περίεργο, Ἑλένη· κι' ὅμως φαντάζομαι πὼς τῶ-
τι αἰσθανόμαστε ἐμεῖς οἱ δύο, ποῦ λείψαμε δυὸ χρό-
νια ἀπ' τὴν Ἑλλάδα μας, θὰ αἰσθάνονται κι' ὅλοι οἱ
ἄλλοι Ἕλληνες γιὰ τὴν πατρίδα μας. Πολλοὶ λίγοι
ἴσως νάχουν τὰ χαρούμενα δικαιολογητικὰ ποῦχαμε
μεῖς μένοντας σὲ ξένη γῆ. Κι' ὅμως, Ἑλένη, νάξε-
ρες πόσες φορὲς βάραινε ἡ καρδιά μου ἀπὸ τὴν ἀπό-
σταση, ποῦ μὲ χῶριζε ἀπὸ τὸ γλυκὸ χῶμα τῆς πατρί-
δας μας! Δὲν ξέρω ἂν αἰσθάνονται τὸ ἴδιο καὶ οἱ
ἄλλοι ἄνθρωποι. Θᾶναι φυσικὸ τὸ, τι συμβαίνει σὲ μᾶς
τοὺς Ἕλληνες νὰ συμβαίη καὶ σὲ κάθε ἄλλον, γιὰτὶ
καθένας μὲ τὴ γέννησή του σὲνα τμήμα γῆς, παίρνει
ἓνα κομμάτι μὲς στὸ «εἶναι» του κορφολογημένο ἀπὸ
τὰ βουνά, ἀπ' τὰ φυτά, ἀπ' τὴ θάλασσα κι' ἀπ' τὸν
οὐρανὸ τῆς γεννήτρας γῆς, ποῦ τοῦ γίνεται τὸ δυνα-
τὸ στημόνι τῆς ψυχῆς του.

—Ναί! ναί, ἔχεις δίκην σ' ὅ,τι λές. Δὲν ξέρω,
μὰ γιὰ μένα ὁ ἑλληνικὸς οὐρανὸς καὶ γενικὰ ὁ κά-

θε ούρανός, πού δέν κρατᾶ μόνιμα κατεβασμένα τὰ μούτρα του καὶ τὴ νεφώδικη μαυρίλα, καλμάρει αὐτόματα τὰ νεῦρα καὶ σκορπᾶ τὸ ψυχικὸ βάρος, συντελώντας ἔτσι στὴ δημιουργία ἑνὸς φαιδρουῦ χαρᾶκτῆρα.

“Υστερα ἀπὸ λίγο ἡ Ἑλένη συνέχισε.

—Πολὺ σπάνια στὰ δυὸ αὐτὰ χρόνια πού βρισκόμαστε δῶ μᾶς ἔτυχε νὰ δοῦμε κατακάθαρο οὐρανό, γελαστό, χαρούμενο. Ναι! χόρτασεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ κατακάθαρους δρόμους, ἀπὸ πάρκα, ἀπὸ περιποιημένα καὶ ζεσταμένα σπίτια, μὰ οὐρανὸ δέν εἶδα. “Αχ! πὼς ἐλαχτάρισεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ οὐρανό! Αὐτὸς ἦταν ἡ νοσταλγία μου. Καμμιά δύναμη δέν τραβᾶ τὴν ψυχὴ μας ὅπως τὴν τραβᾶ ὁ οὐρανός.

“Ὁ Τρύφωνας εὐχαριστημένος ἀπ’ τὰ λόγια τῆς τὴ χάδεψε λέγοντάς της.

—“Ἐ τότε, καλὴ μου, βιάσου νὰ φύγωμε μιὰ ὥρα ἀρχύτερα· βιάσου νὰ σκεπαστοῦμε μιὰ ὥρα γρηγορώτερα ἀπὸ τὸ γαλανὸ οὐρανὸ μας.

* *

Πῆραν τὸ ποταμόπλοιο στὴ Ρέγκενσμπουργκ, μιὰ ὤμορφη παλιὰ πολιτεία, πού βρίσκεται στὴν καταπράσινη δενδρόφυτη κλειδωσὴ τῶν ποταμῶν Ρέγκεν καὶ Δούναβη. Πέρασαν ἀπ’ τὴ Στράουνμπιγκ μὲ τίς παλιές ἐκκλησιές καὶ τὰ μηχανοκίνητα πριονιστήρια καὶ κατὰ τὸ μεσημέρη ἀφῆκαν πίσω τῶν τὸ Ντέγγεντορφ, μιὰ μικρὴ χαριτωμένη πολιτεία. Ἀντίκρυσαν τέλος τὴ θαυμαστὴ σ’ ὠμορφιά πόλη τοῦ Πασσάου, τὴν τελευταία γερμανικὴ πόλη πρὸς τὰ παλιὰ Αὐστριακὰ σύνορα. Ἡ χαριτωμένη αὐτὴ κλιμακωτὴ πολιτεία εἶναι χτισμένη πάνω σὲ μιὰ πετρώδικη γλῶσσα τῆς ξηρᾶς, ἀκριβῶς στὸ σημεῖο πού σμίγουν οἱ παραπόταμοι Ἴνν καὶ Ἴλτς μὲ τὸ Δούναβη. Ἐκεῖ μῆπκαν σ’ ἄλλο πλοῖο.

Τὸ ταξίδι τους βάσταξε μέρες· μὰ ὅλες περνοῦσαν

τόσο εὐχάριστα, τόσο εὐτυχησμένα! Δὲν ἐχόρταιναν νὰ βλέπουν ἀπ' τὴ μιὰ κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ὄχθη τὰ κα-
τακάθαρα πολιτισμένα χωριά, τὶς λαμπερὲς πολιτεῖ-
ες, τ' ἀγροχτήματα μὲ τὰ ξεμοναχημένα σπιτία τους,
ποὺ φαινότανε ἀπὸ μακρὰ σὰν κουκλόσπιτα μὲ τὶς
μυτερὲς στέγες. Μαγεῖα ἦταν τὸ θέαμα τῶν δροσά-
των δέντρων ποὺ τ' ἀγκάλιαζαν. Τὰ μάτια τους ἀ-
στραπιαῖα πιάνανε καὶ τὴν παραμικρότερη λεπτομέ-
ρεια, γιατί ἡ ποικιλία κι' οἱ ἀντιθέσεις δὲν τοὺς ἄφι-
ναν νὰ νοιώσουν τὸν κάματο μιᾶς μονοτονίας. Ἡ
καλὴ σύμπτωση τοὺς ἔφερε νᾶναι τὸ φεγγάρι στὸ δεύ-
τερό του τέταρτο κ' ἔτσι μποροῦσαν νὰ χαίρουνται
τὴ μαγευτικὴ τους διαδρομὴ καὶ τὶς ἡρεμὲς νύχτες. Μὲ
θλίψη ἄφηναν τὸ κατὰστροφμα, σὰν τοὺς ἔπιανε ἡ κού-
ραση κατὰ τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ λαχτάρα ξεπετιόν-
τανε τὰ γλυκοχαράγματα γιὰ νὰ τρέξουν πάνω καὶ
νὰ μὴ χάσουν καὶ τὴν παραμικρότερη γωνίτσα γῆς,
ποὺ ἄφηναν στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη ὄχθη.

Περνώντας τὰ Γερμανικὰ σύνορα μπῆκαν στὴ μα-
γευτικὴ Ἄνω Αὐστρία καὶ ἀντίκρισαν τὴν κοιλάδα
ποὺ ἀγκαλιάζουν οἱ Ἄλπεις καὶ τὰ Βοημικὰ βουνά.
Ἀπὸ τὴ μεγάλη αὐτὴ κοιλάδα πέρασαν οἱ διάφοροι
λαοί, ποὺ ξεχύθηκαν ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ πρὸς τὴ Δύ-
ση. Τὸ θέαμα ποὺ παρουσιάζουν οἱ ἐρειπωμένοι Πύρ-
γοι στὶς ὄχθες τοῦ χυμοδότη αὐτοῦ ποταμοῦ καὶ τ'
ἀναρίθμητα δενδρόφυτα νησακία, ποὺ κάθε τόσο πα-
ραπλέει τὸ ποταμόπλοιο, εἶναι τὸ πιὸ γραφικὸ ἀπ' ὅ-
λη τὴ διαδρομὴ στὸ μαγεμένο Δούναβη. Μιὰ-μιὰ μὲ
τὴ σειρά τους ἄφηναν πίσω τους τὶς διαφορὲς μαγευ-
τικὲς πολιτεῖες, ποὺ, ξαπλωμένες στὶς ὄχθες τοῦ Δού-
ναβη, χαίρόντανε τὴ χαρὰ μιᾶς ἀπόλυτα φυσικῆς ζω-
ῆς. Τὸ Λίντς, ἡ Ἔντς, ἡ Ἴπς, ἡ Μπίλκ, ἡ Μαουτέρυ,
ἡ Τούλη, ἡ Κλόστερνοῦμπουργ καὶ τέλος ἡ Βιέννη,
ἡ πόλη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς μελωδικῆς χαρᾶς. Ὁ
Τρύφωνας ἤθελε νὰ ἐπισκεφθῆ μερικὰ ἀπ' τὰ ἀξιο-

θέατα μέρη τῆς πόλης, μὰ ὁ χρόνος δὲν τὸν ἔπαιρνε.

—Ἐλπίζω νὰ ξανάρθωμε πάλι στὴν Εὐρώπη, εἶπε στὴν Ἐλένη καὶ μάλιστα πρὸ ξεκούραστοι γιὰ νὰ χαροῦμε καὶ τὴν πόλη αὐτή. Ἔ;

—Ναί· ναί· θὰ ξανάρθωμε, Τρύφωνα, κι' ἴσως τότε ἡ γαλήνη τῆς ἡλικίας μᾶς δίνη πρὸ βαθειῆς τῆς ἐντυπώσεις πού θὰ πέρνωμε.

Τὴν ἄλλη μέρα πέρασαν ἀπ' τὰ στενὰ τοῦ Πρεσβούργου πού εἶναι ἀνάμεσα στὶς προεκτάσεις τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Καρπαθίων. Ἀπὸ κεῖ καὶ κάτω ὁ Δούναβης διακλαδίζεται, μὰ τὸ ποταμόπλοιο ἀκολουθεῖ πάντα τὸν κεντρικὸ βραχίονα, πού δέχεται ἀναρίθμητους οὐγγρικοὺς παραποτάμους. Τὰ τοπεῖα στὴν Οὐγγρική αὐτὴ διαδρομὴ εἶναι ἀπὸ τὰ μαγευτικώτερα πού μπορεῖ κανένας νὰ δῆ στὸν κόσμον. Στὴ συμβολὴ τοῦ παραποτάμου Γκράν, πού βρίσκεται ἡ ὁμώνυμη πολιτεία, ἡ κοιλάδα στενεύει κι' ὁ ποταμὸς περνᾷ ἀπ' τὰ στενὰ πού σχηματίζουν τὰ βουνὰ καὶ τὸ ρέμα τοῦ ποταμοῦ στὸ στενὸ αὐτὸ γίνεται πρὸ ὀρμητικόν.

Ἐπὶ τέλους ἔφτασαν στὴ μεγαλειώδη καὶ παναρχαία πόλη Βούδα Πέστη κι' ἄρχισαν νὰ περνοῦν τὶς γέφυρές τῆς ὥσπου νὰ σταματήσουν στὴ θαυμασία προκουμαία τῆς Πέστης, πού ἔχει μᾶκρος ἐννιά χιλιόμετρα. Στὴ δεξιὰ πόλη τῆ Βούδα μεγαλόπρεπη γαληνεύει ἡ παλῆ ἀριστοκρατία μὲ τὰ μέγαρα καὶ τ' ἀνάχτορά τῆς καὶ στὴν ἀριστερῆ, τὴν Πέστη, σφίζει ἡ ἐμπορικὴ ζωὴ μὲ τὴν κίνησή τῆς. Στὴν ὥραία αὐτὴ πόλη ἔμειναν κάμποσες ὥρες καὶ τοὺς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τὴ θαυμάσουν. Μὰ εἶναι τόσες οἱ ὠμορφιές τῆς, πού θὰ χρειαζόντανε βδομάδες, ὄχι γιὰ νὰ τὶς χορτάσουν, μὰ καὶ γιὰ νὰ τὶς ἐπισκεφθοῦν μόνο.

Τὴν ἄλλη μέρα ἔφτασαν στὰ ὑψώματα τοῦ Κάρλοβιτς καὶ προχώρησαν πρὸς τὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ τῶν. Ἄμα εἶδαν τὸ Σεμλίνο πάνω στὸ ξεπλάτισμα

τοῦ ποταμοῦ, ποῦφτανε τὸ ἐνάμιση χιλιόμετρο, ἐτοιμάστηκαν νὰ βγοῦν στὸ Βελιγράδι. Ἀπὸ δῶ πιά θῆρχιζαν τὰ γνωστά τους τοπεῖα καὶ ἡ ἐπανάληψη τῶν εἰκόνων θὰ τοὺς ἔδινε ἐντονώτερες ἐντυπώσεις.

Στὸ Βελιγράδι ἔμειναν μόνο λίγες ὧρες. Κι' οἱ δύο τους αἰσθανόντανε μιὰ ἀσυγκράτητη βιάση πότε νὰ φτάξουν στὴν Ἑλλάδα. Μόλις ἄρχισαν τὸ βιαστικό τους δρόμο μέσα στὴ Σερβία, κατάλαβαν τὴν καθυστέρηση τῶν πολὺπαθων Βαλκανίων, ποὺ μακρότατους αἰῶνες τινύγουνται κάθε τόσο στὸ αἷμά των. Κι' ὅμως στὸ διάστημα τῶν δύο χρόνων ποῦλειπαν καταλάβαιναν μιὰ σοβαρὴ διαφορὰ στὴν ἐμφάνησή των. Στὴ διαδρομὴ τοὺς εἶδαν ἀρκετὰ μοντέρνα χτίρια, ποὺ δὲν τᾶχαν δεῖ στὸ πρῶτο πέρασμά των. Μὰ τὴ σοβαρώτερη διαφορὰ τὴν κατάλαβαν πολὺ γρήγορα καὶ πιδ ἔντονα ὡς ἐμπῆκαν στὰ Ἑλληνικὰ σύνορα. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν τελωνειακῶν καὶ γενικὰ ὄλων τῶν σιδηροδρομικῶν ὑπαλλήλων ἄλλαξε, γιατί ἐν ᾧ πρὸ δύο χρόνων ἦσαν κακὸτροποι καὶ χυδαῖοι σ' ἐμφάνιση καὶ συμπεριφορὰ, τώρα μ' εὐγένεια ἐπιθεωροῦσαν τίς ἀποσκευές τοὺς καὶ τοὺς ἔδιναν τίς διαφορές πληροφορίες σὰν ζητοῦσαν.

Ἡ ἀπότομη αὐτὴ ἀλλαγὴ ἔκαμε τὸν Τρύφωνα νὰ φιλοσοφήσῃ ζητώντας τὰ πιθανὰ αἷτια τῆς. Βέβαια δὲν τοῦ ἦταν δυνατὸ νὰ πιστέψῃ, πὼς ἡ ἐφαρμογὴ κάποιου ἠθοπλαστικοῦ συστήματος εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλαγὴ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τοῦ χαρακτήρα τῶν ὑπαλλήλων.

Κι' ὅμως, ἦταν γεγονὸς ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος, κάπου πρέπει νὰ εἶχει τὴν αἷτια του. Δὲν ἤθελε νὰ ἐρευνήσῃ παρὰ πάνω. Δὲν ἤθελε νὰ βρῆ τί ρίζα τῆς ἀλλαγῆς. Ἡ σκέψη πὼς θὰ κατέληγε νὰ διαπιστώσῃ πὼς κάποιο «καμτσίκι» ὑπῆρξε

«θαυματουργό» τὸν πλήγωνε βαθείᾳ στὴν ψυχὴ. Ὁ-
χι «καμτσίκι», ὄχι «κράτος τοῦ νόμου». Συνειδητὴ πει-
θαρχία στὸ κοινωνικὸ σύνολο. Αὐτὸ ζητοῦσε ὁ Τρύ-
φωνας. Τὸ θρανιό, ὁ ἄμβοντας τῆς ἐκκλησίας, τὸ βι-
βλίο, τὸ θέατρο... Ἔτσι, μὲ τὴν ἀγάπη στὰ χεῖλη τῆς
διδασχῆς, μὲ τὴ θωπεῖα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ, τὸ ἀ-
κόνισμα στὸ θεῖο βελούδινο ἄκονι τοῦ πνεύματος.

Ἄμα μπῆκαν στὴν Ἑλληνικὴ γῆ κι' ἄρχισαν τὸ
δρόμο τους, ὁ ἓνας κοίταζε τὸν ἄλλο σὰν χαρούμενα
παιδιά, ποῦ τρέχουν ἀπ' τὸ σκολεῖο νὰ ξανάβρουν τὸ
σπίτι τους, ποῦχαν χάσει τώρα καὶ μῆνες. Τὸ κάθε τι
τούς φαινότανε ζεστὸ καὶ φιλικὸ καὶ ἡ γλῶσσά τους,
ποῦχαν καιροὺς νὰ τὴν ἀκούσουν, ἔφτανε στ' αὐτιά
τους σὰν γλυκεῖα μουσικὴ.

—Τίποτε δὲν εἶναι γλυκύτερο ἀπ' τὴν πατρίδα.
Τὸ κάθε τι σοῦ ἀγγίζει στὴν ψυχὴ, τὸ κάθε τι σὲ χα-
δεύει καὶ σοῦ μιλεῖ μὲ μιὰ τρυφερώτατη ἄφωνα γλῶσ-
σα. Καὶ στὸν ἀέρα ἀκόμα, σὰν νὰ φτερουγίζουν οἱ
ἀναρίθμητες γενεές τῶν προγόνων, ποῦ σὲ χαδεύουν
μὲ τίς φτεροῦγές των. Ἄ! ὄχι! δὲν ὑπάρχει τίποτε
γλυκύτερο ἀπ' τὴν πατρίδα.

—Καὶ μάλιστα σὰν ἡ πατρίδα αὐτὴ εἶναι ἡ Ἑλ-
λάδα! προσθέτει ἡ Ἑλένη συλλογισμένα καὶ γέρον-
τας ἀπ' τὸν ἐξόστη τοῦ τραίνου φώναζε μὲ θαυμα-
σμό. Μὰ κοίτα, κοίτα, κοίτα, Τρύφωνα, ἓνα οὐρανό!
χόρτασε φῶς, καθαρότητα διάφανη! κοίτα λάμψη ποῦ
ἀχτινοβολεῖ χαρὰ.

Καὶ σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ τῆς συνέχισε:

—Τίποτε, τίποτε δὲν ἀνταλλάσσω μὲ τὸν οὐρανὸ
μας. Τοὺς χαρίζω τὰ πυκνά τους δάση μὲ τὰ αἰωνό-
βια δέντρα τους, τοὺς χαρίζω τὰ χιόνια τους καὶ τὸν
πολιτισμὸ τους, μοῦ φτάνει ὁ Ἑλληνικὸς οὐρανός!
Κάτω ἀπ' τὸ θόλο του, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἐ-
λευθερώνεται. Μὴ ζητᾶς, Τρύφωνα, νὰ πειθαρχήσης
τὸ λαὸ μας σὰν κάτι μηχανικὸ μὲ βίδες καὶ τροχα-

λίες! Μὴν τὸ ζητᾶς. Τὴν ἀτίθασσὴν ἀνταρσία τοῦ τοῦ
τῆ σταλάζει μὲς στὴν ψυχὴ τοῦ ὁ ἑλευθερωτῆς οὐ-
ρανός.

Ὁ Τρύφωνας τὴν κοίταξε κατάπληχτος.

—Γιατί μὲ κοιτάζεις ἔτσι, Τρύφωνα;

—Εἶναι τόσο ὡμορφο ἔτσι μοῦ εἶπες! Μοῦδωκες
μιὰ σοφὴ λύση στὸ μεγάλο πρόβλημα ποῦ ἀνατάρασ-
σε τὸ μυαλό μου, ζητώντας ν᾿ἄβρω τοὺς βαθύτερους
λόγους τῆς ἀπειθαρχίας μας.

—Μὰ τὴν βρίσκεις ἐλάττωμα τὴν ἀπειθαρχία αὐτή;

—Ναί, εἶναι ἓνα χαριτώμενο ἐλάττωμα, ποῦ ζη-
μιώνει πολὺ ἓνα λαό, σᾶν ἐπιδιώκῃ κατὶ ὁμαδικό.
Ἴσως ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία, σᾶν φτάνῃ στὴν περήφα-
νη ἀνεξαρτησία, νᾶναι παράγοντας δυνατὸς στὴν
πνευματικὴ δημιουργία, μὰ σᾶν ἡ ἀνεξαρτησία αὐτὴ
φτάσῃ στὰ ὅρια τῆς ἀπειθαρχίας σὲ μιὰ ὥρα ἐθνικῆς
ἀνάγκης, ὁ παράγοντας αὐτὸς θᾶναι ὀλέθριος.

—Καταλαβαίνω τί θές νὰ ὑποστηρίξῃς καὶ οἱ σκέ-
ψεις σου δὲν εἶναι ἀδικαιολόγητες· κι' ὅμως δὲ συμ-
φωνῶ μαζί σου· ἡ ἱστορία σὲ διαψεύδει· ἄπειρες φο-
ρὲς ὁ ἐλεύθερος κι' ἀτίθασος Ἑλληνικὸς λαός, ποῦ
ξόρισε ἓνα Ἀριστείδη, γιατί ἔτσι τοῦ κάπνισε, γιατί
ἔτσι ἔδειχνε τὴν ἀπερίσκεπτη μὰ ἀνεξάρτητῃ βούλη-
σὴ του, ὠρθώθηκε ἥρωϊκὰ μπρὸς σὲ πολλαπλάσιο
ἔχθρό, πειθαρχώντας στὴν ἀνάγκη. Στὶς ἴδιες χρονι-
κὲς περιόδους, ποῦδειχνε σὲ πολλὰς ἐκδηλώσεις του
τὴν ἀπειθαρχὴν ἀνταρσία του, μεγαλοῦργοῦσε σ' ἔργα
πνεύματος, βοηθοῦμενος ἀπὸ τὴ δύναμικότητα ποῦ
τοῦδινε ὁ ἐλεύθερος δημιουργὸς ἦλιος.

—Εἶναι κι' αὐτὲς σκέψεις ποῦ μοροῦν νὰ συζη-
τηθοῦν σοβαρὰ καὶ οἱ σκέψεις σου μοῦ φέρνουν χαρὰ.
Μὰ πιότερη χαρὰ μοῦ φέρνει ἔτσι σὲ βλέπω νὰ μι-
λῆς. Σὲ διάστημα μιᾶς ὥρας μοῦπερ τόσες λέξεις, ὅ-
σες δὲ μοῦλεγες σὲ μιὰ βδομάδα ὀλόκληρη κεῖ ψηλά!
τῆς λέει γελώντας.

—Τὸ παραδέχομαι· βρῆκα τὴ μιλιὰ μου ἢ μᾶλλον, βρῆκα τὶς σκέψεις μου, ποὺ ἦσαν ναρκωμένες κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ οὐρανό.

Ὁ Τρύφωνας σκέφτηκε πολὺ τὰ λόγια τῆς γυναίκα-
κας του καὶ ζύγισε τὸ βάρος τους. Δὲν μποροῦ-
σε νὰ μὴν παραδεχτῆ πῶς τὸ, τι τοῦπε
ἦταν μετρημένο, μὰ καὶ πηγαῖο, καὶ πῶς θ'
ἀποτελοῦσε μιά μέρα γι' αὐτὸν θέμα μελέτης σοβα-
ρῆς.

* *

Οἱ Μακεδονικοὶ κάμποι ἔτρεχαν τώρα πίσω τους
ζερβὰ δεξιά μὲ μιά ἀχτινωτὴ γρηγοράδα ποὺ ζάλιζε.
Ἔτσι ἀναγκάζονταν νὰ κοιτάζουν τὰ μακρυνά, γιὰ
νὰ μὴ νοιώθουν τὸν ἴλιγγο τῆς ἀνάποδης κίνησης τῶν
κοντινῶν τοπείων.

—Σὰν δυὸ δίσκοι ποὺ γυρίζουν ἀπ' τὴ μιὰ κι' ἀπ'
τὴν ἄλλη μεριά· ἔ; ρωτᾷ ὁ Τρύφωνας.

—Ναί· σὰν τεράστιοι γῆινοι δίσκοι, ποὺ γυρνᾶ-
νε μὲ τρομερὴ ταχύτητα καὶ μᾶς δίνουν τὴν ψευδαί-
σθηση πῶς ἐμεῖς μένουμε ἀκίνητοι.

Ἔτσι μιλώντας γιὰ χίλια πράγματα περνοῦσαν
τὴ γραμμὴ ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη ὡς τὴν Ἀθήνα· κά-
ποτε σταματοῦσαν κάθε τους ὀμίλια κι' ἄφηναν τὶς
ἐρευνητικὲς ματιές τους νὰ καμαρώνουν τὰ μαγευτι-
κὰ τοπεῖα ποὺ συναντοῦσαν στὸ δρόμο τους. Ἐνα
δροσοῦτο τοπεῖο δίπλα σ'ένα ποταμάκι ἔφερε στὴ μνή-
μη τοῦ Τρύφωνα ἕνα τραγοῦδι τοῦ Πολέμη κι' ἄρχι-
σε νὰ τὸ ἀπαγγέλλῃ μὲ σιγὴ βαθεῖα φωνή. Σὲ λίγο
ἕνα ὀλόγυμνο ἄδενδρο ξερὸ βουνὸ τοῦ θύμισε ἄλλο
τραγοῦδι τοῦ Μαβίλη κι' ἄρχισε νὰ τ' ἀπαγγέλλῃ κι'
αὐτό.

«Πατρίδα σὰν τὸ ἥλιο σου ἥλιος ἄλλοῦ δὲ λάμπει

Πῶς εἰς τὸ φῶς σου λαχταροῦν οἱ θάλασσες κι' οἱ κάμποι.»

Ἐφτασαν κουρασμένοι στὴν Ἀθήνα. Βιαστικὰ
πῆραν κάτι σ' ἕνα ἐστιατόριο καὶ ἔσπευσαν νὰ παρα-

δοθοῦν στὸν ὕπνο. Εἶχαν λαχταρίσει τὸν ὕπνο τόσες μέρες θυσιάζοντάς τον μπρὸς στὶς πλούσιες φυσικὲς ὡμορφιές.

* * *

Ἡ πρώτη τους ἐπίσκεψη ἦταν στὸν ἀγαπημένο τους Βερίκη, στὸν κουμπάρο τους, κι' ἡ δευτέρα στὸ φίλο καὶ προστάτη τους κ. Οἰκονομίδη, πού τοὺς δέχτηκε μὲ ἀσυγκράτητη χαρά. Χωρὶς καθυστέρηση ὁ διευθυντὴς ζήτησε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν ὑπουργό νά τοὺς παρουσιάσῃ κι' αὐτὸς μὲ ἀληθινὴ χαρὰ καὶ περιέργεια ὥρισε τὴν ὥρα πού θὰ τοὺς δεχότανε. Ἡ διάκριση αὐτή, ἢ πραγματικὰ ἐξαιρετικὴ, γιὰ κείνους πού ξέρουν τί τραβᾷ ἓνας πού θέλει νά δῆ ὑπουργό, ὥσπου νά τὸ κατορθώσῃ, μαθητεύτηκε ἀπ' τὴ δαχτυλογράφο τοῦ κ. Οἰκονομίδη κι' ἀπ' ὅλα τὰ γραφεῖα ἄρχισαν νά παραμονεύουν γιὰ νά δοῦν τὸν περίφημο δάσκαλο, «τὸ φίλο τοῦ κ. διευθυντοῦ», πού δεχότανε ὁ ὑπουργὸς χωρὶς νά τηρῆ τοὺς καθιερωμένους τύπους.

Ὁ ὑπουργὸς δέχτηκε τὸ ζευγάρι μὲ ἐνθουσιασμό, ἔδειξε τὴ χαρὰ του γιὰ τὴ γνώριζε τὸν ἐκλεχτὸ δάσκαλο καὶ τὴ συγκίνηση του γιὰ τὴν τιμητικὴ διάκρισή του στὴν Ἀκαδημία τοῦ Μονάχου.

—Ἦρθε τώρα ἡ στιγμή ν' ἀποδώσῃ στὴν πατρίδα σου, κ. Ἀστέρη, τί, ὅτι ἡ πειρά σου ἀπ' τὴ μιὰ καὶ οἱ σοφὲς μελέτες σου ἀπ' τὴν ἄλλη σοῦχουν δώσει.

—Αὐτὴ θᾶναι ἡ μεγαλύτερή μου χαρὰ κι' αὐτὸς εἶναι ὁ μοναδικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς μου, κ. ὑπουργέ.

—Σκεφῆκαμε, κ. Ἀστέρη, πὼς πρέπει νά τοποθετηθῆτε ὡς ἐπιθεωρητὴς σὲ μιὰ περιφέρεια τῶν Ἀθηνῶν. Ἐδέχθηκα τὴ γνώμη τοῦ κ. Οἰκονομίδη, γιὰ τὴ βρῆκα σωστή.

Ὁ Τρύφωνας στράφηκε στὸν κ. Οἰκονομίδη καὶ συγκινημένος λέει:

—Ἡ τοποθέτησή μου στὴν πρωτεύουσα θ' ἀποτε-
λοῦσε γιὰ μένα ἀξιοπρόσεχτη καὶ ζηλευτὴ διακριτικὴ
τιμὴ. Γι' αὐτὸ εὐχαριστῶ καὶ σὰς θερμότατα καὶ τὸν
κ. διευθυντὴ, ποῦ μὲ τὴν πρότασή του δείχνει τὴν ἀ-
γάπη του γιὰ μένα. Μὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, κ. ὑπουρ-
γέ, ν' ἀχῶ τὴ γνώμη, πῶς ἂν μὲ θεωρῆτε ἱκανὸ νὰ δημι-
ουργήσω κάτι καλὸ, πρέπει νὰ μὴ μὲ κρατήσετε στὴν
πρωτεύουσα, ἀλλὰ νὰ μὲ στείλετε σὲ μιὰ ἐπαρχια-
κὴ περιφέρεια.

—Μὰ γιατί; Μήπως ἐπειδὴ φαντάζεστε ὅτι οἱ
δαπάνες τῆς ζωῆς εἶναι μικρότερες στὴν ἐπαρχία;

—Ἄ, ὄχι. Αὐτὸ, εὐτυχῶς, δὲν μὲ στενοχωρεῖ.
Μὰ ἐπειδὴ φρονῶ πῶς στὴν Ἀθήνα μποροῦν νὰ δι-
ατεθοῦν ὡς ἐπιθεωρητές καὶ δασκάλοι, ποῦ δὲν μπο-
ροῦν νὰ παλαίψουν μὲ μεγάλες δυσκολίες, γιατί ἔ-
χουν κοντὰ των καὶ πάνω των τὰ ἐποπτικά μᾶτια
τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐν ᾧ στίς μακρυσμένες
ἐπαρχιακὲς περιφέρειες πρέπει νὰ στέλλονται κεί-
νοι ποῦ λαχταροῦν νὰ δώσουν κάτι δυνατὸ.

Κι' ὁ ὑπουργὸς καὶ ὁ κ. Οἰκονομίδης κοιτάχτη-
καν περίεργα.

—Ὡστε δὲ θέλετε νὰ τοποθετηθῆτε στὴν Ἀθήνα;
Ξέρετε πόσοι καὶ πόσοι ζητοῦν μιὰ τέτοια θέση;

—Τὸ ξέρω, κ. ὑπουργέ, μήτε θέλω νὰ μειώσω τὴν
ἀξία κείνων, ποῦ ἐπιζητοῦν νὰ ζήσουν στὴν πρωτεύ-
ουσα καὶ ν' ἀπολαμβάνουν μιὰ εὐχάριστη ζωὴ.
Μὰ.....

—Εἶμαι βέβαιος, κ. Ἀστέρη, ὅτι ἡ κυρία σας θὰ
λυπηθῆ γιὰ τὴν ἀρνησὴ σας, γι' αὐτὸ σὰς ἀφήνω νὰ
τὸ σκεφθῆτε καλὰ καὶ ὁ ὑπουργὸς στράφηκε στὴν
Ἑλένη, ποῦ ὄλη τὴν ὥρα αὐτὴ ἔμενε δίπλα στὸν Τρύ-
φωνα.

Ὁ Τρύφωνας δὲν ἐστράφηκε νὰ τὴν δῆ. Μὰ αὐτὴ
σὰν νᾶχε σκεφθῆ ἀπὸ πρωτότερα καὶ σὰ νᾶχε συζη-
τήσει τίς σκέψεις τοῦ Τρύφωνα, λέει στὸ ὑπουργό.

—Δὲν ξεχνῶ, κ. ὑπουργέ, πῶς εἶμαι μιά νέα γυναῖκα, πού μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση θάθελε νὰ ζήσῃ τὴν ὡμορφὴ ζωὴ τῆς πρωτευούσης, πού ξέρει νὰ δίνη χαρὲς καὶ νὰ ξεκουράζῃ τὸ δάσκαλο στὶς ὥρες τῆς ἀνάπαυσής του. Εὐτυχῶς τὸ οἰκονομικὸ ζήτημα δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ, γιατί ἐκτός ἀπ' τὸ μισθὸ ἔχομε καὶ μιὰ μικρὴ περιουσιακὴ ἀπόδοση. Γιὰ μένα ἄλλως τε θὰ ἦταν τὸ ἴδιον δασκάλα κ' ἐδῶ, δασκάλα καὶ παντοῦ. Μὰ τὸ πρᾶγμα διαφέρει γιὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀντρός μου. Πρέπει νὰ δώσῃ στὴν περιφέρεια ἐκείνη ποῦχει περισσότερη ἀνάγκη, τὸ τι ἐκλεχτὸ ἀποταμίευσε στὴν ψυχὴ του καὶ στὸ μυαλό του.

—Μὰ καταλαβαίνετε τί θυσία κάνετε κι' οἱ δύο σας;

—Μὰ ξέρομε καὶ οἱ δύο, κ. ὑπουργέ, πῶς οἱ μεγαλύτερες χαρὲς, πού δοκιμάζει ἓνας ἄνθρωπος, τίς δοκιμάζει ἀπὸ τίς θυσίες πού κάνει· ἡ χαρὰ τῆς θυσίας εἶναι ἡ ἀνώτερη χαρὰ.

Ἐὐτυχῶς οἱ δύο διευθυντὲς δὲν μπόρεσαν νὰ κρύψουν τὴν εὐχάριστη ἐκπληξιν, πού τοὺς ἔφεραν τὰ λόγια τῆς Ἑλένης, πού ὁ Τρύφωνας τὴν κοίταζε τώρα μὲ μιὰ φανερὴ ὑπερηφάνειαν.

—Μετὰ τὰ ὠραῖα λόγια σας, κ. Ἀστέρη, πού ὁμολογῶ πῶς μὲ ξάφνιασαν, γιατί εἶναι τέλεια ἀσυνήθιστα γιὰ μιὰ νέα γυναῖκα, θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ δηλώσω πῶς δὲν ἔχει παρὰ νὰ διαλέξῃ ὁ κ. Ἀστέρης τὴν περιφέρεια πού θέλει νὰ τοποθετηθῇ. Εἶναι μεγάλο ὑπηρεσιακὸ εὐτύχημα τὸ ὅτι ἡ γυναῖκα ἐνός ἐκλεχτοῦ δασκάλου δὲν ὑπολείπεται σὲ ἀξία ἀπὸ τὸν ἄντρα της· διαλέξετε καὶ σεῖς τὸ σκολεῖο πού θέλετε, ν' ἀναλάβετε τὴν διεύθυνσίν του.

—Εὐχαριστῶ, κ. ὑπουργέ, γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια, τοῦ λέει σεμνὰ ἡ Ἑλένη, ἐν ᾧ ὁ Τρύφωνας μὲ μιὰ κλίση τῆς κεφαλῆς τὸν εὐχαριστοῦσε κι' αὐτός.

Σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Οἰκονομίδης παλλό-

τανε από μιὰ ικανοποιητική εὐχαρίστηση, γιατί ἔβλεπε πὼς τὸ ἐκλεκτὸ ζευγάρι τῶν δασκάλων δὲν τὸ διάψευσε στίς συστάσεις ποῦχε δώσει στὸ προϊστάμενό του ὑπουργὸ καὶ πὼς δὲν πῆγε χαμένη καὶ μάταιη ἢ προστατευτικὴ του ἐνέργεια.

Ἄμα ἀφῆκαν τὸ γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ, ὕστερα ἀπὸ μισῆς ὥρας ἀκρόαση, ὅλα εἶχαν ταχτοποιηθῆ. Ὁ Τρύφωνας εἶχε ἀναλάβει τὴν ἐπιθεώρηση τῆς ἰδιαιτέρας περιφέρειας του, ἡ Ἑλένη τοποθετήθηκε καὶ πάλι στὴν περιφέρειά της ὡς διευθύντρια τοῦ προτύπου καὶ μιὰ θερμὴ ἐγκύκλιος ὑπογράφηκε πρὸς τοὺς δασκάλους ὅλους γιὰ νὰ διαβάσουν τὸ «μοναδικὸ κι' ἀξιοπρόσεχτο βιβλίον τοῦ συναδέλφου των κ. Τρύφωνα Ἀστέρη περὶ «τῆς ἀγάπης ὡς παιδαγωγικοῦ συντελεστοῦ» μὲ τὴν εὐχὴ ὅπως ποριστοῦν ἀπὸ τὸ σοφὸ αὐτὸ ἔργο διδάγματα γιὰ τὸ δύσκολο ἐθνικὸ ἔργον των».

Οἱ ἐπιτυχίες αὐτὲς κάθε ἄλλον θὰ τὸν ἔκαναν νὰ τίς αἰσθανθῆ παράφορα καὶ νὰ χάσῃ τὸ συγκρατημὸν του· μὰ ὁ Τρύφωνας τίς ἐδέχτηκε σεμνὰ κι' ἀνεπίδειχτα, καὶ βγαίνοντας ἔξω ἀπ' τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ μὴτ' ἔδειξε καμμιά ἀλαζονία, μὴτ' ἀντελήφθηκε πὼς ἅπειρα μάτια παραμόνευαν τὴν ἔξοδο τοῦ ζευγαριοῦ μαζί μὲ τὸ Γενικὸ Διευθυντὴ ἀπὸ τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργοῦ. Τ' ὅ,τι ὅμως συζητήθηκε στὸ γραφεῖον αὐτὸ δὲν ἦταν κάτι συνηθισμένο, πού θὰ μπορούσε ν' ἀπομείνῃ χωρὶς ἀπήχηση. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς ἀφήνοντάς τους στὸ γραφεῖον τῆς Σακτυλογράφου του, ὥσπου νὰ τοὺς ἐτοιμάσῃ τὴν ἄδεια τοῦ μηνός, πού ζήτησαν ἀπ' τὸν ὑπουργὸ γιὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν Δελφῶν, τῶν Μετεώρων καὶ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ἐπέραςε ἀπὸ τὰ δυὸ τρία γραφεῖα τῶν τμηματαρχῶν του καὶ ἐθεώρησε καλὸ «ἀπὸ σκοπιμότητα», νὰ καλέσῃ τοὺς ἀνώτερους ὑπαλλήλους τοῦ ὑπουργείου, γιὰ νὰ τοὺς παρουσιάσῃ τὸν ἐκλε-

χτό δάσκαλο ποῦχε κάμει τόση ἐντύπωση στοὺς καθηγητές τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου καί ποῦ θάπρεπε νά γνωρίσουν, γιατί ὁ διαλεχτός αὐτός Ἑλλῆνας δάσκαλος μέ'μιά σοφή του μελέτη «ἔτεμνε νέες παιδαγωγικές κατευθύνσεις».

Μιλώντας ἀφηρημένα κι' ἀπρόσωπα ὁ κ. διευθυντῆς τοῦ ὑπουργείου, εἶχε παραλείψει τὸνομα τοῦ Ἀστέρη κι' ἔτσι μέσα σέ κείνους, ποῦ ἀπό ὑποχρέωση πρὸς τὴ σύστασή του, μὰ καί ἀπό περιέργεια, ἤθελαν νά γνωρίσουν τὸ δάσκαλο αὐτό, ἦταν μιὰ παλιά γνωριμία τοῦ Τρύφωνα καί τῆς Ἑλένης. Ὁ κ. Εὐστράτιος Σκλυβίδης ὁ παλιὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν, ποῦ μέ τὴν ἐπιπόλαιη κι' ἄκριτη πρότασή του εἶχε συντελέσει νά παυθῆ ὁ Τρύφωνας καί νά δοκιμάσῃ τόση πικρία. Σὰν περνοῦσαν ἀπ' τὸν προθάλαμο τοῦ γραφείου τοῦ κ. διευθυντοῦ, ἕνας-ἕνας μέ τὴ σειρά, γιὰ νά τοὺς συστήσῃ ὁ ἴδιος τὸν Ἀστέρη, ἀνάμεσα τοὺς εἶδαν καί τὸν κ. Σκλυβίδη, ποῦ ὡς τοὺς ἀντίκρουσε ἔγινε κατάχλωμος καί μόλις συγκρατήθηκε νά μὴ λιποθυμήσῃ, σὰν ὁ Τρύφωνας ἀπαντώντας στίς συστάσεις, ποῦ ἔκαμε ὁ κ. Διευθυντῆς, εἶπε:

—Μὰ γνωρίζομαστε μέ τὸν κ. Σκλυβίδη. Ἦταν ὁ παλιὸς μου ἐπιθεωρητῆς.

—Ἀ! ναί! ναί! εἶπε κι' ὁ Οἰκονομίδης ποῦ ξαφνικά θυμήθηκε πὼς ὁ Σκλυβίδης ἦταν κείνος ποῦ εἶχε τὴ γνώμη, πὼς ὁ «Τρύφων Ἀστέρης, κριθεὶς στασιμος ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας, δὲν ἔδειξε καμμίαν προσπάθειαν βελτιώσεως» καί ἐπρότεινε τὴν παύση του.

Ὁ κ. Οἰκονομίδης ἐθεώρησε τὴν εὐκαιρία ἐξαιρετικά κατάλληλη γιὰ νά ὀλοκληρώσῃ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ τόσο ἄδικα πληγωμένου ἐκλεχτοῦ δασκάλου, μὰ καί γιὰ νά διαφημίσῃ ἀκόμα περισσότερο τὴν ἀγρυπνὴ ἐποπτεία τῆς ὑπηρεσίας, ποῦ ἦταν σὲ θέσιν νά μὴ ἐπιτρέπη ἀδικίες εἰς βάρος τῶν εὐσυνειδήτων λειτουργῶν τῆς. Ἔτσι, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς

συγκεντρωμένους ανώτερους λειτουργούς της Παιδείας, εἶπε:

—“Α, ναί· ξέχασα πώς γνωρίζετε. Δέ θέλω, κύριοι, νά θίξω τόν κ. Σκλυβίδη, μὰ φρονῶ πώς ἔχω ὑποχρέωση νά σᾶς πῶ, ὅτι πρὸ δύο χρόνων ὁ κ. Σκλυβίδης ἐπρότεινε κι' ἐπέτυχε τὴν ἀπόλυση τοῦ σοφοῦ συγγραφέα τοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου, ποῦ διαβάσετε βέβαια ὅλοι, «ὡς ἀνικάνου καὶ ἀνεπιδέχτου βελτιώσεως».

Ἡ πληροφορία αὐτή, ὡς ἦταν φυσικὸ μετέδωσε σ' ὅλους ποῦ τὴν ἄκουσαν, σὰν ἀπὸ συνεννόηση, ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελο κι' ἀπὸ κάποιον ἔφυγε ἀσυναίσθητα ἡ φράση «μὰ ἦταν πολὺ φυσικὸ!» Ὁ συντριμμένος Σκλυβίδης δὲν κατώρθωσε ν' ἀντιληφθῆ κείνον ποῦπε τὴ θιχτικὴ αὐτὴ φράση, ἀντίκρουσε ὅμως σ' ὅλων τὰ χεῖλη τὰ εἰρωνικά χαμόγελα ποῦ τόσο τὸν κατέβαζαν.

—Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτή, κύριοι, δὲν θὰ ἦταν ἄσκοπο νά σᾶς τονίσω, πὼς ἐμεῖς ποῦ βρισκόμαστε σ' ἐποπτικὲς θέσεις προϊσταμένων, πρέπει νά προσέχωμε πολὺ, μὰ πάρα πολὺ, στὶς κρίσεις μας, καὶ ν' ἀναλογιζόμαστε τίς μεγάλες εὐθύνες μας σὰν χαρακτηρίζωμε ἓνα ὑφιστάμενό μας. Νά μιὰ περίπτωσις κατάδηλη, ποῦ πρέπει νά μᾶς κἀνῃ νά προσέχωμε καὶ νά ἐλέγχωμε αὐστηρὰ τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῶν ὑφισταμένων μας, ποῦ πολλὰς φορές, παρὰσυρμένοι ἀπὸ προσωπικὲς τῶν ἀντιποθεῖες πρὸς τοὺς δασκάλους τῶν σκολειῶν των, ξεχνοῦν τὴν συνειδησὴ τους καὶ θεμελιώνουν μιὰν ἀδικία, ποῦ ἡ δικὴ μας ἀπερισκεψία ἐπιστεγάζει. Ὁ καλὸς προϊστάμενος μὲ τὸν ἔλεγχόν του ὄχι μόνον δὲν ἐπιστεγάζει τὴν ἀδικία αὐτὴ ἀλλὰ καὶ τὴν ξεθεμελιώνει.

“Ὅσο προχωροῦσαν οἱ παρατηρήσεις τοῦ γενικοῦ γραμματέα, τόσο καὶ ἡ στενοχώρια τοῦ Σκλυβίδη μεγάλωνε κ' ὁ ἰδρώτας του ξεπετοῦσε ἀπ' ὅλους τοὺς

πόρους τοῦ κορμιοῦ του. Μὰ παράλληλη πρὸς τὴ στενοχώρια τοῦ Σκλυβίδη ἦταν κι ἡ στενοχώρια τοῦ Τρύφωνα, ποῦ βλεπε τὸν ἀδικητὴ του νὰ συντριβεται.

—Πρέπει νὰ ὁμολογήσω, κ. γενικὲ διεθυντά, πὼς δὲν μπορῶ νὰ χαρακτηρίσω ὡς ἀπόλυτα ἀδικούς τοὺς χαρακτηρισμοὺς τοῦ κ. Σκλυβίδη. Καὶ ἔγωγε ἤμουν ὑπεύθυνος, γιατί με τὴ δειλία ποῦ χαρακτήριζε ὡς τότε κάθε ἐκδήλωσή μου, σὰν ἐδόθηκε ἡ εὐκαιρία στὴν ἐπιθεώρηση ποῦ μοῦκαμε, ἀντὶ νὰ προσπαθίσω νὰ κλονίσω τοὺς ὄχι κολακευτικοὺς χαρακτηρισμοὺς τοῦ διεθυντοῦ μου, ποῦ γιναν αἰτία νὰ με κηρύξουν στάσιμο, τᾶχασα καὶ δὲν μπόρεσα νὰ ἐμφανίσω στὸν ἐπιθεωρητὴ μου μήτε κἂν μιὰ μέτρια δυναμικότητα. Ἄλλο τώρα ποιὸς ἦταν ἡ αἰτία, ποῦ στερήθηκα μαζί με τὴ χαρὰ τῆς ὑπηρεσιακῆς μου ζωῆς καὶ τὴν πιὸ μικρὴ ψυχικὴ ἰκανότητα ν' ἀμύνωμαι. Ὅπως βλέπετε, ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐλαφρώνω τὴν εὐθύνη τοῦ κ. Σκλυβίδη γιὰ τὴν πίκρα ποῦ μοῦ πότισε ἄλλο μόνον μιὰ ἀδικαιολόγητη σπουδὴ τὸν βαρύνει· θὰ πρέπει νὰ περιμένῃ νὰ ἐλέγξῃ πρῶτα τὴν ἀλήθεια τῶν χαρακτηρισμῶν τοῦ προϊσταμένου μου.

Ὁ Σκλυβίδης τὸν κοίταξε ἀναστενάζοντας μ' ἀνακούφιση κι' ὄλοι οἱ ἄλλοι αἰσθάνθηκαν τὸ ἴδιο ξαλάφρωμα ἀπὸ τὴ λύση, ποῦ δινε ὁ Τρύφωνας στὴν ἐνοχλητικὴ παρατήρηση τοῦ γενικοῦ διεθυντοῦ καὶ νὰ ἐχτιμήσουν τὴν εὐγενικότητα τῆς ψυχῆς τοῦ ἐκλεχτοῦ αὐτοῦ δασκάλου.

* *

Μετὰ δυὸ μέρες ὁ Τρύφωνας καὶ ἡ Ἑλένη συντροφιασμένοι με τὸ φίλο τους Νίκο Βερίκη, ποῦ ἐπωφελήθηκε ἀπὸ τὴν ἐκδρομὴ τους γιὰ νὰ κάμῃ κι' αὐτός τὴν ἄδειά του καὶ νὰ ἐπισκεφθῇ μαζί των τὰ τρία αὐτὰ ἱστορικὰ μέρη, ξεκίνησαν γιὰ τὸ Μέγα Σπήλαιο.

Ἡ διαδρομὴ τους ἦταν ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα

μέ τὸν ὀδοντωτὸ σιδηρόδρομο Διακοφτοῦ—Καλαβρύτων. Τὸ «φίς, φίς» τῆς διπλῆς μηχανῆς, ποῦ ἔμοιαζε μετ' ἀγκομαχητὸ λαχανιασμένου ἀνθρώπου, κτυποῦσε στίς πλατανόφυτες πλαγιές τῆς ἀκατέργαστης χαράδρας καὶ γυρνοῦσε ξανά στ' αὐτιά τους μετ' ἰδίῃ του χροιά. Σὰν καταρράκτες μοιάζανε τὰ νερά ποῦ κοιλοῦσαν ἀφρισμένα ἀπὸ βράχο σὲ βράχο, λές καὶ βιαζόντουσαν νὰ φτάξουν μετ' ἰδίῃ ἀρχύτερα τὴν πεδινὴ γαλήνη. Σὲ λίγο θάχαναν τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους μέσα στὴν πλατεία θάλασσα τοῦ Κορινθιακοῦ. Ἡ συγκίνηση καὶ τῶν τριῶν ὕστερ' ἀπὸ λίγο ἦταν ἀσυγκράτητη, γιατί στὸ ἀντίκρουμα τῆς μεγάλης καὶ μαγευτικῆς αὐτῆς Μονῆς, μετ' ἑπτὰ πατώματα καὶ τὰ ὀδόντα κελλιά, τοὺς ζωντάνεψε ὅλη τὴν ἱστορία τοῦ πολυπάθου Ἑλληνικοῦ Ἔθνους μ' ὅλες τὶς θλιβερές πτυχές της.

Ἡ μονὴ χτίστηκε ἀπὸ τοὺς ἀδερφοὺς μοναχοὺς Συμεῶν καὶ Θεόδωρο, ποῦχαν ἔρθει ἀπὸ τὴ Θεσσαλία. Δὲν ἤξεραν ποῦ θάπρεπε νὰ χτίσουν τὸ μοναστήρι καὶ βρισκόντανε σὲ μεγάλη στενοχώρια. Μιὰ βοσκοπούλα νειρεύτηκε τὴν Παναγία, ποῦ τῆς παράγγειλε νὰ πῆ στὸ δυὸ ἀδέρφια νὰ χτίσουν τὸ μοναστήρι τῶν στὸ σπηλιάρη, ποῦ τρέχει μέσα τοῦ μιᾶς πηγῆς. Ἡ παράδοση λέει πὼς δίπλα στὴν πηγὴ, ποῦ τὴν λέν τώρα «Κρήνη τῆς Ἁγίας Κόρης», βρέθηκε ἕνα κόνισμα κι' αὐτὸ ἔπεισε τοὺς ἀδελφοὺς Συμεῶν καὶ Θεόδωρο πὼς τὸ ὄνειρο τῆς κόρης ἦταν «θεία ἐπιφοίτησις». Στὸ μοναστήρι φυλάσσουν ἀκόμη μετ' ἰερὸ σεβασμὸ τὰ κρανία τῶν δύο ἰδρυτῶν καὶ τὸ χέρι τῆς βοσκοπούλας Εὐφροσύνης. Μὰ τὸ μοναστήρι αὐτὸ δὲν ἔχει γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ μόνο ἐξαιρετικὴ θρησκευτικὴ σημασία. Τὸν ἐνδιαφέρει περισσότερο ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ του πλευρὰ, γι' αὐτὸ ἔχει γιὰ τὸ προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, γιατί ἦταν πάντα γι' αὐτοὺς τὸ προπύργιο τῆς ἐλευθερίας.

...όπου βασιλεύε η χαρά και τὸ τραγούδι...

Ἀπὸ τὸ 1354 καὶ πέρα ἦταν ἡ ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Πατρῶν, γιατί οἱ καθολικοὶ ἵδρυσαν στήν πόλη αὐτὴ δική τους ἀρχιεπισκοπὴ καὶ ὁ πατριάρχης γιὰ ν' ἀποφύγη τις προστριβές τῶν δυο ἀρχιερέων, πού τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς βυζαντινῆς ἐξασθένησης, θάχαν καὶ μεγάλο πολιτικὸ ἀντίχτυπο, διάταξε τὴ μετάθεσιν τῆς ἔδρας τοῦ ὀρθόδοξου μητροπολίτη.

Στὰ 1714, πού οἱ Τούρκοι μὲ τὸ δυνατὸ καὶ σκληρὸ στρατηγὸ τους Τζιν Ἀλῆ ἀρχισάν τὴν κατάχτησιν τοῦ Μωρηᾶ, ἡ μονὴ συνθηκολόγησε μαζί του ἀπὸ σοφὴ προαίσθησι γιὰ τὰ μελλούμενα, μὰ κι' ἀπὸ ἀνάγκη, ἀφ' οὗ ἔβλεπαν ὅλοι πὼς οἱ βενετσάνοι θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ κρατηθοῦν πιά στήν Πελοπόννησο, ὕστερα ἀπὸ τὸ πέρασμα τῶν Τούρκων στὴ Στερεά. Ἡ συνθηκολόγησι αὐτὴ εἶχε εὐεργετικὸ ἀντίχτυπο στὴ ζωὴ ὅλη τῶν γύρω ἐπαρχιῶν, γιατί οἱ Τούρκοι δὲν ἐφάνηκαν σκληροὶ στοὺς Ἕλληνας αὐτοὺς μετὰ τὴν κατάχτησιν.

Καὶ τὸ 1769 πού οἱ ἀδελφοὶ Ὀρλώφ, ἀκλουθώντας τὰ μεγάλα σχέδια τῆς Αὐτοκρατορίσσης τῆς Ρωσσίας Μεγάλης Αἰκατερίνης, ξεσήκωσαν τὸ Μωρηᾶ καὶ τὴν Κρήτη σ' ἐπανάστασι, οἱ καλόγεροι τῆς μονῆς κατῶρθωσαν ὄχι μόνον νὰ σώσουν τὸ μοναστήρι μὰ καὶ ὀλόκληρη τὴν ἐπαρχία τῶν Καλυβρύτων, γιατί μὲ μεγάλες προσπάθειες μπόρεσαν κι' ἐπῆραν ἀπὸ τὰ χερί τῶν ἐπαναστατῶν ὅλα τὰ γυναικόπαιδα τῶν Τούρκων, πούχαν πιάσει στὰ διάφορα χωριά καὶ τὰ παράδωκαν σῶα στοὺς Τούρκους στήν Ἰτέα. Τὴν πράξιν αὐτὴ τὴν ἐξετίμησαν πολὺ οἱ Τούρκοι καὶ ὄχι μόνον ἐσεβάστηκαν τὴ μονὴ μὰ τῆς ἔδωκαν καὶ νέα προνόμια. Ὅλος ὁ ἄλλος Μωρηᾶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα, ἔπαθε μεγάλες συμφορές, ὅπως ἔπαθε καὶ ἡ Κρήτη πού πίστεψε τις ψεύτικες ὑποσχέσεις τῶν Ρώσων.

Μὰ σ' ἂν κηρύχτηκε ἡ μεγάλη ἐπανάστασι τοῦ 1821,

ἡ μονὴ ἔδωκε στὴν ἔθνικὴ αὐτὴ κίνησι δλη τῆς τῆ δυναμικότητα, καὶ σὰν κατὰ τὸ 1827 ὁ Ἰμπραήμ προχωρώντας τῆ χτύπησε, ἀντίκρουσε ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἑξακόσαπαλληκάρια τῶν Πετμεζαίων καὶ τοὺς ἑκατὸ καλογήρους τῆς μονῆς τὴν πιδ ἄγρια ἀντίσταση, πού τὸν ἔκαμε ν' ἀλλάξῃ δρόμο, γιατί εἶχε σχηματίσει τὴ γνώμη πὼς θᾶταν ἀδύνατο τὸ πέρασμά του.

Ἔμειναν μερικὲς μέρες στὸ μοναστήρι καὶ χόρτασεν ἡ ψυχὴ του ἀπὸ ἔθνικὴ ἀγαλλίασι.

Μετὰ πέντε μέρες γύρισαν πίσω καὶ τὴν ἄλλῃ μέρα τράβηξαν γιὰ τοὺς Δελφούς. Πέρασαν τὸν αμαξιτὸ δρόμο στὴν πλαγιά τοῦ Παρνασοῦ κι' ἔφταξαν στὸν ἀρχαῖο ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα. Τὰ πεσμένα ἐρείπια, γεμάτα μυστήριον, κρατοῦν τὰ μυστικὰ τους μὲ μιὰ θρησκευτικὴ σιωπῆ, πού καταπλήσσει καὶ συγκινεῖ.

—Ποιὸς ξέρει, ἀγαπητὴ Ἑλένη, ἂν ζοῦσα στὰ πανάρχαια χρόνια ἂν δὲν ἦταν γραφτὸ μου νὰ βρισκῶμαι μέσα στὸ πλήρωμα τοῦ Κρητικοῦ καραβιοῦ, πού θεμέλειωσε τὸν περίφημο αὐτὸ ναὸ, πού κρατοῦσε ἀπεριόριστο τὸ σεβασμὸ τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὸ θαυμασμὸ τοῦ νεωτέρου! λέει μὲ σιγὴ φωνὴ ὁ Τρύφωνας, καθισμένος σὲ μιὰ πεσμένη κολῶνα πάνω.

Ἀνάμεσα στὰ ἐρείπια αὐτὰ αἰσθάνθησαν τὴν ἀνάγκη τῆς σιωπῆς νὰ τοὺς βαραίνῃ καὶ βρῆκαν τὸ κέφι τους μόνο σὰν προχώρησαν πρὸς τὴν Καστάλια Πηγῆ.

—Ποῦναι «ἡ λαλέουσα παγὰ;» ρώτησε πάλι ὁ Τρύφωνας· μὰ σὰν ἀπάντησι τοῦρθε τὸ τέλος τοῦ τελευταίου χρησμοῦ, «ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ!» καὶ τὸ μάτι τους ψήλωσε ὡς τὸ καταπράσινο κι' ὀλόδροσο δάσος τῶν ἐλάτων, πού ἀνεβασμένο στὸ βορεινὸ βουνό, τοὺς ἔφερε στὴν πραγματικότητα, πού γιὰ κάμποσες ὥρες εἶχαν χάσει.

Κανένας τους δὲν μποροῦσε νὰ ἐξηγήσι, γιατί ἡ διαδρομὴ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἦταν βουβὴ καὶ σὰν θλιμ-

μένη. Μόνο τὰ μάτια τους μιλοῦσαν· ἡ φωνή τους «ἀπέσβετο».

* *
* *

Μετὰ κάμποσες μέρες τράβηξαν γιὰ τὴν Καλαμπάκα. Τὸ πέρασμά τους ἀνάμεσα ἀπ' τὸν κάμπο τῆς Θεσσαλίας, τώρα πού ὁ θερισμός εἶχε τελειώσει καὶ τ' ἀλώνια ἦσαν στίς δόξες τους μετὰ τὴ νευρώδικη κίνησή τους, τοὺς γέμισαν χαρά, γιὰ τὸς ἔδειξαν ἀπὸ κοντὰ τὸν πλοῦτο τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ Ἑλληνικοῦ κάμπου.

Τὸ Σαββατόβραδο ἔφτασαν στὴν Καλαμπάκα ποῦναι χτισμένη στὴ θέση τῶν παλιῶν Σταγῶν.

Ἡ Σαββατοβραδυὴ κίνησε ἐδῆ στὴ μικρὴ πολιτεία μιὰ ἀλλοιώτικη μορφή κι' ἓνα περίεργο τόνο χρωματισμοῦ μεγάλου χωριοῦ.

Ἀντικρίζοντας τοὺς περιέργους ξεμοναχεμένους βράχους, ποῦδιναν τὴν ἐντύπωση πῶς ἦσαν γιγάντια πετρωμένα μανιτάρια μὲ κομμένα κεφάλια, ἐνθουσιάστηκαν γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ καὶ μοναδικὸ θέαμα. Τὴν ἄλλη μέρα ἀνέβηκαν στὸ μεγάλο βράχο ποῦναι χτισμένη ἡ «μονὴ τῆς Μεταμορφώσεως» καὶ κατάπληχτοι ἀπὸ τὸ ὠραῖο θέαμα, ἔμειναν γιὰ κάμποση ὥρα ἀμίλητοι. Τὸ μοναστήρι αὐτὸ χτίστηκε ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἀθανάσιο στὸ δέκατο τέταρτο αἶωμα. Τὸ παλιὸ καθολικὸ εἶναι ἓνας κομψότατος ναὸς μὲ τροῦλλο κατάγραφος ἀπὸ τοιχογραφίες ἐξαιρετικῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς μὲ τὴν ἀφθονία τῶν πολυτίμων χειρογράφων τῆς τοὺς ἀπασχόλησε πολὺ κι' ἀναγκάστηκαν νὰ μείνουν ὅλη μέρα καὶ νὰ δεχτοῦν τίς φιλικὲς περιποιήσεις τῶν καλογῆρων.

Τὴν ἄλλη μέρα ἀνέβηκαν στὴ μονὴ τοῦ Βαρλαάμ, ποῦ χτίστηκε κι' αὐτὴ ἀπὸ κάποιον μοναχὸ Βαρλαάμ, σύγχρονο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Ὁ βράχος τῆς μονῆς αὐτῆς βρίσκεται κοντὰ στὴ μονὴ τῆς Μεταμορ-

Τὸ βαπόρι προχωροῦσε πάνω στὴ χρυσομένη θάλασσα...

φώσεως. "Εμειναν και κει ὄλη τὴν ἡμέρα και πληροφορήθηκαν πὼς ἄλλες τέσσερις μονές, τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τοῦ Ρουσάνη και τῆς Ὑπαπαντῆς, στέκονται ἀκόμη ὀρθές κ' ἔχουν καλογήρους. "Ὅλες οἱ ἄλλες, χτισμένες πάνω σέ διαφόρους βράχους, εἶναι ἐρειπωμένες και δὲν ἔχουν ἐπισκέπτες. Βγῆκαν και στίς ἄλλες κατοικημένες μονές και ὕστερα ἀπὸ πέντε μέρες ἔφυγαν γυρίζοντας πίσω στὴν Ἀθήνα.

Πέρασαν ἀπ' τὰ Τρίκαλα και μετὰ μιὰ ὥρα ἔφθασαν στὴν Καρδίτσα.

Γυρίζοντας πίσω ἦσαν γεμάτοι ἐνθουσιασμό κι' ἀσυγκράτητη χαρά. Γελοῦσαν γιὰ τὸ κάθε τι σὰν παιδιά κι' ὁ Νίκος ἰδιαίτερα χαιρότανε, γιὰτὶ ἔβλεπε ἀπὸ κοντὰ τὴν εὐτυχία τοῦ μοναδικοῦ του φίλου. Ξαφνιαζότανε νὰ τὸν βλέπῃ νὰ γελᾷ. Ποτέ του στὰ ἐφηβικὰ χρόνια, ποῦχαν ζήσει μαζί, δὲν τὸν εἶχε δεῖ νὰ γελᾷ ἔτσι φαιδρὰ και «κατὰκαρδα», ὅπως τοῦλεγε, και τώρα ποῦ τὸν ἔβλεπε νὰ γελᾷ γιὰ τὸ κάθε τι και νὰ γεμίζει τὸ πρόσωπό του φωτεινότητα, καταντοῦσε νὰ τὸν βρῖσκη ὠραῖο και καλοκαμωμένο.

—Ξέρεις τίποτε, Τρύφωνα;

—Σὰν τί;

—Θὰ παντρευτῶ κι' ἐγὼ και πολὺ γλήγορα.

—Και πὼς σου κατέβηκε ἡ ξαφνικὴ αὐτὴ ἰδέα;

—Ζήλεψα τὴ χαρὰ σου. Ποτέ δὲν φαντάστηκα πὼς ὁ γάμος θὰ μποροῦσε νὰ φέρῃ σέναν ἄνθρωπο μιὰ τέτοια μεταβολή. Ἐσύ, παιδί μου, ἄλλαξες και στὸ πρόσωπο ἀκόμα ἀπ' τὴν ἡμέρα ποῦ παντρεύτηκες.

—Τὸ παρατήρησες κι' ἐσύ πὼς ἔγινα ὠραῖος; Τὸ λέω στὴν Ἐλένη, μὰ δὲ θέλει νὰ τὸ πιστέψῃ και γέλασε πάλι φαιδρὰ.

—Γιὰ μένα πάντα ἦσουν και θέλω και πάντα νὰσαι ὁ ἴδιος, τοῦ λέει ἡ Ἐλένη, κοιτάζοντάς τον τρυφερά.

—'Ακοῦς, Νίκο; Μὰ ξέρεις γιατί ἄλλαξα; Γιατί ἡ μοίρα μοῦδωκε σύντροφό μου τὴν 'Ελένη. "Ἄν παντρευτῆς, σοῦ εὐχομαι νᾶβρῆς μιὰ παρόμοιά της, ἂν εἶναι δυνατόν... μὰ ἀμφιβάλλω.

—Δὲ σᾶς φαίνεται πὼς μὲ πήρατε στὸ ψιλό; τοὺς λέει δῆθεν πειραγμένη ἡ 'Ελένη. "Ἄς ἀλλάξωμε κουβέντα. Νά' γιὰ κοιτᾶχτε ἕνα ἀπροσδόκητο τοπεῖο μὲς στὴν ξεραήλα τοῦ κάμπου!

Πραγματικὰ περνοῦσαν ἀπὸ ἕνα ὀλόδροσο τοπεῖο μὲ ψηλά δέντρα καὶ καταπράσινη γῆ.

—Κάποιος θὰ πέτυχε κανένα ἀρτεσιανὸ πηγάδι καὶ σχημάτισε ὄαση! "Ἄχ! νὰ μποροῦσαν στὴν 'Ελλάδα νὰ ὀργανώσουν μιὰ συστηματικὴ ἔρευνα γι' ἀρτεσιανὰ νερά. Πόσο θ' ἄλλαζε ἡ ζωὴ τοῦ τόπου μας! λέει συλλογισμένα ὁ Τρύφωνας κ' ἡ συζήτηση ἄρχισε πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

Μετὰ τὸ Δεμερλί ἀφῆκαν ἀριστερά τους τὰ Φάρσαλα καὶ μετὰ μιὰ ὥρα, πρὸς τ' ἀριστερὰ πάλι, τὸ Δομοκό. Ἄσυναίσθητα καὶ οἱ τρεῖς τους σκέφτηκαν τὴν ντροπὴ τοῦ 1897 καὶ σιώπησαν θλιμμένα. Περνώντας ἀπὸ τὸν Τυμφρηστό, πού ἀφῆκαν δεξιὰ τους, ἔφτασαν στὴ Λαμία, πού βρισκότανε σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν κεντρικὴ γραμμὴ. Δεξιὰ τους, μακρυὰ ἀπ' τὴν γραμμὴ, ἦταν ἡ Ὑπάτη καὶ πιο κάτω σ' ἀπόσταση τριάντα χιλιόμετρα ὁ Μπράλος καὶ πιο κάτω τὸ Δαδί. Προχωρώντας πρὸς τὴ Λειβαδιὰ ἀφῆκαν δεξιὰ τους τὸν Παρνασσό, πού τοὺς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ δοῦν τώρα ἀπ' τὶς ἀνατολικές του πλαγιές. Ἀπὸ τὶς Θῆβες καὶ τὸ Σχηματᾶρι αἰσθανόντανε πιά τὴ μυρουδιὰ τῆς Ἀθήνας, πού γινότανε πιο αἰσθητὴ σ' ἂν περνοῦσαν τὴ Κηφισιά ἀφίνοντάς τιν ἀριστερά.

"Ἐτσι γύρισαν πίσω στὴν Ἀθῆνα γεμάτοι χαρὰ γιὰ τὶς πολῦτιμες ἐντυπώσεις, πού πήραν καὶ γιὰ τὶς ξέγνοιαστες ἡμέρες πού πέρασαν. Σὲ μερικὲς ἡμέ-

ρες ὁ Τρύφωνας μὲ τὴν Ἑλένη εὐχαρίστησαν θερμῶς κι' ἀποχαιρέτησαν τὸν κ. Οἰκονομίδη κι' αὐτὸς εὐχίθηκε στὸν ἐκλεκτὸ δάσκαλο, γρήγορα νὰ δείξη καὶ μὲ νέο σύγγραμμα καὶ μὲ τὴν πράξη «τοὺς καρπούς τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν του». Ὁ Τρύφωνας δίνοντας τὴν ὑπόσχεση, πῶς καὶ τὰ δυὸ ἀποτελοῦσαν τοὺς τελευταίους σκοποὺς του, ἤξερε πῶς ἀνελάμβανε βαρύτερη εὐθύνη σ'ένα ἄνθρωπο ἐξαιρετικὸ, ποὺ ἀποτελοῦσε τιμὴ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση καὶ ποὺ τὸν κρατοῦσε δεμένο μὲ τὴν πιὸ δυνατὴ του εὐγνωμοσύνη.

Ὁ Βερίκης τοὺς συνώδεψε ὡς τὸ βαπόρι καὶ τοὺς ἀφῆκε μὲ δυνατὴ συγκίνηση, γιατί δυὸ μῆνες ποῦχαν ζήσει μαζί, εἶχε περάσει τίς καλύτερες ἡμέρες τῆς ζωῆς του.

—Ἐτοιμασιῆτε νὰ μὲ φιλοξενήσετε τὸ καλοκαίρι ποὺ θ'ἔρθω.

—Μὲ μεγάλη μας χαρὰ, τοῦ φώναξαν ἐνθουσιασμένοι κι' οἱ δυό.

—Μὰ ξέρετε.....

—Τί;

—Τὸ κρεβάτι μου ν'ἔναι διπλό!

Ἡ Ἑλένη γέλασε χαρούμενα, μὰ ὁ Τρύφωνας τοῦπε σοβαρά.

—Οἱ ἄντρες ὅ,τι λένε τὸ κάνουνε. Μὴν ξεχνᾶς αὐτὴ τὴ ρήτρα τῆς πατρίδας μας.

—Θὰ δῆς πῶς τ'ὄ,τι λέω εἶμαι ἕτοιμος καὶ νὰ τὸ κάνω. Θὰ βρῶ κι' ἐγὼ τὴν Ἑλένη μου, ἔστω κι' ἂν προκαλέσω ἕνα νέο Τρωϊκὸ πόλεμο!

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τοὺς ἀποχαιρέτησε καὶ τὸ εὐτυχισμένο ζευγάρι τὸν εἶδε ἀπ' τὴ γέφυρα νὰ χάνεται μακριὰ στὴν προκυμαία.

—Πόσο καλὸς εἶναι, Ἑλένη, ὁ φίλος μου. Συμφωνεῖς;

—Ἀπόλυτα. Οἱ κόσμοι σας εἶναι ἀπαράλλαχτοι.

Δὲ χρειάζεται τιποτέ ἄλλο νά πῃ κανένας γιά νά τόν χαρακτηρίσῃ.

—Τό ξέρεις πῶς μέ τά πολλά παινάδια σου, θά μέ χαλάσῃς;

—Μά σὺ πολλές φορές λές: «παίνεσε τόν καλό νά τόν κάμῃς καλύτερο, παίνεσε τόν κακό νά τόν κάμῃς χειρότερο».

—Χμ! ἄς εἶναι!

* *

Ἄρχισαν νά χαίρουνται τό ὠραῖο Αὐγουσιάτικο ταξίδι τους μέ μιὰ γαλήνια θάλασσα. Ἡ διαφάνεια τῆς ἀτμόσφαιρας ἦταν τέτοια, πού καί τά δενδράκια τῶν βουνῶν καί τά βραχάκια ἀκόμα διακρινόντανε ἀπό μακρῶς. Τά μάτια των χαιρόντανε τήν ὡμορφῆ πλάση καί οἱ ψυχές τους φτερούγιζαν χαρούμενες πάνω στίς ὡμορφιές τοῦ πελάγου. Μακρῶς πιά πίσω τους ἔσβυνε στή θαμπάδα τῆς ἀπόστασης ἡ Ἀκρόπολι καί ὁ Τρύφωνας, βλέποντάς την γιά τελευταία φορά, σκέφτηκε: «Ὁχι! ὄχι! Καμμιά σημαία πού νά στενεύῃ τά δικαιώματα τῶν ἀνθρώπων! Μόνο μιὰ τεράστια, λευκή, κατάλευκη, χιονάτη σημαία, πρέπει νά κυματίζῃ πάνω στόν ἱερό βράχο, πού ἐγλύκανε τό ἀνθρώπινο πνεῦμα! Δέν ἀνήκει ἡ Ἀκρόπολι σένα λαό μέ περιωρισμένο ἀριθμό. Ἀνήκει σ' ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου χωρίς καμμιά διάκριση»· κι' ἔστρεψε τά μάτια του στό πέλαγος.

Μικρά καίκια ψαράδικα γύριζαν ἀπ' τό ψάρεμά τους κι' ἄκουγαν τοὺς ψαράδες, πού τραγουδοῦσαν περνώντας δίπλα των. Ἄλλα μεγαλύτερα τραβοῦσαν σ' ἄγνωστους τόπους ἢ γύριζαν στόν Πειραιᾶ μέ τόν κουρασμένο καί μονότονο ἦχο τῆς μηχανῆς των καί μεγάλα βαπόρια ἔσκιζαν περήφανα τῆ γαληνένη θάλασσα μέ τόν πλοῦτό των, μέ τά ὄνειρα καί τοὺς πολύμορφους σκοποὺς κείνων πού ταξίδευαν. Καί οἱ γλάροι μέ τά πεινασμένα κρᾶ-κρᾶ των ἀκο-

λουθοῦσαν τὸ βαπόρι τους, μαζεύοντας τ' ὅτι πρόφταιναν στὸν ἄφρο πού ἄφηναν πίσω των. Ὁ Σαρωνικός τὴν ἡμέρα κείνη ἦταν θαυμάσιος, κι' ὅσο πήγαινε τόσο καί ἡ μαγεία του μεγάλωνε. Καθισμένοι στὴ γέφυρα ἔστρεφαν τὰ μάτια τους πίσω κ' ἔβλεπαν τὴ θρυλικὴ Ἀθήνα στολισμένη μέσα στὸ δόλχροσο φῶς τῆς θαυμαστῆς ἡμέρας, μετὴν Ἀκρόπολι σὰν πολῦτιμο πετράδι καί μετὸ Λυκαβητὸ της σὰν ὑπέροχο στολίδι πάνω στὰ στήθια της. Μακρὰ ἢ Πάρνηθα καί πιὸ μακρὰ ὁ Παρνασσὸς καί κεῖ δίπλα της ξαπλωμένος ὁ Ὑμητός, κορνίζωναν τὴν πολιτεία «τοῦ πνεύματος καί τοῦ φωτός».

—Ἀθάνατη Ἀθήνα, πόσο σ' ἀγαπῶ! μουρμούρισε ὁ Τρύφωνας.

—Γιατί τότε δὲν ἔμεινες, ἀφ' οὗ ἦταν στὸ χέρισου;

—Θᾶρθω μιὰ μέρα νὰ τὴ ζήσω καί νὰ τὴ χαρῶ, μὰ πρῶτα πρέπει νὰ ὑποστῶ τις θυσίες, πού μοῦ ἐπιβάλλουν οἱ μεγάλοι σκοποὶ μας. Πρέπει νὰ δημιουργήσωμε, Ἐλένη, μιὰ νέα γενεὰ μετὰ δύναμη καί χαρὰ χτήρα, πού νὰ μπορῆ νὰ τραβήξῃ πιὸ μπρὸς ἀπὸ μᾶς, εὐκολώτερα καί σταθερώτερα. Καί τὴν ἱερὴ αὐτὴ ἐργασία πρέπει νὰ τὴν ἀρχίσωμε ἀπὸ τὴν ἐπαρχία. Στὴν πρωτεύουσα ὅτι δυναμικὸ ὑπάρχει, εὐκόλα, πολὺ εὐκόλα ἀναδεικνύεται, γιατί τὰ μέσα κ' οἱ εὐκαιρίες εἶναι ἄφθονες· μὰ ἡ ἐπαρχία ἔχει ἐγκαταλειφθῆ καί τὸ φῶς καί ὁ πολιτισμὸς τοῦ κέντρου δὲν φτάνει ὡς τις ἄκρες της. Μόνο συμπτώσεις σπάνιες διευκολύνουν τις ἀξίες ν' ἀναδειχτοῦν σὲ μιὰ ἐπαρχία. Πρέπει ἡμεῖς οἱ δασκάλοι νὰ φροντίσωμε καί γι' αὐτό.

—Πολὺ σωστά.

—Νομίζεις πῶς οἱ μεγάλοι καλλιτέχνες κ' οἱ μεγάλοι σοφοὶ ἐπιστήμονες γεννήθηκαν σὲ κέντρα; Ἐλάχιστη εἶναι ἡ ἀναλογία τῶν μεγάλων, πού γεννή-

θηκαν σὲ πολύκοσμες πολιτεῖες. Ἡ πλειονότητα γεννήθηκε σὲ χωριά καὶ σὲ μικρὲς πολιτεῖες. Αὐτὸ τὸ ξέρεϊς.

“Ὅσο πήγαιναν καὶ μακρυνόντανε ἀπ’ τὴ στεργιὰ καὶ τὸ βασίλευμα τοῦ ἡλίου σὲ κάμποση ὥρα τοὺς ἀνάγκασε νὰ κατεβοῦν στὴ θέση των καὶ ν’ ἀναπαυθοῦν γρήγορα. Εἶχαν τόση ἀνάγκη ἀπὸ ξεκούρασμα. Καὶ τόση ἦταν ἡ συγκίνησή τους, ποὺ γύριζαν ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια στὴν πατρίδα των!

Τὸ πρῶτῃ σὰν γλυκοχάραζε ἡ αὐγὴ, τὸ θαμπὸ φανέρωμα τῶν βουνῶν τῆς Κρήτης θύμιζε στὸν Τρύφωνα τὸ πέρασμά του ἀπ’ τὸν ἴδιο δρόμο τώρα καὶ δυὸ χρόνια. Πόση διαφορά ἀπὸ τότε ὡς τώρα! Πόσες ἀλλαγὲς ἀνέλπιστες κι’ ἀπροσδόκητες! Τότε αἰσθανότανε μέσα του βαθειὰ τὸν πόνο νὰ τὸν τρυγᾷ καὶ νὰ τὸν ἐξουθενῶνῃ· μὰ τώρα; γεμᾶτος ἐλπίδες, γεμᾶτος ὄνειρα, μὲ τὴν καρδιά του ἀνάλαφρη καὶ χαρούμενη, τραβοῦσε πρὸς τοὺς ὠραίους σκοπούς του, ποὺ τώρα καὶ χρόνια τοὺς διατηροῦσε καὶ τοὺς μεγάλωνε μὲ τὸ αἶμα τῆς καρδιάς του! Κοιτάζοντας τὸ ρόδισμα τῆς ἀνατολῆς ἀνάμεσα ἀπ’ τὰ μακρυσμένα νησιά, ποὺ θαμπὰ ξυπνοῦσαν ἀπ’ τὴ νυχτερινή τους ἀφάνεια, αἰσθανότανε τὴν ψυχὴ του νὰ γελᾷ καὶ νὰ λαχταρᾷ στὸ αὐριανὸ ὄνειρο μὲ τὰ μεγάλα ἰδανικά. Πόσες φορὲς καθισμένος στὰ θρανία τοῦ διδασκαλείου, μὰ καὶ πόσες ἄλλες φορὲς τὴν ὥρα ποὺ δίδασκε τ’ ἀκάτεχα παιδιὰ τοῦ σχολείου του, δὲν ἐπόθησε τίς στιγμὲς αὐτές, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ δείξῃ πόσα ἦταν ἱκανὸς ν’ ἀποδώσῃ καὶ πόσα νὰ προσφέρῃ στὸ Ἑλληνόπουλο ποῦχε τὸ δικαίωμα νὰ προηγητῆι στὸν πολιτισμὸ, σὰν τὰ παλιὰ τὰ χρόνια, ποὺ οἱ πρόγονοὶ του ἀνοιγαν ὅλους τοὺς δρόμους πρὸς τὴν παιδείαν, πρὸς τὴν τέχνη, πρὸς τὸ κάθε καλὸ καὶ ὠραῖο. Αἰσθανότανε χαρὰ, γιατί ἔνοιωθε τὸν ἑαυτὸ του συνεχιστὴ δυνατό τῶν μεγάλων γραμμῶν,

πού για αιώνες ή σκλαβιά και ή κακοτυχία τις είχαν διακόψει. "Αχ, τώρα! με πόση χαρά, με πόση άσυγκράτητη όρμη θά ριχνότατε στη δουλειά του! και πά-λι θυμήθηκε τὸ στίχο τοῦ Δάντη, πού κήρυσσε: «μή-τε δημιουργός, μήτε δημιούργημα γίνηκε ποτέ χω-ρίς ἔρωτα.»

Ἄπ' τις σκέψες του αὐτὲς τὸν διάκοψε ή Ἑλένη, πού χαρούμενη κι' αὐτὴ βγήκε λαχταριστὰ πάνω στο κατάστρωμα, γιὰ ν' ἀντικρύση τὰ μακρυσμένα ἀκόμα βουνὰ τῆς Κρήτης.

—Μὰ ποῦναι ή Μήλος;

—Τώρα Μήλος! τὴν ἔχουμε ἀφήσει τώρα και πέν-τε ὧρες πίσω. Νά, νά, τὸν Ψιλορείτη μῶλη τὴν ὠμορ-φιά και τὴ μεγαλοπρέπειά του!

—Κρῖμα! Δὲν ἔχει χιόνια!

—Καλύτερα. Βαρέθηκα τὴ χιονισμένη φύση κεῖ πά-νω. Δίψασα τὴν ξεραήλα τοῦ ἡλίου! "Άλλως τε ξέ-ρεις πόσα χιόνια κρατιοῦνται ἀκόμα στις χαράδρες του, πού δὲν λυώνουν; Τοῦ ἑνὸς χρόνου τὸ χιόνι τὸ βρίσκει τὸ ἄλλο, κι' ἔτσι διαιωνίζου τὴ χιονισμένη κληρονομιά τους. Μιὰ μέρα θ' ἀνεβοῦμε στὴν κορφή τοῦ περήφανου αὐτοῦ βουνοῦ, γιὰ νά δοῦμε και νά αἰσθανθοῦμε ὀλοκληρωμένο τὸ νησί μας!

* *

Ἡ ὕποδοχή ποῦγινε στὸν Τρύφωνα ἀπ' τοὺς ἐκ-παιδευτικούς τοῦ τόπου του ἦταν ἐξαιρετικὴ Τὴ γλή-γορη και τόσο παινεμένη ἀνοδό του τὴ θεωροῦσαν ὀ-λοι των νίκη δική των και τὴν προαγωγή του τὴν πῆ-ραν σ' ἄν δική τους ἱκανοποίηση, πού μεγάλωνε με τὴν πληροφορία, πὼς θ' ἄχαν ἐπιθεωρητὴ τους ἕνα θερ-μὸ ἐκλεχτὸ συνάδελφό τους, πού γνώριζαν κι' ἀγα-ποῦσαν σ' ἄν θῦμα μιᾶς ἄτιμης ἀδικίας.

Τὸ βράδυ ὁ Τρύφοντας με τὴν Ἑλένη ξεμοναχεύ-τηκαν στὸ τραπέζι με τὴν κ. Ἄνδρονίκη και τὸν προηγούμενο Ἰωακεῖμ, πού εἰδοποιήθηκε τώρα και δυὸ

μέρες κι' ἦρθε νά ὑποδεχθῆ τὸ ξενιτεμένο ξευγάρι, πού γύριζε ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια δυνατῆς νοσταλγίας. Δίπλα στοὺς δυὸ ἀγαπημένους των ἄφησαν τοὺς ἑαυτοὺς των στὴν ἀνείπωτη χαρά, πού τοὺς ἔδινε ἡ ζεστασιά τοῦ σπιτιοῦ των. Τὸ κάθε πρῶμα τοὺς φαινότανε καινούργιο κ' εὐχάριστο καὶ ἡ ψυχὴ τους λαχταροῦσε παιδιάτικα στὸ κάθε τί. Πῆραν κοντά τους τὸ μικρὸ Ἀλέκο, πού τρελλὸς ἀπὸ χαρὰ ἔτρεχε πάνω κάτω, νομίζοντας πὼς κάτι κάνει ἀσυγκράτητος ἀπὸ ἐνθουσιασμό. Τὸν ρωτοῦσαν γιὰ τὸ σκολεῖό του καὶ τοῦκάναν χίλιες δυὸ ἐρωτήσεις, πού τὸν ζάλιζαν καὶ τὸν περιώριζαν σ' ἕνα γέλιο ζωώδικο. Μὰ γρήγορα ἡ κούρασή των ξέσπασε κι' αἰσθάνθηκαν τὰ μέλη τοῦ κορμιοῦ των κουρασμένα. Κοιμήθηκαν κεῖνο τὸ βράδυ σ' ἄν μολύβια βαρεῖα, ναρκωμένοι ἀπ' τὴ μυροδιά τῆς μπουγάδας, πού ἄφηναν τὰ καλοπλυμένα μ' ἄγνὸ σαποῦνι ροῦχα.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ μεσημέρι ὁ δασκαλικὸς σύλλογος τοῦχε γεῦμα στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ παλαιοῦ του σκολεῖοῦ. Εἶχαν εἰδοποιηθῆ ὅλοι οἱ δασκάλοι τῆς περιφερείας του, ὀγδόντα τρεῖς πού ἦσαν, καὶ ἦρθαν κι' ἔτσι δὲν ἔλειπε ἀπὸ τὸ γεῦμα παρὰ μόνο ἕνας. Ὁ Θρασύβουλος Τριάδης. Μὲ μιὰ ματιὰ γρήγορη ὁ Τρύφωνας εἶδε πὼς ἔλειπε κι' αἰσθάνθηκε μιὰ δυνατὴ λύπη· μὰ γλήγορα τοῦ πέρασε, γιατί κάποιος δάσκαλος τοῦδωκε ἕνα γράμμα του, πού τοῦλεγε πὼς ἦταν πολὺ λυπημένος γιατί ἀπὸ μιὰ ἀρρώστεια, πού τὸν κρατοῦσε τώρα καὶ δέκα μέρες στὸ κρεβάτι, δὲν μποροῦσε νά ἐπωφεληθῆ ἀπὸ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ νά τὸν χαιρετήσῃ καὶ νά πειστή ἂν τὸν συγχώρησε γιὰ τ' ὅ,τι τοῦκάμε «στὸ θλιβερὸ παρελθόν.» Ὁ Τρύφωνας μὲ ἐνδιαφέρον ζήτησε πληροφορίες γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ Τριάδη κι' ἔδειξε τὴν τίμια χαρὰ του, σ' ἄν ἔμαθε πὼς τώρα πιά δὲν ἦταν τίποτε σοβαρό.

—Στὴν ἀρχὴ οἱ γιατροὶ φοβήθηκαν πὼς εἶχε τύφο,

μά εὐτυχῶς δὲν ἐπαλήθευσε ὁ φόβος τους, τοῦ λέει κάποιος δάσκαλος.

—Σὰς παρακαλῶ, ἀγαπητέ, νὰ τοῦ διαβιβάσετε τίς εὐχές μου καί νὰ τοῦ πῆτε, πῶς θά πάω νὰ τὸν δῶ. Τὸν καημένο!

—Στενοχωρᾶται πού τὰ μαθήματα ἀρχίζουν μετὰ τρεῖς μέρες καί φοβᾶται πῶς δὲν θά ναι στή θέση του ἐγκαίρως.

—Νὰ μὴ στενοχωρᾶται καθόλου, νὰ τοῦ πῆτε. Αὐτὸ εἶναι ζήτημα πού κανονίζεται εὐκολά.

Ὅσοι ἄκουσαν τὴ συνομιλία αὐτή, θυμήθηκαν τί κακὸ τοῦχε κάμει ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πού ζητοῦσε τώρα νὰ καθυσηχάσῃ καί σέ λίγα λεπτά μέσα ὅλοι εἶχαν πληροφορηθῆ τὰ λόγια του. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦσαν καί οἱ δασκάλες Λουκία, Ἐλεονώρα, καί Στάσα, πού μὲ τὰ μάτια γύρεψαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη ἀσυναίσθητα, σὰ νὰ θυμήθηκαν ταυτόχρονα τὸ τί εἶχε τραβήξει στὰ χέρια τοῦ Τριάδη ὁ συναδελφούς τους, πού τώρα γίνηκε ἐπιθεωρητὴς των. Μὰ ἀπὸ τίς τρεῖς ἢ πιὸ θλιμμένη ἦταν ἡ Λουκία, γιατί θυμήθηκε τὴ σκηνὴ τοῦ γραφείου καί γίνηκε κατακόκκινη. Ἡ Ἐλεονώρα δὲν αἰσθανότανε λύπη, μὰ ἕνα δυνατὸ φόβο. «Θὰ θυμηθῆ τίς εἰρωνεῖές μου καί θά μὲ βλάβῃ» σκέφτηκε καί προσπαθοῦσε νά βρῃ κατάλληλα λόγια, γιὰ νὰ τὸν κολακέψῃ καί νὰ μικράνῃ τὸ φυσικὸ του θυμὸ, σὰν θά τὸν πλησίαζε. Μὰ ἡ Στάσα ἦταν γεμάτη χαρὰ γιὰ τὸν ἀπροσδόκητο διορισμὸ τοῦ «πολύπαθου Τρύφωνα» στή θέση τοῦ ἐπιθεωρητοῦ των καί μέσα της αἰσθανότανε νὰ διπλώνῃ ἡ χαρὰ της μὲ τὴ σκέψῃ τοῦ φόβου καί τῆς ἀγωνίας «τῶν δυὸ βρωμοθήλυκων πού τόσο τὸν πίκραναν.»

Ὡς τόσο σὺτὸς στή γωνιά τῆς μεγάλης αἴθουσας δεχότανε τοὺς δασκάλους καί τίς δασκάλες, πού προχωροῦσαν ἕνας-ἕνας γιὰ νὰ τὸν συγχαροῦν καί γιὰ ὅλους εὔρισκε καί μιὰ καλὴ λέξη καί μιὰ φιλική,

φράση, γιά νά δείξη τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ τὴν τρυφερὴ του καλωσύνη. Καπάτσα ὅπως πάντα ἡ Ἐλεονώρα ἀνακατεύτηκε μέσα σὲνα ὄμιλο, ποῦ μαζεμένος τὸν χαιρετοῦσε καὶ σίμωσε κι' αὐτὴ λέγοντάς του.

—Καλῶς ὤρισατε, κύριε ἐπιθεωρητά, τὰ συγχαρητήριά μου.

Μὰ δὲν πέτυχε τὸ σκοπὸ τῆς νὰ ξεφύγῃ καὶ νὰ μὴν τὴν ἀντιληφθῆ, γιὰτὶ μόλις ὁ Τρύφωνας ἔπιασε τὸ χέρι τῆς, μὲ μιὰ ἰδιαίτερη χαρὰ ἄρχισε νὰ τὴν ρωτᾷ γιά τὴν οἰκογένειά τῆς, γιά τὸν ἄντρα τῆς καὶ γιά τὸ σκολεῖο. Αὐτὴ ἀπαντοῦσε ταραγμένη, γιὰτὶ ἤλπιζε πὼς θὰ περνοῦσε κι' αὐτὴ μπρὸς του μὲ μιὰ λέξη, ὅπως πέρασαν ἄλλοι στὸ συνωστισμό.

—Δὲν ξέρετε μὲ πόση συγκίνηση, κ. Ἐλεονώρα, θᾶρχωμαι στὸ παλιὸ μου σκολεῖο νὰ σᾶς παρακολουθῶ. Θυμοῦμαι τὰ μικρά μας τῶν τεσσάρων πρώτων τάξεων, ποῦ τότερα θᾶναι προχωρημένα κατὰ δυὸ τάξεις. Τὰ θυμοῦμαι ἔνα-ἔνα μὲ τὰ ὀνόματά των, μὲ τὰ ἰδιαίτερα χαρίσματά των καὶ μὲ τὰ μικρά τους ἐλαττώματα. Δὲν ξέρετε μὲ πόση λαχτάρα θὰ ξανακούσω τίς φωνοὐλές των.

—Τιμὴ μας, κ. Ἐπιθεωρητά, ἂν σᾶς βλέπωμε συχνά, τ' ἀπαντᾷ ταραγμένη, ἐν ᾧ μέσα τῆς ἔλεγε «τὸν κακὸ σου τὸν καιρό, ἀσκημάνθρωπε!»

—Μὴ λέτε, κ. Ἐλεονώρα, τιμὴ μου. Προτιμῶ τὴν χαρὰ παρὰ τὴν τιμὴ ποῦ λέτε. Ἡ φράση αὐτὴ μ' ἀπομακρύνει καὶ ἐγὼ θέλω νὰμαι κοντά σας, κοντά σὲ κάθε δάσκαλο.

—Χαρὰ μας, κ. Ἐπιθεωρητά, καὶ «νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάολος, οὐρακοτάγκο» σκέφτηκε σύγκαιρα.

—Καλά, καλά, καὶ τὴν ἀφήκε γιά νὰ πιάσῃ τὸ χέρι ἐνὸς γέρου δασκάλου, ποῦ περίμενε τὴ σειρά του.

Στὸ τέλος πιά χλωμὴ ἀπὸ ταραχὴ ἡ Λουκία πλησίασε. Ἐνοιωθε τὰ ποδάρια τῆς νὰ τρέμουν καὶ τὴν καρδιά τῆς νὰ χτυπᾷ. Μουρμουριστὰ τὸν καλωσῶρισε.

μ' αὐτὸς μὲ χαρὰ τῆς φώναξε γελαστά.

—²Ω! τὴν κ. Λουκία! πὼς χαίρω πού εἶστε καλά.
"Ἐμαθα πὼς εἶστε τοποθετημένη στὸ πρότυπο θηλέ-
ων. Εὐχαριστήθηκα πολὺ γι' αὐτά.

Ἡ φράση του παρεξηγήθηκε ἀπ' ὄλους πού ἤθε-
λαν νὰ ξέρουν: «γιατί εὐχαριστήθηκε πολὺ, ἐπειδὴ ἡ
Λουκία εἶναι στὸ πρότυπο. Τί τάχα ἤθελε νὰ πῆ; τὴν
εἰρωνευότανε; Δὲν τὴν ἔκρινε καλὴ καὶ ἱκανή; «Εὐχα-
ριστήθηκε γιατί ἔφυγε ἀπ' τὸ παλιὸ του σκολεϊό; μὰ
μήπως δὲν τὸν ἐνδιέφεραν τώρα ἐξ Ἰσου ὅλα τὰ σκο-
λειά»; Ἡ Λουκία πολὺ ταραγμένη τράβηξε πρὸς τὴ
γωνιά. Εἶχε χάσει τὴ χλωμάδα της· εἶχε γίνει τώρα
κατακόκκινη. Δὲν μποροῦσε νάβρη καμμιά ἄλλη δι-
καιολογία γιὰ τὴ φράση αὐτή, παρά μόνο πὼς ἤθε-
λε νὰ τῆς ὑπενθυμίση τὴ παλιά φριχτὴ σκηνὴ κι' ἡ
σκέψη της τὴν ἀφήκε θλιμμένη καὶ συντριμμένη.

Εἶχε τελειώσει πιά ὁ τυπικὸς αὐτὸς χαιρετισμὸς,
πού ὁ Τρύφωνας μὲ τὴν καλοπραίρητη διάθεσή του
τὸν εἶχε μεταβάλει σὲ φιλικὴ ἐκδήλωσις κι' ἀπὸ μέ-
ρους του κι' ἀπὸ μέρος τῶν δασκάλων, κ' εἶχαν
ἀρχίσει τὰ ὀρεχτικά. Στρέφοντας δῶ καὶ κεῖ τὰ μά-
τια του, εἶδε μιὰ στιγμὴ τὴ Λουκία, πού καθότανε μο-
νάχη καὶ περίλυπη σὲ μιὰν ἄκρη. Μὲ τὴ γρήγορη ἀντί-
ληψή του, κατάλαβε γιατί λυπήθηκε ἡ «καημένη αὐτὴ
δασκάλα». Θυμήθηκε τὴν ἀμελέτητη φράση του καὶ
κατάλαβε πού τὴν χτύπησε. Αὐτὸ τὸν στενοχώρησε.
«Περίεργο· πὼς ἀστόχησα ἔτσι στὰ λόγια μου; "Ὅχι!
δὲν πρέπει· δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἀφήσω στὴ
λύπη της!» καὶ μὲ τρόπο μουρμούρισε στὸ αὐτί τῆς
Ἑλένης, πού εὐτυχισμένη ἀπ' τὶς φιλικὲς ἐκδηλώ-
σεις, πού μοιραζότανε κι' αὐτὴ μὲ τὸν ἄντρα της, γε-
λοῦσε μὲ κάθε λόγο πού τῆς ἔλεγαν.

—Σὲ παρακαλῶ πολὺ πῆγαινε μὲ τρόπο κοντὰ
στὴ Λουκία, πού θὰ δῆς πὼς κάθεται θλιμμένη—μὰ μὴ
στρέψης, τώρα ἀμέσως γιὰ νὰ μὴν καταλάβῃ πὼς σὲ

στέλνω γώ—και κοίταξε να της φανῆς τρυφερή και με τρόπο να της πῆς για τὸ φιλικὸ ἐνδιαφέρον μου γι' οὐτὴν και για τοὺς παλιούς μου συναδέλφους, πού δὲν θὰ τοὺς ξεχάσω ποτέ.

—Μὰ γιατί ὄλ' αὐτά; τὸν ρωτᾷ με περιέργεια.

—Ἐπάρχει κάποιος λόγος, πού θὰ σοῦ πῶ ἀργότερα, μὰ τώρα μὴ με ρωτᾷς.

—Καλά' και σὲ λίγο ἡ Ἐλένη σηκώθηκε με τρόπο ἀπ' τὴ θέση της και πῆγε κοντὰ σιτὴ Λουκία πού ταραγμένη τὴ δέχτηκε δίπλα της.

—Γιατί ἔτσι τραβηγμένη, ἀγαπητὴ Λουκία;

—Δὲν εἶμαι και τόσο καλά.

—Τι ἔχεις;

—Λίγο πονοκέφαλο.

—ὦ, μικρὸ πρᾶμμα. Πρέπει να σοῦ περάσῃ. Θέλεις να σοῦ βρῶ καμμιά ἀσπιρίνη;

—Μὰ ὄχι' περιττό....

—Πρέπει, πρέπει και σὺ να χαρῆς και να γελάσῃς μαζί μας σήμερα. Ξέρεις, ἀγαπητὴ μου Λουκία, δυὸ χρόνια τώρα πού λείπαμε πόσες φορές ὁ Τρύφωνας κ' ἐγὼ κάμαμε λόγο για τοὺς παλιούς μας συναδέλφους και ἰδιαίτερα για σένα.

—Σ' εὐχαριστῶ πολὺ, Ἐλένη, γι' αὐτὸ πού μου λές.

—Και πρέπει να ξέρῃς, πὼς ὁ ἄντρας μου σ' ἐχτιμᾷ πολὺ.

Αὐτὴ τῶχασε.

—Πολλές φορές μου τὸ τόνισε, πὼς εἶσαι μιὰ δασκάλα με πολὺ καλὴ ἀπόδοση.

Αὐτὴ ἀναστέναξε μ' ἀνακούφιση.

—Δὲν ξέρεις πόσο καλὸ μου κάνεις με τὰ λόγια σου, ἀγαπητὴ Ἐλένη.

—Μὰ γιατί; ἀμφέβαλλες για τὴν ἐχτίμηση τοῦ Τρύφωνα;

—Ὅχι, ὄχι' μὰ....δὲ θυμᾶσαι, πὼς πρὸ χρόνων

γενήκαμε και μεϊς ακουσια μας αιτια να λυπηθῆ ὁ
ἄντρας σου ἀπο τὸ βρωμο-Τριάδης; Δὲν τὸ θυμάσαι;

—Οὐ, καημένη Λουκία, τί θυμάσαι! Μὰ αὐτὰ ξε-
χάστηκαν ὅλα τώρα καὶ καιροῦς. Σὲ βεβαιῶ πὼς κι'
οἱ δυὸ στενοχωρηθήκαμε, πὼς δὲν μπόρεσε κι' αὐτὸς
ὁ καημένος ὁ Τριάδης νᾶναι δῶ, γιατί λέει εἶναι ἄρ-
ρωστος.

Ἡ Λουκία δὲν εἶπε λέξη ἀκούοντάς την νὰ μιλά
γιὰ τὸν Τριάδη, μέσα της ὅμως ἔνοιωσε κάποιον ξα-
λάφρωμα, ποῦ τὴν ἔκαμε νὰ ἀντικρύσῃ μ' ἄλλο μάτι
τῆ γύρω κίνηση.

—Νὰ σοῦ βρῶ τὴν ἀσπιρίνη;

—"Α, ὄχι, ὄχι.

—"Ε, μὰ τότε, ἢ ἀσπιρίνη θὰ πιῆς ἢ ἕνα οὔζο.
Ποιὸ ἀπ' τὰ δυὸ;

—Τὸ οὔζο, τῆς λέει χαμογελώντας.

—"Ελα μαζί μου, λοιπόν' καὶ παίρνοντάς την
ἀπ' τὸ χέρι μὲ ἀνοιχτὴ φαιδρότητα, τὴν ἔσυρε κοντὰ
στὸν Τρύφωνα.

—Ἡ κ. Λουκία, Τρύφωνα, θέλει νὰ πιῆ ἕνα οὔζο
στὴν ὑγείᾳ σου, φωνάζει δυνατὰ ἡ Ἐλένη.

—Εὐχαρίστως καὶ γὼ θὰ βρῶ τὴν εὐκαιρία νὰ
πιῶ στὴ δικὴ της, εἶπε καὶ σηκώθηκε ἀπ' τὴ θέση
του. Ξέρετε, κ. Λουκία, πὼς καὶ ἡ Ἐλένη τοποθε-
τήθηκε διευθύντρια τοῦ προτύπου; Γι' αὐτὸ σᾶς εἶ-
πα πὼς χαίρω, γιατί εἶστε καὶ σεῖς σιτὸ πρότυπο.
Θᾶξῃ ἡ Ἐλένη μιὰ παλιά της φίλη κοντὰ της.

—Μπᾶ; ρωτᾷ ἡ Ἐλένη ξαφνιασμένη; πρώτη φο-
ρὰ ποῦ τὸ ἀκούω.

—Μὰ δὲν εἶναι μιὰ ὥρα ποῦ ἀνοιξα τὴν ἀλλη-
λογραφία τοῦ ὑπουργείου κ' ἔμαθα κ' ἐγὼ τὴν το-
ποθέτησή της.

—"Α! ἔκαμε ἡ Ἐλένη.

Τὰ λόγια του ἔφεραν στὴν ψυχὴ τῆς Λουκίας τὴν
ἡρεμία καὶ σ' ὄλους, ποῦχαν τὴν περιέργεια περίμε-

ναν μιὰ δικαιολογία γιὰ τὴν ἀπροσδόκητο φράση του.

Τὸ γεῦμα ἄρχισε μέσα σὲ φαιδρότητα κι' ὄλοι μὲ χαρὰ μιλοῦσαν γιὰ τὸ κάθε τι καὶ σιωποῦσαν μὲ θρησκευτικὴ καθήλωση, σὰν ὁ Τρύφωνας τοὺς ἔλεγε κάτι γιὰ τὶς ἐντυπώσεις του ἀπ' τὴ Γερμανία κι' ἀπ' τὶς χώρες ποὺ πέρασε.

Στὰ φρουτὰ ὁ πρόεδρος τοῦ δασκαλικοῦ συλλόγου ἔκαμε μιὰ πολὺ ὡμορφη πρόποση καὶ εἶπε γιὰ τὴ χαρὰ ὄλων τῶν δασκάλων τῆς περιφερείας, γιὰτὶ ἀπόχτησαν ἓνα ἐκλεκτὸ δικό τους ἐπιθεωρητὴ, ποὺ τὸν ξέρουν καὶ τοὺς ξέρει προσωπικά, τονίζοντας πὼς τότε μόνο ἡ συνοχὴ κι' ὁ δεσμὸς τοῦ προϊστάμενου μὲ τὸν ὑφιστάμενο γίνεται ἀδιάσπαστος καὶ πιὸ ἀποδοτικὸς, σὰν γνωρίζονται καλὰ μεταξύ τους, γιὰτὶ τότε ἀποκλείονται ὅλες οἱ θλιβερὲς προστριβὲς καὶ παρεξηγήσεις.

Ὁ Τρύφωνας ἀπαντώντας στὴν πρόποσή του ἄρχισε ἀπ' τὴν τελευταία φράση τοῦ προέδρου.

—Μιὰ χάρη θὰ σὰς ζητήσω, ἀγαπητοί μου συνάδελφοι. Νὰ μὴ μὲ σκέφτεστε ποτὲ σὰν προϊστάμενο καὶ νὰ μὴ μεταχειρίζεστε τὶς λέξεις ὑφιστάμενος καὶ προϊστάμενος. Ὁχι. Εἴμαστε ὄλοι ἐπιστρατευμένοι σ' ἓνα μεγάλο, σ' ἓνα ὠραῖο ἀγῶνα. Τραβοῦμε ἰσότημα πρὸς τὸν ἴδιο μεγάλο σκοπὸ, στὴ δημιουργία μιᾶς νέας, δυνατῆς καὶ τίμιας γενεᾶς. Δὲ δίνω στὸν ἀγῶνα μας τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ «ἐθνικοῦ»! Ὁχι! δὲν θέλω νὰ τὸν στενέψω τόσο πολὺ. Πρέπει νὰ δημιουργήσωμε ἀνθρώπους μὲ τὴ μεγάλη σημασίᾳ τῆς λέξης «ἄνθρωπος»! «ὡς ἀγαθὸν ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἄνθρωπος εἶ»! ἓνας «ἄνθρωπος» μὲ χαρακτήρα, μὲ καλλιεργημένη ἠθικὴ καὶ μὲ στερεὲς καὶ καλοδεμένους ἀρχές, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι καλὸς Ἕλληνας. Μὰ ἓνας καλὸς Ἕλληνας μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶναι καλὸς ἄνθρωπος; Ἐμεῖς θὰ ζητήσωμε νὰ πετύχωμε κάτι μεγαλύτερο ἀπ' τὸ ἐθνικὸ· τὸ ἀνθρωπι-

στικό. Μπρὸς σένα τέτοιο μεγάλο σκοπό, δὲν ἔχει καμμιά σημασία ποιὸς θάῃ τὸ προβάδισμα. Δρόμος εἶναι αὐτὸς ποὺ τραβοῦμε· δὲν μπορούμε νὰ περπατοῦμε ὅλοι «κατὰ παράταξιν»· εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ προχωροῦμε «κατὰ παραγωγὴν». Στὸν ἠθικὸ καὶ ὠραῖο στρατὸ μας δὲν ὑπάρχει προϊστάμενος καὶ ὑφιστάμενος· μόνο σύντροφοι μάχης ὑπάρχουν· τέτοιοι θέλω νὰ μᾶστε μεταξύ μας. Ἡ μοῖρα τῶφere νὰ ξυπνήσουν μέσα μου πρωτότυπες παιδαγωγικὲς σκέψεις κ' εἶμαι εὐτυχῆς, ποὺ ἀρχίζω νὰ τίς θέτω σ' ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὴν περιφέρεια ἐκείνη ποὺ ποὺ μοῦγινε ἐμπνευστής. "Αὐμα μείνω ἐδῶ τρία χρόνια, θὰ ζητήσω νὰ πάω ἄλλοῦ. Φιλοδοξῶ νὰ περάσω ἀπὸ ὄσες περισσότερες περιφέρειες μπορούσω, γιὰ νὰ ἐφαρμόσω τίς ἰδέες, ποὺ μοῦ ἐνέπνευσαν τὰ δικά μας σκολεῖα. Βοηθήσετέ με νὰ διατηρήσω τὴ θέρμη, ποὺ νοιώθω νὰ πλημμυρίζη τὴν ψυχὴ μου. Θὰ σᾶς πῶ ἀργότερα τίς σκέψεις μου καὶ θὰ συζητήσω με σοζὶ τὴν κάθε ἰδέα σὰν ἴσοι πρὸς ἴσο, καὶ με τὴν ἐλπίδα τῆς βοήθειας σας αὐτῆς πίνω στὴν ὑγεία σας, παλοὶ μου καὶ καινούργιοι συνάδελφοι.

Μιά βοή γεμάτη ἐνθουσιασμὸ ξέσπασε μέσα στὴν αἴθουσα κι' ὅλοι χαρούμενοι ἄρχισαν νὰ μιλοῦν με τοὺς πλαῖνούς των, γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση, ποὺ τοὺς ἔκαμαν τὰ λόγια τοῦ ἐπιθεωρητῆ των. Πρῶτη φορὰ βρισκόντανε μπρὸς σὲ «μεγάλες κατευθύνσεις» καὶ πρῶτη φορὰ αἰσθανόντανε κι' αὐτοὶ τοὺς ἑαυτούς των τραβηγμένους ἀπ' τὴ μοῖρα σὲ ψηλὰ ἐπίπεδα, ποὺ τοὺς ἔκαναν ὄχι μόνο ἰστίμους, μὰ καὶ πολὺ ἀνώτερους ἀνάμεσα στὰ διάφορα «κοινωνικά μόρια». "Ἐπρεπε νᾶρθη πίσω στὴν πατρίδα του ὁ «θλιμμένος» καὶ «πολυπικραμένος» Τρύφωνας νὰ τοὺς μιλήσῃ, γιὰ νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἠθικὴ ὑπόστασή τους ὀρθῆ κ' ἔτοιμη γιὰ κάποια μεγάλη δημιουργία. Ὡς τώρα παρ' ὄσα λεγόντανε γιὰ τὸ μεγάλο ἔργο τοῦ

*Ετυχε νάναι τὸ φεγγάρι στὸ δεύτερό του τέταρτο....

δασκάλου, ὁ δάσκαλος στήν πραγματικότητα πα-
ράμενε πάντα ὁ παραμελημένος κι' ἀδικημένος ὑπάλ-
ληλος τῆς πολιτείας καί ὁ παραπονεμένος ἀπ' τήν
κοινωνία, πού τόν θεωροῦσε σχολαστικό καί γιά νά
τόν χαρακτηρίσῃ χαμογελοῦσε: «Τί περιμένεις ἀπ' αὐ-
τόν; εἶναι δάσκαλος. Αἱ χεῖρες συμπεπλεγμένοι ἐπί
τοῦ θρανίου!». Αὐτό σιγά-σιγά, πού φώναζε κάθε τό-
σο στά παιδιά του, τοῦ καταντοῦσε στό τέλος καί δι-
κή του ψυχική ἀνάγκη καί βρισκότανε θέλοντας καί
μὴ μὲ τὰ χέρια δεμένα σφιχτά ἀνάμεσα στοὺς πολυ-
θόρυβους κοινωνικοὺς καταφερτζήδες μὲ τὴ μικρὴ ὀ-
ραση, μὰ τὴν ἐλεύθερη δράση! "Ὅλ' αὐτὰ μιλήθηκαν
γρήγορα καί βιαστικά ἀπ' τοὺς δασκάλους, πού αἰ-
σθανόντανε ἀνάγκη καθένας τους μὲ κάτι πού θάλε-
γε, ν' ἄρθῃ ἐπαληθευτὴς τῶν λόγων τοῦ σοφοῦ παιδιοῦ
τοῦ τόπου των.

—Εἶν' εὐτύχημα, κ. ἐπιθεωρητά, λέει κάποιος νε-
αρὸς δάσκαλος, πὼς σιγά-σιγά, ἀφήνοντας ὁ δάσκα-
λος τὴν προβλεπτικὴ, μὰ καί τόσο χαρακτηριστικὴ ὀμ-
πρέλλα του, πού ὠνόμαζε μεγαλόφωνα «καί εἰς ἐ-
πήκοον πάντων» «ἀλεξιβρόχιον», ἀφήκε καί τὸ δάσκα-
λο «τῶν Παρακαμπιλιῶν» ὀλομόναχο μὲ τὸ «πολλῶν
δεινῶν καί ἀφορήτων περιστάσεων». Δὲ θ' ἀποτε-
λοῦμε πιά τοῦ λοιποῦ τὰ θέματα κωμωδιῶν, πού νά
προκαλοῦν τὰ γέλια τοῦ κόσμου, μὰ αἰσθανόμαστε
καί μεῖς πὼς βρισκόμαστε σ' ἴσοι ἀνάμεσα σέ ἴ-
σους καί δὲ θάμαστε τρομαγμένοι μόλις φύγωμε ἀ-
πὸ τὸν κύκλο τῶν «λιλιπουτιῶν ὑπηκόων» μας.

—Δὲν θά ἤθελα, ἀγαπητέ συνάδελφε, αὐτό! πού λέ-
τε νά ἀποτελέσουν «σκοπὸ» στήν ὄλη μας προσπάθεια
γιατί τότε θά φεύγαμε ἀπὸ τὴν ἀφιλοκερδῆ ἠθικὴ βάση
μας. Θά πρέπη ὅμως νά εἴσθε βέβαιοι, πὼς ἡ ἀλλαγὴ
τοῦ συστήματος, πού ὡς τὰ τώρα ἀκολουθήσαμε μοι-
ραῖα, θά φέρῃ ἀλλαγὴ καί τῆς θέσης τοῦ «δασκάλου»
μέσα στό κοινωνικὸ σύνολο. Ἡ κοινωνία πρέπει νά ξέ-

ρετε. πώς δὲν ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ βλέπη τὸ δάσκαλο ὡς ἴσον πρὸς ἴσους, ὅπως εἶπατε. Τὸν θέλει «πρῶτον μεταξὺ ἴσων». *Primus inter pares*, ὅπως ἔλεγαν οἱ Λατίνοι.

Ἡ προσφώνηση τοῦ ἐπιθεωρητοῦ πρὸς ἓνα νεαρὸ δάσκαλο μὲ τὸν τίτλο «συνάδελφο» συγκίνησε ὄλους καὶ κάποιος ἀπ' τοὺς γέροντες δασκάλους δὲν κρατήθηκε καὶ στρέφοντας πρὸς τὸν Τρύφωνα τοῦ λέει:

—Μιά σας λέξη, κ. ἐπιθεωρητά, μὲ συγκινεῖ ἰδιαίτερα καὶ μὲ κάνει νὰ θλιβῶμαι, γιατί ἡ ἡλικία μου μ' ἀναγκάζει σ' «ἐξοδο» ἀπ' τὸ ἐπάγγελμά μας γρηγορώτερα ἀπ' ὅτι θᾶθελα. Ἡ προσφώνησή σας μὲ τὴ λέξη «συνάδελφε» μᾶς συγκινεῖ ἰδιαίτερα, γιατί μᾶς δείχνει πόσο βαθειὰ αἰσθάνεστε καὶ τὸ ἔργο τὸ δικό σας καὶ τὸ ἔργο τὸ δικό μας. Ἡ τρυφερὴ αὐτὴ λέξη μᾶς πλησιάζει τόσο πολύ, πού καὶ ἡ διάθεση καὶ ἡ ὁρμὴ πρὸς τὴ δράση μας διπλασιάζεται. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ μποροῦμε θαυμάσια παραφράζοντας τὸ «οὐκ ἔνι δοῦλος ἢ κύριος.....» νὰ ποῦμε καὶ μεῖς δὲν ὑπάρχει ὑφιστάμενος καὶ προϊστάμενος στὸ μεγάλο δημιουργικὸ μας σκοπὸ. Ὅλοι μας τείνομε σὲ μιὰ εὐγενικὴ ἰδέα: «πὼς νὰ πλόσωμε ἀνθρώπους, πὼς νὰ δημιουργήσωμε χαραχτήρες, πὼς νὰ θεμελιώσωμε στερεὰ τὰ ἠθικὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας πού ἐρχεται», κι' ὁ ρόλος τοῦ καθενός μας θᾶναι πὼς νὰ γίνεται βοηθὸς καὶ ὁδηγὸς τοῦ ἄλλου. Τὴν ἀπόλυτη αὐτὴ συναδέλφωση τὴν ὀνειρευόμουν αἰσθάνομαι καὶ ἀκαθόριστα ὡς τώρα, γιατί ἡ νοοτροπία καὶ ἡ ψυχὸσύνθεση προηγούμενων προϊσταμένων μας, μούφερνε αὐτὴ τὴν ἀπελπιστικὴ θαμπάδα. Μὰ τώρα ἐλπίζω, καὶ γιὰ τὴ χαρὰ, πού μοῦ δίνετε στὰ τελευταῖά μου ὀπηρεσιακὰ χρόνια μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴ, σᾶς εὐχαριστῶ καὶ σᾶς εὐγνωμονῶ.

Ἔτσι δημιουργήθηκε μιὰ θερμὴ καὶ χαρούμενη συ-

ναδελφική ἀτμόσφαιρα ἀνάμεσα στους δασκάλους καὶ στις δασκάλες, πού τοὺς κράτησε τρεῖς ὧρες σέ κουβέντες καὶ γέλια, σέ σκέψεις κ' ἐλπίδες καὶ σὰν σηκώθηκε πιά νά φύγη ὁ Τρύφωνας, ὅλοι προσπαθοῦσαν πιό ἐκδηλα νά τοῦ δείξουν τή χαρά τῶν. Κι αὐτή ἡ Ἐλεονώρα, πού στήν ἀρχή αἰσθανότανε μιὰ δυσφορία καὶ μιὰ στεναχώρια πού τήν ἔπνιγε, σιγά-σιγά ἄλλαξε κ' αἰσθάνθηκε στήν ψυχή της κάποιον ξαλάφρωμα. Κοιτάζοντας τὸν Τρύφωνα ἄρχισε νά σκέπτεται, πῶς «δὲν εἶναι δά καὶ τόσο ἄσκημος σὰν πρῶτα» καὶ περνώντας μὲ γλήγορη σκέψη τὰ περασμένα μουρμούρισε: «πρέπει νά τὸ παραδεχθῶ πῶς αὐτὸς ποτὲ δὲν μᾶς πίκρανε· μὰ ἐμεῖς; ἀλοίμονό μου ἂν μιὰ στιγμή ἔβανε στὸ νοῦ του νά ξεχρώση καὶ τὸ δέκατο μόνο ἀπὸ τίς εἰρωνεῖές μου! πῆγαινα χαμένη!»· κι ὅμως δὲ στενοχωριότανε πιά, γιατί ἤξερε, πῶς ἡ καλωσύνη ἦταν τὸ πιό δυνατὸ ἀπ' τὰ προσόντα τοῦ Τρύφωνα.

Προτοῦ φύγη ὁ ἐπιθεωρητὴς σταματώντας στήν πόρτα τοὺς εἶπε.

—Παρακαλῶ ὅλους τοὺς συναδέλφους τῶν ἐπαρχιῶν, πού θὰ βιαστοῦν νά γυρίσουν στὰ χωριά τῶν, νά περάσουν ἀπ' τὸ γραφεῖό μου. Θέλω νά τοὺς δεχθῶ ἕνα-ἕνα χωριστά. Ἔχομε νά ποῦμε πολλά. Ἄν τυχὸν μερικοὶ θάθελαν νά φύγουν κι' ἀπόψε, δὲ δυσκολεύομαι καὶ τώρα νά πάω στὸ γραφεῖό μου καὶ νά τοὺς περιμένω.

Μὰ τέτοια ἀνάγκη δὲν παρουσιάστηκε, γιατί καὶ κεῖνοι πού μποροῦσαν νά φύγουν γιὰ τὰ χωριά τῶν κεῖνο τὸ ἀπόγευμα, δὲν ἐβιάστηκαν. Ἦθελαν νά δοῦν χωριστὰ καθένας τους τὸν ἐπιθεωρητὴ τῶν καὶ νά μιλήσουν μαζί του.

* *

Ἀπὸ τὸ πρῶτὴ τῆς ἄλλης μέρας ὁ Τρύφωνας δεχότανε τοὺς δασκάλους τῶν χωριῶν δίνοντάς τους

ἰδιαίτερες ὁδηγίες καὶ παρακαλώντας τους νὰ τὸν κρατήσουν ἐνήμερο μὲ ἰδιαίτερη ἀναφορά, «πάντα ὀφειμὸς σύντομη, χωρὶς περιττολογίες» γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σκολείου τῶν καὶ γιὰ τὰ μέσα ποῦ θὰ θεωροῦσε πρόσφορα καθένας τους, γιὰ νὰ προκληθῆ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συγχωριανῶν του γιὰ τὸ σκολεῖο.

Μετὰ κάμποσες μέρες οἱ ἐγγραφεὶς ἄρχισαν καὶ ὁ Τρύφωνας, γεμάτος λαχτάρια γιὰ τὴ δουλειά του, ρίχτηκε μὲ τὰ μούτρα ζητώντας νὰ προσανατολιστῆ ὁδὴ τὴν ὑπηρεσιακὴ κίνηση τῶν περασμένων ἐπιθεωρητῶν. Μελετώντας τὰ παλιὰ ἐγγραφα εἶδε καὶ τὴν ἔκθεσιν ποῦχε κάμει ὁ Εὐστράτιος Σκλυβίδης, γιὰ νὰ τὸν κηρύξῃ ἀνεπαρκῆ καὶ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πρότασιν τῆς ἀπόλυσής του. Στέναξε μὲ θλίψιν γιὰ τὴν κατάντια τῆς ὑπηρεσίας, ποῦ στηρίζεται πάνω σὲ τέτοιους ἐπιπόλαιους καὶ παθολογικὰ κακοὺς τύπους καὶ γιὰ κάμποση ὥρα ἔμεινε ἀκίνητος στὶς σκέψεις του. Μὰ σὲ λίγο εἶδε καὶ τὸ ἐγγραφο τοῦ Ὑπουργείου, ποῦ τιμωροῦσε τὸν Τριάδην γιὰ τοὺς χαρακτηρισμοὺς, ποῦχε κάμει καὶ μετέθετε τὸ Σκλυβίδην γιὰ τὴν ἐπιπόλαια ἐνέργειά του καὶ τὴν ἀνικανότητά του νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν χαρακτηρισμῶν. Ἀντὶ νὰ χαρῆ μὲ τὴν ἱκανοποίησιν αὐτή, ποῦ τόσο γρήγορα ἀκολούθησε τὴν ἀνήθικην ἐνέργειαν τῶν δυὸ αὐτῶν «θλιβερῶν ἀνθρώπων», λυπήθηκε καὶ πάλι μὲ τὴ σκέψιν, πὼς ἡ διδασκαλία τῆς ἠθικῆς καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῆς καλωσύνης στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐξακολουθοῦσε γιὰ πολὺ χρόνον ἀκόμα νὰ συναντᾷ δυσκολίας σοβαρὰς.

* *

Τὰ μαθήματα ἄρχισαν καὶ ὁ Τρύφωνας συγκέντρωνε μὲ προσοχὴ τὶς ἀναφορὰς τῶν δασκάλων, ποῦ ἔλεγον γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν σκολεϊῶν τῶν κι' ἔκκιναν τὶς παρατηρήσεις τῶν πάνω στὰ γενικὰ καὶ εἰδικὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα. Ἦθελε προτοῦ ἀρχίσῃ

τις επιθεωρήσεις του νᾶχη μιὰ ἀκριβῆ καὶ σοβαρὴ ἰδέα γιὰ τὴ διάνοηση κάθε δασκάλου. Οἱ ἀναφορὲς τους αὐτές, ποῦχαν μᾶλλον προσωπικὸ χαραχτήρα, ἄνοιγαν τὴν πόρτα τῆς ψυχῆς κάθε δασκάλου στὸν Τρύφωνα κι' αὐτὸ τὸν ἐνδιέφερε πολὺ.

Στὸ χωριό, ποῦ ἦταν τοποθετημένος ὁ Τριάδης, ἀπόσπασε ἓνα δάσκαλο προσωρινῶς ἀπ' τὸ διπλανὸ χωριό, ποῦχε τετρατάξιο σκολειό, γιὰ νὰ κάμη τὶς ἐγγραφὲς καὶ ν' ἀρχίσῃ τὰ μαθήματα ὥσπου νὰ γίνῃ καλὰ ὁ ἄρρωστος δάσκαλος. Ἀπ' τὶς πρῶτες ἡμέρες τὸν ἐπεσκέφθηκε στὸ σπίτι του καὶ μὲ τὸ φιλικὸ του ὕφος τοῦδειξε, πῶς τίποτα πιά δὲ θυμότανε ἀπ' τὰ παλιά. Μὰ ὁ Τριάδης ἐπέμενε ἐνοχλητικὰ νὰ ξαναγυρίζῃ πάνω στὴν παλιά ἱστορία ζητώντας νὰ πείσῃ τὸν Τρύφωνα, πῶς τῷ,τι ἔκαμε τότε, τῶχε κάμει παρασερμένος ἀπὸ μιὰ περιεργὴ κι' ἀδικαιολόγητη κακία, ποῦ τώρα ψάχνοντας δὲν τὴν εὔρισκε μὲς στὴν ψυχὴ του, καὶ καταντοῦσε πάντα νὰ τοῦ ζητᾶ φορτικὰ τὴ διαβεβαίωση πῶς τὸν εἶχε συγχωρήσει.

—Ἄκουσε, ἀγαπητὲ Τριάδη. Ἄν θέλῃς νὰ μὲ ξαναδῆς καὶ νὰ ξαναμιλήσωμε, πρέπει νὰ μοῦ ὑποσχεθῆς πῶς ποτὲ πιά, ἀκοῦς; ποτὲ πιά δὲν θὰ μοῦ ξαναφέρῃς στὴ μνήμη τὴν παλιά αὐτὴ ἱστορία, ποῦ καὶ σένα μὰ καὶ μένα ἐπίκρανε τόσο πολὺ. Σύμφωνοι;

—Σύμφωνοι· τοῦ ἀπάντησε ὁ Τριάδης συντριμμένος.

Ἡ ἀπαγόρευση αὐτὴ ἦταν ἡ πιὸ πικρὴ του τιμωρία. Θὰ προτιμοῦσετὸ θυμὸ του, τὸ δυνατὸ ἔστω ἑξέσπασμα τῆς ὀργῆς του, μὰ ὄχι τὴν τρομαχτικὰ μεγάλου ἀδιαφορία τοῦ Τρύφωνα. Κι' ὅμως δὲν μποροῦσε νὰ θυμώσῃ μαζί του. Θᾶταν τόσο ἄδικο! καὶ τὴν ἀδικία, τώρα καὶ δυὸ χρόνια τὴν αἰσθανότανε πάντα μὲ τὴν ἀσκήμια τῆς καὶ τὴν ἀπόφευγε. Ἡ μακροθυμία τοῦ Τρύφωνα εἶχε φέρει στὴν ψυχὴ του μιὰ μεγάλη ἔξα-

γνιστική αλλαγή. Τὴν αλλαγή αὐτὴ τὴν ἔβλεπε σὲ κάθε του ἐκδήλωση νὰ ζῆ καὶ νὰ μεγαλώνη μέσα του, καὶ εἶχε ἐπιδράσει πάνω του πολύμορφα, γιατί καὶ στὸ σπίτι του εἶχε ἀλλάξει ἢ συμπεριφορὰ του καὶ στὸ σκολειό του πρὸς τὰ παιδιὰ καὶ πρὸς τοὺς φίλους του ἀκόμα. Τὸ μόνο ποὺ τοῦ ἀπόμεινε ἔντονο, ἦταν μιὰ ἀμετάβλητη βαθειὰ κατύφεια. Δὲ γελοῦσε πιά. Δυὸ χρόνια εἶχε νὰ γελάσῃ. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ τὸν πρόφταξε ὁ Τρύφωνας στὸ γραφεῖο του μετὴ Λουκία. Κάποτε ὑποψιαζότανε, πὼς ἡ αἰτία τῆς θλίψης του ἦταν ὁ χωρισμός του ἀπὸ τὴ Λουκία· μὰ γλήγορα διάκρινε πὼς δὲν ἦταν σωστὴ ἡ σκέψη του αὐτῆ, γιατί ἀπ' τὴν ἡμέρα ἐκείνη εἶχε μεγαλώσει ἢ στοργή του πρὸς τὴ γυναῖκά του. Κάποτε πάλι νόμιζε πὼς τὸν εἶχε συντριψεῖ ἢ μετάρθεσή του σ' ἕνα μικρὸ χωριὸ κι' ὁ μειωτικὸς ὑποβιβασμός του. Μὰ μήτε κι' αὐτὸ δὲν ἦταν, γιατί αἰσθανότανε κάποια κρυφὴ χαρὰ, πὼς μακρύνθηκε ἀπ' τὴν πόλη. Στὸ τέλος κατάντησε νὰ παραδεχτῆ, πὼς αἰτία τοῦ κρυφοῦ του πόνου ἦταν τὸ ἀνέβασμα ἐκείνου, ποὺ ἀπερίσκεπτα καὶ δόλια ζήτησε νὰ καταστρέψῃ. Κι' ὅμως μαθαίνοντας τίς ἐπιτυχίες του, δὲν ἔβλεπε τὸν πόνο του νὰ μεγαλώνῃ. Τὸ ἀντίθετο· ὁ πόνος του μικραίνει, γιατί σκεφτότανε πὼς ἀκούσιά του γίνηκε αἰτία νὰ σηκωθῆ ψηλά ὁ ἀδικημένος. Στὸ τέλος κατάντησε νὰ παραδεχτῆ καὶ νὰ πιστέψῃ, πὼς ἡ αἰτία τοῦ πόνου του, ποὺ τοῦ πήρε τὸ γέλιο καὶ τὴ χαρὰ, ἦταν ὁ ἑαυτός του, ποὺ σ' ὅλη αὐτὴ τὴ θλιβερὴ ἱστορία τοῦγινε ὁ αὐστηρότερος ἐλεγκτὴς καὶ ὁ σκληρότερος τιμωρός. Ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Τρύφωνα, ποὺ δὲ θέλησε μὲ μιὰ μόνο λέξη του νὰ τὸν καταστρέψῃ καὶ νὰ τὸν ἐκδικηθῆ γιὰ ὅσα κακὰ τοῦχε κάμει καὶ ποὺ δὲν ἐξέχασε τὴ μεγαλοψυχία του μήτε σ' ἂν εἶδε, πὼς τὸν πετοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὸ διδασκαλικὸ κλάδο, τοῦφερε τέτοιο κλονισμό, ποὺ τοῦ ἀνατάραξε τὴν ψυχὴ, γιατί τοῦδει-

ξε πόσο μικρός και τιποτένιος άνθρωπος ήταν και πόσο χαμηλός φάνηκε μπρός σ'ένα πραγματικό «άνθρωπο». "Έτσι κατόντησε νά μαστιγώνη αλύπητα τόν έαυτό του και νά τόν κάνη νά πονή φωνάζοντας κάθε τόσο μέσα του: «μικράνθρωπε» «άτιμε» «ψεύτη» «πόσο μακριά είσαι από τούς πραγματικούς ανθρώπους!» Και συνέχιζε τις σκέψεις του άγριες και σκληρές θέλοντας νά μικράνη άκόμα πιότερο! Και οι σαδιστικές αυτές και όδυνηρές σκέψεις του έρχόντανε σ'άν παθολογικά κύματα κάθε τόσο μέ χαρακτηριστικές κρίσεις και ύφέσεις. «"Αν έσύ τόν πρόφτανες μέ μιá γυναίκα στή στάση που σέ πρόφταξε αυτός, αυτός που επί τέλους ήταν άπάντρευτος, θά μπορούσες ποτέ νά συγκρατήσης τήν κακία σου και νά μήν τόν έξευτελίσης στά μάτια όλων, διαλαλώντας τό,τι είδες κι' άδιαφορώντας για τό κακό που θάκανες στήν γυναίκα ή στήν κόρη που θάταν μαζί του; Θά μπορούσες νά συγκρατηθής; "Αδύνατο, αν και δέν θάχες κανένα λόγο μίσους έναντίον του! Και όμως αυτός που θάπρεπε νά σέ συντριψη, σιώπησε και έξασφάλισε και τή σιωπή ενός παιδιοϋ, που, «άπό ψυχική ανάγκη είναι φλύαρο». Νά ποιές σκέψεις τόν σύντριψαν και μεταμόρφωσαν τήν ψυχή του. "Όλες αυτές τις σκέψεις τις είχε πει στον Τρύφωνα κι' άμα τις είπε αισθάνθηκε ένα ξαλάφρωμα' κ' αισθανότανε χαρά νά τις έπαναλαμβάνη κάθε φορά, που τόν έβλεπε, σά νά του άρεσε νά ξύνη μέ τά νύχια του τά ίδια τήν πληγή του, πουταν άκόμα νωπή. Τώρα πιά όμως τρυχε άπαγορέψει ό Τρύφωνας νά ξανακάνη λόγο για τήν παλιά ιστορία και σέ λίγες μέρες κατάλαβε πώς ή άπαγόρευση αυτή τουκανε καλό, γιατί σά νά του φερε κάποια άπροσδόκητη συνθηκολόγηση, που τόν έκρινε άξιο και ισότιμο, άφ' οϋ είχε ξεχάσει και δέν ήθελε νά ξαναθυμηθή τήν παλιά θλιβερή ιστορία. "Έτσι μέ τόν καιρό ήρέμησε και πήγε πάλι στο μι-

κρὸ χωριὸ πού ἦταν δάσκαλος. Ξεμοναχεμένος ὄμως στὸ μικρὸ αὐτὸ χωριό, μὲ τοὺς ἀκάτεχους κατοίκους, πού σὰν τοὺς ἔσμιξε δὲν μποροῦσαν νὰ συνεννοηθοῦν μαζί του ἀπὸ ἀγραμματοσύνη καὶ γενικὴ καθυστέρηση, ἄρχισε πάλι νὰ αἰσθάνεται τὴν περασμένη του βαρειὰ μελαγχολία πού τὸν τσάκιζε.

* *

Ἔτσι περνοῦσε ὁ θλιμμένος τρίτος χρόνος τῆς ἐξορίας του στὸ παραπεταμένο σὲ μιὰ χαράδρα χωριουδάκι, σὰν ἓνα πρωτὶ δέχτηκε τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Τρύφωνα, πού ἐρχότανε νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὸ σκολεῖό του. Ἐνα περίεργο χαρούμενο αἶσθημα τὸν συνετάραξε. Δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ καὶ τί νὰ πῆ, γιὰ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν χαρὰ του. Εἶχε πολὺ καιρὸ νὰ αἰσθανθῆ ἓνα τέτοιο αἶσθημα χαρᾶς καὶ κάθε στιγμή ρωτοῦσε τὸν ἑαυτό του: «μὰ γιατί; μὰ γιατί;»

Ὁ Τρύφωνας πεζεύοντας ἔξω ἀπ' τὸ σκολεῖό του, τοῦ φώναζε γελαστά καὶ χαρούμενα, ἂν θέλῃ συντροφιά γιὰ λίγες ὧρες, προσπαθώντας ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ ὕφος του κι' ἀπ' τὴ φωνή του τὸν ὑπηρεσιακὸ τόνο, πού δὲν ἤθελε νὰ μεταχειρίζεται ποτέ καὶ πιότερο σὰν εἶχε ἀπέναντί του τὸν παλιό του διευθυντή! Ἄμα μπῆκε στὸ φτωχικὸ μικρὸ σκολεῖο τοῦ Τριάδη, ἔννοιωσε μιὰ δυνατὴ λύπη νὰ τὸν ταράξῃ. Αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτό του σὰν ὑπεύθυνο γιὰ τὴν κατάντια του καὶ σκεφτότανε τὸ τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ γιὰ νὰ τελέψῃ μιὰ ὥρα ἀρχύτερα ἢ καταδίκῃ αὐτὴ ἐνὸς καλοῦ δασκάλου, ξεχνώντας πῶς στὸ δάσκαλο αὐτὸ χρωστοῦσε πίκρες καὶ δάκρυα δυὸ ὀλόκληρων χρόνων. Διάκρινε πῶς οἱ συμπονετικὲς αὐτὲς σκέψεις ἦσαν ὑπερβολικὲς, πού καταντοῦσαν ἀρρωστημένες, μὰ δὲν μποροῦσε νὰ τίς διώξῃ.

Εἶδε τὸν Τριάδη, τὸν περήφανο κι' ἄγριο διευθυντή του πρὸ δυὸ χρόνων, πού δὲν καταδεχότανε νὰ τοῦ μιλῆ παρά μόνο σὰν ἤθελε νὰ τοῦ πῆ κάτι εἰρω-

νικό, κάτι πικρό, κάτι λυπηρό, νά εἶναι κλεισμένος σένα μικρό σκολειό ἑνός φτωχικοῦ χωριοῦ ἀνεβασμένου στήν πλαγιά ἑνός βουνοῦ, ἀνάμεσα σέ τριάντα ὀχτώ παιδιά, σχεδόν ὅλα ξυπόλητα καί κακοντυμένα, καί ἀναλογίστηκε τίς θλιβερές σκέψεις τοῦ Τριάδη μέσα στήν ἀντίθεση τῆς πρῶτευτηνῆς του ὑπηρεσιακῆς ζωῆς. Μά γλήγορα ἀπομακρύνθηκε ἀπό τίς σκέψεις αὐτές καί ἄρχισε ν' ἀκούη τὰ παιδιά.

Παρακολουθώντας τήν ἐξέταση τῶν παιδιῶν ἔμεινε τέλεια ἱκανοποιημένος, γιατί εὔρισκε στό ὕφος τοῦ παλιοῦ του διευθυντή μιᾶ τέλεια βελτιωμένη ἀλλαγῆ, πού τοῦδινε μιᾶ δυνατῆ καί κτυπητῆ ἡρεμία, ὄχι μόνο γιά τὰ παιδιά, μά καί γι' αὐτόν. Ὁ Τρύφωνας ἔκαμε κάμποσες τυπικές ἐρωτήσεις στά παιδιά κ' ὕστερα εἶπε στόν Τριάδη, νά τ' ἀφήσῃ νά παίξουν στό μεγάλο χορταριασμένο χωράφι, πού βρισκότανε πίσω ἀπ' τό σκολειό.

—Στά παιγνίδια τους ξεχνιοῦνται τὰ παιδιά κ' εὐκολώτερα διακρίνομε τό χαρακτήρᾶ των. Θάθελα νά τὰ παρακολουθήσω χωρίς νά μέ προσέξουν. Δέν ξέρω ἄν συμφωνῆς μέ τή γνώμη μου, πῶς πρέπει νά δίνωμε περισσότερη προσοχή στή διαμόρφωση τῶν χαρακτήρων των, παρά στό παραγέμισμά των μέ γνώσεις. Γι' μᾶς χρειάζεται ὁ σοφός πού δέν ἔχει ἠθική. Θά πλάσωμε ἀνθρώπους μέ δυνατούς καί ἠθικούς χαρακτήρες, μεγαλώνοντας τὰ προτερήματά των καί μικραίνοντας ἢ ἀφανίζοντας τὰ ἐλαττώματα, πού κληρονομικά ἀπόχτησαν ἢ πού τοὺς κόλλησαν ἀσυναίσθητα μέ τή γειννιάσή τους σέ ταπεινοὺς καί κακοὺς.

—'Απόλυτα σύμφωνος, κ. ἐπιθεωρητά, σ' ὅ,τι λέτε, ἄν καί δῶ στό στενὸ περιθώριο τοῦ μικροῦ σκολειοῦ μέ τὰ τριανταοχτῶ παιδιά, δύσκολα μπορεῖ ὁ δάσκαλος νά ἐφαρμόσῃ ἕνα μεγάλο ἐκπαιδευτικὸ σύστημα.

—“Α, ὄχι· δὲν ἔχετε δίκιο. Μᾶς εἶναι ἀδιάφορο ἂν τὸ σκολεῖδ εἶναι μεγάλο ἢ μικρό. Τὸ ἀντίθετο ἀνάμεσα σὲ μικρὸ ἀριθμὸ εὐκολώτερα πετυχαίνει κανένας νὰ μελετᾷ καὶ νὰ γιαιτρεύῃ τὶς ψυχὲς τῶν μαθητῶν του. Νὰ· νὰ· κοίτα κείνον ποὺ χτυπᾷ ἀπὸ πίσω κάποιον ἄλλον. Φώναξέ τον· ὡς τόσο ὁ χτυπημένος ἔκλαιγε δυνατὰ.

—Κριτάκη, ἔλα δῶ, φωνάζει ὁ Τριάδης.

Ὁ Ξυπόλητος μαθητὴς τρομαγμένος, γιὰ τὸν πρόφταξε ὁ δάσκαλος, πῆγε μ' ἀργὰ βήματα κοντὰ του.

—Δὲ μοῦ λές, Κριτάκη, γιὰ τὴν χτύπησες τὸ συμμαθητὴ σου; τὸν ρωτᾷ ὁ Τρύφωνας.

Ὁ μικρὸς ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

—Μὴν κλαῖς. Πές μου, γιὰ τὸν χτύπησες.

—Μὲ χτύπησε κι' αὐτὸς χθές.

—Πολὺ καλά. Μὰ δὲν μοῦ λές, τὸ θεωρεῖς τίμιο νὰ τὸν χτυπᾷς ἀπὸ πίσω; Εἶναι παλληκαρίασι αὐτό; Δὲν ἀπαντᾷς; Μίλα. Εἶναι τίμιο νὰ χτυπᾷς σὰ δολοφόνος; Λέγε.

—“Ὁχι, κύριε.....κι' ἄρχισε πάλι νὰ κλαίῃ, ἐν ᾧ ὅλα τὰ παιδιὰ εἶχάν μαζευτεῖ ἕνα γύρω καὶ παρακολουθοῦσαν.

—Μὴν κλαῖς, παιδί μου· δὲ σὲ τιμωρῶ· θέλω μόνο νὰ μ' ἀκούσῃς μὲ προσοχή.

Τὰ μάτια ὅλων τῶν παιδιῶν περιεργα περιμέναν τί θὰ τοὺς ἔλεγε. Ὁ Τρύφωνας εἶδε τὰ λαχταριστὰ μάτια τοὺς κ' ἐπωφελήθηκε.

—“Ἀκου, Κριτάκη· τὸ παιδί τὸν κοίταξε. Γιὰ τὸν χτύπησες;

—Κ' αὐτὸς μ' εἶχε χτυπήσει χθές.

—Γιὰτί;

—Τοῦχα πάρει ἕνα κοντύλι, ὠμολόγησε ὁ μικρὸς ὕστερα ἀπὸ κάποιο δισταγμὸ.

—Δὲν ἔκαμες καλά νὰ τοῦ πάρῃς τὸ κοντύλι του, ἀφ' οὗ δὲν ἦταν δικό σου. Θέλεις ἐσὺ νὰ σοῦ πά-

φουν τὰ κοντύλια σου;

—“Όχι.

—Βέβαια όχι· γιά νά μή σέ χτυπήση θάπρεπε νά τοῦ δώσης τὸ κοντύλι του. Μά ἔστω· ἀφ’ οὗ τὸν χτύπησες γιά ἐκδίκηση, πού δέν εἶχες δικαίωμα νά ζητήσης, δέν ἔπρεπε ποτέ νά τὸν χτυπήσης ἀπὸ πίσω ἐκεῖ πού προχωροῦσε ἀμέριμος. Ἦταν τίμιο τὸτι ἔκαμες;

Σκέφτηκε γιά λίγο τὸ παιδί.

—“Όχι, εἶπε μὲ σιγὴ φωνή.

—Τότε, ζήτησε συγνώμη ἀπὸ κείνον πού χτύπησες. Δόστε τὰ χέρια.

Τὰ δυὸ παιδιά κοιτάχτηκαν στὰ μάτια καὶ δειλά ξάπλωσαν τὰ χεράκια τους.

—Ἐμπρός, σφίξτε τὰ χέρια σας.

Τὰ παιδιά ἔσφιξαν τὰ χέρια τους.

—Φιληθῆτε τώρα· ἐμπρός φιληθῆτε! καὶ τὰ παιδιά φιλήθηκαν, ἐν ᾧ τὰλλα γύρω γελοῦσαν γιά τὸ ἀπροσδόκητο θέαμα καὶ τὴν πιὸ ἀπροσδόκητη λύση ποῦ παίρνε τὸ τσάκωμά των. Μπράβο! Ἔτσι! Τώρα θά ὑποσχεθῆτε καὶ οἱ δυὸ σας, πὼς θὰστε φίλοι ἀπ’ αὐτὴ τὴ στιγμή καὶ πέρα.

Τὰ παιδιά τὸν κοίταξαν ξαφνιασμένα, κι’ αὐτὸς ἄρχισε νά τοὺς μιλά γιά τὴν ἀγάπη, πού πρέπει νάχη τὸ ἓνα στ’ ἄλλο, στὴν ὡμορφη καὶ χαρούμενη ἡλικία πού περνοῦν, πού πρέπει νά τὴ χαίρουνται, γιὰτὶ σ’ ὄλη τους τὴ ζωὴ θά τὴ θυμοῦνται, κι’ ἄλλα πολλά, πού μὲ τὴν ἀπλὴ γλώσσα τοῦ καὶ τίς ἀπλοποιημένες ἐνοιές του τὰ καταλάβαιναν τὰ παιδιά κι’ ὅσο πήγαινε κι’ ἀνοίγαν τὰ στόματά τους ἀπὸ καθήλωση.

—Ἀποφεύγετε, παιδιά μου, τὰ τσακώματά. Τίποτα δέν ἔχετε νά κερδίσετε ἀπὸ τὰ χτυπήματα, πού δίνει ὁ ἓνας στὸν ἄλλον. Τίποτα! σὰν ἔχετε μιὰ διαφορά, βάνετε κριτὴ στὴ διαφορά σας ἓνα πιὸ μεγάλο

συμμαθητή σας κι' αὐτὸς θὰ σᾶς λέη ποιὸς ἔχει δίκιο, πὺ πρέπει χωρὶς ἀντίρρηση νὰ τὸ παραδέχεστε. Ἄντὶ νὰ χτυπιέστε, νὰ γελάτε καὶ νὰ παίζετε ὅποιος ἀπὸ σᾶς κατορθώνει νὰ ἀγαπᾷ ὅλους τοὺς συμμαθητὲς του καὶ νὰ τοὺς βοηθᾷ στὸ κάθε πούχουν ἀνάγκη, αὐτὸς θὰ γίνη μιὰ μέρα καλὸς καὶ τίμιος πολίτης καὶ θὰ τὸν σέβονται καὶ θὰ τὸν ἀγαποῦν ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι. Μὲ καταλαβαίνετε τί σᾶς λέω καὶ τί ζητῶ ἀπὸ σᾶς;

—Μάλιστα! φώναξαν ὅλοι μαζί.

—Καὶ θ' ἀκολουθήσετε τὸτι σᾶς παραγγέλνω;

—Μάλιστα, κύριε! ξαναφώναξαν.

—Ἔ, τώρα τραβάτε νὰ παίξετε, νὰ τρέξετε, νὰ γελάσετε ὅσο μπορεῖτε, ὥσπου νὰ ξαναρχίσῃ τὸ μάθημα.

Ἄλλα τὰ παιδιὰ ἀσυγκράτητα ἄρχισαν νὰ τρέχουν γελαστά, ἀφήνοντας τίς χαρούμενες φωνουλὲς των νὰ γεμίζουν τὸν ἀέρα.

—Φρονῶ πὺς τὸ ἤρεμο σύστημα τῆς διδασκαλίας σὲ τέτοια ἐπεισόδια κατορθώνει πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὸ θυμὸ μας κι' ἀπ' τὴν τιμωρία, πὺ θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπιβάλωμε, λέει συλλογισμένα ὁ Τρύφωνας στὸν Τριάδη. Ὅσο βλαβερὰ εἶναι τ' ἀνόητα χαδεύματα σ' ἓνα παιδί, ἄλλο τόσο βλαβερὲς εἶναι καὶ οἱ παράλογες κι' ἄκριτες ἀυστηρότητες. Δὲ χωρεῖ ἀμφιβολία πὺς τὸ παιδί μὲ τὸ ἐνστιχτώδικο αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης ζυγίζει αὐστηρὰ κάθε κρίση μας. Πρέπει ὁ δάσκαλος νὰ προσέξῃ πολὺ νὰ μὴν ψυχραίνῃ τὸ αἴσθημα αὐτὸ τοῦ παιδιοῦ. Θὰ εὐχαριστιόμουν πολὺ, ἂν μετὰ δεκαπέντε μέρες εἶχα μιὰ σου ἔκθεση σχετικὴ μὲ τὸ πρόχειρο μάθημα πὺ κάμαμε στὰ παιδιὰ. Μπορεῖς, φίλε Τριάδη, μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ σημερινοῦ ἐπεισοδίου νὰ ἐπαναλάβῃς τὴ διδασκαλία πάνω στὸ θέμα αὐτὸ μὲ τὴν ἴδια ἤρεμη γραμμὴ πὺ ἀκολουθήσαμε σήμερα.

—Θά συμμορφωθῶ μὲ τὴν ὑπόδειξη ποῦ μοῦ κά-
ματε καὶ θά σᾶς ἐκθέσω τ' ἀποτελέσματά της.

—Ἐχω ἔτοιμη μιὰ ὀλόκληρη σειρὰ ἀπὸ ὑποδείξεις
πρὸς τὰ παιδιὰ, καὶ θά σᾶς κάμω σχετικὴ ἀνακοίνω-
ση στὸ πρῶτο συνέδριό μας. Σ' αὐτές τίς ὑποδείξεις
θά προσθέσετε καὶ σεῖς τὸ, τι θᾶχετε πάρει ἀπ' τὴν
πεῖρά σας κ' ἔτσι θά πετύχωμε, φαντάζομαι, τὸ σκο-
πὸ μας.

Τὰ παιδιὰ ξαναμπῆκαν στὴν τάξη καὶ ἡ ἐξέταση
ξανάρχισε καὶ βάσταξε ὡς τὸ μεσημέρι. Τ' ἀπόγευμα
φεύγοντας ὁ Τρύφωνας γιὰ τᾶλλο χωριὸ ἀποχαιρέ-
τησε θλιμμένα τὸν Τριάδη. Ἄφηνε στὸ μακρυσμένο
αὐτὸ μικρὸ χωριὸ ἓνα δάσκαλο, ποῦ εἶχε περάσει
εἴκοσι χρόνων διδασκαλικὴ ζωὴ καὶ ποῦ ξορίστηκε δῶ
γιὰ νὰ πληρῶση ἓνα του σφάλμα. Στὰ μάτια τοῦ
Τριάδη εἶδε κατακάθαρο τὸν πόνο τοῦ ἐξορίστου καὶ
σκέφτηκε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸν πάρῃ πιά ἀπὸ δῶ.
Μὰ δὲν τοῦπε λέξη ἀπὸ φόβο μὴν τοῦ μεγαλώσῃ τὴν
ἀγωνία τῆς ἀναμονῆς.

* *

Γυρίζοντας πίσω ἀπ' τὴν πρώτη του ἐπιθεώρηση,
ποῦ πραγματικὰ τὸν εἶχε κοπιάσει, αἰσθάνθηκε σὲ
δυὸ μέρες τὴν ἱκανοποίηση τῆς χαρᾶς γιὰ τὴν εὐσυ-
νειδητὴ δουλειὰ του καὶ τὸ ξεκούρασμα, ποῦ γεννᾶ
πάντα ἡ ἱκανοποίηση αὐτή.

Μέσα στὰ διάφορα γράμματα, ποῦ βρῆκε στὸ
γραφεῖο του, ἦταν καὶ ἓνα γράμμα τοῦ Τριάδη. «Κα-
ταντᾶ σχεδὸν ἀπίστευτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διδα-
σκαλίας σας στὰ παιδιὰ, ποῦ δυὸ τρεῖς φορές τὴν
ἐπανέλαβα κ' ἐγὼ ἀκολουθώντας τίς γραμμὲς καὶ
τὸν ἤρεμο τόνο ποῦ ὑποδείξατε. Ἀπὸ κείνην τὴν ἡ-
μέρα, ὁμολογῶ, πῶς δὲν εἶδα τσάκωμα ἀνάμεσα στὰ
παιδιὰ μου· μοῦ φαίνεται πῶς τὸ γέλιο τους ἐφάρ-
δυνε καὶ ἡ ψυχὴ τους πῆρε ἓνα καινούργιο φῶς.
Πολλὲς φορές, παρακολουθώντας κρυφά, γελῶ σὰν

τά βλέπω ν' ακολουθοῦν τὴν ὑπόδειξη «τῆς διαιτησίας» πού τοὺς ὑποδείξατε. Ὁ καλούμενος πρόχειρος δικαστὴς παίρνει ὕφος σοβαρὸ κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι παρακολουθοῦν μὲ προσοχὴ τὴ διαιτησία, πού πάντα τὴν δέχονται κ' οἱ δυὸ μεριεὶς ἀσυζήτητα. Μόνο ἕνας ἀπ' τοὺς μαθητὲς μου μὲ στενοχωρεῖ ἀκόμα, γιατί εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀίθασσος, σωστὸ στραβόξυλο. Δὲ ξέρω τί νὰ κάμω μ' αὐτόν».

Ὁ Τρύφωνας χωρὶς καθυστέρηση ἀπάντησε στὸν Τριάδη φανερώνοντας τὴ χαρὰ του γιὰ τὸ, τι εἶχε πετύχει ἀκολουθώντας τὴν ὑπόδειξή του, πού ἀπὸ λεπτότητα ἀπόφυγε νὰ τὴ χαρακτηρίσῃ δική του· τὴν ἔφερνε σὰν μέθοδο, πού καὶ οἱ δυὸ μὲ ἰσότιμη συνεργασία, εἶχαν βρεῖ.

«Ὡς πρὸς τὸ στραβόξυλο, πού μοῦ γράφεις, ὑπάρχει κατὰ τὴ γνώμη ἕνας τρόπος διόρθωσης. Σὲ κάθε ἄταχτο παιδί, σὲ κάθε στραβόξυλο, πού λές, ἕνα εἶναι τὸ βασικὸ ἐλάττωμα· «ἡ φιλοτιμία, δηλαδή ἡ ψευδοφιλοτιμία». Εἶναι ἄταχτοι ἀπὸ ἐπίδειξη. Ἀγριεύουν τὴ φωνή τους, ἀνεβαίνουν τίς πιδὸ ψηλὲς κορυφές τῶν δέντρων μὲ κίνδυνο νὰ γκρεμιστοῦν, φιλονικοῦν, ἀπειθοῦν, παρασερμένοι πάντα ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα τῆς φιλοπρωτίας, τῆς ἐπίδειξης, τῆς διάκρισης ἀνάμεσα στ' ἄλλα παιδιὰ. "Ε, λοιπόν· ἂν αὐτὸ τὸ στραβόξυλο τὸ κάμης πρῶτο στὴν τάξη καὶ τοῦ ἀναθέσης τὴν ἐπίβλεψη τῶν ἄλλων παιδιῶν, κι' ἂν τοῦ δείξης πῶς τὸν διακρύνεις ἀνάμεσα στ' ἄλλα παιδιὰ, ἔχω τὴν πεποίθησι πῶς θὰ μεταβληθῇ αὐτόματα, γιατί ἡ ἱκανοποίησι τῆς φιλοπρωτίας του θὰ τοῦ φέρῃ τέλεια μεταβολή. Θὰ περιμένω μετὰ κάμποσες μερες, πού θ' ἄρθῃς γιὰ τίς πασχαλινὲς διακοπές, νὰ μοῦ πῆς τ' ἀποτελέσματα πού θὰ πετύχῃς σιὸ πείραμά σου αὐτό.

«Μετὰ δεκαπέντε μερες πού θ' ἄρθῃς κράτα, μαζί σου καὶ ἀπὸ τίς ἀποσκευές σου, γιατί θὰ τοποθετη-

θῆς στὸ ὄγδοο ἀρρένων. Αὐτοῦ ἔρχεται ἓνας νεαρὸς δάσκαλος ποῦ κατάγεται ἀπ' τὸ διπλανὸ χωριό. Ὁ καημένος ζήτησε νὰ τοποθετηθῆ κοντὰ στὸ χωριό του, γιατί ἔχει μιὰ ἀδελφὴ ἀπροστάτευτη καὶ χήρα μητέρα. Ἔτσι βρήκαμε τὴν εὐκαιρία νὰ σὲ φέρωμε κοντὰ μας.»

Ἡ εἶδηση αὐτὴ ἔκαμε τὸν Τριάδη ἀνάστατο. Αἰσθανότανε μιὰ δυνατὴ χαρὰ νὰ τὸν συνεπαίρνη καὶ μιὰ συγκίνηση νὰ τὸν συγκλονίζη. Καταλάβαινε πὼς τὴ μετάθεσή του αὐτὴ τὴ χρωστοῦσε στὸν Τρύφωνα, ἄς τοῦ φερνε γιὰ δικαιολογητικὸ τῆς μεταβολῆς τῆς μοίρας του, «τὸν καημένο τὸ νεαρὸ δάσκαλο ποῦχε νὰ προστατέψη χήρα μητέρα κι' ἀδερφή». Αὐτὸς ἦταν βέβαιος πὼς ὁ Τρύφωνας δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀφήση περισσότερο στὴν ἐξορία αὐτὴ. Πόσο τὸν πίκραιναν οἱ σκέψεις αὐτὲς ἀνάμεσα στὴ χαρὰ του. Ἡ στενοχώρια του γιὰ τὴν παλιά του ἐνέργεια λέκιαζε τὴ χαρὰ του. Μὰ στὸ τέλος νίκησε ἡ χαρὰ του, γιατί ἀναγνώρισε πὼς κατάρθωσε νὰ φέρη με τὴν πραγματικὴ του μεταμέλεια, μιὰ δυνατὴ μεταβολὴ στὸν ἠθικὸ του κόσμο.

Στὶς σκέψεις ποῦκανε γιὰ τὴν ἐνέργεια τοῦ Τρύφωνα, δὲν ἔσφαλλε. Εἶχε παραδεχτεῖ, πὼς ἡ τιμωρία τοῦ Τριάδη βάσταξε πολὺ, καὶ πὼς δημιουργότανε ὁ κίνδυνος μετὰ τὴ παράτασή της νὰ χαλάσῃ τὸ βελτιωτικὸ σκοπὸ τῆς ἔτσι βρῆκε τὴν εὐκαιρία τοῦ νέου δασκάλου, ποῦ πρωτοδιοριζότανε, κ' ἔκαμε τὴ μετάθεσιν τοῦ Τριάδη.

—Δὲν ξέρεις τὴ χαρὰ μου, Ἐλένη, γιατί ἔκαμα τὴ μετάθεση αὐτὴ.

—Χμ! τοῦ χαμογέλασε ἡ γυναίκα του. Πόσο περὶεργος ἄνθρωπος εἶσαι, Τρύφωνα. Καλὰ τὸ λὲν μερικοί, πὼς πᾶς γιὰ ἄγιος! καὶ γέλασε δυνατὰ. Φαντάζεσαι βέβαια, πὼς ἐγὼ διαμαρτύρομαι γιὰ τὸν ἄυλο αὐτὸ τίτλο ποῦ σοῦ κολλοῦν! Ἄν κάνῃς τέτοια

Τράβηξε πρὸς τὴν ἀκροθαλασσιᾶ...

σκέψη, αὐτὸ σέ μειώνει. Κι' ὅμως ἐγὼ σέ θέλω καί λίγο ὑλικό! καί τὸν χάδεψε.

Αὐτὸς τὴν κοίταξε κατὰματα καί τῆς γέλασε μὲ τὴ γλυκειά του τρυφερότητα.

—Πόσο μικρὴ ἰδέα ἔχουν γιὰ τοὺς ἀγίους οἱ συνάδελφοί σου, 'Ελένη! "Ἄγιος! 'Εγὼ ἅγιος!" Ἄς εἶναι. Καί ξαναγέλασε. 'Αγιοσύνη εἶναι νὰ θέλῃς νὰ ὀλοκληρώσῃς τὴ χαρὰ σου; Καί μπορεῖ νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ χαρὰ ἡ δική μου, σὰν ξέρω πὼς κάποιος ὑποφέρει ἀπ' τὸ δικό μου ἀνέβασμα, ἀδιάφορο ἂν φταίῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος, καί μόνο αὐτός, γιὰ τὸ, τι ὑποφέρει; Μὰ πές μου 'Ελένη, δὲν αἰσθάνεσαι ἐσὺ κάποια λύπη καί κάποια εὐθύνη, σὰν βλέπῃς τὴ γυναῖκα καί τὰ παιδιὰ τοῦ Τριάδη νὰ σέ χαιρετοῦν μὲ παράπονο, σὰν μααραμένα δενδράκια, πού τοὺς λείπει ὁ ποτιστὴς κηπουρός; Πές μου.

—Ναί' στενοχωροῦμαι' μὰ τί φταῖς ἐσύ;

—Ναί' δὲ σοῦ λέω πὼς φταίω ἐγὼ' ὄχι' κι' ὅμως ἐμένα βρῆκε ἀφορμὴ ἢ κακὴ μοίρα νὰ τοὺς χτυπήσῃ.

—Τί φταίει ἡ μοίρα σέ κάτι, πού ἐξαρτᾶται μόνο ἀπ' τὴν ἐλεύθερη βούλησή μας;

—Βέβαια, δὲ φταίει ἡ μοίρα, μήτε μεῖς πού μπερδευτήκαμε στὴν κακία τοῦ ἄλλου, ὅμως καλύτερα νὰ μὴ γειτονεύῃ ἡ σκέψη μας μὲ τὸν πόνο. Καί γὼ αἰσθάνομαι νὰ γειτονεύῃ ἡ σκέψη μου μὲ τὸν πόνο τοῦ Τριάδη καί τοῦ Σκλυβίδη, γιατί καί οἱ δυὸ συνδέονται, ἔστω καί μ' ἀπλὸ ἱστορικὸ μόνο σύνδεσμο, μὲ τὴ δική μου ἐπιτυχία.

—'Ακουσε, Τρύφωνα' ἡ ὑπερβολικὴ εὐαισθησία καταντᾶ ἀρρώστεια.

—Δὲν ξέρω, μὰ εἶναι κάτι ἀρρώστειες, πού τις προτιμῶ ἀπὸ κάθε ἐκδήλωση ρώμης καί δυναμικότητας.

—Δὲ λείπει τώρα τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ζητήσῃς.

κι' ἀπ' τὸ Ὑπουργεῖο νὰ μὴν ἀφήσῃ ἀχρησιμοποίητη καὶ τὴν ἀστραφτερὴ εὐσυνειδησία τοῦ κ. Σκλυβίδη! Ὑπάρχουν κι' ἄλλες περιφέρειες στὴν Ἑλλάδα, πού θὰ μπορέσῃ νὰ δείξῃ τὴν ἐξαιρετικότητα τῆς δικαιοκριτικῆς τοῦ ἀντίληψης.

Ὁ Τρύφωνας ἐγέλασε.

—Μὰ ἔγραψα δυὸ φορές καὶ γι' αὐτὸν στὸν κ. Οἰκονομίδη στὴν προχθεσινὴ του ἐπιστολῇ ἐπὶ τέλους μοῦ ὑποσχέθηκε πὼς κάτι θὰ γίνῃ.

—Πῶ, πῶ! τί θὰ λήῃ ὁ ἄνθρωπος!

Ὁ Τρύφωνας ξαναγέλασε.

—Κάτι θὰ σοῦγραψε. Τί; πές μου το. Ἔλα δός μου τὸ γράμμα του.

—Νά· ἐκεῖ εἶναι· πάνω στὸ γραφεῖό μου.

Ἡ Ἐλένη σηκώθηκε καὶ τὸ πήρε. Τὸ εἶχε πρόχειρο, γιατί δὲν τοῦχε ἀκόμα ἀπαντήσῃ. Τὸ διάβασε ἀνάμεσα στ' ἄλλα, τοῦγραφε: «Εἶχα καὶ γὼ τὴ γνώμη, πὼς θὰ γινόσουν ἓνας μοναδικὸς κ' ἐξαιρετικὸς ἐπιθεωρητῆς, μὰ δὲν τὸ φανταζόμουν πὼς θὰ καταντοῦσες καὶ ἱεραπόστολος. Τὸ νὰ συγχωρῇ κανένας τὸν ἐχθρό του εἶναι βέβαια κάτι τὸ χριστιανικό, μὰ τὸ νὰ θέλῃ νὰ τοῦ κάνῃ καλὸ, γιὰ τὸ κακὸ πού τοῦκανε, αὐτὸ καταντᾷ ἱεραποστολικό. Οἱ παρακλήσεις σου καὶ ὁ ἀγώνας σου γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ Τριάδη καὶ τοῦ Σκλυβίδη, σὲ βεβαιῶ πὼς σοῦ ἐξασφαλίζουν ἐπίζηλο θέσῃ στὸν.....παράδεισο!»

—Τὰ βλέπεις, Τρύφωνα, ἀρχίζει ὁ ἄνθρωπος νὰ σὲ παίρνῃ πιὰ στὸ φιλό καὶ μὲ τὸ δίκιο του. Τέτοια λησμοσύνη τοῦ πόνου σου, δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ἀλλοίως, παρά σὰν ἀρρώστεια.

Ὁ Τρύφωνας τὴν πλησίασε καὶ τὴ χάδεψε στὰ μαλλιά.

—Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὴν προοπάθειά σου, Ἐλένη.

—Ποιά προσπάθεια; τί ἐννοεῖς;

—Κάνοντας τὴ σκληρὴ προσπάθεια νὰ συγκρα-

τῆς καὶ νὰ ἰσορροπῆς τὴ δική μου ὑπερευαισθησία, πού μὲ κάνει νὰ λυποῦμαι. Μὰ καὶ σύ, εἶμαι βέβαιος, πῶς δὲ θέλεις νὰ συνδέεται ἡ δική μας εὐτυχία μὲ τὴ λύπη κάποιων ἄλλων, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶμαστε ἐμεῖς ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν λύπη των αὐτῆ.

Ἡ Ἑλένη τὸν κοίταξε στὰ μάτια συγκινημένη. Τὸν ἔσυρε κοντά της καὶ τὸν φίλησε μουρμουρίζοντας.

—Παιδί! πόσο ἄκακη εἶναι ἡ ψυχὴ σου! καὶ πόσο θέλω νὰ σοῦ μοιάσω, γιὰ νὰ μεταγγίσω στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ μας τὴν ἄπειρη καλωσύνη σου.

—Προσπάθησε λοιπόν, τῆς λέει χαρούμενα. Ἔχεις καιρὸ, γιατί ὡς βλέπω θὰ βραδύνῃς νὰ φέρῃς στὸν κόσμον τὸ συνεχιστὴ τῆς ὠμορφιάς μου!

—Μά... νομίζω, πῶς ὁ συνεχιστὴς ἔρχεται πολὺ γρήγορα.

Αὐτὸς μ' ἀσυγκράτητη χαρὰ τὴν ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά του καὶ μὲ δακρυσμένα μάτια ἄκουσε νὰ τοῦ μιλήῃ γιὰ τίς ὑποψίες της, πῶς ἦταν ἔγκυος. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη τὴν πέρασε ὁ Τρύφωνας μὲ ἐξαιρετικὴ συγκίνηση. Τὸ ἤθελε τὸ παιδί· λαχταροῦσε ν' ἀποχτήσει ἓνα παιδί, μὰ ποτὲ δὲ φανέρωσε τὴ λαχτάρρα του, γιὰ νὰ μὴν στενοχωρήσῃ τὴν Ἑλένη μὲ τὴν καθυστέρησή της. Τώρα πού μάθαινε τὸ ἀπροσδόκητο νέο, δὲν ἤξερε πῶς νὰ ἐκδηλώσῃ τὴ χαρὰ του καὶ περιωρίστηκε σὲ τρυφερὰ χάδια καὶ θερμὰ λόγια. Ἡ Ἑλένη τὸν κοίταζε μ' εὐτυχισμένο χαμόγελο κ' ἔνοιωθε τὴ δική της χαρὰ νὰ διπλασιάζεται.

* *

Πλησίαζε πιά τὸ Πάσχα κι' ὁ Τρύφωνας ἔτοιμαζότανε γιὰ τὸ πρῶτό του διδασκαλικὸ συνέδριο. Διάβαζε κι' ἔγραφε κάθε βράδυ. Εἶχε ρίξει τοὺς πρῶτους σπόρους γιὰ τὸ σκοπὸ πού κυνηγοῦσε κ' ἤθελε νὰ δῆ πῶς καὶ πόσοι φύτρωσαν, κι' ἂν τὰ ριζώματά τους ἦσαν στερεὰ κι' ἂν ἐξασφάλιζαν τὴν αὐξησὴν

πού λαχταροῦσε. Στὴν περιοδεία του εἶχε καθορίσει τὸ τί ζητοῦσε ἀπ' τοὺς δασκάλους καὶ τοὺς εἶχε ὑποδείξει τοὺς τρόπους πού θὰ πετύχαιναν. Τοὺς εἶχε ὑποδείξει, πὼς γιὰ νὰ πετύχουν τὸ βασικὸ τους σκοπὸ «νὰ δημιουργήσουν ἀνθρώπους μὲ χαρακτηῖρα καὶ ἠθική», θάπρεπε νὰ παρακολουθοῦν τὰ παιδιὰ των, ὄχι μόνον μέσα στὴν τάξη, πού ἀπὸ ἀνάγκη πειθαρχοῦν, μὰ κ' ἔξω, σὰν ἦσαν λεύτερα καὶ ζοῦσαν χωρὶς ἐποπτεία. Ἐκεῖ ἄφηναν τὸ χαρακτηῖρά τους ἐλεύθερο καὶ ὁ δάσκαλος εὐκόλα μποροῦσε νὰ διακρίνη τοὺς λεκέδες του. Χρειαζότανε πολὺ τέχνη στὸ καθάρισμά των, μὰ πióτερο «μεγάλῃ ἀγάπῃ γιὰ τὸ παιδί» γιὰ νὰ τὸ γιατρέψῃ. Μὲ τὴ βία δὲν πετυχαίνει ποτὲ ὁ γιατρός. Πρέπει νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ συνεργασία τοῦ ἀρρώστου καὶ τὴν ἐξασφαλίζει μόνον σὰν τὸν πείσῃ, πὼς ἡ θεραπεία του ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτὸν καὶ μόνον. Ἔτσι καὶ στὸ παιδί· πρέπει νὰ τὸ πείσωμε, πὼς αὐτὸ πού κάνει εἶναι κακό· νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ λυπηθῇ. Αὐτὸ θ' ἀποτελέσῃ τὴν πρώτη φάση τῆς θεραπείας· ἡ δεύτερη ἔρχεται μόνῃ της.

Παράλληλα πρὸς τὴν ἀναπλαστικὴ αὐτὴ ἐνέργεια γιὰ τὸ χαρακτηῖρα τοῦ παιδιοῦ, πρέπει νὰ γίνε-ται μιὰ συστηματικὴ διδασκαλία γιὰ νὰ μεταγγίσωμε στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ τὴν ἀγάπῃ γιὰ τὸν ὅμοίό του, γιὰ τὰ ζῶα, γιὰ τὰ δέντρα καὶ γιὰ τὰ ψυχὰ ἀκόμα πράγματα. Ἡ ἀγάπῃ εἶναι ἡ μεγαλύτερη χαρὰ καὶ τὰ παιδιὰ εὐκόλα ἀγαποῦν. Ἄν ἀπὸ μικρὰ ἀσκηθοῦν στὴν ἀγάπῃ, θὰ τὴν αἰσθανθοῦν στὸ τέλος σὰν ἀπαραίτητη ψυχικὴ τους ἀνάγκη, ψυχικὴ τους τροφή. Μὰ γιὰ νὰ τὰ πετύχῃ ὅλα αὐτὰ ὁ δάσκαλος, ἔχει ἀνάγκη κι' ἀπὸ τὴ βρῆθεια τῶν γονέων τοῦ παιδιοῦ. Καὶ πάνω σ' αὐτὸ κατὰστρωσε τοὺς τρόπους, πού θὰ μποροῦσε νὰ ἐξασφαλίσῃ μιὰ στενὴ συνεργασία σκο-λειοῦ καὶ σπιτιοῦ καὶ μάλιστα στὰ χωριά, πού τὸ παιδί ἀφίεται στὴν τύχη του, νὰ μεγαλώσῃ ὅπως τύ-

χη. Τοῦ χωρικοῦ τὸ κλαδευτῆρι ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ μιὰ καχεκτικὴ ἀκόμα ἀγριοαχλαδιά, ποῦ κοπιάζει νὰ τὴν ἐξευγενίσῃ μὲ ἐμβολιασμό· μὰ τοῦ παιδιοῦ του ὁ ἐξευγενισμὸς δὲν τὸν ἀπασχολεῖ· κι' ἂν καμμιὰ φορὰ ὁ ἀτίθασσος γυιὸς χτυπήσῃ ἄναδρα μὲ μιὰ πέτρα τὸ κεφάλι τοῦ ἄλλου παιδιοῦ, χτυπώντας το ἀπὸ πείσμα προμελετημένα, ὁ πατέρας κάνει τὸν ἄγριο καὶ τοῦ τίς βρέχει κάποτε, μὰ μέσα του λέει:

—Εἶδες τὸν ἄτιμο, πονηρὸς ποῦναι; τὸν περίμενε νὰ περάσῃ ἀμέριμος καὶ τοῦ τὴν ἔφερε ἀπὸ πίσω στὸ κρανίον· χμ! καὶ κρυφογελά, γιατί κολακεύεται νὰ ἐλπίζῃ πὼς ὁ γυιὸς του, ἔτσι ποῦ ἀρχίζει, θὰ προκόψῃ στὴν ζωὴ ποῦ θέλει καταποσοῦν καὶ πονηριά.

* *

Μέσα στὴ χαρὰ ποῦ τοῦδωκε ἡ Ἑλένη μὲ τὴν ποθητὴ του ἀναγγελία, ρίχτηκε στὴ δουλειὰ μ' ἐνθουσιασμό. Παρακολούθησε κατανυχτικὰ τίς ἀγρυπνίες κι' αἰσθάνσθηκε ἀνέκφραστη χαρὰ τὴ νύχτα τοῦ πάσχα. Δυὸ χρόνια στὴ Γερμανία εἶχε στερηθῆ τὴν ὡμορφὴ καὶ γλυκεῖα βραδιὰ τῆς ἀνάστασης καὶ τώρα τὴν ἔνοιωθε πιὸ βαθειά, πιὸ ἔντονα. Ὁ μάρμπα Ἰωακεῖμ τοὺς εἶχε καλέσει στὸ μοναστήρι, μὰ ἡ προετοιμασία τοῦ συνεδρίου δὲν ἀφῆκε τὸν Τρύφωνα νὰ δεχτῆ τὴ εὐγενικὴ πρόσκληση τοῦ θείου του, καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ περάσῃ αὐτὸς μαζί τους τίς πασχαλινὲς ἡμέρες.

Τὸ σπίτι τοῦ Τρύφωνα μὲ τὸ χαρούμενο ζευγάρι, μὲ τὴν μητέρα τῆς Ἑλένης, ποῦ δὲν μποροῦσε νὰ κρύψῃ τὴν εὐτυχία τῆς παρακολουθώντας τὴν ἀρμονικὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν τῆς, ἦταν μιὰ γωνιά ἡρεμῆς χαρᾶς, ποῦ τὴν αἰσθάνθηκε ὁ γέρο Ἰωακεῖμ βαθειὰ μὲς στὴν ψυχὴ του τίς μέρες μοῦμινε μαζί τους. Συχνὰ γιὰ νὰ ξεσπᾶ τὴ χαρὰ του πείραζε τὸ μικρὸ Ἀλέκο καὶ τοῦ λεγε πὼς ἅμα θὰ περνοῦσε λίγες τάξεις ἀκόμα τοῦ σκολειοῦ, θὰ τὸν ἔπαιρνε στὸ μοναστήρι καὶ θὰ τὸν

ἔκανε καλόγερο. Στὴν ἀρχὴ τὸ παιδί γελοῦσε, μὰ ὅσο πήγαινε ἄρχισε νὰ φοβᾶται, πὼς ἡ ἀπειλὴ τοῦ καλογέρου ἦταν ἀληθινὴ καὶ ζάρωνε τὰ φρύδια του.

—“Ἐχει γοῦστο νὰ μὴ θέλῃς νὰ γίνῃς καλόγερος. τοῦλεγε ὁ Ἰωακείμ.

—Δὲ θέλω.

—Γιατί; Πές μου τὸ λόγο.

—Γιατί....δὲ θέλω μαλλιά καὶ γένεια.

“Ὅλοι γέλασαν γιὰ τὸ ἀπροσδόκητο δικαιολογητικὸ τῆς ἄρνησής του καὶ τὰ γέλια τους πείραξαν τὸ μικρό, ποῦ διακρινότανε γιὰ τὴν εὐθυξία του.

—Μὴ φοβᾶσαι σύ. Ἄλέκο. Θὰ σὲ κάμωμε δάσκαλο, τοῦ λέει ὁ Τρύφωνας καὶ ἡ πληροφορία αὐτὴ τὸν ἔκαμε ν’ ἀναγαλιάσει.

—Μοῦ φαίνεται καλὸ ὕλικὸ γιὰ δάσκαλος, εἶπε σοβαρὰ ὁ Ἰωακείμ.

—Θὰ κάμω ὅ,τι μπορῶ, θεῖε, γιὰ νὰ τελειώσῃ αὐτὸ τὸ παιδί τὸ διδασκαλεῖο. Ἔχω τὴν πεποίθησιν πὼς κάτι καλὸ θὰ μᾶς δώσῃ αὐτὸς ὁ μικροσκοπικὸς κύριος.

—Καὶ γὼ θὰ τὸν βοηθήσω νὰ σπουδάσῃ. Τὸ συμπαθῶ αὐτὸ τὸ κακόμοιρο παιδί, μὲ τὴ φτώχειά του, εἶπε σοβαρὰ ὁ Ἰωακείμ, κ’ ὅλοι εὐχαριστήθηκαν γιὰ τὴν αὐθόρμητη προσφορὰ του.

“Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες προτοῦ φύγῃ ὁ Ἰωακείμ παράδωκε στὸν Τρύφωνα ἓνα βιβλιάριο Γραπέζης μὲ δέκα χιλιάδες δραχμὲς κατάθεση γιὰ τὸ μικρὸ Ἄλέκο. Ὁ Τρύφωνας μὲ δακρυσμένα μάτια ἀπὸ συγκίνηση ἔγειρε καὶ φίλησε τὸ χέρι τοῦ καλοῦ γέροντα.

—Μὲ τὴν εὐγνωμοσύνη τοῦ προστατευομένου μου, θεῖε, ἔχεις καὶ τὸ διπλασιασμὸ τῆς δικῆς μου γιὰ τὸ, τι κάνεις γιὰ νὰ μοῦ γλυκάνῃς τὴ ζωὴ.

—Καὶ ποιὸς σοῦ εἶπε, πὼς ἐγὼ δὲ σοῦ εἶμαι ἀκόμη ὀφειλῆτης;

—Σὲ τί, θεῖέ μου, εἶσαι ὀφειλῆτης;

—Σέ τί; Στή χαρά πού μοῦδωκες μέ τήν τιμιότητα τῆς ζωῆς σου, καί συγκινημένος ὁ γέρος τὸν ἀγκάλιασε καί τὸν φίλησε.

Ἡ Ἑλένη πού παρακολούθησε μέ τὴ μητέρα τῆς σκηνῆς αὐτῆς, συγκινημένη θυμήθηκε τὸν παλιὸ παραπονεμένο καί πικραμένο δάσκαλο, πού ὄλοι εἶχαν παραπετάξει σὰν κάτι ἀσήμαντο, καί μέσα τῆς αἰσθάνθηκε μιὰ δυνατὴ χαρά, γιατί ἡ μοίρα τῆς ἔδωκε γιὰ στόλισμά της τὸ πολύτιμο αὐτὸ πετράδι.

* * *

Τὸ συνέδριο εἶχε ἀρχίσει. Θὰ κρατοῦσε τέσσερις μέρες. Μίλησαν διάφοροι δασκάλοι· συζητήθηκαν διάφορα θέματα· ἔκαμαν πολλοὶ ἀνακοινώσεις γιὰ παιδαγωγικὲς παρατηρήσεις τῶν καί πολλοὶ εἶχαν κάμει ἓνα εἶδος λογοδοσίας γιὰ τὸ, τι πέτυχαν ἐφαρμόζοντας τὸ παιδαγωγικὸ σύστημα τοῦ νεαροῦ ἐπιθεωρητοῦ. Μὰ ἀπ' ὄλες τίς ὁμιλίες κείνη ποῦκαμε μεγαλύτερη ἐντύπωση ἦταν ἡ ὁμιλία τοῦ Τριάδη, γιατί βγήκε ἔξω ἀπ' τὰ ὑπηρεσιακά. Ὁ Τριάδης σὰν τοῦ δόθηκε ὁ λόγος ἀνέβηκε πολὺ συγκινημένος πάνω στὸ βῆμα, κι' ἀρχισε μέ φωνὴ πού σιγότερμε.

—Ἀγαπητοὶ μου συνάδελφοι. Ἴσως ἐγὼ νὰ μὴν ἔπρεπε νὰ μιλήσω στὸ συνέδριό μας. Αὐτὸ θὰ ἦταν ἡ δικαιότερη τιμωρία, πού θ'ἄπρεπε νὰ μοῦ ἐπιβληθῇ. Ἄλλὰ.....

Ὁ πρόλογος αὐτὸς ἔκαμε γενικὴ αἴσθηση καί στενοχώρησε τὸν ἐπιθεωρητὴ, γιατί κατάλαβε πού θὰ καταντοῦσε κ' ἔσπευσε νὰ τὸν διακόψῃ.

—Σὰς παρακαλῶ πολὺ, κ. συνάδελφε, τοῦ λέει ὁ Τρύφωνας, μὴ φεύγετε ἔξω ἀπ' τὸ θέμα.

—Νὰ εἴστε βέβαιος, κ. ἐπιθεωρητά, πὼς δὲν θὰ βγῶ μῆτε γραμμίτσα ἔξω ἀπ' τὸ θέμα μου. Ἄν παιδαγωγοῦμε ἄλλους, πρῶτα τοὺς ἑαυτοὺς μας πρέπει νὰ παιδαγωγοῦμε. Καί δὲ φαντάζομαι νὰ μᾶς δίνεται μεγαλύτερη εὐκαιρία παιδαγωγίας, παρά σὰν

κάμωμε κάτι κακό κι' ύστερα μεταμεληθοῦμε και τ' ἀναγνωρίσωμε.

Σιώπησε για λίγο· ἡ σιωπή κάτω στην αἶθουσα ἤταν νεκρική· κανένας δὲν ἤξερε ποῦ θὰ κατέληγε. Ὁ Τριάδης συνέχισε.

—Ὅλοι θάχετε μάθει, και ὅσοι δὲν τὸ ξέρετε μάθετέ το, πὼς τὸν ἐπιθεωρητή μας τώρα και δυὸ χρόνια, ποῦ ἤμουν διευθυντῆς στὸ τέταρτο μικτό, τὸν εἶχα δάσκαλο.

Ἡ ἀγωνία ὄλων μεγάλωνε και πιότερο στις ψυχές τῆς Λουκίας, τῆς Ἐλεονώρας και τῆς Στάσας.

—Στὸ διάστημα αὐτό, ἀγαπητοί μου συνάδελφοι, δὲν μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε με πόσες πικρίες τὸν πότισα. Δὲν περνοῦσε σχεδὸν ἡμέρα, ποῦ νὰ μὴν τοῦ γίνω αἰτία για κάποιο νέο πόνο. Κι' ὄχι μόνο αὐτό, μὰ ἡ κακία μου προχωροῦσε και σὲ κάτι χειρότερο. Με τοὺς χαρακτηρισμοὺς, ποῦ τοῦδινά και με τίς προφορικές κι' ἔγγραφες συστάσεις ποῦκάναν στοὺς ἐπιθεωρητές, συνετέλεσε νὰ σχηματισθοῦν γι' αὐτὸν τέτοια φύλλα ποιότητος, ποῦ νὰ τὸν κηρύξουν στάσιμο και σιγά-σιγά νὰ τὸν θεωρήσουν κι' ὡς ἀνεπαρκῆ και νὰ τὸν ἀπολύσουν.

—Μὰ ποῦ θέλετε νὰ καταλήξητε, κ. συνάδελφε; Ποιὸς ὁ λόγος νὰ φέρνετε τὴ μνήμη μας σὲ θλιβερὰ παρελθόντα, ποῦ πρῶτος ἐγὼ δὲ θέλω νὰ θυμοῦμαι πιά; λέει κάπως θυμωμένος ὁ Τρύφωνας.

—Μὰ ποῦ ἐγὼ πρέπει νὰ διακηρύξω, για νὰ δείξω ποιὸς εἶστε και νὰ γίνη αἰσθητότερη ἡ ἀνωτερότητα ποῦχουν οἱ προσπάθειές σας.

—Μὰ σὰς παρακαλῶ.....

—Σὰς παρακαλῶ κι' ἐγὼ μὴ μοῦ στερῆτε τὴ χαρὰ «τῆς ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἐξομολογήσεως». Λοιπόν, συνέχισε ὁ Τριάδης, τίς ἡμέρες ἀκριβῶς, ποῦ ἡ τελευταία φάση τῆς κακίας μου γινότανε αἰτία νὰ ἀπολυθῆ, αὐτὸς θὰ μποροῦσε νὰ με καταστρέψῃ και

νά γίνη αίτία τῆς συμφορᾶς μας.

—Σᾶς ἀπαγορεύω νά συνεχίσετε, τοῦ φώναξε ὁ Τρύφωνας.

—Μὴ στενοχωρᾶστε, κ. ἐπιθεωρητά· δὲ θὰ συνεχίσω, γιατί ἔφτασα ἤδη στή στροφή. Ἡ βεβαιότητα πού σχημάτισα, πῶς ἐν ᾧ μπορούσε νά μ' ἐκδικηθῆ για τὸ,τι τοῦχα κάμει ὡς τότε, δὲν τὸ θέλησε καὶ δὲν καταδέχτηκε νά κάμῃ χρήση ἐνός μυστικοῦ μου, μοῦφερε τέτοια μεταβολή μέσα μου, πού τρόμαξα. Τὸ ὁμολογῶ, κύριοι, καὶ τὸ κηρύττω, πῶς, ἂν ἤμουν ἐγὼ στή θέση του, δὲ θὰ σταματοῦσα μήτε στιγμή· θὰ συντριβα τὸν ἐχθρό μου.

«Κί' ὅμως αὐτὸς ἔκλεισε μ' ἓνα ὑπεράνθρωπο πόνον τὸ στόμα του καὶ δὲ θέλησε νά με βλάβῃ. Ἡ πράξη του μοῦφερε ζάλη καὶ κατάπληξη καὶ μέκαμε νά δῶ κατακάθαρα πόσο μικρὸς ἤμουν. Νάνος μπρὸς στοὺ γίγαντα! Τὸ τί ὑπέθετα, τὸ τί δοκίμασεν ἡ ψυχὴ μου, πῶς παρακολούθησα τὴν ἑσωτερικὴ μου ἀναταραχὴ καὶ πῶς δέχτηκα τὸ φῶς τοῦ ἀνδρισμοῦ του, δὲν μπορῶ καὶ δὲ θέλω νά σᾶς τὰ περιγράψω. Ἐνα μόνο ξέρω καὶ πιστεύω· πῶς ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ἐμπήκα στοὺ δρόμο τοῦ καλοῦ, καὶ πῶς ἀπὸ τότε προσπαθῶ νά μὴν παρακλίνω, κ' ἐλπίζω νά τὸ πετύχω.

Γιὰ λίγο πάλι κρατήθηκε μιὰ γενικὴ σιωπὴ.

—Μὰ πού τεινῶ λέγοντάς σας τὸ ὅτι σᾶς εἶπα; Σὲ ἓνα. Στὸ νά σᾶς πῶ καὶ νά σᾶς παρουσιάσω ὡς ἀδιάψευστη ἀλήθεια, πῶς τὸ,τι διδάσκει ὁ ἐπιθεωρητῆς μας, δὲν εἶναι ξερὲς θεωρίες ἄζωες καὶ χιμαιρικές, μὰ ἀλήθεια πού ζῆ μέσα στὴν ψυχὴ του ριζωμένη βαθειὰ καὶ στερεωμένη μὲ ἄπειρες ἀρετές, πού φαντάζομαι πῶς εἶναι σπάνιο, γιὰ νά μὴν πῶ ἀδύνατο, νά τίς συναντήσῃ κανένας τόσο μαζεμένες καὶ τόσο ἀρμονικὰ συνθεμένες. Τὸ,τι λέει εἶναι γέννημα τοῦ μυαλοῦ του καὶ τῆς ψυχῆς του καὶ σᾶν μιᾶ γι' ἀ-

γάπη, πρέπει νᾶστε βέβαιοι πὼς ἀφήνει ἀπ' τὴν ψυχή του νὰ ξεχειλίξη ἡ θεία ἀφθονία της. Κατῶρθω-σε μὲ τὸ θαυμαστὸ χαρακτήρᾳ του ν' ἀναθρέψη καί μένα σὲ ἡλικία σαράντα χρόνων καὶ νὰ μὲ τραβήξη στὸ δρόμο τοῦ ἠθικοῦ καὶ καλοῦ καὶ νὰ μὲ λυτρώσῃ. "Ἄς ἀκολουθήσωμε πιστὰ τὸ, τι μᾶς λέει γιὰ νὰ πετύχωμε" τὴ δημιουργία μιᾶς γενεᾶς ἠθικῆς, πολὺ, πά-ρα πολὺ, ἀσύγκριτα καλύτερῆς μας. "Ἄς ἀκολουθή-σωμε μὲ φανατισμὸ τὰ κηρύγματά του" ἡ μεγαλύτε-ρη ἱκανοποίησή μας θᾶναι ἡ χαρὰ ἐκ τῶν ἔνδον.

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ κατέβηκε ἀπ' τὸ βῆμα κατὰ-χλωμος ἀπὸ συγκίνηση, ἐν ᾧ ἡ μεγάλη αἴθουσα τράν-τασσε ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα.

Μὲ ἀργὸ ἤρεμο βῆμα προχώρησε ὁ Τρύφωνας καὶ σὰν βγήκε πάνω στὴν ἔδρα, εἶδαν τὸ πρόσωπό του κατὰχλωμο καὶ σὰν περιχυμένο μὲ κάποιον φωτιστέ-φανο θεῖο.

—Εὐχαριστῶ τὸν ἀγαπητὸ συνάδελφό μας, κ. Τριάδη, ποὺ μὲ τὴν ὑπερβολὴ τῆς συναδελφικῆς του καλωσύνης θέλησε νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἔργο μου. Ἡ ὑ-περβολικὴ του ἀγάπη πρὸς τὸ μεγάλο ἔργο τοῦ δα-σκάλου, τὸν ἔκαμε νὰ σᾶς πῆ φανταστικὰ πράγμα-τα, ποὺ ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν καὶ τὰ ὁποῖα ἐγὼ τελεί-ως ἀγνοῶ. Πάντως χαίρω, γιατί τὰ λόγια του μ' ἔ-πεισαν πὼς ὁ ἔρωσ τοῦ δασκάλου, τοῦ καλοῦ δα-σκάλου, πρὸς τὸ θεῖο ἐπάγγελμά μας, τὸν κάνει νὰ βγαίνει ἔξω ἀπ' τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ τραβᾷ, εὐτυχῶς, πρὸς κάτι ἀνώτερο, πρὸς τὴν ἠθικὴ τῆς θυσίας καὶ ποὺ σὰν δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο νὰ θυσιάσῃ, προσφέρει θῦμα πρὸς τὴν ἰδεολογία του τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του. Καὶ τώρα ἄς προχωρήσωμε στὸ ἔργο μας. Ὁ Τριάδης ἀκούοντας τὰ λόγια του ἔ-κλαιε ὅπως ἔκλαιγαν καὶ ἡ Ἐλεονώρα, ἡ Δουκία καὶ ἡ Στάσα· μὰ τὴ μεγαλύτερη συγκίνηση τὴ δοκίμασε ἡ Ἐλένη, ποὺ κείνη τὴ στιγμή αἰσθάνθηκε ὑπερῆφά-

νεια και χαρά.

Ο Τρύφωνας συνεχίζοντας μίλησε μ' ένθουσιασμό στους δασκάλους εύχαριστώντας τους για «τίς τίμιες διαθέσεις» ποϋδειχναν και για τίς μελετημένες προσπάθειές τους, να γίνουιν συντελεστής στην έφαρμογή «των νέων παιδαγωγικών μεθόδων» του.

—Νάστε βέβαιοι πώς άθόρυβα θα πετύχωμε μεγάλους σκοπούς. Είμαστε οί κρυφοί λειτουργοί της προόδου της Πατρίδος μας και οί έργάτες ένός άνωτέρου πολιτισμοϋ, που θα φέρη την ήθική κυρίαρχο και την εύτυχία ίση για όλους.

“Εκαμε σχετικές παρατηρήσεις πάνω σε διάφορες όμιλίες που είχάν κάμει οί δασκάλοι και κατέληξε παρουσιάζοντας πολυγραφημένη μιá διδασκαλία του προς τά παιδιά.

—Σας παρακαλώ όλους, μελετήσετε την και προσπαθήσετε να την συμπληρώσετε στ' άδύνατά της μέρη με τή δική σας πείρα.

«Είχα, κι' έχω πάντα τή γνώμη, πώς πρέπει ν' αρχίσωμε τή συστηματική μας διδασκαλία προς τά παιδιά, που θέλομε να πλάσωμε τους χαρακτήρες τους από τά πιό άπλά πράματα της ζωής. Βέβαια σε πολλά παιδιά θάχετε παρατηρήσει πώς ή εύγένεια βρίσκεται μες στο αίμά των, μέσα στην καρδιά των, κληρονομημένη άπ' τους γεννήτορες ή και τους άπομακρους προγόνους των, ίσως και από μίμηση του εύγενικοϋ πατέρα και της έξελιγμένης μητέρας· μά τά περισσότερα παιδιά στεροϋνται από την εύγένεια αύτή και μεις πρέπει να τή δημιουργήσωμε ή να τή διευκολύνωμε να ξεπεταχτή, γιατί ό σπόρος της ίσως νάχη χάσει τή βλαστική ικανότητά του κάτω από φίζες κακών που δημιουργησε ή οικογενειακή επίδραση ή ή άσυναίσθητη μίμηση.

«Γι' αυτό πρέπει ν' αρχίσωμε άπ' τά στοιχεία τά πιό άπλά. Μη σας φανή περίεργο άν σας πώ, πώς

τὸ πιὸ ἀπλό στοιχεῖο τῆς εὐγενείας, ἀλλὰ καὶ τὸ πιὸ πρωταρχικὸ εἶναι νὰ μάθωμε τὰ παιδιὰ νὰ κλειοῦν τὴν πόρτα, πού βρῖσκουν κλειστὴ σὰν μπαίνουν ἢ νὰ σκουπίζουν τὰ παπούτσια των στὸ χαλάκι, καὶ νὰ μὴν παραξενευτῆτε ἂν ὑποστηρίζω πὼς δὲν πρέπει νὰ περιμένετε τίποτα τὸ καλὸ ἀπὸ ἓνα πού δὲν μπορεῖ νὰ κρατῆ τὴ μιλιὰ του σὲ ἡμερία. Ἐνας πού μεγαλοφωνάζει, ἕνας πού ἀδιαφορεῖ ἂν οἱ φωνές τους ἐνοχλοῦν τοὺς ἄλλους, δὲν μπορεῖ ποτὲ νάχη τὴν ἀξίωση τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου, γιατί δείχνει τὴν ἀσέβειά του πρὸς τὰ δικαιώματα τοῦ ἄλλου.

«Πρέπει νὰ κάμωμε τὰ παιδιὰ νὰ καταλάβουν πολὺ γρήγορα, ὅσο μποροῦμε πιὸ γρήγορα, πὼς κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἓνα κύκλο δικαιωμάτων μὲ ὠρισμένα σύνορα, πού δὲν πρέπει νὰ συγχέονται μὲ τὰ δικαιώματα τοῦ ἄλλου. Ζῶγραφίσετε τοὺς κύκλους πάντα στὸν πίνακα καὶ πῆτέ τους, πὼς γιὰ καθένα τους εἶναι καὶ ἓνας κύκλος. Ἡ παραμικρότερη αὐξηση τοῦ κύκλου τοῦ ἑνός, μπαίνει μέσα στὸν κύκλο τοῦ ἄλλου καὶ ζωοποιήσετε τὴ θεωρία σας αὐτὴ γιὰ νὰ τὴν καταλάβουν μὲ ἓνα ολοδήποτε παράδειγμα. Πέστε τους πὼς καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νάχη ραδιοφῶνο καὶ ν' ἀκούη μουσικὴ ὅσες ὥρες θέλει καὶ μὲ ὄση ἔνταση θέλει. Μὰ τὸ δικαίωμά του αὐτὸ περιορίζεται μὲς στὸ σπίτι του μὲ κλειστὰ παράθυρα καὶ πόρτες, σὰν ὁ γείτονάς του ἡσυχάζη ἢ κοιμᾶται. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἡ φωνὴ τοῦ ραδιοφώνου του βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ μάλιστα στίς συνηθισμένες ὥρες τῆς ἡσυχίας καὶ τοῦ ὕπνου, ὁ κύκλος τῶν δικαιωμάτων του ἐφάρδνε καὶ πλάκωσε τὸν κύκλο τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἄλλου· εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ καταλάβουν τὸ, τι ζητᾶτε ἀπ' αὐτοὺς καὶ σιγὰ-σιγὰ τὰ παιδιὰ μόνων θὰ καθορίσουν τὰ ὅρια τῶν δικαιωμάτων των. Εὐτυχῶς καὶ σ' ὄλα τώρα τὰ χωριά ἔχουν ραδιοφῶνα καὶ τὸ παράδειγμα μπορεῖ νὰ γενικευθῆ.

«Μέσα στα καθωρισμένα δικαιώματα μπορείτε ν' αναφέρετε και τό,τι πολλές φορές θά τους τύχη στή ζωή τους, δηλαδή νά κλειοῦν ἕνα παράθυρο σ' ἄν τύχη και κάποιος ἀπ' τοὺς πολλοὺς ποὺ θά βρίσκονται μέσα σὲ μιὰ αἴθουσα, θά βρεθῆ νά πῆ πὼς φοβᾶται τὸν ἀέρα ἢ πὼς εἶναι ἄρρωστος. Ἐδιάφορο ἂν οἱ δέκα εἴκοσι ἄλλοι τὸ θέλουν ἀνοιχτό. Αὐτοὺς δὲν θά τοὺς βλάψῃ τὸ κλείσιμο· πιθανὸν ὅμως νά βλάψῃ τὸ ἀνοιγμα τὸν ἕνα. Ἐναπτύξετέ τους τοὺς λόγους ποὺ πρέπει νά γίνῃ δεχτὴ ἡ παράκληση κείνου, ποὺ εἶτε εἶναι ἄρρωστος, εἶτε ἔχει εὐπάθεια καὶ φοβᾶται. Τονισετέ τους τὸ σοφὸ γνωμικὸ τοῦ λαοῦ «τό,τι δὲ θεὸς νά σοῦ κάνουνε, μὴν κάνης,» ποὺ εἶναι ἀπλοποιημένη ἡ ἐντολή «ὃ σὺ μισεῖς, ἑτέρῳ μὴ ποιήσης».

«Ἐπάρχουν κι' ἄλλα πολλὰ παραδείγματα ποὺ σᾶς ἀραδιάζω γιὰ ν' ἀναπτύξετε στὰ παιδιὰ τὰ ἀποδεικτικὰ τῆς εὐγενείας και τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρώπων. Μ' αὐτὰ τὰ καταφανῆ ἀρχίσετε, γιὰ νά προχωρήσετε σιγά-σιγά στὰ δυσκολώτερα, ποὺ θά συμπληρώσουν τὴν ἀνάπλαση τῶν χαρακτήρων των. Ἀπ' αὐτὰ θά προχωρήσετε στὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, πρὸς τὰ ζῶα, πρὸς τὰ φυτὰ και πρὸς τὰ πράγματα. Μιλήστε του φαρδιά γιὰ τὴ χαρὰ τῆς ἀγάπης και προσπαθήστε νά διώξετε ἀπ' τίς ψυχές τους τὴν κάποτε ἔμφυτη και τίς περισσότερες φορές μιμητικὴ κακία τους, ποὺ μπορούμε νά τῆς δώσωμε τὸ χαρακτηρισμὸ «ἐξ ἀνατροφῆς κακία». Ἀπ' τὴν ἀγάπη αὐτὴ θά γεννηθῆ ἡ κοινωνικὴ ἀρετὴ τῆς ἀλληλεγγύης, ποὺ δημιουργεῖ τὴν εὐτυχία τῶν λαῶν και ἡ ἀρμονία στίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, ποῦναι γεννήτρα τῆς προόδου και τοῦ πολιτισμοῦ.

«Τὴν ἀγάπη αὐτὴ νά τὴν ἐπεχτείνετε στὰ ζῶα και νά τοὺς ἀναπτύξετε τὴ σοφία τοῦ λαοῦ ποὺ λέει «Θεὸ τοῦ ζώου τὸν ἀνθρώπο». Βέβαια Θεὸς τοῦ ζώου δὲν εἶναι ὁ ἀνθρώπος, μὰ σεῖς ἀφήστε τὰ παιδιὰ νά πι-

στέψουν τὴν ὑπερβολὴ αὐτῆς⁹ γιατί θέλοντας νά παριστάνουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν Θεοῦς, σιγά·σιγά θ' ἄσκηθοῦν ν' ἀγαποῦν τὰ ζῶα.

«Παράλληλα πρὸς τίς ἀγάπες αὐτὲς ρίξετέ τα στὴ γῆ καὶ μάθετέ τα νά περιποιοῦνται τὰ φυτὰ καὶ τὰ δέντρα, ἀναπτύσσοντάς τους τὸ τί πρέπει νά προσδοκοῦν ἀπὸ τὰ δέντρα, ὄχι μόνο ἀπ' τὴν ὕλική πλευρά, μὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἠθικὴ τῆς ὠμορφιάς. Κάμετέ τα νά ζηλέψουν ἄλλους ποῦχοῦν τὴ γῆ τους κατάφυτη μὲ αἰωνόβια δέντρα, καὶ πλάσετε τους καὶ μύθους ἀκόμα, γιὰ νά τοὺς πῆτε πὼς καὶ τὰ δέντρα πονοῦν στὸ κόψιμο, ποὺ μαραίνει τὴ ζωὴ τῶν καὶ γιὰ νά μὴ παραξενευθοῦν καὶ σὰς ρωτήσουν μὲ τὴν ἔμφυτη παιδικὴ τῶν σοφία. «Μὰ δὲν πονοῦν σὰν τὰ κλαδεύουμε; γιατί τότε μᾶς λέτε πὼς πρέπει νά τὰ κλαδεύουμε;» πέστε τους πὼς τὸ κλάδεμα εἶναι ἀνάγκη σὰν τὴν ἐγχείρηση ποὺ κάνει ὁ γιατρός, γιὰ νά γιατρέψῃ μιὰ ἀρρώστεια ἢ γιὰ νά ὑποβοηθήσῃ ἕνα ἄρρωστο ὄργανισμό ν' ἀναπτυχθῇ. Δὲν πρέπει νά σὰς πῶ περισσότερα πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, γιατί τ' ἀναπτύσσω φαρδεῖά στὴ πραγματεία μου, φιλοδοξώντας νά σὰς δημιουργήσω συντελεστὲς δασῶν στὴν ἀποψιλωμένη γῆ μας.

«Ἀπὸ τὰ δέντρα προχωρήσετε στᾶψυχα καὶ πέστε τους τὴν κακὴ ἐντύπωση ποὺ γεννᾷ ἡ ἀσχήμια, σὰν κάποιος βλέπῃ τὰ θρανία τους χαραγμένα μὲ σουγιάδες καὶ τοὺς τοίχους τοῦ σκολειοῦ λερωμένους μὲ τὰ μελάνια. Θὰ θυμηθοῦν τότε πὼς μετὰ τίς ἐξετάσεις τῶν, σὰν ξέσπασμα ἀνεξαρτησίας, πολλοὶ πετοῦν τὰ καλαμάρια τους στοὺς τοίχους τοῦ σκολειοῦ. Τὸ λέκιασμα αὐτὸ τῶν τοίχων δείχνει πὼς δὲν ἀγάπησαν τὸ σκολεῖο τῶν καὶ δὲν αἰσθάνθηκαν τὸ τί τοὺς ἔδωκε. Τὴν ἀγνώμονη αὐτὴ ἐκδήλωση προσπαθήσετε νά τὴν προλάβετε, πάντα μιλώντας ἤρεμα καὶ μαλακά. Εἶναι ἀνάγκη νά σὰς τονίσω ἄλλη μιὰ φο-

ρά, πώς ή διδασκαλία του δασκάλου πρέπει νάναι χάδι, πάντα χάδι.

«Μέσα στην αγάπη πρὸς τὸν ὅμοιό τους κλείσετε τις ὑποχρεώσεις ποῦχει ἓνα τίμιο παιδί νά τέβεται καί νά τιμᾷ ἓνα ἀνάπηρο πολέμου καί τή μυστική χαρά, πού θά αἰσθανθῆ σάν βοηθήση ἓνα γεροντάκο ἢ μιὰ κουρασμένη γρηούλα, γιά νά σηκώση τὸ δεμάτι τὰ ξύλα, πού πάει στό φτωχικό του σπιτάκι ἢ τὸ βάρος πού τὸν κάνει νά στενάζη θλιβερά. Συνεχίζοντας θά τοὺς ἀναπτύξετε πὼς δὲν πρέπει ν' ἀποβλέπουν σὲ ἀπόδοση γιά τὸ,τι κάνουν. Πρέπει ν' ἀρκοῦνται στή χαρά πού θά δοκιμάζουν γι' αὐτὸ πού κάνουν, γιατί μὲ τή χαρά αὐτὴ τίποτε τὸ ὑλικὸ δὲν μπορεῖ νά συγκριθῆ. Ἡ θυσία, κάθε θυσία, ἀποτελεῖ τὴν ἀνώτερη ἠθική χαρά. Κείνος πού δὲν μπορεῖ νά αἰσθανθῆ τὸ ὕψος τῆς θυσίας, ποτὲ δὲν θά μπορέση νά αἰσθανθῆ καί τὴν ἀνώτερη χαρά, πού τρέφει καί γιγαντώνει τὴν ψυχὴ. Πρέπει νά κάνουν τὸ καλὸ, ὄχι γιά νά πληρωθοῦν, μήτε κἂν γιά νά δεχτοῦν εὐχαριστίες, ἀλλὰ γιατί θά συνηθίσουν νά τοὺς εἶναι ψυχικὴ ἀνάγκη καί φέρετέ τους παραδείγματα ἀπ' τὴ ζωὴ. Εἶναι τόσο ἄφθονα. Ἀκόμα προχθὲς μούλεγε ὁ συνάδελφός μας κ. Τριάδης, πὼς κάποιος μαθητὴς του ποῦσωσε ἓνα κοριτσάκι, πού πνιγότανε σὲ μιὰ λιμνούλα, ἅμα εἶδε πὼς ἡ μικρούλα ζῆ ἔφυγε γιά νά μὴν τοῦ ποῦν εὐχαριστῶ. Τὸν ρώτησε γιὰ τί ἔφυγε κι' αὐτὸς κοκκινίζοντας τοῦ εἶπε: «ἔφυγα γιατί ντρεπόμουνα». «Τὶ ντρεπόσουνα τὸν ρωτᾷ».

—«Νά· τὰ εὐχαριστῶ καί τὰ χάδια.» Λοιπόν.....
Στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ εἶναι ἔμφυτη ἡ εὐγένεια, ἡ ἀνώτερη εὐγένεια, πού δὲν ζητᾷ ἀπόδοση γιά τὸ καλὸ πού δημιουργεῖ.

«Συνεχίζοντας τὴ διδασκαλία σας, νά προχωρήσετε τότε καί στό χνοῦδι τῆς εὐγενείας, πού θά δώση τὴν πραγματικὴ ὠμορφιά καί φέρτε τους παραδείγ-

ματα από άλλους λαούς, για να τους κάμετε να ζηλέψουν και να αισθανθούν την ανάγκη της μίμησης. Πέστε τους πώς ένας πραγματικός άντρας σ' αν κυνηγά, δέν σκοτώνει ποτέ το λαγό σ' αν κάθεται ξένιαστα, μήτε την πέρδικα σ' αν πειτά. Το θεωρεί πρόστιχο κι' ανανδρο, να χτυπήση ακίνητο το κυνήγι του. Πρέπει να του δώση καιρό να φύγη, για να το χτυπήση. Προσπαθήστε ν' αναπτύξετε στα παιδιά το αίσθημα αυτό της ανδρικής αξιοπρέπειας. Πέστε τους πώς ένα Άγγλόπαιδο δέν χτυπά ποτέ τόν αντίπαλό του σ' αν είναι πεσμένος κάτω, αλλά τόν περιμένει να σηκωθή και ποτέ δέ του έπιτίθεται από πίσω και χωρίς προειδοποίηση. Πέστε τους πώς έχουν ήθική υποχρέωση άμα βλέπουν δυο να χτυπούν έναν, να προσφέρουν την βοήθειά τους σέ κείνον, που δέχτηκε το ανανδρο χτύπημα και πώς άμα βλέπουν ένα αδύνατο κι άρρωστιάτικο παιδι να δέχεται επίθεση, έχουν την ήθική υποχρέωση να τρέξουν να το βοηθήσουν, έστω και αν άκόμα υπάρχη φόβος να δεχτούν αύτοι τά χτυπήματα, που θα δεχότανε ο αδύνατος,

«Άλλά προτού τους μιλήσετε για χτυπήματα, έξαντιλήσετε το θέμα της αγάπης και την ανάγκη να προλαμβάνουν κάθε τσάκωμα, κάνοντας υποχωρήσεις και προσπαθώντας με κάθε τρόπο να συμβιβάζουν τις γνώμες των και να αφαιρούν τους λόγους που προκάλεσαν τη διάσταση. Αναπτύξετέ τους πώς είναι συχαμερό να στερούν την επέμβασή των είτε από φόβο, είτε από άλλο λόγο, από δυο που πιάνονται. Κι' αν άκόμα δέν πρόκειται για φίλους τους, κι' αν άκόμα έχη κάποια δυσαρέσκεια με κείνον που δέχεται επίθεση άνιση, έχει υποχρέωση ο ήθικός χαρακτήρας η να προσπαθήση να σταματήση το στάκωμα η να βοηθήση τόν αδύνατο.

«Μιλήσετέ τους ύστερα για την ευγενική άνάλη-

ψη ξένων εὐθυνῶν καὶ πέστε τους, πὼς μιά ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες εὐγένειες ἑνὸς ἀνθρώπου, εἶναι νὰ προλαβαῖν τὶς ὀδυνηρὰς συνέπειες σὲ κάποιον ἄλλον, σὰν αὐτὸς ὁ ἄλλος δὲν ἔκαμε κάτι δόλια καὶ ἀναφέρετέ του τὸ παράδειγμα τοῦ εὐγενικοῦ παιδιοῦ, ποὺ σὰν εἶδε πὼς κάποιος φτωχὸ παιδί κινδύνευε νὰ τιμωρηθῆ ἀυστηρά, γιατί ἀπὸ ἀπροσεξία ἔσπασε κάποιος τζάμι ἑνὸς μπακάλῃ, ἔτρεξε καὶ φώναξε: «Μὴν τὸν χτυπήσης. Ἐγὼ ἔσπασα τὸ τζάμι ἀπὸ ἀπροσεξία μου καὶ θὰ σοῦ τὸ πληρώσω», καὶ θυμηθῆτε ὅλοι τὸ γνωστὸ ἀνέκδοτο τῆς εὐγενικῆς μικρούλας, ποὺ γιὰ νὰ προλάβῃ τὴν τιμωρία τοῦ ἀδελφοῦ της, ποὺ τὴν δάγκωσε στ' αὐτί, λέει στὸν πατέρα της ποῦ τρεξε νὰ τὴν ρωτήσῃ ποιὸς τὴν δάγκωσε: «Ἐγὼ δάγκωσα, μπαμπᾶ, τ' αὐτί μου!» καὶ ἀναπτύξετέ τους φαρδιά τὴν εὐγενικότητα, ποὺ κλεῖ μέσα του τὸ ἀθῶο αὐτὸ ψέμα.

«Ἀπὸ τὸ ψέμα αὐτὸ πάρετε τὴν εὐκαιρία τὰ τοῦς μιλήσετε πλατιά γιὰ τὸ ψέμα καὶ νὰ τονίσετε τὴν ταπεινότητα καὶ τὴ βρωμερότητά του. Ἐνας ψεύτης εἶναι πάντα χαμηλὸς ἄνθρωπος· ἀπὸ ἕνα ψεύτη δὲν μποροῦμε νὰ ἐλπίσουμε τίποτε τὸ καλὸ, τίποτα τὸ εὐγενικό, τίποτα τὸ ἠθικό. Τὸν ψεύτη πρέπει νὰ τὸν περιφρονοῦν ὅλοι, γιατί γιὰ τὸν ψεύτη δὲν ὑπάρχει κανένας ἠθικὸς περιορισμὸς· τὰ πάντα εἶναι ἱκανὸς νὰ κάμῃ ἐτοιμάζοντας σύγκαιρα καὶ τὴ δικαιολογητικὴ ψευτιά του.

«Ἐχω τὴ γνώμη πὼς δὲν πρέπει νὰ τιμωροῦμε ποτέ ἕνα παιδί. Τονίζω τὸ ποτέ. Ἡ τιμωρία δὲν βελτιώνει· ἢ τιμωρία δὲν ἐξασφαλίζει τὴ μὴ ἐπανάληψη. Ὁχι. Τὸ μόνο ποὺ πετυχαίνουμε, εἶναι νὰ μειώσωμε τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ πεισματώσωμε. Γιὰ κάθε σφάλμα ἑνὸς παιδιοῦ ἔχομε τὰ πιὸ ἀποτελεσματικὰ μέσα νὰ προλάβωμε τὴν ἐπανάληψή του. Τὶς συμβουλὲς μὲ ὕφος γλυκὺ, ἤρεμο, μαλακὸ, ποὺ νὰ δείχνωμε πὼς

πονοῦμε γιὰ τὸ σφάλμα του, γιὰτὶ βλάπτει αὐτὸ τὸ ἴδιο πρῶτα πρῶτα. Ἡ διδασκαλία, τονίζω καὶ πάλι, πρέπει νὰναι χάδι, γιὰτὶ μόνο τὸ χάδι αἰσθάνεται τὸ παιδί βαθειὰ μὲς στὴν ψυχὴ του. Κάθε παρατήρηση πρέπει νὰ γίνεται στὸ παιδί ἰδιαίτερος, μακρὰ ἀπ' τ' ἄλλα παιδιά, γιὰ νὰ μὴ θίγεται στὴν πάντα εὐθιχτὴ παιδικὴ του φιλοτιμία. Νηστείες, ὀρθοστασίες, βρυσιές, βαρεῖς χαρακτηρισμοί, πρέπει ν' ἀποφεύγονται καὶ μάλιστα μπρὸς σιᾶλλα παιδιά. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ χτυπήματα τ' ἀπαγορεύω αὐστηρότατα. Μὲ καμμιά δικαιολογία δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτραπῇ τὸ ξύλο κι' ἔστω καὶ τὸ τράβηγμα τ' αὐτιοῦ. "Ὅχι. Τίποτα δὲν ἔχομε νὰ κερδίσωμε, μήτε μεις, μήτε τὰ παιδιά, ἀπὸ τὰ χτυπήματα. Μόνο θὰ τ' ἀπὸθρασύνωμε καὶ θὰ τὰ συνηθίσωμε στὴν ταπεινότητα νὰ δέχονται χτυπήματα δίκαια κι' ἄδικα. Μόνο σὲ μιὰ περίπτωσι ἔχω τὴ γνώμη πῶς ἐπιτρέπεται τιμωρία. Ἡ τιμωρία τοῦ ψεύτη. Μὰ καὶ τότε, μόνο σὰν ἐξαντλήσετε κάθε μέσο διόρθωσής του, μὰ καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ δὲν πρέπει νὰναι ὑλικὴ ἢ τιμωρία. "Ὅχι· καθαρὰ ἠθικὴ. Παρουσιάζοντάς τον ὡς ταπεινὸ ψεύτη, ἴσως νὰ τὸν κάμετε νὰ βελτιωθῇ ἀσφαλῆστα· ὁ δριμύς χαρακτηρισμὸς τοῦ ψεύτη ἀπὸ ἓνα δάσκαλο, ποῦ δὲν ἐσυνήθισε τὰ παιδιά ν' ἀκοῦν σκληρὰς φράσεις ἀπ' τὰ χεῖλη του, θὰ προλάβῃ τὴ μίμησι καὶ ἴσως νὰ κάμῃ τὸν ψεύτη νὰ μετανοιώσῃ γιὰ τὸ ἐλάττωμά του.

«Οἱ ἴδιοι χαρακτηρισμοὶ ποῦ πρέπει στὴν ἀνάγκη νὰ γίνουν γιὰ τὸν ψεύτη, πρέπει νὰ γίνουν καὶ γιὰ κείνον ποῦ παίρνει κάτι ποῦ δὲν εἶναι δικό του. Γιὰ τὸν κλέφτη μποροῦμε νὰ μεταχειριστοῦμε καὶ ἀπειλὰς τιμωρίας ἀπ' τὸ νόμο καὶ νὰ βρῶμε εὐκαιρία μὲ διάφορα ἀνέκδοτα νὰ δημιουργήσωμε μὲς στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν τὸν προληπτικὸ φόβο. Πέστε στὰ παιδιά τὴ γνωστὴ ἱστορίαν τοῦ πατέρα, ποῦ σὰν ὁ γιοῦς του ἔ-

κλεψε ένα αυγό, τὸ δέχτηκε χωρὶς νὰ τὸν τιμωρήσῃ. Σὲ λίγο τὸ παιδί ἔκλεψε μιὰ ὄρνιθα καὶ σὲ λίγο ἕνα βόδι, ὥσπου σὲ μιὰ μεγάλη κλοπὴ σκότωσε ἕνα ἄνθρωπο καὶ καταδικάστηκε σὲ θάνατο. Προτοῦ τὸν κρεμάσουν ζήτησε τὴ χάρη νὰ τοῦ δώσουν τὴν ἄδεια νὰ πῆ κάτι στὸ αὐτὶ τοῦ πατέρα του· τοῦ ἐπέτρεψαν κι' αὐτὸς σιμώνοντας τὸν πατέρα του, τοῦκοψε μὲ τὰ δόντια του τ' αὐτὶ του, κι' ἅμα τὸν ρώτησαν γιατί ἔκαμε αὐτὴ τὴν ἄτιμη πράξη, αὐτὸς ἀπάντησε: «Ἄν σὰν τοῦ πῆγα τὸ κλεμένο αυγό μ' ἔδερνε, δὲν θᾶκλεβα τὴν κόττα, κι' ἄν δὲν ἔκλεβα τὴν κόττα, δὲν θᾶ προχωροῦσα στὸ βόδι, κι' ἀπ' τὸ βόδι στὸ φόνο».

«Πρέπει νὰ προσέχετε ὅλοι πάντα σὲ κάτι ποὺ ἔνδιαφέρει πολὺ τὰ παιδιά. Στὸν ἀνδρισμὸ τους! Ἔνα παιδί κολακεύεται τρομερὰ ἅμα τὸ θεωρήσωμε σὰν ἄντρα. «Αὐτό, ποῦκαμες δὲ σὲ δείχνει ἄντρα!» ἢ «Αὐτό ποῦκαμες δὲ θᾶ τῶκανε ποτὲ ἕνα πραγματικὸ παλληκάρ!» ἢ «Ἔνα παιδί ποὺ λέει ψέμματα, ἢ ποὺ κάνει αὐτὸ κι' αὐτό, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ γίνῃ ἄντρας πραγματικός». Μὲ τέτοιες φράσεις κι' ἄλλες ἀνάλογες, μπορεῖτε νὰ ἐξάψετε μὲς στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ μιὰ δυνατὴ βελτιωτικὴ φιλοτιμίαν. Ἀντίστοιχα ἄς μεταχειριστοῦν οἱ δασκάλες καὶ τὰ κορίτσια, ποὺ παρουσιάζουν εὐκολώτερη τὴν ἠθικὴ τους διαπαιδαγώγηση.

«Γιὰ τίς ζωηρὲς φύσεις, γιὰ τ' ἀτίθασσα παιδιά, ὑπέδειξα στὸ φίλο συνάδελφό μου κ. Τριάδη ἕνα τρόπο συγκρατημοῦ των. Τὴν ἀνάθεση σ' αὐτὰ τῆς ἐποπτείας στ' ἄλλα παιδιά, καὶ τὴν ἀναγνώρησίν των ὡς πρώτων στὴν τάξη. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τόσο καταπληκτικόν, ποὺ δὲν θᾶ μπορέσετε νὰ τὸ πιστέψετε, ἄν δὲν πειραματισθῆτε. Προτοῦ τελειώσω τ' ὅ,τι ἔχωνά σας πῶ, πρέπει νὰ σᾶς τονίσω, νὰ προσέξετε πολὺ στὴ διδασκαλίαν σας γιὰ τὴν παλαιὰ Διαθήκην.

—«Προσέξετε πολὺ, σὰν πρωταρχίσετε νὰ διδά-

σκετε στα παιδιά την ιερά τους ιστορία. ν' αποφύγετε το άσυγχώρητο σφάλμα, που αιώνες τώρα επαναλαμβάνεται. Μην παρουσιάσετε στα παιδιά τη δουλειά σαν θεία κατάρα και μην τους πητε, πως ο ιδρώτας της δουλειάς είναι καταδίκη. "Όχι" όχι για το Θεό! Είμαι πεπεισμένος, πως αν γενότανε τό,τι λένε πως γίνηκε στο φανταστικό παράδεισο μεταξύ Θεού, "Αδάμ και Εύας, δε θάλεγε ποτέ ο μεγάλος, ο πάνσοφος Θεός, κείνα που τοῦ κόλλησαν πως εἶπε. Παρουσιάσετε τη δουλειά σαν ανάγκη πνευματική, ψυχική, σωματική και χαρακτηρίστε την χαρά. "Υπάρχουν ἄπειροι τρόποι να πετύχετε το χαρακτηρισμό αυτό μέσα στη σκέψη τῶν παιδιῶν" δὲν εἶναι δύσκολο· εἶν' εὐκολο, γιατί εἶναι τρομερὸ να παρουσιάζωμε στ' ἀκάτεχα παιδιά το Θεὸ σαν μπαμπούλα, ἔτοιμο να μᾶς συντριψῆ· ἀλλὰ πάνω σ' αὐτὰ σας δίνω μερικὲς ὁδηγίες μέσα στις πολυγραφημένες συμβουλές που σας ετοίμασα.

«"Επειτα καὶ κάτι ἄλλο, σοβαρὸ κι' αὐτὸ κατὰ τὴ γνώμη μου. Δὲν εἶναι καμμιά ἀνάγκη να παρουσιάσετε τὴν πρώτη ἐκδήλωση τοῦ ἀνθρώπου με μιὰ ἀτιμία, καὶ με μιὰ ἀπάτη. Μὴ νομίσετε πως τὰ παιδιά εὐθὺς ὡς ἀρχίξουν να ξευπνοῦν δὲ θυμοῦνται τῆς Εύας τὴν ἁμαρτία καὶ δε δίνουν τὴν αἰσχροὴ ἐξήγηση τῆς ἁμαρτίας της με τὸν ὄφι. Ποιὰ τάχα ἦταν ἡ ἀνάγκη που ὑποχρέωσαν κείνους που ἔτοποθέτησαν τὴν ἑβραϊκὴ μυθολογία στὴ ρίζα τῆς θρησκείας μας, ν' ἀραδιάσουν αὐτὴ τὴ συρροὴ ἀδικημάτων, που πλήθυνε με τὴ παρακοή των, πρὸς τὸ Θεό. Δὲν μπορῶ να τὸ καταλάβω· σκεφθῆτέ το καὶ σεῖς, κι' ἂν συμφωνήτε μαζί μου, ἀκλουθήξτε τις γραμμές που σας χαράσσω στις ὁδηγίες μου. Δὲ φαντάζομαι να μᾶς κατηγορήσουν, πως θέλομε να χαλάσωμε τὴ θρησκεία μας, που κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν ἔχει καμμιά σχέση με τὴν μυθολογικὴ αὐτὴ ἐφεύρεση τῶν Ἑβραίων πε-

ρί «τῆς ἐκδιώξεως ἐκ τοῦ παραδείσου καὶ τῆς καταδίκης τοῦ ἀνθρώπου νὰ κερδίξῃ τὸν ἄρτον τοῦ ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου τοῦ καὶ τῆς γυναικὸς νὰ γεννᾷ μὲ πόνους!» αὐτὰ εἶναι ἀπερίσκεπτα ἀστεῖα, ποῦ ἓνας μορφωμένος δάσκαλος πρέπει νὰ βρῇ τρόπο νὰ τὰ παρακάμψῃ καὶ νὰ μὴν τὰ πῆ σταῖ παιδιὰ του, γιὰ νὰ μὴν ἀναγκαστῇ ν' ἀπομείνῃ ἀναπόλογητος, σὰν ὁ μικρὸς μαθητὴς του τοῦ ὑποβάλλῃ μερικά φυσικά, ἀπόλυτα φυσικά ἐρωτήματα, ποῦ δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ βρῇ ἀπάντησι, ὅσο κι' ἀνξύσῃ τὸ πολὺπειρο κεφάλι του.

«—Πόσα παιδιά, κύριε, ἔκαμε ὁ Ἄδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ; Βέβαια σεῖς εἶστε ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς ἀπαντήσετε.

—Δυό. Τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἄβελ.

—Καὶ ἅμα σκότωσε τὸν Ἄβελ, ὁ Κάϊν ἔμεινε ὁλομόναχος στὸν κόσμον;

—Βέβαια μὲ τοὺς γονεῖς του· ἀλλὰ χωριστὰ, γιὰ τὸν ἐπέλεξε ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεώς του, σὰν σκότωσε τὸν ἀδελφὸ του, καὶ γύριζε ἐδῶ καὶ κεῖ στὸν κόσμον σὰν καταδιωγμένος. Τὸ αἷμα τοῦ ἀδερφοῦ του δὲν τὸν ἄφηνε νὰ ἡσυχάσῃ· αὐτὰ θὰ τοῦ ἀπαντήσετε βέβαια καὶ θᾶχετε τὴ φρόνιμη ἔμπνευση νὰ περιττολογήσετε φλυαρώντας, γιὰ ν' ἀποφύγετε ἄλλῃ ἐρώτησι,

«Κι' ὅμως δὲ θὰ τὴ γλυτώσετε, γιὰ τὸ μικροσκοπικὸς ἀνθρωπάκος θὰ σᾶς ρωτήσῃ:

—Καὶ κορίτσια δὲν ἐγέννησεν ἡ Εὐὰ;

—Ἔ; ἂ! δὲ γράφει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη!

—Ἄμὲ ποιά γυναῖκα πῆρε ὁ Κάϊν;

—Ἴσως, νᾶκαμε καὶ κορίτσια, μὰ.....ὁ Μωϋσῆς ξέχασε νὰ τὸ γράψῃ. Μὰ θᾶκαμε καὶ κορίτσια, ὁ Κάϊν θὰ πῆρε ἀπ' αὐτὰ γυναικὰ του κ' ἔτσι πλήθυναν οἱ ἄνθρωποι στὸν κόσμον.

—Μὰ δὲν εἶναι ἁμαρτία, κύριε, θὰ ρωτήσῃ ἄλλο παιδί, νὰ παίρνη κανέναν γυναῖκά του τὴν ἀδερφή του;

—Βέβαια, ἁμαρτία· μὰ... Εἶμαι βέβαιος, ἀγαπητοί μου συνάδελφοι, πὼς κανέναν μας δὲν θὰ μπόρῃ νάβρῃ μιὰ οἰαδήποτε ἀπάντησιν, ποῦ δὲν θὰ τὸν ἐξέθετε μπρὸς σὲ κείνους, ποῦ θεώρησαν ἀπαραίτητη γιὰ τὸ θεμέλιωμα τῆς θρησκείας μας τὴν Ἑβραϊκὴ μυθολογία.

«—Μὰ νομίζετε, ἀγαπητοί μου, πὼς θὰ σὰς ἀφήσουν ἡσυχούς οἱ φυσικὲς ἐρωτήσεις τῶν παιδιῶν; κάθε ἄλλο. Κάθε τόσο θὰ ν' ἀναγκαζόσαστε νὰ δημιουργήτε αὐθαίρετες ἐξηγήσεις σ' ἐρωτήσεις, ὅπως οἱ παρακάτω:

—Ἄφ' οὗ, κύριε, ὁ Νῶε ἔβαλε μέσα στὴν κιβωτό του μόνο ἓνα ζευγάρι ἀπὸ κάθε ζῷο κι' ἀφ' οὗ βάσταξε ὁ κατακλυσμὸς τόσες μέρες καὶ τὰ νερά σὰράντα, τί ἔτρωγαν τὰ ζῷα αὐτά; καὶ πὼς τὰ κατὰφερε ὁ σκύλος μὲ τὸ λαγὸ κι' ὁ γάτης μὲ τὸ ποντικὸ;

—Ὁ Ἰακώβ, ποῦ λέμε Πατριάρχη, δὲν ἀπάτησε τὸν ἀδερφό του μ' ἓνα πιάτο φακὴ καὶ τὸν τυφλὸ πατέρα του μὲ τὰ περιτυλιγμένα μὲ κατσικόδερμα χέρια του;

«Τί θὰ τ' ἀπαντήσετε σ' αὐτὸ καὶ στὴ συνέχειά του, ὅταν σὰς ρωτήσῃ, πὼς ὁ Ἰακώβ ἦταν πατριάρχης ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗ ἔκαμε ἕξη παιδιά μὲ τὴ Λεία, δυὸ μὲ τὴ Ραχήλ, δυὸ μὲ τὴ δούλα τῆς Λείας καὶ δυὸ μὲ τὴ δούλα τῆς Ραχήλ;

«Καὶ τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ εἶναι φυσικά, γιατί οἱ λεπτομέρειες τῶν Ἑβραϊκῶν αὐτῶν διηγήσεων καὶ μύθων εἶναι ἀντίθετες πρὸς τοὺς θρησκευτικοὺς κανόνες καὶ τὰ κοινωνικὰ θέσμια, ποὺ ἐμεῖς ἀκολουθοῦμε σήμερα.

«Καὶ τί θὰ τοῦ πῆτε σ' ἄν σηκωθῆ μὲ θάρρος ἀπὸ τὸ θρανίον του καὶ σὰς πῆ.

—Μά πῶς ὁ Θεὸς ἔσωσε τὸν Λῶτ, τὴ γυναῖκά του καὶ τὶς δυὸ κόρες του ἀπὸ τὴ φωτιά τῶν Σοδομῶν, ἀφ' οὗ οἱ κόρες του τὸν μέθυσαν στὸ βουνό καὶ πλάγιασαν μαζί του κ' ἔκαμαν παιδιά;

«Εἶμαι βέβαιος πὼς κανένας δὲ θάβρισκε σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτησιν μιὰ ἀπάντησιν ἱκανοποιητικὴ τῆς παιδικῆς σοφῆς περιέργειας.

«Προσέξτε, ἀγαπητοὶ συνάδελφοι· προσέξτε μὴν γκρεμίσετε εὐτὺς ἀπ' τὴν ἀρχὴ μέσα στὸ μυαλό τῶν παιδιῶν καὶ μέσα στὴν ψυχὴ των τὸ αἴσθημα, ποὺ πρέπει νὰ δημιουργήσωμε καὶ νὰ τοῦ ἀναπτύξωμε μεθοδικά, γιὰ νὰ αἰσθανθῆ τὸ σεβασμὸ ποὺ πρέπει στὴ θρησκευτικὴ μας παράδοσιν.

«Δὲν πρέπει νὰ σᾶς κουράσω περισσότερο καὶ δὲ σᾶς ἀναφέρω παραδείγματα ἄφθονα γιὰ κάθε περίπτωσιν. Αὐτὰ θὰ τὰ δῆτε στὴ μελέτη μου, ποὺ σᾶς πολυγράφησα γιὰ νὰ σᾶς διευκολύνω. Ἔχετε τὴν ἄλλην δουλειὰ μπρὸς σας καὶ τόσο μεγάλου εἶναι οἱ σκοποὶ σας, ποὺ νόμισα πὼς δὲν θὰ σᾶς ἔθιγα, ἂν σᾶς προετοιμάζα τις διδασκαλίαι αὐτὲς τις σχετικὰς μετὰ τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτήρα τῶν πολιτῶν, ποὺ προετοιμάζετε καὶ κλείνω τὴν ὁμιλίαν μου μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τῆς παρακλήσεώς μου: «κάνετε τὴν διδασκαλίαν σας χάδι γιὰ τὰ παιδιὰ», ἔχοντας πάντα στὸ νοῦ σας, πὼς εἶστε οἱ ἀφανεῖς ἐργάται μιᾶς πολιτισμένης στρατιᾶς, ποὺ θὰ δώσῃ τὴν νίκην στὸν ἄνθρωπον καὶ ποὺ θὰ χαμηλώσῃ σιγά·σιγά τὰ τεῖχη ποὺ φράσσουσιν τὰ σύνορα τῶν διαφόρων κρατῶν τοῦ κόσμου. Ποιὸς ξέρει; Ἴσως καὶ νὰ τὰ ἰσοπεδώσῃ. Μὴν περιμένετε ἀπόδοσιν γιὰ τοὺς κόπους σας· μὴν περιμένετε καμμιά ἀναγνώρισιν ἀπ' τοὺς ἄλλους γιὰ τὴν θυσίαν τῆς ὑγείας σας καὶ τοῦ μυαλοῦ σας. Δυστυχῶς γιὰ πολὺ καιρὸ ἀκόμα θάμαστε γιὰ ὄλους «οἱ δασκάλου» «οἱ σχολαστικοὶ» «οἱ καθυστερημένοι στὴν κοινωνίαν». Αὐτὰ μὴν τὰ σκέπτεσθε ποτέ. Ἴσα ἴσα· νὰ

σᾶς ἐνδυναμώνουν καὶ νὰ σᾶς κάνουν νὰ αἰσθάνεστε δυνατότερα τὴν «ἐκ τῶν ἔνδον» χαρὰ».

Τὰ χειροκροτήματα ποὺ κάλυψαν τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τράντασαν γιὰ πολλὴ ὥρα τὴν αἴθουσα κι' οἱ ζητωκραυγὲς ἦσαν ἀκράτητες. Πρῶτος ἀπ' ὅλους πετάχτηκε ὁ Τριάδης κι' ἀρπάζοντάς τον στὴν ἀγκαλιά του τὸν φίλησε. Τὸ φιλὶ αὐτὸ ἔφερε δάκρυα στὰ μάτια τοῦ Τρύφωνα, ποὺ μεταδόθηκαν σ' ὅλους. Ἡ στιγμή αὐτὴ ἦταν γιὰ τὸν Τρύφωνα μιὰ ἀπ' τὶς ὠραιότερες τῆς ζωῆς του, μὰ καὶ γιὰ ὅλους γενικὰ τοὺς δασκάλους, ποὺ τὴ χαραχτήρισαν ὡς μοναδική στὴ διδασκαλική τους σταδιοδρομία. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχαν αἰσθανθῆ τὴ συνεργασία τους αὐτὴ σὰν ἀνώτερη μυσταγωγία, γιατί καὶ ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχαν ἀναγνωρίσει πῶς ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν ἦταν ἀνώτερος ψυχικὰ καὶ διανοητικὰ ἀπ' ὅλους.

* * *

Τὸ ἴδιο βράδυ ὁ Τρύφωνας παρέθεσε γεῦμα σ' ὅλους τοὺς δασκάλους, κι αὐτὸ πρώτη φορὰ ποὺ γινότανε καὶ ἡ Ἐλένη ὑποδεχότανε μαζί του γεμάτη χαρὰ ἕνα·ἕνα ποὺ κατάφτανε τὴν ὀρισμένη ὥρα. Γνωστοὶ καὶ ὀλιγότερο γνωστοὶ ἔφταναν μὲ τὴν εὐγενική τους ζειλία, ποὺ τοὺς γεννοῦσε ἡ ἰδέα, πῶς πάνε νὰ δεχτοῦν περιποιήσεις ἀπὸ ἕνα ἀνώτερο ἄνθρωπο. Μὰ ὁ Τρύφωνας, εὐθύς ἀπ' τὴν ἀρχή, μὲ μιὰ φαρδεῖα φαιδρότητα, τοὺς παρεκάλεσε «νὰ ξεχάσουν γιὰ λίγες ὥρες τὴ βαρειά τους ἀποστολή, τὰ δύσκολα ζητήματα, ποὺ συζήτησαν στὸ συνέδριο, τὴ σκληρὴ δουλειά τους καὶ τὴν κουραστικὴ σοβαρότητα, ποὺ μᾶς βάραινε ὅλες τὶς ἡμέρες τοῦ συνεδρίου».

—Πρέπει νὰ ξεκουραστοῦμε ἀπόψε καὶ νὰ χαροῦμε γιὰ τοὺς κόπους μας. Γι' αὐτὸ πρέπει καὶ ν' ἀποφύγουμε τὶς προπόσεις, ποὺ ἀπ' ἀνάγκη μᾶς φέρνουν σκέψεις. Αὐτὴ τὴ στιγμή θὰ ξεχάσωμε πῶς εἴμαστε

δασκάλοι, γιά νά μή δικαιώσωμε έκείνους, πού μᾶς χαρακτηρίζουν σχολαστικούς καί πού κοροΐδεύοντάς μας λένε πώς καί στά γλέντια μας, ἀκόμα, δέν ξεχνοῦμε τούς ἑαυτούς μας καί μιὰ στιγμή βρισκόμαστε ὅλοι «μὲ τὰς χεῖρας συμπεπλεγμένας ἐπὶ τῆς τραπέζης!»

Ὅλοι δέχτηκαν μ' ἐνθουσιασμό τὴ σύσταση αὐτῆ καί περισσότερο ἀπ' ὅλους ἡ Ἐλεονώρα, πού ζητοῦσε τὴν εὐκαιρία νά ἐκδηλώσῃ τὴ χαρὰ της, γιὰ τὴν Τρύφωνα ποῦχε πληροφορηθῆ, πὼς τώρα καί δυόμισον χρόνια ἡ Λουκία κι' αὐτὴ βρισκόντανε σὲ διάσταση καί δὲ μιλοῦσε ἢ μιὰ στὴν ἄλλη, τίς εἶχε καλέσει καί τίς δυὸ μαζί μὲ τὴ Στάσα ἀπ' τὴν προηγουμένη ἡμέρα καί τίς παρεκάλεσε νά βοηθήσουν τὴν Ἐλένη στὴν προετοιμασία τοῦ τραπέζιου.

—Πρέπει νά σμιξῶμε ὅλοι οἱ παλιοὶ δασκάλοι τοῦ πέμπτου καί νά δείξουμε πὼς διατηροῦμε ἀκόμα θερμὸ τὸ σύνδεσμό μας τὸν παλιό, πού μερικοί, ἴσως ἀπὸ ἐπιπολαιότητα, γιὰ τὴν ἀποκλείω τὴν κακοβουλία, χαραχτήρισαν ὡς χαλαρωμένο.

Τὰ λόγια αὐτὰ ἔκαναν στίς δυὸ δασκάλες τέτοια ἐντύπωση, πού πρώτη φορά ὕστερα ἀπὸ δυὸ μισὰ χρόνια, ἢ μια κοίταξε τὴν ἄλλη στὰ μάτια, καί σὲ λίγη ὥρα, πάνω στὴ δουλειὰ τῆς προετοιμασίας, βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νά μιλήσουν. Ἀκλουθώντας τὴν πρόθεσὴ του ὁ Τρύφωνας, τοποθέτησε δεξιὰ στὴν Ἐλένη τὸν Τριάδη καί ἀριστερά της τὴ Στάσα κι' αὐτὸς δεξιὰ του τὴν Ἐλεονώρα καί ἀριστερά του τὴ Λουκία· γιά νά δικαιολογήσῃ τὴν παράτυπη ἀταξία, πού ἴσως νά παρατηροῦσαν οἱ ἄλλοι στὸν καθορισμὸ γιά τίς θέσεις, μὲ ὕφος φαιδρό, μόλις κάθησαν στὸ τραπέζι τοὺς λέει:

—Ἄν καί ὁ φαιδρὸς χαραχτήρας καί ἡ οἰκογενειακὴ οἰκειότητα, πού εἶπαμε πὼς πρέπει νά χαρακτηρίσῃ τὸ σημερινὸ μας γεῦμα, θὰ μᾶς ἀπάλλασε ἀπὸ

μερικούς τύπους, πού πάντα πρέπει νά τηροῦνται γιά τις θέσεις, ἐν τούτοις θά παρακαλέσω τους ἡλικιωμένους καί τις ἡλικιωμένες συναδέλφους μας, ἂν ὑπάρχουν ἡλικιωμένες συνάδελφοι, νά μέ συγχωρήσουν πού δέν τους ἔδωκα τις θέσεις, πού θάπρεπε νάχουν κοντά μου καί κοντά στή γυναϊκά μου. Κι' ἐλπίζω νά συγχωρήσουν τήν αἰσθηματική ἀνάγκη, πού μέ παρακίνησε νά πάρω κοντά μου τους τέσσερις παλιούς συναδέλφους μου. Δέν πιστεύω κανένας σας νά παρεξηγήσῃ τήν ψυχική μας αὐτή ἀνάγκη, ἀφ' οὗ τὸ γεῦμα αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο πού δίνομε ὕστερα ἀπὸ τὸ γάμο μας, ἐγὼ καί ἡ Ἐλένη, πού δικαιοματικά σ' αὐτὸ θᾶχαν θέση κοντά μας, κείνοι πού παρακολούθησαν τὸ βουβὸ κι' ἀνεκδήλωτο αἶσθημά μας.

Μὲ τὰ χειροκροτήματα πού κάλυψαν τὰ λόγια του, ἄρχισε τὸ γεῦμα φαιδρὸ καί χαρούμενο, χωρὶς τύπους καί περιττὲς μικροευγένειες. Ἡ Ἐλένη εἶχε ταχτοποιήσει τις ἄλλες θέσεις ἔτσι, πού οἱ ὀγδόντα δασκάλοι καί δασκάλες βρέθηκαν σχηματισμένα ζευγάρια σύμφωνα μὲ τὴν ἡλικία τους, ἀφήνοντας στὴ δεξιὰ πτέρυγα τοῦ τραπεζιοῦ τους παντρεμένους δασκάλους καί δασκάλισσες. Ἔτσι τὰ ζευγάρια τῶν ἀπάντρευτων δασκάλων παρασυρμένα ἀπ' τὰ γέλια καί τὴ φαιδρότητα τοῦ Τρύφωνα καί τῆς Ἐλένης, ξέσπασαν πολὺ γρήγορα κι' ἄρχισαν τὰ τραγουδία. Σὲ λίγο τὰ τραγουδία γενικεύθηκαν καί ἓνα μεγάλο γραμμόφωνο διευκόλυνε καί τὸ χορὸ, ποῦφερε τὴν κατακλειδα στὸ γενικὸ κέφι. Στὸ τέλος ἄρχισαν νά χορεύουν καί οἱ ἡλικιωμένοι δασκάλοι καί δασκάλες, πού καθόντανε πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ τραπεζιοῦ, ἔχοντας στὴ μέση των τὴν μητέρα τῆς Ἐλένης, τὴ μόνη ἕξω ἀπ' τὸ δασκαλικὸ κύκλο ἀπ' ὅλους πού βρισκόντανε ἐκεῖ.

Τὸ κέφι τους δυναμωμένο ἀπ' τὰ ἐκλεχτὰ πιοτά, βάσταξε ὤρες πολλές, πού πέρασαν χωρὶς νά τις κα-

ταλάβη κανέναν, ως τὸ πρῶτ.

—Μὰ τόσο γλήγορα τέλειωσε τὸ γλέντι μας; ρώτησε κάποιος δυνατά, κι' αὐτὴ ἡ ἐρώτηση πιστοποιοῦσε τὴν ἀπόλυτη ἐπιτυχία τῆς συγκέντρωσης ἀγῆς, πού βάσταξε ἐννιά ὀλόκληρες ὥρες.

* *

Μετὰ εἴκοσι μέρες ἄρχισαν νὰ καταφθάνουν οἱ πρῶτες ἐκθέσεις τῶν δασκάλων, πού ἀνέφεραν τ' ἀποτελέσματα τῶν νέων παιδαγωγικῶν μεθόδων, πού ἄρχισαν ν' ἀκλουθοῦν σύμφωνα μὲ τίς ὁδηγίες τοῦ ἐπιθεωρητοῦ των. "Ολοι των ἐτόνιζαν τὴν ἀπόλυτη ἐπιτυχία «τῆς διδασκαλίας μὲ χᾶδι» καὶ τῆς ἐφαρμογῆς «τῆς ἀγάπης ὡς κυριωτέρου παιδαγωγικοῦ παράγοντα».

Ὁ Τρύφωνας μὲ προσοχὴ ἔκανε διαφορὲς παρατηρήσεις κ' ἔπαιρνε σημειώματα τῶν συγκεντρωμένων ἀνεκδότων, πού ἐρχόντανε νὰ ἐνισχύσουν τίς θεωρίες του. "Ετσι, σιγά-σιγά, σὲ διάστημα τριῶν μηνῶν, ἐσημάτισε ὀλόκληρο τόμο.

* *

Στὶς διακοπὲς τοῦ χρόνου κείνου πῆγε στὸ μοναστήρι, ἂν καὶ ἡ γυναῖκά του βρισκότανε στοὺς τελευταίους μῆνες τῆς ἐγκυμοσύνης. Ξανάζησε πάλι τίς παλιές του ἀναμνήσεις στὸν κυπαρισσῶνα μαζί μὲ τὴν Ἑλένη, πού, βαριά τώρα πιά καὶ δυσκίνητη, ἀνέβαινε τὴν πλαγιά καὶ ἀπὸ ψυχικὴ ἀνάγκη νὰ συντροφεύη τὸν ἄντρα της, καὶ ἀπὸ φυσιολογικὴ, ἀφ' οὗ ἔπρεπε νὰ κάνη ὅσο μποροῦσε περισσότερους δρόμους. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Αὐγούστου γύρισαν πάλι στὴν πόλη καὶ στὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου ἡ Ἑλένη γέννησε ἕνα ζωηρὸ ἀγοράκι.

Ἡ χαρὰ τοῦ Τρύφωνα ἦταν ἀσυγκράτητη. Σκυμμένος ὡρες ὀλόκληρες πάνω στὸ παιδί του σκεφτότανε ἅπειρα πράγματα, πού ἡ στοργὴ του καὶ ἡ συνειδητὴ ἠθικὴ του εὐθύνη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, πού δημιούρ-

γησε ὁ ἔρωτάς του, τοῦφερε τὸ ἕνα πάνω στ' ἄλλο.

—Εὐτυχῶς δὲ μοῦ μοιάζει τὸ παιδί μου! μουρμούριζε κάθε τόσο, ὡς που μιὰ ἀπ' ὅλες τὶς φορές ἡ Ἐλένη διάκρινε τὶ μουρμούριζε, κι' ἀρπάζοντάς τον μέσαστὰ γυμνά ὠραῖα μπράτσα της, τοῦ ψιθύρισε στ' αὐτὶ φιλώντας τον.

—Μακάρι νὰ σοῦ μοιάση! Εἶθε μόνο σὲ σένα νὰ μοιάση τὸ παιδί μας!

* * *

Πέρασε καὶ ὁ δεύτερος χρόνος στὴν περιφέρεια ποῦχε πρωταρχίσει ὁ Τρύφωνας τὸ μεγάλο του ψυχοπλαστικὸ ἔργο, μὲ πῖο μεγαλύτερη ἐπιτυχία ἀπ' τὸν πρῶτο χρόνο, γιατί σιγὰ—σιγὰ καὶ καθένας χωριστὰ ἀπ' τοὺς δασκάλους ἔγινε καὶ ἕνας μικρὸς δημιουργὸς πάνω στίς θεωρίες του.

* * *

Τὸν τρίτο χρόνο ἀπόχτησε καὶ τὸ δεύτερό του παιδί, ἕνα χαριτωμένο κοριτσάκι καὶ ἡ χαρὰ τοῦ Τρύφωνα δὲν εἶχε πιά συγκρατημὸ.

Μὰ ὅλες οἱ πολύμορφες φροντίδες του γιὰ τὴ μεγαλωμένη του πιά οἰκογένεια, δὲν τὸν ἀποσοῦσαν ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἀποστολὴ του. Συνεπῆς στοὺς μεγάλους σκοποὺς του, προτοῦ περάση ὁ χρόνος, ζήτησε ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο τὴ μετάθεσή του σ' ἄλλη περιφέρεια, ἐκθέτοντάς πλατιά τοὺς λόγους, ποῦ τοῦ ἐπέβαλλαν νὰ μὴ σταματήση σὲ μιὰ περιφέρεια πάνω ἀπὸ τρία χρόνια, ἀλλὰ νὰ ξαπλώση τὶς παιδαγωγικὲς του ἀρχές σὲ μεγαλύτερο ἀριθμὸ δασκάλων.

Τὴν ἀναφορὰ του γιὰ τὴ μετάθεση τὴ συνώδεψε μὲ μιὰ μακρὰ ἔκθεση γιὰ τὸ οὐστημά του καὶ μ' ἕνα τόμο ὀγκώδη γεμάτο ἀνέκδοτα παιδιῶν, ποῦ ἐπιβελώναν καὶ ἰσχυροποιούσαν τὶς θεωρίες του.

Ὁ φίλος του κ. Οἰκονομίδης, γεμάτος ἐνθουσιασμὸ, τοῦγραψε γιὰ τὴ νέα του ἐπιτυχία καὶ τοῦ ἀ-

νάγγελλε πὼς ὁ τόμος τῶν ἀνεκδότων του θὰ ἐκδι-
δότηταν ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο, πού τοῦ ἀνεγνώριζε ὠρι-
σμένα συγγραφικὰ δικαιώματα, ἱκανὰ νὰ τοῦ φέρουν
μιὰ σοβαρὴ μεταβολὴ στὴν οἰκονομικὴ του κατάστα-
ση. Σὺγχρονα τοῦ ἀνάγγελλε τὴ μετάθεσίν του σ' ἄλ-
λη ἐπαρχιακὴ περιφέρεια, ἀφ' οὗ εἶχε ἀποκλείσει
τόσο κατηγορηματικὰ τὴ μετάθεσίν του στὴν Ἀθήνα.

Ὁ Τρύφωνας ἀπαντώντας στὸν Οἰκονομίδη, τοῦ-
γράψε μαζί μὲ τὶς εὐχαριστίες του, πὼς «θάρθη καὶ ἡ
σειρά τῆς Ἀθήνας. Τὴ λαχταρῶ κι' ἐγώ· κι' ὅμως ἄλλοῦ
εἶναι οἱ ὑποχρεώσεις μου. Αὐτοῦ θάρθω σὰν γερά-
σω καὶ θὰ σέρνω τὰ ποδάρια μου ἀπὸ τὸ Ζάπειο ὡς
τὸ Βασιλικὸ κῆπο. Γιὰ τὴν ὥρα μπορῶ νὰ σκαρφα-
λώσω καὶ στὰ πιὸ ἀπόκρημα βουνά, γιὰ νὰ παρακο-
λουθῶ τὴν πρόοδο καὶ τῶν πιὸ μακρυσμένων σκο-
λειῶν μου».

Ὁ Τρύφωνας στὴ νέα του περιφέρεια εἶχε στὴ δι-
καιοδοσίᾳ του ἑκατὸ εἴκοσι σχολεῖα κι' ἦταν ὑπο-
χρεωμένος νὰ περιοδεύῃ τὸν περισσότερο καιρὸ του
γιὰ νὰ ποδηγετῆ καὶ νὰ ἐμψυχώνη τοὺς δασκάλους
καὶ νὰ διδάσκη μικροὺς καὶ μεγάλους. Δὲν ἔμεινε
χωρὶς πού νὰ μὴν τὸ ἐπισκεφτῆ ὁ Τρύφωνας δυὸ καὶ
τρεῖς φορές τὸ χρόνο. Ἀπ' ὅπου περνοῦσε ὠφελούν-
ταν, ὄχι μόνο οἱ δασκάλοι καὶ οἱ μαθητές, ἀλλὰ καὶ
ὅλοι οἱ κάτοικοι.

Κάποτε ὁ Τρύφωνας πῆγε στὸ Ὀμορφοχώρι γιὰ
ἐπιθεώρηση τοῦ σχολείου. Ἦταν ἡμέρα Σάββατο· ὁ
δάσκαλος καὶ οἱ σχολικοὶ ἔφοροι τὸν παρεκάλεσαν νὰ
μείνῃ καὶ τὴν Κυριακὴ στὸ χωριὸ των. Ἐδέχτηκε κι'
ἔμεινε, κι' ἔτσι βρῆκε εὐκαιρίᾳ νὰ μιλήσῃ στοὺς χωρι-
κούς γιὰ πολλὰ ζητήματα καὶ ἰδίως γεωργικά. Τὸ
πρωῖ στὴν ἐκκλησίᾳ ἀπήγγειλε τὸ «σύμβολο τῆς πί-
στεως» καὶ παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ μιὰ εὐαγγελικὴ
περικοπὴ ἔστρεφε τὴν ὀμιλίᾳ του στὴν ἀνατροφή τῶν
παιδιῶν.

“Όταν ἔγινε ἡ ἀπόλυση τῆς λειτουργίας, βῆκαν στὸν περίβολο τῆς ἐκκλησίας καὶ κάθισαν στὰ πεζούλια. Ὁ Τρύφωνας βρῆκε εὐκαιρία νὰ παινήσῃ τὸ χωριό των γιὰ τίς φυσικὲς του καλλονές καὶ τοὺς καλόκαρδους κατοίκους του, μὰ καὶ νὰ παρατηρήσῃ ὅμως πὼς εἶναι καθυστερημένο στὴν ἐξελιγμένη γεωργία καὶ ἀσφαλῶς αἰτία εἶναι ἡ ἔλλειψη συγκοινωνίας. Πολλοὶ ἄρχισαν νὰ κατηγοροῦν τὸ Κράτος, πού δὲν κάνει δρόμους. Ὁ Τρύφωνας εἶπε πὼς δὲν πρέπει νὰ τὰ περιμένουν ὄλα ἀπ’ τὸ Κράτος.

—Τὸ Κράτος ἔκαμε τίς μεγάλες ἀρτηρίες· τὰ παρακλάδια ὅμως πρέπει νὰ τὰ φτιάσουν οἱ κάτοικοι· ὅταν οἱ κάτοικοι χαράξουν καὶ διαμορφώσουν τοὺς δρόμους μὲ τὴν προσωπικὴ τους ἐργασία, τὸ Κράτος εὐχαρίστως θὰ τοὺς σκιροστρώσῃ. Σὲ λιγάκι μάλιστα ἀφ’ οὗ πάρετε τὸν καφέ σας ἢ τὸ πρόγευμά σας, θὰ σημάνη ἡ καμπάνα, νὰ πᾶμε ὄλοι μαζὶ μὲ τσάπες καὶ φτυάρια νὰ βάλουμε μπροστὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ δρόμου. Σύμφωνοι;

—Σύμφωνοι, κ. Ἐπιθεωρητή.

—Μπράβο! ἐλπίζω νὰ ἔλθω τὸν ἄλλο χρόνο στὸ χωριό σας μὲ αὐτοκίνητο.

Μετὰ μισὴ ὥρα ἡ καμπάνα ἐσήμανε καὶ ἀμέσως ὁ Τρύφωνας, ὁ δάσκαλος καὶ ὁ δικηγόρος κ. Νάκης, πού βρέθηκε ἐκεῖ, γιὰ τὴν ἦταν χωριό του, ἐπῆγαν καὶ ἄρχισαν μὲ λίγους χωριανούς νὰ ἐργάζονται· ὄλοι οἱ ἄλλοι ἔπαιζαν πρέφα καὶ τάβλι στὰ καφενεῖα· οἱ γέροντες τοῦ χωριοῦ καὶ ὁ παπᾶς ἐπῆγαν στὰ καφενεῖα καὶ τοὺς μάλωναν λέγοντας:

—Ὁ ξένος ἄνθρωπος βγήκε στὸ λόγο του καὶ ἐργάζεται γιὰ τὸ δικό μας καλὸ καὶ σεῖς χάνετε τὸν καιρό σας ἄδικα; Πηγαίνετε κ’ ἐσεῖς, γιὰ τὴν εἶνε ντροπὴ. Ἔτσι φιλοτιμήθησαν καὶ πῆγαν ὄλοι μὲ τὰ κατάλληλα ἐργαλεῖα κ’ ἔπесαν στὴν δουλειὰ μὲ τὰ μούτρα. Σὲ λίγο ἦρθεν ἡ κυρία τοῦ δικηγόρου κ. Νάκη καὶ ἄλ-

λες, πὸ μοίραζαν στοὺς ἐργάτες καρπούζια, παξιμάδια, ἀναψυκτικά. Ὁ Τρύφωνας ἔκανε καὶ τὸ μηχανικό. Οἱ χωρικοὶ πὸ δὲν ἤξεραν ἀρμοδιότητες ἔκαναν παράπονα:

—Κύριε ἐπιθεωρητῆ, πολλές ἐλῆς μοῦ κόβετε.

—Δὲν πειράζει, παιδί μου. Τραβάτε εὐθεία κ' ἄς κοποῦν καὶ μερικά δέντρα.

Τὸ βράδυ ἦταν ἔτοιμο ἓνα ἀρκετὰ μεγάλο μέρος τοῦ συνδετικοῦ δρόμου καὶ μόνο ἡ σκιρόστρωση ἔλειπε. Ἔτσι συνέχισαν οἱ χωρικοὶ τὴν κατασκευή τοῦ δρόμου καὶ τὸν ἔνωσαν μὲ τὸν δρόμο τῆς κεντρικῆς ἀρτηρίας. Τὸν ἄλλο χρόνο ὁ Τρύφωνας πῆγε στὸ Ὀμορφοχώρι μὲ αὐτοκίνητο καὶ οἱ χωρικοὶ τὸν ἀποθέωσαν.

* *

Μία ἄλλη μέρα ὁ Τρύφωνας πῆγε σ' ἄλλο χωριὸ γιὰ ἐπιθεώρηση τοῦ σχολείου. Εἶχε γίνει μελέτη νὰ κατεδαφιστῆ τὸ παλιὸ σκολειὸ καὶ νὰ χτιστῆ νέο. Ἡ Σχολικὴ ἐφορεία ἔκανε μειοδοσία γιὰ τὴν κατεδάφιση τοῦ παλιοῦ σκολειοῦ· ὁ ἐργολάβος εἶχε δεχτεῖ νὰ πάρῃ 16.000 δραχμὲς νὰ τὸ κατεδαφίσῃ. «Ὁχι, φώναξεν ὁ Τρύφωνας» δὲ θὰ δώσωμε οὔτε δραχμὴ. Μόνοι μας θὰ τὸ κατεδαφίσωμε. Φέρετε λωστούς, τσάπες, φτυάρια, σκηνιά, κι' ἐμπρὸς ὅλοι μικροὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες». Τὸ βράδυ εἶχε κατεδαφιστεῖ τὸ σχολεῖο καὶ ὠφελήθηκε τὸ σχολικὸ ταμεῖο τίς 16.000 δραχμὲς.

Ὁ Τρύφωνας μιλοῦσε τόσο πειστικὰ στοὺς πλουσίους χωρικοὺς, στοὺς ἐνοριακοὺς Ἐπιτρόπους, στὴ Μοναστηριακὴ ἐπιτροπὴ, ὥστε ἐξασφάλισε δωρεὰ σχεδὸν σ' ὅλα τὰ χωριά γήπεδα γιὰ νὰ χτιστοῦν σκολεῖα καὶ γιὰ νὰ γίνουν σχολικοὶ κῆποι.

* *

Στις 24 Μαρτίου βρέθηκε ὁ Τρύφωνας σὲ κάποιον χωριὸ καὶ ἀφ' οὗ ἐτέλειωσε τὴν ἐπιθεώρηση τοῦ σχο-

λείου έτοιμαζόταν νά φύγη, οί σχολικοί έφοροι και ό πρόεδρος τής Κοινότητας τόν παρακάλεσαν νά μείνη νά τιμήση με τήν παρουσία του τήν έπομένη τήν δοξολογία, πού θά γινότανε για τήν Έθνική έορτή και νά έκφωνήση και τόν πανηγυρικό και νά συντελέση στήν έπιτυχία του έράνου, πού θά γινότανε για νά χτιστή καινούργιο σχολειό. Ο Τρύφωνας δέχτηκε και μίλησε στή δοξολογία, ύστερα άκολούθησε και σ' όλο τό χωριό στόν έρανο και μάζεψαν 12.000 δραχμές μετρητά και 300 όκάδες λάδι.

Στά χωριά πού πήγαινε ό Τρύφωνας, άρχιζε πάντα κουβέντα με τούς χωρικούς.

—Πρίν νάρθω ένόμιζα τό χωριό σας φτωχοχώρι, μιά καταλαβαίνω πώς είστε πλούσιοι.

—“Οχι, κ. έπιθεωρητή, είμαστε φτωχοί.

—Πλούσιοι είστε και θά σās πω και πώς τό κατάλαβα. Βλέπω χιλιάδες άγριοχαρουπιές, άγριελιές, άγριαμυδαλιές, άγριαχλαδιές.” Αν είστε φτωχοί, θά τίς είχετε μπολιάσει, νά ζήσουν άλλοι τόσοι κάτοικοι και με περισσότερη άνεση.

“Ετοι τούς έδιδε νά καταλάβουν ότι έγκληματουν νά αφήνουν άνεκμετάλλευτα τά άγαθά, πού τούς έδωσεν ό Θεός, ώστε σέ μερικά χωριά οί κάτοικοι μπόλιασαν τά άγρια δέντρα τής Κοινότητας και σ' άλλα άνάλαβαν οί δασκάλοι και τά παιδιά και μπόλιασαν τά άγρια δένδρα τής περιφέρειάς των.

Κάποτε ό Τρύφωνας πήγε σ' ένα χωριό πού τά σπία του, όπως όλα τά χωριά, δέν είχαν άποχωρητήριο. Ήταν χειμώνας κι ήταν και λίγο άδιάθετος· όταν τό βράδυ θά πλάγιαζαν, ό οίκοδεσπότης άνοιζε μιά πορτούλα πρós τόν κήπο και του είπε:

—“Αμα θὰ πᾶτε 15—20 μέτρα, μπορεῖτε νὰ χρησιμοποιήσετε τὸ μέρος ὡς ἀποχωρητήριον. Μὴ προχωρήσετε περισσότερο, μὴν πέσετε στὸ πηγάδι.

Ἦταν νύχτα ἀσέληνη καὶ κατασκότεινη. Ὁ Τρύφωνας προχώρησε μιὰ δεκαριά μέτρα παραμερίζοντας μὲ τὰ ποδάρια του τὴν πλοῦσια βλάστηση καὶ ἐχαμήλωσε. Ἀμέσως ὅμως ἀνετινάχτηκε, γιὰ τὰ χορτάρια ἧσαν τσουκνίδες καὶ τὸν ἐφιλοδώρησαν μὲ ἀρκετὸ μυρμηκιτὸ ὄξύ. Δὲν ἐκοιμήθηκεν ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ τοὺς κνισμούς. Τὴν ἄλλη μέρα διηγήθηκε στοὺς χωρικοὺς τὸ πάθημά του καὶ γέλασαν. Τοὺς εὐχαρίστησε γιὰ τὴν περιποίηση καὶ τὴν Ὀμηρικὴ φιλοξενία των, ἐκαυτηρίασε ὅμως τὴν κακὴ συνήθειά των νὰ μὴν ἔχουν ἀποχωρητήρια.

—Γιὰ τὸ πιπέρι, τοὺς εἶπε, χάνετε τὴ μαγεριά σας, ποὺ λέει ὁ λόγος. Καὶ μέγαρο ἀκόμα ἂν ἔχη τὸ χωριὸ χάνει τὴν ἀξία του, ὅταν λείπη τὸ ἀπαραίτητο αὐτὸ διαμέρισμα, ποὺ δὲν τοῦ χρειάζονται παραπάνω ἀπὸ δυὸ τετραγωνικὰ μέτρα καὶ ἐλάχιστη δαπάνη. Φροντίσετε νὰ ἀποκτήσουν ἀποχωρητήρια ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ σας, γιὰ νὰ προστατεύσετε καὶ τὴν ὑγεία ὄλων σας.

Τὸν ἄλλο χρόνον τὰ περισσότερα σπίτια εἶχαν χτίσει ἀποχωρητήρια.

* *

Μιὰ μέρα ὁ Τρύφωνας πῆγε σὲ κάποιον τριτάξιον σχολεῖο γιὰ ἐπιθεώρηση καὶ τὸν συνώδεσαν οἱ σχολικοὶ ἔφοροι, ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ ὁ σταθμάρχης. Παρακολούθησε τὴν ἐξέταση τῶν μαθητῶν καὶ τὴ διδασκαλίαν τοῦ διευθυντοῦ δυὸ ὧρες. Στις 10, πρὶν ὁ διευθυντὴς σημάνῃ διάλειμμα, τοῦ εἶπε μὲ τρόπο νὰ μὴν ἀκούσουν οἱ μαθητές.

—Γράψε, κ. διευθυντά, τὸ ὄνοματεπώνυμον τῶν μαθητῶν, ποὺ θὰ τοὺς κάμω ἐρώτηση.

Ὁ δάσκαλος πῆρε χαρτὶ καὶ μολύβι καὶ στάθηκε

στην ἔδρα ἔτοιμος νὰ γράψῃ. Ὁ Τρύφωνας ἐρώτησε ἓνα παιδί πῶς τὸ λένε, ἄλλο ἂν εἶναι ἀπὸ αὐτὸ τὸ χωριὸ ἢ ἀπὸ τὸ διπλανό, ἄλλο σὲ ποιά τάξη πηγαίνει κ. λ. Ἐγραψε ὁ διευθυντῆς τὰ ὀνοματεπώνυμα ἑπτὰ παιδιῶν, ἐκείνων ποὺ ὁ Τρύφωνας τοὺς ἔκαμε ἐρώτηση. Κατόπιν ὁ Τρύφωνας τοὺς εἶπε:

—Παιδιά, ἐκούραστήκατε καὶ πρέπει νὰ βγοῦμε διάλειμμα.

—Ποιά εἶναι ἡ ἐντύπωσή σας, κύριε ἐπιθεωρητά, ἀπὸ τὸ σχολεῖό μας;

—Καλή, εἶπε ὁ Τρύφωνας. Τὰ παιδιά ἔχουν διδαχτεῖ καὶ κατέχουν τὴν ἀνάλογη ὕλη καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ κ. διευθυντῆ ἦταν ἀμεμπτη.

—Μερικὰ παιδιά ὅμως, εἶπεν ὁ παπᾶς, εἶναι κούτσουρα.

—Μάλιστα, αἰδεσιμώτατε. Ἐχετε δίκιο, ἀλλὰ γι' αὐτὸ δὲ φταίει ὁ κ. διευθυντῆς, ἀλλὰ οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν καὶ ἡ αἰδεσιμότης σας.

—Ὅχι δά!

—Μάλιστα ἐπαναλαμβάνω καὶ θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω ἀμέσως. Εἶδετε ποὺ εἶπα στὸν κ. διευθυντῆ κι' ἔγραψε ἑπτὰ ὀνόματα μαθητῶν σὲ κάποιον χαρτί; Αὐτὰ τὰ παιδιά μοῦ φάνηκαν καθυστερημένα. Διαβάσετε, κ. διευθυντά, τὰ ὀνόματα ποὺ γράψατε.

Ὁ διευθυντῆς ἐδιάβασε τὰ ἑπτὰ ὀνόματα.

—Ἐγὼ σᾶς λέγω τώρα κάτι ποὺ θὰ σᾶς φανῆ παράξενο. Οἱ γονεῖς αὐτῶν τῶν παιδιῶν εἶναι πεπερηδες.

—Ἐπροφυτέψετε, κ. ἐπιθεωρητά. Πραγματικῶς δὲν ξεμεθοῦν οἱ πατέρες των. Ποῖος σᾶς τὸ εἶπε;

—Δὲν ἐπροφήτησα, οὔτε μοῦ τὸ εἶπε κανεὶς, ἀλλὰ εἶναι γραμμένο κάπου καὶ τὸ διάβασα. Εἶναι γραμμένο στὸ πρόσωπο τῶν παιδιῶν. Ἡ ἔκφρασή των τὸ φωνάζει. Ὑπάρχει μάλιστα πιθανότης νὰ τὰ δῆτε καμμιά ὥρα νὰ βασανίζονται ἀπὸ ἐπιληψία.

—Δυὸ ἀπ' τὰ παιδιά αὐτά, κ. ἐπιθεωρητά, εἶπεν ὁ διευθυντής, παθαίνουν συχνὰ ἐπιληψία. Ἐνα ἄλλο παθαίνει, ἀλλὰ σπανιώτερα, γιατί εἶναι πλουσιόπαιδο καὶ παίρνει λουμινάλ, ποῦναι εἰδικό-φάρμακο.

—Βλέπετε λοιπόν; Τὸ μεγάλο παιδί τῆς 6ης τάξης· πού φαίνεται πολὺ ἡλίθιο, ἔχει ἄλλη ἀφορμὴ. Αὐτὸ φαίνεται πάνω ἀπὸ 14 χρόνων.

Ἐὐ διευθυντής τὸ ἐπιβεβαίωσε, γιατί ἦταν κατὰ λάθος γραμμένο μικρότερο στὰ μητρώα κι' ἔτσι ἦταν μεγάλος ὅταν ἦλθε στὴν πρώτη τάξη.

—Αἰτία πού εἶναι ἀποχαινωμένο αὐτὸ τὸ παιδί, εἶναι ἡ διαστοφὴ τῆς γενετησίου ὄρμης. Αὐτὸ τὸ παιδί ἔχει πάρει τὴν κακὴ ἔξη πού ἔχουν τὰ περισσότερα παιδιά, ὅταν ἀρχίζη ἡ γενετήσιος ὄρμη. Καταλαβαίνετε τί θέλω νὰ πῶ. Εἶναι ἔγκλημα νὰ μένουν οἱ γονεῖς καὶ τὰ παιδιά ἀδιαφώτιστα. Ὅταν, αἰδεσιμώτατε, ἐξομολογεῖτε τοὺς νέους καὶ τίς νέες, ἔχετε καθήκον νὰ τοὺς διδάσκετε ὅτι, ὅσο καιρὸ γεννοῦν παιδιά, δὲν πρέπει νὰ πίνουν οἶνοπνεύματα. Δὲν εἶναι ὁ προορισμὸς των νὰ κορέσουν τὴν ἐπιθυμίαν των, ἀλλ' εἶναι ἄλλος, ὑψηλότερος καὶ ἱερός. Προορισμὸς των εἶναι νὰ δημιουργήσουν ἄνθρωπον. Νὰ τονίζετε ὅτι ὁ ἀλκολισμὸς εἶναι ἡ χειρότερα ἀσθένεια τοῦ κόσμου· σβύνει οἰκογένειες καὶ ξεκληρίζει γενεές. Εἶναι χειρότερη καὶ ἀπ' τὴν φυματίωση καὶ ἀπὸ τὴν συφιλίδα, γιατί οὔτε μπαλώνεται, ὅποιος πάθει, οὔτε θεραπεύεται· ἐπίσης πρέπει νὰ διαφωτισθοῦν οἱ γονεῖς καὶ τὰ παιδιά γιὰ τὰ ὀλέθρια ἐπακόλουθα τῆς γενετησίου ἐκτροπῆς. Χρειάζεται ὅμως μεγάλη τέχνη γιὰ νὰ μὴν κάμωμε μᾶλλον ζημία. Ποιὸ δρόμο θὰ ἀκολουθήσῃ ὁ παπᾶς ἢ ὁ γιατρὸς ἢ ὁ γονιὸς ἢ ὁ δάσκαλος, πού θὰ ἀναλάβῃ τὴν σεξουαλικὴ διαφώτιση, ὀρίζει ἕνας σοφός, πού τὸν λέν Ζάλτσμαν, καὶ θὰ βάλω τὸ δάσκαλο νὰ σᾶς τὰ διαβάσῃ τ' ὅτι γράφει.

—“Ολοι μας έδίδαχτήκαμε σήμερα πολλά πράγματα, κ. έπιθεωρητά, και σ'ας ευχαριστούμε εΐπε στο τέλος ο αστυνομικός σταθμάρης.

* * *
“Ο Τρύφωνας οΐτε τή νύχτα δέν κοιμόταν ο κακόμοιρος από τις σκέψεις, πώς θά συντελέση με τους συνεργάτες του, τους δασκάλους, στην πρόοδο του Ελληνικού λαού. Και όμως άκουσε μιά μέρα άθελά του, χωρίς νά ώτακουστή, νά τον χαρακτηρίζουν «πώς κοιμάται σκέκοντας»! Πότε και πώς και ποιός τον χαραχτήρισε έτσι, έγραψε σέ μιά του έπιστολή προς τό θεϊτό του τόν Ίωακείμ. Νά τί τουΐγραψε:

«Σεβαστέ μου θεΐτε.

«Ξέρεις πώς μου εΐχαν αναθέσει νά μιλήσω στο θέατρο τήν περασμένη έβδομάδα, τήν «έβδομάδα του παιδιού». Ή έπιτροπή του έορτασμού εΐχε γίνει από μερικές κυρίες, ένα γιατρό και από μένα. “Αν και πνίγομαι στις δουλειές, δέχτηκα νά μιλήσω. Εΐπαν πώς οι ποδιές, πού φροντίσαμε νά ραφτούν για τά φτωχά παιδιά, θά άποθηκευτούν στον ίσόγειο του γυμνασίου κι' εκεί θά μαζευτούν τά παιδιά τήν ήμέρα τής έορτής και θά φορέσουν τις καινούργιες ποδιές και από κεΐ συντεταγμένα μαθητές και μαθήτριες, θά παρελάσουν από τους κεντρικούς δρόμους, έν ώ μπροστά θά παιανίζη ή φιλαρμονική του δήμου, νά πάμε στο θέατρο όπου μετά τήν όμιλία μου θά μοιραστούν παιγνιδάκια και θά προβληθΐ και μιά ταινία μίκι—μάους στον κινηματογράφο. “Εγώ παρατήρησα ότι δέν εΐναι σωστό νά γίνη αύτή ή διαπόμπευση, αύτός ο έξευτελισμός των παιδιών. «Γιατί παιανίζει ή μουσική;» θά ρωτά ο κόσμος και θά λένε. «Οι φτωχοΐ περνοΐν!» “Εχομε καταλόγους των φτωχών όλων των σχολείων και μέσα εκεί φαίνεται ή τάξη, πού φοιτά κάθε παιδί, τό φύλο πού ανήκει και τό ύψος του αναστήματος. Λοιπόν νά στείλωμε τις

ποδιές στά σκολεϊα να τις δώση τὸ διδαχτικὸ προσω-
πικὸ καὶ νὰ τὰ ὀδηγήσουν στὸν κινηματογράφο καί-
ἀφ' οὗ μιλῆσω, νὰ γίνῃ ἡ προβολὴ τῆς κινηματογρα-
φικῆς ταινίας καὶ τελευταῖα νὰ δοθοῦν τὰ παιγνιδά-
κια, γιατί τὰ παιδιὰ θὰ εὐχαριστήθουν, ἂν θὰ μπο-
ροῦν νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν ἀμέσως, ἐλεύθερα. "Ο-
χι ἐφώναξαν οἱ κυρίες! πρέπει ἐμεῖς νὰ μοιράσωμε-
τις ποδιές καὶ νὰ γίνῃ καὶ ἡ παρέλαση μετ' τῆ μουσι-
κῆ, νὰ ἴδοῦν καὶ οἱ πλοῦσιοι τοῦ ἔδωσαν τὰ λεπτά, πῶς
ἔγιναν οἱ ποδιές! Καὶ ὅμως καὶ ἡ θρησκεία μας πα-
ραγγέλλει «μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δε-
ξιὰ σου». Μόνο μιὰ κυρία, καθηγήτρια, ξένη, σύζυγος
καθηγητοῦ, εἶπε: «πολὺ σωστὴ ἡ γνώμη τοῦ κ. ἐπι-
θεωρητοῦ» Ὁ γιατρός συμφώνησε μετ' τις κυρίες καὶ
ἀποφασίστηκε τὸ Σάββατο νὰ ὀδηγηθοῦν τὰ φτωχό-
παιδα στὸ γυμνάσιο. Πράγματι μαζεύτηκαν τὰ παι-
διὰ καὶ ἐπειδὴ δὲν τὰ χωροῦσαν τὰ ἰσόγεια δωμάτια
καὶ ὁ διάδρομος, τὰ ἔστεσαν στὸ ὑποίθρο καὶ ἔμπαι-
ναν μέσα ὁμάδες-ὁμάδες καὶ ντύνουνταν κι' ἔπειτα
ἔβγαιναν ἔξω καὶ ἔστεκαν στὴ γραμμὴ των, περιμέ-
νοντας. Ἐν τῷ μεταξύ ἄρχισε νὰ βρέχῃ. Ἐπόνεσε
ἡ ψυχὴ μου, θεῖέ μου, νὰ βλέπω τὰ παιδάκια νὰ βρέ-
χονται καὶ νὰ στέκουν ὄρες στὸ κρῦο τοῦ Δεκέμβρη
καὶ παρακάλεσε τις κυρίες καὶ τὸ γιατρὸ νὰ ἐπιτρέ-
ψουν νὰ φεύγουν τὰ ντυμένα παιδιὰ γιὰ τὸ θέατρο
καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένουν, γιατί ἔγιναν οἱ ποδιές μού-
σκεμα καὶ κινδυνεύουν νὰ κρυώσουν. "Οχι, ἐφώναξαν
ὄλοι! νὰ περιμένουν νὰ παρελάσουν μετ' τῆ μουσικῆ,
νὰ ἴδῃ ὁ κόσμος τις ποδιές. Δὲν ἐκρατήθηκα καὶ εἶ-
πα, πῶς μοιάζομε τὴν κόττα ποῦ κάνει ἕνα αὐγὸ καὶ
κακαρίζει μιὰ ὥρα! καὶ βγῆκα ἔξω. Μόλις βγῆκα, ἄ-
κουσα νὰ λένε: «τὴ δουλειὰ μας, ἐμεῖς καὶ ὅτι θέλει
ἄς λῆ. Αὐτὸς κοιμᾶται στέκοντας!». Ἐτοί ἔγινε ἡ
διαπόμευση καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς καὶ ἡ φοβερὴ ταλαι-
πωρία τῶν φτωχῶν παιδιῶν. Αὐτά, θεῖέ μου, σὰς γρά-

φω για να ανακουφιστώ, αλλά σαν πνευματικοῦ, κι' ἔτσι σὰς δεσμεύω να μὴν τὸ διηγηθῆτε σὲ κανένα, γιατί θέλω να μὴ μοῦ ταραξουν τὸν ὕπνο, «ποῦ κοιμοῦμαι στέκοντας»!

* *

Κάποτε ὁ Τρύφωνας πῆγε σ' ἓνα χωριὸ καὶ ἄκουσε να λένε στὸν πρόεδρο τῆς Κοινότητος «καλορρίζικη ἡ κόρη! να σοῦ ζήση»!

—Πῶς θὰ εἶναι καλορρίζικη, εἶπε ὁ πρόεδρος, ποῦ εἶμαι φτωχὸς καὶ δὲν θὰ ἔχω να τὴν προικίσω;

—Τὶ περιουσία ἔχεις; τοῦ εἶπεν ὁ Τρύφωνας.

—Ἐχω μερικὲς ἐλιές καὶ βγάζω τὸ λάδι τῆς οἰκογενείας μου, λίγο ἀμπέλι για τὸ κρασί καὶ τὴ σταφίδα τῆς οἰκογενείας μου καὶ λίγα ψωροχώραφα.

—Ἀκαλλιέργητα χωράφια δὲν ἔχεις;

—Ἐχω ἓνα ἀρκετὰ μεγάλο στὴ Λαγκαδιά, ποῦ περάσετε ὅταν ἤρχεστε στὸ χωριὸ μας, ἀλλὰ εἶναι περισσότερες οἱ πέτρες ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ δὲν μπορεῖ να καλλιεργηθῆ.

—Ἐχεις διακόσες δραχμές;

—Τόσο λίγα χρήματα; τὰ ἔχω.

—Ἐ, τότε ἔχεις τὴν προίκα τοῦ κοριτσιοῦ. Αὐριο τὸ πρῶτὸ να πᾶς στὸ σχολεῖο, να πῆς τοῦ Διευθυντοῦ να σοῦ δώση ἀπὸ τὸ σχολικὸ κῆπο τετρακόσια κυπαρίσια καὶ θὰ δώσης για τὸ σχολικὸ ταμεῖο διακόσιες δραχμές. Στὸ ἀκαλλιέργητο χτῆμα, ὅπου βρίσκεις χῶμα, φύτεψε τὰ κυπαρίσσικια' ὅταν τὸ κορίτσι σου θάναί 25 χρόνων, τὰ κυπαρίσια θὰ ἀξίζουν τοῦλάχιστον τριακόσιες χιλιάδες δραχμές.

—Περισσότερο! εἶπαν δύο τρεῖς χωρικοὶ ποῦ τὸν ἄκουσαν.

—Ἐχεις δίκιο, κ. ἐπιθεωρητῆ καὶ σὲ εὐχαριστῶ γιατί χωρὶς κόπο, χωρὶς καλλιέργεια, χωρὶς λίπανση θὰ γίνῃ ἀρκετὴ οἰκοδομήσιμη ξυλεία καὶ θὰ ἔξασφαλίσω χωρὶς ἀμφιβολία τὴν προίκα τοῦ κοριτσιοῦ μου.

* *

Ὁ Τρύφωνας ἂν καὶ ἦταν συνεσταλμένος, εἶχε τὸ θάρρος τῆς γνώμης του. Στὸ ἐπιθεωρητικὸ Συνέδριο ποῦγινε στὴν Ἀθήνα, εἶχε ὀριστεῖ πὼς θὰ συζητηθῆ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Τῆ συζήτηση παρακολούθουσαν ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, οἱ ἀνώτεροι Ἐπόπτες, οἱ ἐκπαιδευτικοὶ Σύμβουλοι καὶ πολλοὶ διανοούμενοι. Πολλοὶ ὑποστήριξαν τὴν καθαρεύουσα. Ὁ Τρύφωνας ὅμως, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀπροκάλυπτα μίλησε γιὰ τὴ δημοτικὴ ἐπὶ μισὴ ὥρα καὶ ἐτελείωσε τὴν ὀμιλία του ὡς ἑξῆς:

«Ὅπως ὁ γεωργὸς, ποῦ ἄφησε τὸ Ἑοιδεῖο ἄροτρο κι' ἐπῆρε τὸ νέο ἄροτρο, τὸ μετάλλινο, σπέρνει περισσότερο καὶ καλύτερα, ὅπως αὐτὸς ποῦ παραίτησε τὸ δρεπάνι κι' ἐπῆρε θεριστικὴ μηχανή, συγκομίζει περισσότερους καρπούς, ὅπως αὐτὸς ποῦ παραίτησε τὸν ἀραμπᾶ καὶ τὸ ἀμάξι καὶ πηγαίνει μὲ αὐτοκίνητο φτάνει πιὸ γρήγορα στὸ τέρμα, ἔτσι καὶ τὸ σχολεῖό μας, ἅμα ἀφήσῃ τὸ παλαιὸ καὶ σκουριασμένο ὄργανο τῆς διδασκαλίας, τὴν καθαρεύουσα, καὶ ἀδράξῃ τὸ καινούργιο καὶ εὐκολομεταχείριστο ὄργανο, δηλαδὴ τὴ ζωντανὴ γλῶσσα, θὰ φτάνῃ στὸ σκοπὸ του πιὸ γρήγορα καὶ μὲ λιγώτερο κόπο.

«Τελειώνοντας ἐκφράζω τὴν εὐχὴ νὰ εἰσαχθῆ καὶ στίς ἑξῆ τάξεις τοῦ δημοτικοῦ μας σχολείου ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, ποῦ εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν ἰδιωμάτων.

«Ἡ γλῶσσα ποῦ μᾶς ἐνανούρισε ἡ μητέρα μας στὴν κούνια· ἡ γλῶσσα στὴν ὁποία ἔκλαψαν οἱ πατέρες μας τὴ μαύρη σκλαβιά τῶν ἡ γλῶσσα στὴν ὁποία γράφονται τὰ Ἑλληνικὰ τραγούδια, τὰ θεατρικὰ ἔργα, τὰ χρονογράφηματ καὶ ὅλα τὰ λογοτεχνήματα· ἡ γλῶσσα στὴν ὁποία ψάλλεται ὁ Ἐθνικός μας ὕμνος· ἡ γλῶσσα στὴν ὁποία μᾶς ἐδόθηκε

ἡ ὑπόσχεση πὼς ἡ Ἐθνικὴ μας κληρονομιά «πάλε μὲ χρόνια καὶ καιροὺς πάλε δική μας εἶναι».

* *

Στὸ τέλος τοῦ πρώτου χρόνου ὁ Τρύφωνας ἐκάλεσε τοὺς δασκάλους σὲ τριήμερο συνέδριο, ποῦ συνδυάστηκε μ' ἔκθεση ἐργοχειρῶν καὶ χειροτεχνημάτων μαθητῶν. Οἱ διοικητικὲς καὶ θρησκευτικὲς καὶ στρατιωτικὲς ἀρχὲς καὶ ὅλη ἡ κοινωνία πεισιγιάστηκαν τὰ μαθητικὰ ἔργα καὶ ἔμειναν ὅλοι ἐνθουσιασμένοι.

Στὸ συνέδριο ἀναπτύχθηκαν καὶ συζητήθηκαν πολλὰ παιδαγωγικὰ καὶ διδαχτικὰ ζητήματα, ἔγιναν ὑποδειγματικὲς διδασκαλίες καὶ κριτικὴ.

Τὴν τελευταία ἡμέρα τοῦ συνεδρίου κατὰ τὸ μεσημέρι ὁ Τρύφωνας εἶπε: «Τώρα, κύριοι, θὰ πᾶμε νὰ γευματίσωμε καὶ νὰ ἀναπαυτοῦμε λίγο· εἰς τὰς δυὸ θὰ ἔλθουν μόνο οἱ δασκάλοι καὶ δασκάλες, γιατί θὰ γίνῃ μυστικὴ συνεδρία καὶ παρακαλῶ τοὺς κ. κ. ἐπισκέπτες, ποῦ μᾶς κάνουν τὴν τιμὴ καὶ παρακολουθοῦν τίς ἐργασίες μας, νὰ μὴ μᾶς παρεξηγήσουν».

Τὸ ἀπόγευμα στὶς δυὸ ἦλθαν οἱ δασκάλοι καὶ δασκάλες καὶ συγχρόνως καὶ ὁ Τρύφωνας, ποῦ ἅμα διαπίστωσε πὼς δὲν εἶναι στὴν αἴθουσα κανεὶς ξένος, διάταξε νὰ κλείσουν οἱ πόρτες καὶ τοὺς εἶπε:

—Κατὰ τὴν ἐπιθεώρηση τῶν σχολείων παρατήρησα μερικὰ σφάλματα καὶ ὀφείλω νὰ τὰ ὑποδείξω καὶ γιὰ καλὸ τοῦ διδασκαλικοῦ κλάδου καὶ γιὰ καλὸ τῶν παιδιῶν, ποῦ μᾶς ἐμπιστεύθηκεν ἡ πολιτεία καὶ ἡ οἰκογένεια νὰ μορφώσωμε. Οἱ παρατηρήσεις μου θὰ εἶναι ἀπρόσωπες, ὥστε νὰ μὴ θίξω κανένα συνάδελφο. Καθένας ἀπὸ τὰ σφάλματά του καὶ ἀπὸ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων θὰ ὠφελῆθῃ.

«Μερικοὶ συνάδελφοι, ἰδίως οἱ παλιοί, οἱ μὴ πτυχιούχοι, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας διδασκάλων των, τὴν ὥρα ποῦ ἔξε-

τάζουν και την ώρα που διδάσκουν, περιφέρονται επάνω και κάτω και ζαλίζουν τα παιδιά, όσα τους προσέχουν, γιατί έτσι υποχρεώνει τα κεφαλάκια των να διαγράφουν μισούς κύκλους ωρες όλόκληρες, παρακολουθώντας με τὸ βλέμμα των τὸ δάσκαλο. Μερικοί μάλιστα ἀπ' αὐτούς, ὅταν μπῆκα, ἔρριξαν με τρόπο τὸ ἀναμμένο τσιγσρέτο τους κατὰ γῆς και ἄλλοι ἔσπευσαν νὰ φυλάξουν τὸ κομπολόι ποὺ ἔπαιζαν. "Ἄλλοι συνάδελφοι πλησιάζουν πολὺ στὴν πρώτη σειρά τῶν θρανίων και ἔτσι, ὅσοι μὲν μαθητὲς δὲν ποσέχουν ἀσχημονοῦν χωρὶς νὰ τοὺς βλέπη κ' ὅσοι προσέχουν και παρακολουθοῦν τὸ δάσκαλο, στρέφουν τὸ κεφάλι πρὸς τὰ ὀπίσω τόσο πολὺ, ποὺ τὸ πηγουνί των διευθύνεται πρὸς τὸ ζενίθ' ὁ δάσκαλος, πρέπει ὅταν ἐξετάζη κ' ὅταν διδάσκη νὰ στέκη ἀκίνητος στὴν ἔδρα, ὅπως ὁ παπᾶς μπρὸς στὴν Ἄγια Τράπεζα, γιατί κ' ὁ δάσκαλος κάνει μυσταγωγία γιὰ νὰ μετουσίωση και νὰ φτιάση ἀνθρώπους. Κ' ὅταν κἀθεταί στὴν ἔδρα, κ' ὅταν σκέκη, δὲν πρέπει οὔτε νὰ καπνίζη, οὔτε νὰ παίζη κομπολόι ἢ καμμιά ἀλυσιδίτσα, οὔτε νὰ μασᾶ παξιμαδάκια ἢ καραμέλες, ἢ φυστικια, ἢ σοκολάτες, οὔτε νὰ διαβάζη ἔφημερίδες, οὔτε νὰ.... κοιμᾶται. Τὸ μάτι του ἄγρυπνο πρέπει νὰ ἐπιτηρῆ και νὰ παρακολουθῆ ὅλα τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν ἔδρα, ἰδίως τῶν τελευταίων θρανίων. Μόνο στὰ τεχνικά μαθήματα μπορεῖ νὰ περιφέρεται, γιὰ νὰ ὑποδεικνύη τὰ σφάλματα και νὰ χειραγωγῆ τὰ παιδιά.

«Μερικὲς δασκάλες τὴν ὥρα τῆς καλλιγραφίας, ἰχνογραφίας και χειροτεχνίας δὲν παρακολουθοῦν τὴν ἐργασία τῶν παιδιῶν, νὰ τὰ χειραγωγοῦν και νὰ ὑποδεικνύουν τὰ τυχόν σφάλματά των, ἀλλὰ φτιάνουν κ' ἐκεῖνες τὰ προικιά των στὴν ἔδρα και ράβουν ἢ πλέκουν ἢ κεντοῦν. Αὐτὴ ἡ ἀσέβεια ἀνῆπαναληφθῆ θὰ παταχτῆ ἀμείλιχτα γιὰ καλὸ τῶν

παιδιών και για την αξιοπρέπεια του κλάδου.

«Μερικοί συνάδελφοι θεωρούν πάρεργο το μάθημα της γυμναστικής δικαιολογούμενοι ότι αρκετά γυμνάζονται οι μαθηταί των χωριών με τις έργασίες, που τους αναθέτει η οικογένειά των. Η γυμναστική του σχολείου γίνεται με σύστημα και γυμνάζονται συμμετρικά όλα τα μέλη του σώματος κ' έτσι έρχεται ως αντίρροπο στην πνευματική κόπωση. Όποιος δάσκαλος ή δασκάλα παραμελήση αυτό το μάθημα, θα άπολυθῆ από την ύπηρεσία. Και γέρος αν είναι ο δάσκαλος και παπᾶς αν είναι, οφείλει να διδάσκη και το μάθημα αυτό. Έτσι θα δυναμώσωμε τα σώματα των παιδιών μας, ώστε να είναι ικανά να έκτελουν τις διαταγές της ψυχῆς και να μη είναι «το πνεῦμα πρόθυμον, άλλα η σὰρξ ἀσθενής».

«Μερικές δασκάλες στο μάθημα της χειροτεχνίας διδάσκουν μόνο κέντημα και μάλιστα με υλικά πολυδάπανα, που αγοράζομε από τους Εύρωπαίους, η πλέξιμο με χόρτο, που αγοράζομε επίσης από την Εύρωπη. Φροντίσετε να διδάσκονται τα κορίτσια ράψιμο, μπάλωμα ρούχων, κομπότρυπες, κέντημα, πλέξιμο δαντέλλας, πλέξιμο πουλόβερ και καλτσών με υλικά ντόπια και όχι πολυδάπανα. Τα αγόρια να διδάσκονται πλέξιμο αντικειμένων από βουρλα ή στελέχη σιταριών, πλέξιμο καλαθιών, κοφινιών, καρεκλών κ.λ.π. Γενικά ότι χρησιμοποιούν να είναι ὕλες του τόπου μας και όχι από το έξωτερικό.

«Μερικοί δὲ δίνουν προσοχή στα τετράδια των μαθητῶν και μένει άγραφο το περισσότερο μέρος σε κάθε σελίδα. Έτσι ζημιώνεται όχι μόνο η άτομική, αλλά και Ἐθνική οικονομία, επειδή αγοράζομε το χαρτί από το έξωτερικό. Άλλοι πάλι στον έλεγχο των τετραδίων ρίχνουν μιὰ επιπόλαιη ματιά, χωρίς να δι-

ορθώνουν τὰ σφάλματα τῶν παιδιῶν. Εἶδα τετράδια μαθητῶν στὴν β' τάξην νὰ γράφουν λάθος καὶ τὰ ὀνόματά τῶν. Ἐξ ἑξήκοντα χρόνια τὸ ἔγραφαν λάθος (Νηκόλαος, Ἀντόνιος, Μηχαήλ) καὶ δὲν ἔγινε σχετικὴ διόρθωση. Ἡ σπατάλη ποὺ εἶπα παραπάνω πῶς γίνεται στὰ τετράδια, γίνεται καὶ στὸ μελάνι, καὶ στὶς πέννες, καὶ στὰ μολύβια, ἐν ᾧ πρέπει νὰ συνηθίσουν τὰ παιδιά στὴν οἰκονομία καὶ νὰ καταθέτουν ἕστω καὶ μιὰ δραχμὴ, ἂν τοὺς τύχη, εἰς τὸ Ταχυδρομικὸ Ταμιευτήριον.

«Ἐνα μεγάλο κράτος στὸ μεγάλο πόλεμον ἔκαμε ἔκκληση στοὺς πολίτες τοῦ νὰ μὴν πετοῦν σι' ἀπορρίματα τίς λάμες τῶν μικρῶν ξυραφιῶν, ἅμα ἀποστομώσουν, μὰ νὰ τὰ ρίχνουν στὰ ταχυδρομικὰ κουτιά. Οἱ πολίτες πειθάρχησαν κ' ἔρριχναν στὰ κουτιά τίς ἀποστομωμένες λάμες· ξέρετε πόσα μαζεύτηκαν στὴν πρώτη τριμηνία; Εἴκοσι ὀχτῶ τόννοι ἀτσάλι ἐξαιρετικῆς ποιότητος.

«Μερικοὶ δὲν δίδουν σημασία στὴν ἐπίβλεψη τῶν μαθητῶν στὴν αὐλὴ κατὰ τὸ διάλειμμα καὶ στὸ παίγνιδι τῶν, ἐν ᾧ τότε ἀκριβῶς πρέπει νὰ τοὺς παρακολουθήσουν καὶ νὰ διαγνώσουν τὸ χαρακτήρα τῶν.

«Ἄλλοι συνάδελφοι ξελαρυγγίζονται καὶ φωνάζουν, ὅταν διδάσκουν καὶ ἐκνευρίζουν τοὺς μαθητὲς καὶ τοὺς καθιστοῦν ἀνικάνους νὰ προσέξουν καὶ νὰ ἀφομοιώσουν τ' ὅτι τοὺς διδάσκει. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογα τοῦ τόνου τῆς φωνῆς τῶν δασκάλων.

«Ἄλλοι βγαίνουν πρῶτοι ἀπὸ τὴν αἴθουσα τῆς παράδοσης καὶ μπαίνουν ἀργότερα ἀπὸ τοὺς μαθητὲς, ἐν ᾧ ὁ καλὸς δάσκαλος πρέπει νὰ μπαίη πρῶτος καὶ νὰ βγαίη τελευταῖος. Ἔτσι, ὄχι μόνο ἄτοπα προλαβαίνει, ἀλλὰ δίδει καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἐργατικότητος, τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀκριβείας.

«Άλλοι έπιτρέπουν νά μένουν μερικά παι-
διά τήν ώρα τοῦ διαλείμματος μέσα στήν αἴθουσα
τῆς διδασκαλίας καί δέν ἀναπνέουν καθαρόν ἀέρα.

«Άλλοι συνάδελφοί δέν ἐνδιαφέρονται νά ἀ-
νοίγουνται τά παράθυρα τῆς αἴθουσας στοῦ διαλείμ-
μα καί ζημειώνουν τήν ὑγεία τῶν καί τήν ὑγεία τῶν
μαθητῶν.

«Πολλοί συνάδελφοί ἐρωτοῦν τοὺς μαθητὲς κα-
τὰ σειρά κι' ἔτσι ξαίρουν οἱ μαθητὲς ἐκεῖνον ποῦ
θά ἐρωτηθῆ καί δέν προσέχουν. Ἡ ἐρώτηση πρέπει
ν' ἀπευθύνεται σ' ὅλη τήν τάξη γιά νά σκεφθοῦν ὅλοι
καί κατόπιν θά ὀρίζεται ποιός ἀπό ὅλους θά ἀπαν-
τήσῃ.

«Ἄφ' οὖ, κύριοι συνάδελφοί, εἶναι μυστική ἡ συ-
νεδρία μας καί εἴμεθα ἐμεῖς κι' ἐμεῖς, θεωρῶ ὑπο-
χρέωσή μου νά κάμω καί τίς ἐξῆς συστάσεις. Ὅταν
ἔρχεστε στήν πόλη, νά εἶστε ντυμένοι μ' εὐπρέπεια
καί ὄχι μὲ παπούτσια ἀγυάλιστα, ὄχι ἀξούριστοι, ὄχι
χωρίς λεμοδέτη, ὄχι μὲ ἰδιόρυθμα μπαστούνια. Μὲ
λίγα λόγια, ἡ ἐμφάνισή σας νά εἶναι ἄμεμπτη».

* *

Στὴ νέα ἐκπαιδευτικὴ περιφέρεια ποῦ μετατέθηκε
ὁ Τρύφοντας, οἱ δασκάλοι ἦσαν διαιρεμένοι σὲ δυὸ
στρατόπεδα καί ἀλληλοῦβρίζουνταν καί μὲ τὸν τύπο
ἀκόμα. Μόλις πῆγε στὴ νέα περιφέρεια ἔστειλε σ' ὅ-
λους τοὺς δασκάλους μιὰ θερμὴ προγραμματικὴ ἐγκύ-
κλιο, καί ἐκάλεσε τοὺς διευθυντὲς γιά νά τοὺς μιλή-
σῃ καί προφορικά. Ἄφ' οὖ τοὺς ἐχαιρέτησε ἀπὸ τὸ
βῆμα μὲ λόγια θερμὰ ἐσυνέχισε:

«Ἐχῶ τὴν τιμὴ νά προέρχωμαι ἀπὸ τὸ διδασκα-
λικὸ κλάδο, καί γνωρίζω τὰ καθ' ὑμᾶς. Γνωρίζω τὴν
οἰκονομικὴ δυσπραγία σας, γνωρίζω τὴν ἀπογοήτευ-
σή σας. Γνωρίζω ὅτι εἶστε ὄχι μόνον διδάσκαλοι, ἀλ-
λά καί γραμματεῖς τῶν δήμων, καί γραμματεῖς τῶν
σχολικῶν ἐπιτροπῶν, καί συντάχτες τῶν φορολογι-

κῶν πινάκων, καὶ τηλεφωνητῆς καὶ ἀρχαιοφύλακες, καὶ ἀπογραφεῖς τῶν προϊόντων, καὶ γεωπόνοι καὶ γυμναστῆς καὶ στρατολόγοι καὶ λ. π. κ.λ.π. Γνωρίζω τὸν ἀπομονωμένο καὶ ἐκνευριστικὸ βίον, ποῦ ζητεῖ οἱ περισσότεροί, μακριὰ ἀπ' τὸ κέντρο. Γνωρίζω πῶς εἶστε οἱ πυρφόροι Προμηθεῖς, ποῦ μεταλαμπαδεύετε τὸ φῶς τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ στοὺς πιὸ ἀπόκεντρος συνοικισμούς. Γνωρίζω ὅτι σφυρηλατεῖτε τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος μέσα σὲ διδαχτήρια ταπεινὰ καὶ ἐτοιμόρροπα καὶ πάνω σὲ θρανία ἀποσαθρωμένα. Ἄλλὰ μὴν ἀπελπίζετε. Σὰς ἐξορκίζω νὰ μὴ μαράνετε τὸ ζῆλό σας. Μὴ λησμονεῖτε πῶς εἴμεθα λαμπάδες, ποῦ λυώνομε γιὰ νὰ φωτίζωμε. Πρέπει νὰ ἐργαστοῦμε ὅλοι μας ἐντατικὰ μέχρις ἐξαντλήσεως αὐτόχρομα: «κι' ἂν εἶναι νὰ πεθάνω γιὰ τὴν Ἑλλάδα, θεῖα εἶναι ἡ δάφνη! μιὰ φορὰ κανεὶς πεθαίνει.» Ἐργασθῆτε με ἀφοσίωση καὶ πατρικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ μας. Κλάψετε στὴ θλίψη τῶν, πονέσετε στὸν πόνο τῶν, χαρῆτε στὴ χαρὰ τῶν. Καμαρώσετε τὰ κόκκινα μαγουλάκια τῶν, δακρῦσετε γιὰ τὸ χλωμὸ προσωπάκι τῶν καὶ προσπαθήσετε νὰ τὸ χρωματίση τὸ κόκκινο χρῶμα τῆς ὑγείας. Ἐργασθῆτε σύμφωνα με τὸν ὑπηρεσιακὸ σας ὄρκο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ σώματος, τὴ μόρφωση τοῦ νοῦ, καὶ τὴ διάπλαση τῆς ψυχῆς τῶν παιδιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ποῦ εἶναι ἡ χαρὰ, τὸ καμάρι καὶ ἡ ἐλπίδα τοῦ Ἕθνους. Μὴ ἀρκεῖσθε στὴ διδασκαλία μόνο τῶν μικρῶν τροφίμων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τῶν πολιτῶν τοῦ αὔριον. Ἐργασθεῖτε καὶ γιὰ τοὺς πολίτας τοῦ σήμερον. Καταδείξετε στὸν Ἑλληνικὸ λαόν, ὅτι εἶναι πιὰ καιρὸς νὰ θυσιάσων στὸ βῶμὸ τῆς Πατρίδας οἱ ὀργές καὶ τὰ μίση, τὰ πάθη καὶ οἱ συκοφαντίες, τὰ συμφέροντα καὶ αἱ φιλοδοξίες. Εἶναι καιρὸς ν' ἀφήση τὴν πολιτικολογία καὶ νὰ ἐπιδοθῆ στὴν ἐντατικὴ καλλιέργεια τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἀπὸ τὴν ὀ-

ποία θά πηγάζη ἡ άτομικὴ καὶ ἡ ἔθνικὴ εὐδαιμονία.
"Ὅσοι ἀπὸ σᾶς θά ἐκτελοῦν πιστῶς τὰ καθήκοντά
των θά ἔχουν τὴν προστασίαν μου, ὅσοι ὁμως θά εἶναι
ἀμελεῖς ἢ θά ζοῦν ἀνάρμοστα, θά μὲ εὗρουν αὐστηρὸ
δικαστῆ. Εἰς τὸ ἐγγὺς παρελθὸν ἡ περιφέρεια παρου-
σίασε θλιβερὴ εἰκόνα ἀπὸ τὴν καταστροφικὴ διαίρεση
καὶ τὰ τσακώματα τῶν δασκάλων. Ἐπιθυμῶ νὰ λείψῃ
αὐτὴ ἡ ἀκοσμία καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ὁμόνοια, ἡ γαλή-
νη καὶ ἡ ἀγάπη μεταξύ σας. Ἡ διαίρεση μεταξύ σας
εἶναι φριχτὸ παρ᾽δειγμα γιὰ τὰ παιδιά καὶ ἐξευτε-
λιστικὸ γιὰ τὸν κλάδο μας. Λησμονήσετε τίς ἔχθρες
σας καὶ ὅλοι μαζί, χειροπιασμένοι, μὲ μιὰ ψυχὴ, νὰ
βαδίσωμε, ἀγαπημένοι, στὸ δρόμο τοῦ καθήκοντος.
Ἐπικαλοῦμαι ἀμέριστῃ τῇ συνδρομῇ σας γιὰ τὴν ἐπι-
τυχία τῆς ἀποστολῆς μου καὶ ἐλπίζω ὅτι θά μοῦ τὴν
δώσετε ἀνεπιφύλαχτα. Ἄν ἡ διαίρεσις συνεχιστῇ θά
λάβω μέτρα πολὺ αὐστηρά. Ἐμπρός! ὅλοι μαζί ἀ-
γαπημένοι καὶ πειθαρχημένοι στὴ συμβουλὴ τοῦ με-
γάλου μας ποιητοῦ:

«Χτίσε μὲ τὰ χέρια, ρίξε τὸ πελέκι, πάρε τὴν ἀξίνα
κι' ἀρχίνα ὀλημερίς κι' ὀλυνοχτίς νὰ σκάβῃς ἐκεῖ πέρα
βρέχοντας μ' ἄγιον ἴδρωτα θαυματοῦργὸ τὴν ξέρα.
Καὶ τὴν καρδιά δυνάμωσε μ' ὄνειρο μόνο ξένα
πῶς νὰ γεννήσῃς νέο καιρὸ, ποῦ ν' ἀρχινᾷ ἀπὸ σένα·
ὅσο ποῦ νάβγῃ ἀπὸ τὴ γῆ στὰ σπλάχνα τῆς κρυμμένη
ἄσση νιόνουφη ἀπὸ σὲ θρεφτὴ κι' ἀναστημένη·
ὄλη δροσοῦλα κι' ἀνθισμα κι' ὄλη μιὰ πρασινάδα,
καὶ τότε ν' ἀκουστῇ καὶ πάλι, δόξα στὴν Ἑλλάδα!»

* *
*

Καὶ ὁμως!

Τὸ ὥραϊο καὶ τόσο γλυκὰ Ἑλληνικὸ ἀναπλαστι-
κὸ ἔργο τοῦ ἀνέκοψεν ὁ ἀπροσδόκητος πόλεμος μὲ
τὴν Ἰταλία καὶ ἡ εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν ποῦ ἐπακο-
λούθησε.

Τὴ ζωὴ τοῦ Τρύφωνα σιτὸν πόλεμο καὶ στὰ χρο-

νια τῆς κατοχῆς δὲ θὰ τὴ περιγράψωμε στὸ βιβλίον αὐτό, ἀλλὰ σ' ἓνα ἄλλο ποὺ ἀργότερα θὰ δώσωμε.

Τὸ μόνο ποὺ πρέπει νὰ προσθέσωμε γιὰ νὰ κλείσωμε τὴν πρώτη φάση τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τοῦ Τρύφωνα, εἶναι τὸ πὼς προτίμησε νὰ τροβηχθῆι στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κοντὰ στὸν Μπάρμπα Ἰωακείμ μαζί μὲ τὴ γυναῖκά του καὶ τὰ παιδιὰ του, παρὰ νὰ ὑπηρετῆι κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τοῦ κατακτητοῦ, ποὺ τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ δῆ ἀπὸ τίς πρώτες ἡμέρες πόσο χαμηλοὶ καὶ πόσο ἄνανδροι ἐχθροὶ ἦσαν.

Γι' αὐτὸ εὐθύς ἀπὸ τοὺς πρώτες μῆνες, ποὺ ἄρχισε νὰ ὀργανώτεται ὁ ἀγώνας τῆς ἀντιστάσεως καὶ ποὺ ἔγινε αἰσθητὸς πρῶτα στὰ κέντρα τῶν μοναστηριῶν, ὁ Τρύφωνας ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ συμμετοχὴ. Σὰν τοῦλεγε ὁμως ὁ γέρος προηγούμενος Ἰωακείμ:

—Βλέπεις τώρα, Τρύφωνα παιδί μου, ποῦ καὶ πότε χρειάζονται τὰ μοναστήρια, ποῦχουν ἐθνικὴ ἱστορία;

—Ναί, θεῖτε Ἰωακείμ, τὸ διαισθανόμουνα· θυμᾶσαι;

ΤΕΛΟΣ

● ΑΒΛΕΨΙΕΣ

Λόγοι ἰδιαίτεροι μᾶς ἔκαμαν καὶ μᾶς νὰ ὑποστοῦμε στὴν ἔκδοσιν τοῦ «Δασκάλου» ἀρκετὲς ἀβλεψίαι τοῦ διορθωτοῦ. Οἱ σπουδαιότεραι ἀπ' αὐτὰς εἶναι οἱ παρακάτω:

Σελίς	7	στίχ.	2	ἀντὶ	Τρύφωνα	γράφει	Ἄλέκου
»	7	»	22	»	πατρίδα	»	πατρίδα
»	10	»	1	»	Ἄλέκος	»	Τρύφωνας
»	10	»	7	»	»	»	»
»	13	»	8	»	κάπτεται	»	κάμπτεται
»	40	»	28	»	εὐσυνείδειτη	»	εὐσυνείδητη
»	40	»	32	»	βαθμολία	»	βαθμολογία
»	41	»	28	»	διαφοροῦμενα	»	ἄ διαφοροῦμενα
»	44	»	8	»	γλυκά	»	γλυκὸ
»	52	»	32	»	ἤθελα νὰ κλάψω	»	ἤθελε νὰ κλάψῃ
»	53	»	31	»	ποιδὶ	»	παιδὶ
»	55	»	1	»	πάνω	»	—
»	55	»	4	»	τὴν Ἑλένη	»	γὰ τὴν Ἑλένη
»	55	»	12	»	ὅτι κι' εἶναι	»	ὅτι κι' ἂν εἶναι
»	70	»	12	»	κοίλισαν	»	κύλισαν
»	74	»	16	»	Ἄσπυλε	»	Ἄσπιλε
»	76	»	24	»	ῶσα	»	ῶρα
»	79	»	11	»	κοιλίτσια	»	κοιλίτσια
»	85	»	2	»	ὀμιλᾶ	»	μιλᾶ
»	87	»	18	»	εὐκολόσπατα	»	εὐκολόσπαστα
»	89	»	1	»	ἀγαμητὲ	»	ἀγαπητὲ
»	96	»	18	»	κοινωνική	»	κοινωνική
»	102	»	21	»	ἔστειλλε	»	ἔστειλε
»	103	»	4	»	διηγόρος	»	δικηγόρος
»	106	»	6	»	τοπικοὺς	»	τυπικοὺς
»	110	»	31	»	γκριμίζοτάς	»	γκριμίζοντάς
»	115	»	32	»	πλόσκληση	»	ποδόσκληση
»	117	»	11	»	θάσαν	»	θάταν

- » 119 στίχ. 8 ἀντὶ τὴν χαστούκισε γράφει τὸν χαστούκισε
 » 142 » 27 » δὲν μπορεῖ ἓνα » δὲν μπορεῖ ἀπὸ ἓνα
 » 155 » 12 » μετριοφροσύνη » μετριοφροσύνη
 » 158 » 25 » μεσημέρη » μεσημέρι
 » 161 » 30 » νὰ εἶχει » εἶχε

Ἐκ τῆς σελίδας 110 καὶ περὶ γίνεται λάθος στὸ
 ὄνομα τοῦ Ἀρτέμη καὶ γράφεται κάποτε Ἀστέρης· ἀλλὰ τὸ
 λάθος αὐτὸ εἶναι εὐκολονόητον καὶ δὲν τὸ διορθώομε.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

«Ἡμερολόγιον ἑνὸς νεκροῦ λοχαγοῦ»	Δρχ. 10.000
Πολυτελής ἔκδοσις	» 20.000
«Ἀγνώστου πατρὸς»	» 8.000
Πολυτελής ἔκδοσις	» 17.000
«Ὁ Δάσκαλος»	» 9.000
Πολυτελής ἔκδοσις	» 18.000
«Ἡ Μάχη τῆς Κρήτης»	» 55.000

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ τ' ἀποκτήσουν, ἄς ἀπευθύνωνται
στον συγγραφέα εἰς τὴν διεύθυνσιν

I. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΝ Ἡράκλειον Κρήτης

Εἰς τὴν τιμὴν ἐκάστου τόμου δέον νὰ προστίθεται ποσὸν
δρχ. 850 δι' ἔξοδα συστημένης ἀποστολῆς. Διὰ τὴν «Μάχην
τῆς Κρήτης» ἔξοδα ἀποστολῆς δρχ. 3.500

ΥΠΟ ΕΚΤΥΠΩΣΙΝ

Ὁ «Ταπεινός»	Δρχ. 10.000
Πολυτελής ἔκδοσις	» 20.000
ἐπιπροσθίετος τὰ ἔξοδα συστημένης ἀποστολῆς δρχ. 1.000	

ΕΤΟΙΜΑ ΠΡΟΣ ΕΚΤΥΠΩΣΙΝ

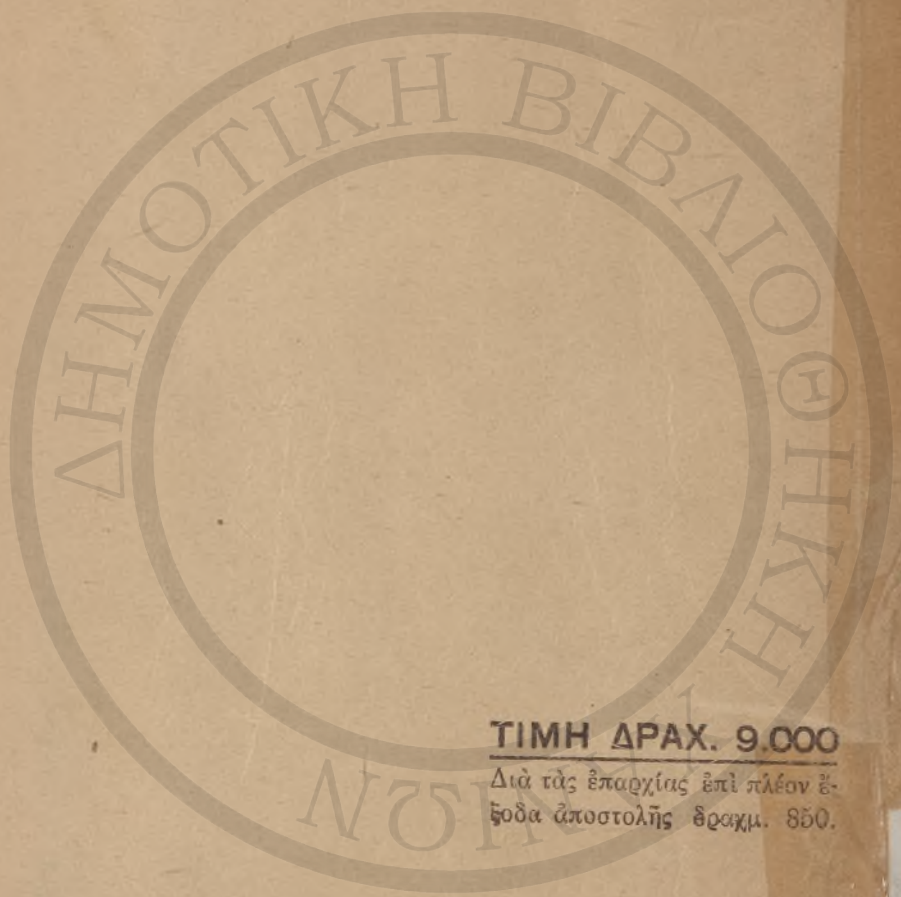
- «Ἀπὸ τὰ βάρη τῶν αἰώνων»
- «Ὁ Παρθένιος»
- «Ὁ Παπποῦς»
- «Τὸ τραγοῦδι τῆς Σόλβεϋκ»
καὶ ἄλλα.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τὸ βιβλίο τοῦτο τυπώθηκε τὸν Φεβρουάριον 1948 στὰ
τυπογραφεία τῆς «ΜΑΡΜΕΛ» ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου
ἀρχιεργάτου τῆς κ. Δημητρίου Κ. Δασκαλάκη. = = =

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 9.000

Διὰ τὰς ἐπαρχίας ἐπὶ πλέον ἔ-
ξοδα ἀποστολῆς δραχμ. 850.